

INHOUD

Inleiding.....	7
1. Plannings- en beleidscontext.....	8
1.1. Landbouwbeleid.....	8
1.1.1. Internationaal landbouwbeleid.....	8
1.1.2. Federaal landbouwbeleid.....	14
1.1.3. Vlaamse landbouwbeleid.....	14
1.1.4. Provinciaal landbouwbeleid.....	18
1.1.5. Europese steun voor landbouw en plattelandontwikkeling.....	19
1.2. Ruimtelijke ordening.....	22
1.2.1. Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen.....	23
1.2.2. Provinciaal ruimtelijk structuurplan.....	26
1.3. Milieu- en natuurbeleid.....	31
1.3.1. Milieubeleidsplan 2003–2007.....	31
1.3.2. Vlarem II.....	33
1.3.3. Mestbeleid.....	34
1.3.4. Vogel- en habitatrichtlijn.....	41
1.3.5. Decreet betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu.....	41
1.4. Het beleid betreffende landschapszorg.....	42
1.4.1. Decreet betreffende landschapszorg.....	42
1.4.2. Decreet op erfgoedlandschappen.....	43
1.5. Integraal waterbeleid.....	45
1.6. Streekcharter Meetjesland.....	47
1.7. Beleid op het gebied van Toerisme en Recreatie.....	48
1.8. Samenvatting.....	50
2. Beschrijving van de bestaande structuren in het Meetjesland.....	54
2.1. Fysisch systeem.....	54
2.2. Agrarische structuur.....	58
2.3. Natuurlijke structuur.....	59
2.4. Landschappelijke structuur.....	60
2.5. Nederzettingenstructuur.....	63
2.6. Toeristisch-recreatieve structuur.....	64
2.7. Ruimtelijk-economische structuur.....	65
2.8. Samenvatting.....	65
3. Socio-economische analyse van de agrarische keten.....	67
3.1. Analyse land- en tuinbouwsector.....	67
3.1.1. Landbouwstreken.....	67
3.1.2. Bodemgeschiktheid.....	67
3.1.3. Bronnen socio-economische analyse.....	71
3.1.4. Oppervlakte land- en tuinbouwgebruik.....	72
3.1.5. Lokalisatie van de landbouwbedrijven.....	74
3.1.6. Evolutie aantal bedrijven.....	75
3.1.7. Bodemgebruik door land- en tuinbouw.....	76

3.1.8. Productietaken.....	77
3.1.9. Bedrijfstypes.....	78
3.1.10. Bedrijfsgrootte.....	80
3.1.11. Leeftijd.....	83
3.1.12. Grondgebondenheid.....	84
3.2. Schakel in de agrarische keten.....	87
3.2.1. Situering.....	87
3.2.2. Methodologische aanpak.....	91
3.2.3. Analyse.....	92
3.2.4. Besluit.....	98
4. Continuïteitsanalyse.....	99
4.1. Methode.....	99
4.2. Analyse.....	102
5. Nieuwe Ontwikkeling.....	104
5.1.1. Verdieping.....	106
5.1.2. Verbreding.....	108
5.1.3. Voorwaarden voor verdieping en verbreding.....	109
5.1.4. Overige trends.....	110
5.2. Methodologische aanpak.....	112
5.3. Analyse.....	113
5.4. Besluit.....	116
6. Knelpunten en potenties per deelgebied.....	117
6.1. Socio-economische analyse land- en tuinbouw.....	117
6.1.1. Landbouwareaal.....	117
6.2. Bodemgebruik.....	118
6.2.1. Bodemgeschiktheid.....	119
6.2.2. Perceelskenmerken.....	123
6.2.3. Bemestingsnormen.....	123
6.2.4. Bedrijfstype.....	125
6.2.5. Productieomvang.....	126
6.2.6. Leeftijd bedrijfsleiders.....	127
6.2.7. Grondgebondenheid.....	129
6.2.8. Landbouwtyperingkaart.....	130
6.3. Continuïteitsanalyse.....	132
6.4. Nieuwe ontwikkelingen.....	136
6.5. Ruimtelijke kwaliteit.....	145
6.5.1. Methodiek.....	145
6.5.2. Analyse.....	147
7. Perspectieven en beleidsaanbevelingen.....	156
7.1. Perspectieven per gemeente.....	156
7.2. Beleidsaanbevelingen.....	180
Bijlage 1 : Aan de landbouw verwante bedrijven in het Meetjesland.....	185
Bijlage 2 : Verdieping en verbreding in de landbouw, vandaag, bereidheid in de toekomst.....	195

TABELLEN

Tabel 1 : Verdeling van de financiële middelen uit het PDPO 2000–2006.....	17
Tabel 2 : Overzicht van de bestemmingen in het Meetjesland.....	23
Tabel 3 : Bemestingsgebieden in het Meetjesland	39
Tabel 4 : De mestverwerkingsplicht, gradueel stijgend per jaar, indien geen MBO wordt gesloten	40
Tabel 5 : Overzicht van texturen in het Meetjesland.....	67
Tabel 6 : Overzicht drainageklassen in het Meetjesland	68
Tabel 7 : Overzicht bodemprofielen in het Meetjesland	69
Tabel 8 : Aandeel gronden volgens bodemgeschiktheidsklasse voor grasland, akkerbouwgewassen en maïs.....	70
Tabel 9 : Aandeel gronden volgens bodemgeschiktheidsklasse voor extensieve groenteteelt, intensieve groenteteelt, fruitteelt, sierteelt en boomkwekerij	71
Tabel 10 : Overzicht van kenmerken Mestbankgegevens en NIS-gegevens	72
Tabel 11 : Oppervlakte land- en tuinbouwgebruik in het Meetjesland.....	72
Tabel 12 : Oppervlakte land- en tuinbouwgebruik per gemeente.....	73
Tabel 13 : Het aantal entiteiten en bedrijven per gemeente	74
Tabel 14 : Aantal voltijdse en deeltijdse bedrijven per gemeente.....	75
Tabel 15 : Aantal bedrijven in 1992 en 2003.....	75
Tabel 16 : Bodemgebruik door land- en tuinbouw, uitgedrukt in ha en %.....	76
Tabel 17 : Overzicht van de productierichtingen en hun belang, uitgedrukt in productie- waarde.....	78
Tabel 18 : Belang van de bedrijfstypes, uitgedrukt in aantal bedrijven en grondgebruik (in ha en %).	79
Tabel 19: Belang van de bedrijfstypes, uitgedrukt in aantal bedrijven en grondgebruik (ha en %) van de tuinbouwsector in het Meetjesland.....	80
Tabel 20 : Bedrijfskenmerken per bedrijfstype	81
Tabel 21 : Bedrijfskenmerken van de tuinbouwbedrijven	82
Tabel 22 : Gemiddelde leeftijd per bedrijfstype en het % bedrijfsleiders jonger dan 50 jaar.....	83
Tabel 23 : Gemiddelde leeftijd en het % bedrijfsleiders jonger van 50 jaar van de tuinbouwsector.....	84
Tabel 24 : Aantal bedrijven per klasse van P ₂ O ₅ -productie	85
Tabel 25 : Aantal bedrijven per bedrijfstype en per klasse van P ₂ O ₅ -productie.....	85
Tabel 26 : Totale mestproductie en mestoverschot per bedrijfstype.....	86
Tabel 27 : De verdeling van de mestoverschotten en de verwerkingsplicht.....	87
Tabel 28 : NACE-codes van de aan de landbouw verwante bedrijfstypes.....	93
Tabel 29: Aankoop van productiemiddelen.....	96
Tabel 30 : Verkoop van producten.....	97
Tabel 31 : Professionele bedrijfsbegeleiding.....	98
Tabel 32: Aantal blijvers en wijkers per gemeente, Meetjesland, prognose 2015.....	102
Tabel 33 : Aantal blijvers en wijkers per productierichting, prognose 2015.....	103
Tabel 34: Beïnvloedende factoren bij verdieping en verbreding	110

Tabel 35 : Verdiepings- en verbredingsactiviteiten opgenomen door land- en tuinbouw in het Meetjesland.....	114
Tabel 36 : Bereidheid bij land- en tuinbouwers in het Meetjesland om in de toekomst verbredings- en verdiepingsactiviteiten op te nemen.....	115
Tabel 37 : Belang van de land- en tuinbouw per deelgebied, uitgedrukt in ha en % van de totale oppervlakte	117
Tabel 38 : Bodemgebruik per deelgebied, uitgedrukt in %, van het land- en tuinbouwgebruik	118
Tabel 39 : Aandeel gronden per bodemgeschiktheidsklasse voor diverse teelten in het Polder- en Krekengebied.....	119
Tabel 40 : Aandeel gronden per bodemgeschiktheidsklasse voor diverse teelten in het Houtland	120
Tabel 41 : Aandeel gronden per bodemgeschiktheidsklasse voor diverse teelten in het Straatdorpengebied	120
Tabel 42 : Aandeel gronden per bodemgeschiktheidsklasse voor diverse teelten in de Oude Veldgebieden	121
Tabel 43 : Aandeel gronden per bodemgeschiktheidsklasse voor diverse teelten in de Vernieuwde Veldgebieden.....	121
Tabel 44 : Aandeel gronden per bodemgeschiktheidsklasse voor diverse teelten in het Stroomgebied Poeke en Oude Kale	122
Tabel 45 : Gemiddelde perceelsoppervlakte (ha) per deelgebied.....	123
Tabel 46 : Percentage landbouwoppervlakte met verstrengde bemestingsnormen.....	124
Tabel 47 : Grondgebruik per deelgebied en per hoofdproductierichting van de bedrijven (ha).	125
Tabel 48 : Grondgebruik per deelgebied en per hoofdproductierichting van de tuinbouwbedrijven (ha).....	125
Tabel 49 : Aantal bedrijven per klasse van productieomvang en per deelgebied.....	126
Tabel 50 : Oppervlakte in gebruik (%) per klasse van productieomvang en per deelgebied....	127
Tabel 51 : Aantal tuinbouwbedrijven per klasse van productieomvang en per deelgebied.....	127
Tabel 52 : Gemiddelde leeftijd van de bedrijfsleiders, % bedrijfsleiders jonger dan 50 jaar, % gronden in gebruik bij bedrijfsleiders jonger dan 50 jaar per deelgebied voor land- en tuinbouwsector.....	128
Tabel 53 : Gemiddelde leeftijd van de bedrijfsleiders, % bedrijfsleiders jonger dan 50 jaar, % gronden in gebruik bij bedrijfsleiders jonger dan 50 jaar per deelgebied voor tuinders.....	128
Tabel 54 : Het aantal bedrijven per klasse van P ₂ O ₅ -productie per deelgebied.....	129
Tabel 55 : Mestproductie en -overschotten in 2002 in het Meetjesland per deelgebied.....	130
Tabel 56 : Aandeel van wijkers en blijvers in de land- en tuinbouwsector per deelgebied, prognose 2017	133
Tabel 57 : Aandeel van wijkers en blijvers in de tuinbouwsector per deelgebied, prognose 2018	133
Tabel 58 : Aandeel gronden in gebruik bij wijkers en blijvers in de land- en tuinbouwsector per deelgebied, prognose 2017.....	134
Tabel 59 : Aandeel gronden in gebruik bij wijkers en blijvers in de land- en tuinbouwsector per deelgebied.....	134
Tabel 60 : Oppervlakte in gebruik bij wijkers en blijvers in de land- en tuinbouwsector per deelgebied	135

Tabel 61 : Oppervlakte in gebruik bij wijkers en blijvers in de tuinbouwsector per deelgebied	135
Tabel 62 : Bestaande vormen van verdiepte en verbrede landbouw in het deelgebied Polders en Kreeken	136
Tabel 63 : Bereidheid om nieuwe vormen van verdiepte en verbrede landbouw op te nemen in deelgebied Polders en Kreeken	137
Tabel 64 : Bestaande vormen van verdiepte en verbrede landbouw in het deelgebied Houtland	138
Tabel 65 : Bereidheid om nieuwe vormen van verdiepte en verbrede landbouw op te nemen in deelgebied Houtland.....	138
Tabel 66 : Bestaande vormen van verdiepte en verbrede landbouw in het deelgebied Straatdorpen	139
Tabel 67 : Bereidheid om nieuwe vormen van verdiepte en verbrede landbouw op te nemen in deelgebied Straatdorpen.....	140
Tabel 68 : Bestaande vormen van verdiepte en verbrede landbouw in het deelgebied Oude Velden	141
Tabel 69 : Bereidheid om nieuwe vormen van verdiepte en verbrede landbouw op te nemen in deelgebied Oude Velden	141
Tabel 70 : Bestaande vormen van verdiepte en verbrede landbouw in het deelgebied Vernieuwde Velden.....	142
Tabel 71 : Bereidheid om nieuwe vormen van verdiepte en verbrede landbouw op te nemen in deelgebied Vernieuwde Velden.....	143
Tabel 72: Bestaande vormen van verdiepte en verbrede landbouw in het deelgebied Poeke en Oude Kale	144
Tabel 73 : Bereidheid om nieuwe vormen van verdiepte en verbrede landbouw op te nemen in deelgebied Poeke en Oude Kale	144
Tabel 74 : Ruimtelijke kwaliteiten.....	146

FIGUREN

Figuur 1 : Driesporenbeleid.....	36
Figuur 2 : Algemene opbouw van de ABC's.....	89
Figuur 3 : Geografisch of ruimtelijk ABC. Bron : Maas, 1984.....	91
Figuur 4 : Opvolging leefbaarheidsmatrix voor indeling van land- en tuinbouwbedrijven met een bedrijfsleider ouder dan 50 jaar in 2000.....	101
Figuur 5 : Toekomstige ontwikkelingsmogelijkheden voor de landbouw.....	104

KAARTEN

Kaart 1	Situering van het Meetjesland
Kaart 2	Gewestplan
Kaart 3	Gewestplan, VEN, beschemde landschappen, waterwin-, Habitat- en Vogelrichtlijn-gebieden
Kaart 4	Fysische systeemkaart
Kaart 5	Natuurlijke structuur
Kaart 6	Landschappelijke structuur
Kaart 7	Nederzettingenstructuur
Kaart 8	Globaal ruimtelijke structuur
Kaart 9	Belang land- en tuinbouwgebruik
Kaart 10	Productiewaarde akkerbouw per gemeente
Kaart 11	Productiewaarde veeteelt per gemeente
Kaart 12	Productiewaarde tuinbouw per gemeente
Kaart 13	Bodemgebruik land- en tuinbouw
Kaart 14	Afbakening kwetsbare zones i.f.v. het mestdecreet
Kaart 15	Landbouwtyperingskaart Vlaanderen

In het kader van het Leader+ programma 2003–2006 voor het Meetjesland worden met onderhavig project de toekomstige ontwikkelingen en potentieel van de land- en tuinbouw en de agro-business onderzocht. Leader+ is een Europees initiatief voor plattelandsontwikkeling. Het wil plattelandsactoren aanzetten om na te denken over het potentieel van hun gebied en hen ondersteunen in de realisatie van geïntegreerde en innovatieve projecten.

Er wordt een plattelandsontwikkelingsplan voor het Meetjesland uitgewerkt, dat het potentieel van de land- en tuinbouwsector en voedingssector en de toekomstgerichte ontwikkelingen zal onderzoeken. Er wordt speciale aandacht besteed aan het in kaart brengen van verbredingsactiviteiten van landbouwers (agrarisch natuurbeheer, plattelandstoerisme, hoeveproducten,...). Aldus worden een aantal toekomstscenario's en strategieën geformuleerd die de positie van deze sectoren moeten bewaren en bij voorkeur versterken. Concreet zal dit resulteren in een richtinggevend maatregelenpakket en aanbevelingen naar het beleid toe, zowel voor de regio Meetjesland als naar de individuele gemeenten toe.

Het project omvat twee delen.

In een eerste luik wordt ingegaan op de huidige situatie van de land- en tuinbouwsector in het Meetjesland. Dit deel bestaat uit drie componenten.

- Eerst wordt een inventaris opgemaakt van de plannings- en beleidscontext waarbinnen land- en tuinbouw moeten werken en zich kunnen ontwikkelen.
- Vervolgens wordt in de tweede component een beeld geschetst van de bestaande structuren binnen het Meetjesland. Er wordt een overzicht gegeven van de andere structuren waarbinnen de agrarische structuur is ingebed om dan dieper in te gaan op de socio-economische situatie van de land- en tuinbouwsector. Ten slotte wordt de blik opnieuw verruimd tot het bredere economische agri-business-complex en worden de verhoudingen tussen de land- en tuinbouwsector enerzijds en toeleveranciers en afnemers van goederen en diensten anderzijds onderzocht.
- In de derde component wordt een inschatting gemaakt van toekomstige ontwikkelingen. Een continuïteitsanalyse op basis van de verwachte ontwikkelingen van het BSS, leeftijd en opvolging laten toe een prognose op te maken van het aantal bedrijven en het grondgebruik voor het jaar 2015. Dan wordt nagegaan welke mogelijkheden diversificatie en multifunctionaliteit bieden en in welke mate de land- en tuinbouwers willen inspelen op deze nieuwe ontwikkelingen. Ten slotte wordt een analyse opgemaakt van de knelpunten en potenties waarmee de land- en tuinbouw in de streek worden geconfronteerd.

Het tweede luik van het onderzoek omvat een aantal beleidsaanbevelingen voor het Meetjesland.

1. PLANNINGS- EN BELEIDSCONTEXT

De plannings- en beleidscontext geeft de ruimtelijke, juridische en beleidsmatige randvoorwaarden waarbinnen de land- en tuinbouwsector (sectoren die zowel gebruik maken van de open ruimte als er vorm aan geven) beweegt. Deze context vormt een kader, al is dit niet absoluut, voor de latere visievorming voor het Meetjesland.

De context wordt hier benaderd vanuit zes invalshoeken. Er wordt een kort overzicht gegeven van de belangrijkste elementen :

- het landbouw beleid ;
- het ruimtelijke ordeningsbeleid ;
- het milieu- en natuurbeleid ;
- het beleid inzake landschapzorg ;
- het integraal waterbeleid ;
- het beleid inzake toerisme en recreatie.

1.1. Landbouwbeleid

1.1.1. Internationaal landbouwbeleid

Het landbouw beleid wordt vooral bepaald op internationaal niveau. De WHO of WTO (Wereldhandelsorganisatie of World Trade Organisation) en het Gemeenschappelijk landbouw beleid (GLB of CAP, Common Agricultural Policy) van de Europese Unie zijn in sterke mate bepalend.

1.1.1.1. WTO¹

De overeenkomst tot oprichting van de WHO of WTO kwam in voege vanaf 1 januari 1995, om de toepassing, het beheer en de werking van de Multilaterale Handelsovereenkomsten die er deel van uitmaken, mogelijk te maken. Het Secretariaat van de WTO is in Genève gevestigd. In tegenstelling met het GATT (General Agreement on Tariffs and Trade) van 1947, dat zich beperkte tot een aantal wettelijke teksten inzake rechten en plichten voor de handel in goederen, is de WTO een internationale organisatie met een institutioneel en wettelijk kader voor coördinatie en monitoring van het multilaterale handelssysteem.

Het werkingsveld van de WTO strekt zich uit over een brede waaier van thema's die niet alleen betrekking hebben op de handel in goederen, maar ook op de handel in diensten en intellectuele eigendomsrechten.

¹ <http://cmlag.fgov.be/dg2/nl/intorg/WTO/wto-alge.htm>

De algemene doelstellingen van de WTO zijn dat de partijen de betrekkingen op het gebied van handel en economie dienen te richten op :

- een verhoging van de levensstandaard ;
- werkgelegenheid voor iedereen ;
- een gestaag toenemend reëel inkomen ;
- een uitbreiding van de productie van en de handel in goederen en diensten ;
- optimaal gebruik van mondiale hulpbronnen in overeenstemming met het doel van duurzame ontwikkeling ;
- daadwerkelijke inspanningen om te verzekeren dat ontwikkelingslanden, vooral de minst ontwikkelde landen, een aandeel verwerven in de groei van de internationale handel dat evenredig is aan de behoeften van hun economische ontwikkeling.

Om de doelstellingen van de WTO te realiseren, zijn en blijven de basisprincipes van het GATT 1994 van fundamenteel belang :

- het principe van de "meest begunstigde natie" (MFN = Most Favoured Nation) (of het "niet discriminatie" principe) : wanneer een WTO-land aan een ander WTO-land een "gunstigere behandeling" toekent (bv. een vermindering van douanerechten bij invoer van producten), moet het onmiddellijk en onvoorwaardelijk dezelfde behandeling toekennen voor dezelfde invoer vanuit andere WTO-landen. Hierop wordt in twee belangrijke uitzonderingen voorzien : regionale handelsovereenkomsten en beperkingen ter bescherming van de betalingsbalans ;
- transparantie en voorspelbaarheid van de handel door bij invoer en uitvoer alleen douanerechten, taksen en andere heffingen toe te staan, terwijl kwantitatieve beperkingen in principe verboden zijn ;
- principe van vermindering en consolidatie van de invoertarieven van de WTO-landen via onderhandelingen ;
- principe van "nationale behandeling" : ingevoerde producten krijgen dezelfde behandeling inzake taksen en andere heffingen, regelingen voor verhandeling, verkoop, vervoer en distributie als het soortgelijk nationaal product.

Het landbouwakkoord (URAA = Uruguay Round Agriculture Agreement) omvat enerzijds de tekst van het akkoord, met bepalingen over de drie "pijlers" : markttoegang, interne steun, uitvoersubsidies en anderzijds de individuele verbintenissen van de WTO-leden (= landen) die zijn opgenomen in de "schedules" : dit zijn lijsten die gehecht zijn aan het Protocol van Marrakesh en integraal deel uitmaken van het akkoord. De ten uitvoer legging ervan is voor de ontwikkelde landen gespreid over een periode van 6 jaar, nl. 1995 tot en met 2000, voor de ontwikkelingslanden bedraagt de looptijd 10 jaar, dit is tot en met 2004.

Van bijzonder belang daarin is dat expliciet wordt gezegd dat bij verdere onderhandelingen rekening moet worden gehouden met overwegingen van niet-commerciële aard en met overwegingen die zijn genoemd in de considerans van deze overeenkomst :

- In het akkoord wordt ook expliciet voorzien in een comité voor landbouw , dat de vorderingen bij de uitvoering van de verbintenissen die zijn overeengekomen in het hervormingsprogramma in het kader van de Uruguay-ronde moet evalueren ("monitoring").
- In de tekst van het akkoord wordt ook uitdrukkelijk verwezen naar het SPS-akkoord (= Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures) en naar het Ministerieel Besluit inzake maatregelen naar aanleiding van mogelijke negatieve effecten van het hervormingsprogramma op de MOL (= minst ontwikkelde landen) en op de landen die netto-importeur van voedsel zijn.

Door dit akkoord werd op onomkeerbare wijze een begin gemaakt met het toepassen van een aantal regels en disciplines van de WTO met betrekking tot de vermindering van steun en bescherming in de internationale landbouw handel. Om dit proces te omschrijven, worden dikwijls de termen "liberalisering" of "vrijhandel" gebruikt, die het beeld oproepen van ongebreidelde en willekeurige praktijken in de internationale handel. In werkelijkheid gaat het om het in het leven roepen van een systeem van open concurrentie, gebaseerd op billijke regels en disciplines, dat ten gunste moet staan van alle WTO-landen. Er wordt daarbij een onderscheid gemaakt tussen de ontwikkelde landen en de ontwikkelingslanden die deze regels en disciplines toepassen aan lagere percentages en een langere periode werden toegezegd om er aan te voldoen. De minst ontwikkelde landen zijn vrijgesteld van deze disciplines.

Bovendien zijn ook de basishandelsregels van het GATT 1994 van toepassing voor de landbouw handel, rekening houdend met de specifieke bepalingen van het URAA.

Er is ook een "vredesclausule" opgenomen in het URAA, die bepaalt dat de nieuwe disciplines inzake interne steun en uitvoersubsidies, die voldoen aan de voorwaarden in het URAA, niet kunnen worden onderworpen aan sancties uit hoofde van bepalingen in het WTO-akkoord inzake subsidies en compenserende maatregelen. Deze clausule geldt voor 9 jaar en verstreekt per 31 december 2003.

Een nieuwe ronde werd opgestart in Seattle, eind 1999 en zal gewoontegetrouw leiden tot lange en moeizame onderhandelingen. Algemeen wordt evenwel aangenomen dat een verdergaande liberalisering van de wereldhandel de uitkomst van de nieuwe WTO-ronde zal zijn.

1.1.1.2. Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB)

In tegenstelling tot de GATT-akkoorden streefde de Europese Unie met haar GLB tot nu toe eerder tegengestelde doelstellingen na : de Europese producenten en markten worden via allerlei maatregelen zoals invoerrechten en restituties beschermd tegen de nefaste schommelingen van de wereldmarkt. Hoewel de Europese Unie haar interne markt wil veilig stellen, kan ze de internationale voorschriften, in het bijzonder die van de WHO, niet zomaar naast zich neerleggen.

De Belgische landbouw lijkt alleszins niet meteen gewapend en klaar om zonder financiële ondersteuning over te stappen op dit vrijhandelsbeleid. De aanhoudende stijging van het aanbod, de stabilisering of teruggang van de vraag houdt de wereldmarktprijzen laag.

Het landbouwbeleid dat de EU voerde sinds de tweede wereldoorlog en dat gericht was op een toename van de productie in het kader van de voedselzekerheid heeft een aantal zeer pertinente negatieve gevolgen² gehad zodat een hervorming van dat landbouwbeleid zich opdrong.

De hervorming van het GLB in 1992 beoogde de overproductie aan te pakken door een verschuiving van prijsondersteuning naar inkomensondersteuning voorop te stellen.

In 1997 zette de Europese Commissie een verdere hervorming van het GLB voort in “**Agenda 2000**”. De doelstellingen van Agenda 2000 zijn :

- een competitieve agrarische sector die het op de wereldmarkt kan roeien zonder overgesubsidieerd te worden ;
- duurzame en milieuvriendelijkere productiemethoden waarmee kwaliteitsvolle producten kunnen worden afgeleverd aan de consument ;
- diversificatie van landbouwactiviteiten die niet alleen gericht zijn op productie maar ook op plattelandsontwikkeling, werkgelegenheid en landschapsbeheer.

Een nieuw beleid voor **platte landsontwikkeling**³ moet een duurzaam kader scheppen voor de toekomst van de Europese landelijke gebieden. Dit beleid is gericht op een multifunctionele en geïntegreerde aanpak van landelijke ontwikkeling. Enerzijds wordt de landbouw een belangrijke rol toebedeeld in het beheer en behoud van het landelijk erfgoed en anderzijds moeten alternatieve vormen van inkomen worden gezocht door diversificatie van de landbouwactiviteiten.

² <http://cmلاغ.gov.be/dg2/nl/intorg/WTO/wto-alge.htm>

³ De Tweede Vlaamse Landbouwconferentie verkende alvast een aantal mogelijke Vlaamse beleidsopties in dat kader. Zie 2.2.3.1.

Op de Europese Raad van Berlijn van 26 maart 1999 werd door de regeringsleiders en staatshoofden een politiek akkoord over Agenda 2000 bereikt. Agenda 2000 is een actieprogramma dat voornamelijk tot doel heeft de communautaire beleidslijnen te versterken en de Europese Unie een nieuw financieel kader te geven voor de periode 2000–2006, daarbij rekening houdend met het vooruitzicht van de uitbreiding. In 1999 werd concreet gestalte gegeven aan Agenda 2000 door een twintigtal wetteksten.

Normaal liggen de krachtlijnen voor het landbouw beleid vast tot 2006 op basis van het vorige hervormingsprogramma “Agenda 2000”. Sommige lidstaten drongen echter aan om, in het kader van de zogenaamde “mid-term review”, een grondige hervorming van het landbouw beleid door te voeren. Als reden voor deze grondige hervorming worden de uitbreiding van de EU, de WTO-onderhandelingen en de nieuwe eisen op het vlak van voedselveiligheid gesteld.

Op 26 juni 2003 bereikten de Europese ministers van Landbouw een akkoord over een grondige hervorming van het Europese Landbouw beleid. De vastgelegde hervorming houdt een grondige en omvangrijke wijziging in van het landbouw beleid. De Europese Unie wil een duurzame, marktgerichte landbouw bevorderen en de plattelandsontwikkeling versterken. De ontkoppeling van productie en steun, de koppeling aan milieuvoorwaarden, de versterking van het plattelandbeleid en de mogelijkheden voor eigen regionale invulling kunnen een grote impuls geven aan een duurzame landbouw. Belangrijkste element in deze hervorming is de loskoppeling van de rechtstreekse steun van productie en omvorming tot een enkele bedrijfstoelage. Op die manier worden de landbouwers ertoe aangezet hun productie af te stemmen op de marktsignalen en niet langer op premies. De toekenning van deze enkele bedrijfstoelage en de rechtstreekse steun die aan de productie gekoppeld blijft, is daarenboven conditioneel. Er moeten een aantal voorschriften in acht worden genomen inzake voedselveiligheid, milieu, gezondheid en dierenwelzijn. In sommige sectoren worden de institutionele prijzen verlaagd maar gedeeltelijk gecompenseerd met rechtstreekse steun of stimuli voor een kwalitatief hoogstaande productie.

In laatste instantie wordt de plattelandsontwikkeling, de tweede pijler van het GLB, versterkt. Deze hervorming moet de EU in staat stellen haar internationale WTO-verbindenissen beter na te komen, met name door het quasi-totale bedrag van de aan de productie gekoppelde steun, die een verstoring effect heeft op de productie en de handel, over te hevelen naar steunmaatregelen die geen of een minieme uitwerking hebben op de handel.

Gevolgen voor België

Het compromis van juni komt tegemoet aan de voornaamste eisen van België. Aan gezien het tegen de volledige loskoppeling van de rechtstreekse steun gekant was, is België tevreden dat werd voorzien in de mogelijkheid een gedeeltelijke koppeling van de steun in de graansector (tot 25 %) en in de rundveesector (tot 100 % voor de zoogkoepremies en tot 40 % voor de slachtpremies) te handhaven. Wat de gemeenschappelijke marktordeningen betreft, is België blij dat werd afgezien van een bijkomende verlaging van de interventieprijs voor granen. De te sterke verlaging van de interventieprijs voor boter (25 % in plaats van de door Agenda 2000 vooropgestelde 15 %) daarentegen, vindt België dan weer geen goede zaak. De verlenging van het melkquotastelsel tot 2014–2015 beschouwt het als een pluspunt omdat het de producenten duidelijke en geruststellende vooruitzichten biedt.

Met betrekking tot de plattelandsontwikkeling ten slotte, had België voor de modulatie een vrijstellingsdrempel gewenst voor steun van meer dan 5.000 euro om te voorkomen dat een al te groot aantal landbouw bedrijven onder de toepassing valt van de modulatie. Het compromis komt wel tegemoet aan de Belgische vraag om de steun ten gunste van de installatie van jonge landbouwers op te voeren en een aanzienlijk deel van de middelen afkomstig van de modulatie opnieuw te besteden in de lidstaat waar deze middelen werden vrijgemaakt.

Er mag dan ook van worden uitgegaan dat de hervorming van juni 2003 niet raakt aan de wezenlijke belangen van de Belgische landbouwers en hen planningszekerheid biedt voor de komende tien jaar. De hervorming komt tegemoet aan de maatschappelijke verwachtingen op het stuk van voedselkwaliteit en veiligheid, milieubescherming en dierenwelzijn⁴.

4 [http://www.diplomatie.be/nl/policy/policy notedetail.asp?TEXTID=12953](http://www.diplomatie.be/nl/policy/policy%20detail.asp?TEXTID=12953)

1.1.2. Federaal landbouwbeleid⁵

Tot voor 2002 was het federale niveau verantwoordelijk voor het beleid in het kader van de marktordening. Het Vlaamse niveau was al verantwoordelijk voor alle beleidsinitiatieven die onder de tweede pijler vielen alsook voor alle milieu-aangelegenheden die betrekking hadden op landbouw. Sinds de federalisering van het departement landbouw in het kader van de Lambermontakkoorden van 13 juli 2001, is Vlaanderen integraal bevoegd voor het landbouw beleid vanaf 1 januari 2002. Het federale niveau blijft verantwoordelijk voor de voedselveiligheid en de kwaliteit van de landbouwproducten met het Federale Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen (FAVV). Er is geen specifieke federale overheidsdienst voor landbouw meer. Enkele restbevoegdheden werden verdeeld over andere federale overheidsdiensten. Op 5 maart 2002 verscheen in het Belgisch Staatsblad wel het besluit tot oprichting van de Federale Overheidsdienst (FOD) "Economie", met betrekking tot het departement van landbouw.

1.1.3. Vlaamse landbouwbeleid

Naar aanleiding van het overhevelen van bevoegdheden van het federaal niveau naar het regionaal niveau is een vernieuwd Vlaams landbouw beleid uitgewerkt.

Het omvat volgende beleidslijnen⁶ :

- de economische leefbaarheid van de Vlaamse land- en tuinbouw- en visserijondernemingen ondersteunen door diversificatie en risicospreiding te bevorderen en de multifunctionele rol te ontwikkelen ;
- het bevorderen van kwaliteitsvolle productiemethodes die milieu-, diervriendelijk en sociaal verantwoord zijn ;
- de versnelde ontwikkeling van verbrede activiteiten, biologische landbouw, beheerslandbouw en van de markt van hoeveproducten ;
- het vertrouwen van de burger en zelfvertrouwen van de producent herstellen om het maatschappelijk draagvlak van de sector te versterken.

Om het beleid te concretiseren, beschikt de Vlaamse overheid over een aantal instrumenten waaronder het VLIF (Vlaams Landbouw investeringsfonds). Hierna wordt elk van de beleidslijnen kort toegelicht.

⁵ Ministerie van Middenstand en Landbouw, Nieuwsbrief regionalisering en herstructurering, 26 maart 2002

⁶ <http://www2.vlaanderen.be/ned/sites/regering/beleidsnota> Landbouw 2000-2004

Onder de eerste doelstelling wordt verstaan dat de economische kwetsbaarheid van de bedrijven moet verminderen zodat de bedrijfszekerheid en de continuïteit van de individuele bedrijven uit de land- en tuinbouw sector en de visserijsector verbeterd kan worden. De Vlaamse land- en tuinbouw heeft belangrijke troeven, o.m. de aanwezigheid van veel kennis en vakbekwaamheid, maar heeft ook één groot nadeel, nl. te weinig grond. Dit betekent dat concurreren op de wereldmarkt voor vele Vlaamse land- en tuinbouwers weinig perspectieven biedt. Onze producten moeten daarom vooral gericht zijn op Vlaamse, Belgische en Europese markten en op die segmenten waar de consument bereid is te betalen voor een sociaal verantwoord, milieu- en diervriendelijk product.

De tweede doelstelling veronderstelt het introduceren en aanmoedigen op land- en tuinbouwbedrijven van het gebruik van duurzame productiemethodes. Het gaat hierbij om milieuvriendelijke productiemethodes die de milieuproblemen aan de bron aanpakken waardoor verliezen naar bodem, water en lucht van nutriënten, bestrijdingsmiddelen en verzurende elementen tot een minimum beperkt worden. Verder gaat het ook om diervriendelijke productiemethodes bij de huisvesting, de verhandeling en de voeding van dieren. Deze productiemethodes moeten ook sociaal verantwoord zijn, waarbij de toepassing niet mag leiden tot abnormale werkomstandigheden die overdreven werkdruk of stress met zich meebrengen voor de landbouwer, zijn gezin of werknemers.

De derde doelstelling beoogt het aanmoedigen van vernieuwende en tot nog toe niet algemeen gangbare activiteiten op de landbouwbedrijven. Het gaat hierbij om:

- het begeleiden van bedrijven die werken volgens de Europees vastgelegde normen inzake biologische landbouw ;
- het aanmoedigen van bedrijven om de stap te zetten naar overschakeling naar biologische land- en tuinbouw ;
- het introduceren van vormen van beheerslandbouw in de bedrijfsvoering zowel op vlak van natuurbeheer, landschapsbeheer, waterbeheer e.d. ;
- het introduceren van nieuwe activiteiten in de bedrijfsvoering ;
- het aanmoedigen van bedrijven die de producten (al dan niet zelf verwerkt) rechtstreeks vermarkten aan de consument.

De doelstelling is strategisch omdat via de ontwikkeling van deelmarkten beter kan worden ingespeeld op de vragen van de consument. De diversificatie van de bedrijfsvoering schept via alternatieve inkomensvorming een betere basis voor het behoud van tewerkstelling in de sector en voor de continuïteit van de bedrijven.

Door het inschakelen van taken inzake natuur- en landschapsbeheer op de landbouw-bedrijven kan op het terrein een betere verstandhouding tussen landbouwers en natuur- en milieubewegingen tot stand komen. Hetzelfde geldt voor de verhouding consument-producent, waarbij de huidige afstand overbrugd kan worden via de introductie van korte circuits op vlak van afzet en verwerking. De bedrijven die vernieuwende activiteiten inpassen in de bedrijfsvoering kunnen bovendien fungeren als kenniscentra waaruit ideeën kunnen worden geput die de gangbare landbouw in een meer duurzame richting kan laten evolueren.

De vierde doelstelling : op een aantal vlakken heeft de burger zijn vertrouwen verloren in de landbouw sector en de geloofwaardigheid van de sector wordt door velen in vraag gesteld. Dit geldt vooral op vlak van voedselkwaliteit en de gehanteerde productiemethodes waarvan dierenwelzijn een belangrijk facet is. Ook de manier waarop de landbouw omspringt met de omgeving en het milieu staat bloot aan kritiek vanwege de burgers. Het wantrouwen t.a.v. de sector is alleen weg te nemen door inzicht te verschaffen in de manier van werken binnen de sector en een betere kennis over de sector bij het publiek en de consument tot te stand brengen.

Wanneer het vertrouwen van de maatschappij in de landbouw is hersteld, zal dit leiden tot een groter zelfvertrouwen bij de landbouwers zelf die nu gebukt gaan onder een slecht imago. Hetzelfde geldt voor de visserijsector waar zelfvertrouwen nodig is om de sector perspectief te bieden.

Om invulling te kunnen geven aan de hierboven vermelde doelstellingen en naar aanleiding van de Europese verordening 1257/99 beschikt de Vlaamse overheid over het Programma voor Plattelandsontwikkeling (PDPO) in Vlaanderen.

Zoals in elke EU-lidstaat omvat het Vlaamse programma een invulling van het Europees plattelandsbeleid. Beleidsmatig kunnen een zestal hoofddoelstellingen worden onderscheiden, namelijk :

- de economische en sociale cohesie bevorderen door op zijn minst de bestaande arbeidsplaatsen in stand te houden en liefst extra banen in de landbouwsector te scheppen ;
- de belemmeringen voor de ontwikkeling van het platteland te overwinnen door diversificatie te stimuleren, de infrastructuur te verbeteren en nieuwe technologie gemakkelijker toegankelijk te maken ;
- de kwaliteit van het bestaan te verbeteren door milieubehoud, het waarborgen van dienstverlening ;
- de levensvatbare gemeenschappen in stand te houden en daarbij op toe te zien dat hun cultuur en tradities zich kunnen handhaven ;
- bestaande landbouwstructuren verbeteren ;
- huidige landbouw activiteiten aanpassen aan de nieuwe uitdagingen.

Voor de volledige programmaperiode 2000-2006 worden de totale overheidsbestedingen (Vlaams en Europees) geraamd op ruim 500 miljoen euro. Tabel 1 geeft de verdeling van de beschikbare financiële middelen over de hele programmeringsperiode. Deze verdeling is samengesteld uit de som van de reeds uitgegeven middelen (tot en met 2003) en de nog uit te geven middelen. Dit laatste is een raming op basis van de programmabijsturingen van 2003.

Tabel 1 : Verdeling van de financiële middelen uit het PDPO 2000–2006

Maatregel	Totale overheidsuitgaven	%
Overgangsmaatregelen	112,21	22,4
Investeringssteun	141,59	28,3
Vestigingssteun	27,51	5,5
Opleiding totaal	26,59	5,3
Probleemgebieden	8,92	1,8
Milieumaatregelen	95,48	19,1
Verwerking en afzet van producten	26,64	5,3
Bosbouw	11,42	2,3
Afzet van kwaliteitslandbouwproducten	1,57	0,3
Diversificatie platteland	6,78	1,4
Dienstverlening platteland	9,19	1,8
Dorpsvernieuwing platteland	9,86	2,0
Milieubehoud platteland	22,25	4,5
Totaal met cofinanciering	500,03	100,0
Top Up	9,84	
TO TAAL	509,86	

Bron : Vlaamse Onderzoekseenheid Land- en Tuinbouweconomie (VOLT), 2002 en 2003

Het aandeel van de voornamelijk economisch gerichte maatregelen bedraagt bijna 62 %. Zoals uit Tabel 1 blijkt, gaat ruim 56 % van het budget naar de steunmaatregelen in uitvoering bij het VLIF (Vlaams Landbouw investeringsfonds) : 22 % naar de overgangsmaatregelen, 28 % naar investeringssteun en 6 % naar vestigingssteun. Het is de Administratie Land- en Tuinbouw (ALT) van de Vlaamse Gemeenschap die hierin de verantwoordelijkheid draagt. De uitgaven voor overgangsmaatregelen komen van vastleggingen van voor de start van het PDPO. Immers, het PDPO is deels een voortzetting van een bestaand beleid, waaronder dus het vroegere beleid rond investeringen. Bij investeringsbeleid wordt de toegekende steun over meerdere jaren gespreid. Dit is ook nog het geval in het nieuwe investeringsbeleid maar met één verschil : het nieuwe beleid treedt meer sturend op en voorziet in investeringssteun volgens vier categorieën : 10 %, 20 %, 30 % en 40 %.

Naast de VLIF steun wordt er ook economisch gerichte steun gegeven voor de afzet en verwerking van landbouw producten voor een totaal van bijna 6 % van het totaalbudget. Het betreft voornamelijk steun aan de agro-voedingsindustrie, evenals steun voor hoeveproducten (korte keten, kwaliteitsproducten).

Ruim 23 % van het budget gaat naar milieumaatregelen. Onder deze maatregelen valt een hele waaier aan instrumenten om enerzijds een milieu- en natuurvriendelijkere landbouw te stimuleren en anderzijds de landbouwer te vergoeden voor bepaalde geleverde “groene diensten” aan de samenleving. Hierbij zijn er instrumenten gericht op de landbouw zelf, maar ook op de interactie tussen de landbouw en zijn natuurlijke omgeving. Bosbouw ontvangt 2 % van het totale budget. Heel wat van de bosbouwmaatregelen zijn nog niet ofwel pas heel recent in voege.

De overige 15 % van de middelen gaat naar ondersteunende maatregelen. Naast opleiding (5 %) betreft dit bijna 10 % steun voor de aanpassing en ontwikkeling van het platteland : steun aan bedrijfsbeheer en ondersteuning in het kader van het geïntegreerd plattelandsbeleid in Vlaanderen (d.m.v. provinciale plattelandsontwikkelingsplannen)⁷.

1.1.4. Provinciaal landbouwbeleid

Naast de Vlaamse overheid heeft ook de provincie een verantwoordelijkheid bij het ontwikkelen van een duurzaam landbouw beleid : ruimte geven aan een economisch, ecologisch en sociaal waardige landbouw .

De provinciale dienst land- en tuinbouw grijpt de thema's ruimtelijke ordening, landschap, milieu en techniek aan om zijn beleidsondersteunende rol te vervullen. De coördinatie van de muskusrattenbestrijding is een bijkomende specifieke taak.

Op het vlak van de **ruimtelijke ordening** wordt verder meegewerkt aan het Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan en de uitwerking van de agrarische structuur. De afbakening van ontwikkelingsgebieden voor glastuinbouw, locaties voor mestverwerking en het beleid inzake vrijkomende agrarische bedrijfszetels zijn daarbij belangrijke aandachtspunten. Ook de ondersteuning van het luik landbouw in de gemeentelijke structuurplanning wordt verdergezet via de uitwerking van de Studies Landelijk Gebied.

De werking rond **milieu en techniek** spitst zich toe op afvalwaterstromen en kleinschalige waterzuivering op bedrijfsniveau. De expertise die op dit vlak werd verzameld in de provinciale proefcentra, de provinciale landbouw kamer voor Oost-Vlaanderen en de dienst land- en tuinbouw werd samengebracht in het Kenniscentrum water. Het sensibiliseren van de land- en tuinbouwers voor (afval)waterbeheer en kleinschalige waterzuivering is een actie die ook kadert in het provinciaal milieubeleidsplan.

⁷ <http://www2.vlaanderen.be/ned/sites/landbouw/downloads/volt/lbr4.pdf>

Advies en sensibilisatie inzake erfbeplanting, landschapsplannen, agrarisch natuurbeheer en erosiebestrijding kaderen in de aandacht voor **landschap** en milieu en blijven belangrijke werkinstrumenten.

Om ontwikkelingen van onderuit te stimuleren wordt financiële ondersteuning geboden aan vernieuwende projecten **duurzame land- en tuinbouw** en projecten van **platte-landsontwikkeling**. Deze initiatieven kunnen op hun beurt interessante aanknopingspunten vormen voor verdere samenwerking.

In het Programma voor Plattelandsontwikkeling en in het gebiedsgerichte programma Leader+ is voor de provincie bovendien een belangrijke taak weggelegd in de coördinatie van de uitvoering en opvolging van de **gebiedsgerichte programmering**. Netwerkvorming en ervaringsuitwisseling zijn de bouwstenen. Ook ondersteuning, communicatie en netwerkvorming op niveau van de gemeenten (**gemeenteloket**) is opgenomen in het takenpakket.

Praktijkgericht onderzoek blijft een belangrijke kerntaak van de provincies. De opdracht van de proefcentra is om – binnen de regionale eigenheid en via toegepast wetenschappelijk onderzoek en praktijkonderzoek – kwalitatieve en kwantitatieve verbeteringmethodes voor te stellen. Praktijkgericht en gefundeerd wetenschappelijk onderzoek zijn van essentieel belang.

Het provinciaal beleid werkt mee aan **positieve beeldvorming** rond land- en tuinbouw. Het is nodig en nuttig alle initiatieven te inventariseren en op elkaar af te stemmen binnen de provincie. Aandachtspunt op langere termijn is de interprovinciale harmonisering van diverse initiatieven op vlak van landbouweducatie, landbouwvorming en communicatie.

1.1.5. Europese steun voor landbouw en plattelandsontwikkeling

Doelstelling 5b-programma 1994-1999

De vijf noordelijke gemeenten van het Meetjesland (Maldegem, Eeklo, Kaprijke, Sint-Laureins, Assenede) werden erkend als kwetsbaar plattelandsgebied en konden in de periode 1994-1999 als 5b-gebied op een totaal steunbedrag van meer dan 10.154.000 toenmalige ECU's rekenen, waarvan 40 % naar landbouwprojecten vloeiده. Afhankelijk van het betrokken Europese structuurfonds (EFRO, ESF en EOGFL) varieerden de steunpercentages per project.

De maatregelen binnen het programmeringsdocument waren :

A. het behoud en het versterken van de werkstelling in de regio via

- het versterken van het economisch weefsel ;
- het bevorderen van de landschapsvalorisatie en de recreatief/toeristische ontwikkeling ;
- de bestendiging van de land- en tuinbouw activiteit ;

opleiding en vorming.

B. het verhogen van de leefbaarheid van de plattelandskernen via

- de ondersteuning van structurele initiatieven die het verzorgingsniveau en de bruikbaarheid van de dorpen verhogen

Binnen de landbouw werden de subsidies aangewend voor volgende doeleinden :

- inventarisatie en waardering van het agrarisch productiepotentieel en van de interne en externe agrarische infrastructuur ;
- demonstratie en voorlichtingsprojecten inzake diversificatie ;
- praktijkgericht onderzoek en bedrijfsvoorlichting ;
- uitbouw en ondersteuning van hoevetoerisme en natuureducatieve elementen ;
- creatie van een landbouwcentrum gericht op ondersteuning en begeleiding van de maatregelen en acties ;
- inplanting en uitrusting van een agro-bedrijfscentrum en een industrieel mest-verwerkingsbedrijf ter ondersteuning van de sterk geconcentreerde varkens-productiebedrijvigheid.

Het 5b-programma werd opgevolgd door 5B Phasing Out (2000–2006), dat geen steun aan de landbouwsector verleent.

LEADER

LEADER staat voor “Liaisons Entre Actions de Développement de l’Economie Rurale”. LEADER is een Europees initiatief voor plattelandsontwikkeling. Het wil plattelandsactoren aanzetten, na te denken over het potentieel van hun gebied en hen ondersteunen in de realisatie van geïntegreerde en innovatieve projecten.

LEADER is meer dan een programma voor plattelandsontwikkeling, het is een methodiek die een aantal specifieke benaderingen inhoudt :

- gebiedsgerichte, bottom-up aanpak, geïntegreerde multisectoriële strategieën voor plattelandsontwikkeling met een experimenteel karakter ;
- samenwerking tussen plattelandsgebieden ;
- netwerkvorming.

LEADER II 1994–1999

In de periode 1994–1999 liep het LEADER II programma in dezelfde vijf noordelijke gemeenten als het 5b-programma. Het totale Europese steunbedrag bedroeg hier meer dan 1.100.000 euro, waarvan ongeveer 130.000 euro naar kleinere agro-economische projecten ging.

De missie van LEADER II in het Meetjesland was het versterken van de leefbaarheid van het plattelandsgebied van zowel de sociaal-economische sectoren, de land- en tuinbouwsector in het bijzonder, de leefbaarheid van de dorpen in hun verzorgingsstructuur, het behoud van het natuurkarakter en open ruimte als kenmerkend voor het Meetjesland.

Er werden 53 projecten goedgekeurd binnen volgende maatregelen :

- begeleidingsprojecten ter ontwikkeling van professionele deskundigheid (EOGFL) ;
- agro-economische projecten (EOGFL 20 %) ;
- economische projecten (EFRO 20 %) ;
- toeristische projecten en projecten rond landschapsvalorisatie (EOGFL 30 %) ;
- transnationale samenwerking (EOGFL 50 %).

De onderwerpen van de landbouw projecten waren teeltbegeleiding, investeringssteun, marketingstrategieën, de introductie van nieuwe technieken en kwaliteitsbevorderende maatregelen, kwaliteitscontrolesystemen, milieuvriendelijke technieken, begeleiding en ondersteuning van hoeveproducenten.

LEADER+ 2000–2006

Acht Meetjeslandse gemeenten werden in 2003 erkend als LEADER+ gebied (Aalter, Assenede, Kaprijke, Knesselare, Maldegem, Nevele, Sint-Laureins en Zomergem) en kunnen rekenen op 756.000 euro uit het Europees Garantiefonds voor de Landbouw . Het Vlaams Gewest zorgt voor hetzelfde bedrag aan cofinanciering, per project telkens aangevuld met een verplichte minimale eigen inbreng van de promotoren van 30 %.

LEADER+ Meetjesland maakte een ontwikkelingsplan op onder de hoofdmaatregel “Verbeteren van de leefkwaliteit in de plattelandsgebieden”, die door de regio ingevuld werd met volgende submaatregelen :

1. Het ondersteunen van toekomstgerichte ontwikkelingen inzake multifunctionele land- en tuinbouw en voeding (70 % van de middelen) door :
 - het stimuleren van innovatie van producten, afzetkanalen en processen in land- en tuinbouw of voedingsindustrie ;
 - het experimenteren inzake samenwerking tussen de land- en tuinbouw en de voedingssector in het Meetjesland ;

- het ondersteunen van diversificatie in de land- en tuinbouw ;
 - het ondersteunen van experimenten in de land- en tuinbouw en het bedrijfsleven om zuiniger om te springen met energie, water en grondstoffen ;
 - studie, onderwijs en vorming rond toekomstgerichte ontwikkeling van de land- en tuinbouw in het Meetjesland ;
 - initiatieven ter promotie van streekeigen producten.
2. Het valoriseren en communiceren van de culturele en landschappelijke identiteit (30 % van de middelen) door :
- de vervreemding te counteren tegenover het platteland en de component land- en tuinbouw in het bijzonder (jongeren als bijzondere doelgroep) ;
 - het erfgoed te valoriseren, zowel materieel als immaterieel ;
 - de landelijke kernen te ondersteunen in een duidelijker culturele positionering ;
 - de identiteit van het Meetjesland naar eigen inwoners en naar buiten uit bekend te maken.

1.2. Ruimtelijke ordening

Het ruimtelijk orderingsbeleid wordt geregeld via het gewestplan en plannen van aanleg en vernieuwd door het decreet op de ruimtelijke ordening waarin de nadruk ligt op ruimtelijke structuur- en uitvoeringsplannen. Diverse integrale en sectorale visiedocumenten ondersteunen de opstelling van structuur- en uitvoeringsplannen. Tabel 2 geeft een overzicht van de bestemmingen in het Meetjesland ; Kaart 2 toont de gewestplanbestemmingen.

Tabel 2 : Overzicht van de bestemmingen in het Meetjesland

	Oppervlakte (ha)	Oppervlakte (%)
Woongebieden	5.555	10
Gemeenschapsvoorzieningen, openbare nutsvoorzieningen en dienstverleningsgebieden	298	< 1
Recreatiegebieden, parkgebieden en bufferzones	792	1
Natuurgebieden	2.719	5
Bosgebieden	1.687	3
Agrarisch gebieden	45.082	79
Agrarisch gebied	24.642	43
Landschappelijk waardevol agrarisch gebied	19.459	34
Valleigebieden	9.810	2
Overige	1.263	2
Totaal	57.400	100

Bron : Digitaal gewestplan (VLM, OC-GIS Vlaanderen)

1.2.1. Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen

Het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen geeft de gewenste ruimtelijke structuur van Vlaanderen aan als kader waarin de ruimtelijke ontwikkelingen plaatsvinden en waaraan maatregelen met een ruimtelijke implicatie worden getoetst. Het is een referentiekader waarbinnen de verschillende maatschappelijke actoren zich ruimtelijk dienen te ontwikkelen en vindt zijn juridische verankering in het planningsdecreet van 24 juli 1996.

Voor het formuleren van een visie op de ruimtelijke ontwikkeling van Vlaanderen wordt duurzame ruimtelijke ontwikkeling⁸ als uitgangspunt aangenomen, waarbij de stabiliteit van structuren en systemen (economie, ecologie,...) worden afgewogen tegen de noodzaak aan veranderingen en vernieuwingen.

Een tweede visie-element voor de ruimtelijke ontwikkeling van Vlaanderen wordt gevat in de metafoor "Vlaanderen, open en stedelijk". Er wordt gekozen om in de delen met een stedelijk karakter een "stedelijk gebiedsbeleid" te voeren met specifieke maatregelen en in de delen met een buitengebiedkarakter een "buitengebiedbeleid".

⁸ Duurzame ruimtelijke ontwikkeling wordt in de Agenda 21 van de Verenigde Naties gedefinieerd als volgt : "Een ontwikkeling die voorziet in de behoefte van de huidige generatie zonder daarmee voor de toekomstige generaties de mogelijkheid in gevaar te brengen om ook in hun behoefte te voorzien".

Gemeenten die erkend zijn als stedelijk gebied hebben als doel een beleid te gaan voeren waar concentratie en verdichting de uitgangspunten zijn, zonder evenwel de ruimtelijke draagkracht te overschrijden.

Een basisdoelstelling voortvloeiend uit de visie op de gewenste ruimtelijke ontwikkeling van Vlaanderen is het behoud en waar mogelijk de versterking van het buitengebied en de open ruimte door het bundelen van wonen en werken in de kernen van dat buitengebied. Het fysisch systeem is ruimtelijk structurerend voor de natuurlijke structuur, agrarische structuur, nederzettingsstructuur en het landschap.

Het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV) stelt dat het Vlaams Gewest de gebieden van de natuurlijke en agrarische structuur als volgt afbakt in gewestplannen of gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen :

- 75.000 tot 100.000 ha grote eenheden natuur (GEN) (in overdruk) en 25.000 tot 50.000 ha grote eenheden natuur in ontwikkeling (GENO) (in overdruk) tot een totaal van 125.000 ha. Daarvoor is een toename van 38.000 ha natuur- en reservaatgebied (t.o.v. 1-1-1994) tot een totaal van 150.000 ha natuur- en reservaatgebied nodig ;
- 750.000 ha agrarisch gebied, ruimtelijk bestemd voor de beroepslandbouw ;
- 10.000 ha bijkomend bosgebied of bosuitbreidingsgebied, tot een totaal van 53.000 ha bosgebied ;
- 150.000 ha natuurverwervingsgebied (in overdruk).

De Vlaamse regering besliste op 7 december 2001 de afbakening van de gebieden van de natuurlijke en agrarische structuur uit te voeren in twee fasen. In een eerste fase werd gewerkt op twee sporen :

Binnen het eerste spoor werd een afbakening van grote eenheden natuur en grote eenheden natuur in ontwikkeling gemaakt. Het gaat om gebieden binnen de gewenste natuur- en bosstructuur, die niet gevraagd worden in de gewenste agrarische structuur, zgn. “consensusgebieden”. Deze zijn gelegen binnen een “groene” of een daarmee vergelijkbare bestemming op de gewestplannen. Op 18 juli 2003 werd binnen dit spoor een afbakening van ca. 85.000 ha Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN) goedgekeurd.

Het tweede spoor volgt de procedure van het decreet ruimtelijke ordening. Binnen dit tweede spoor worden gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen opgemaakt voor bestemmingswijzigingen van agrarisch gebied naar natuurgebied of omgekeerd, binnen de consensusgebieden. Een eerste reeks van zeventien ontwerpen van gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen werd door de Vlaamse regering op 17 januari 2003 voorlopig vastgesteld. Een openbaar onderzoek over deze gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen vond plaats van 1 april 2003 tot 30 mei 2003.

Op 17 oktober 2003 besliste de Vlaamse regering geen nieuwe procedures voor ruimtelijke uitvoeringsplannen meer op te starten volgens de werkwijze van de eerste fase, maar aanstonds te starten met de tweede fase van het planningsproces, waarbij er een gebiedsgerichte en geïntegreerde ruimtelijke visie op de natuurlijke én agrarische structuur wordt uitgewerkt in overleg met gemeenten en provincies.

De inhoudelijke elementen voor de tweede fase van het afbakeningsproces voor de gebieden van de natuurlijke en agrarische structuur zijn :

- Vormen van een ruimtelijke visie op de structuurbepalende elementen van het buitengebied van Vlaams niveau voor een ruimtelijk begrensd deelgebied. Voor ieder deelgebied wordt een administratieoverschrijdend projectteam samengesteld dat verantwoordelijk is voor de opmaak van de ruimtelijke visie.
- Overleggen met gemeenten, provincies en belangenorganisaties om een maatschappelijk draagvlak te creëren voor de ruimtelijke visie. De lokale besturen en belangenorganisaties kunnen vanuit de eigen terreinkennis, ruimtelijke inzichten en beleidsdocumenten voorstellen formuleren tot bijsturing of verfijning van de ruimtelijke visie. Afhankelijk van de complexiteit van de regio en de mogelijke knelpunten op het terrein zal meer of minder tijd moeten worden uitgetrokken voor overleg met de verschillende betrokken instanties.
- Selecteren van actiegebieden waar via gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen uitvoering gegeven wordt aan deze ruimtelijke visie door het afbakenen van de grote eenheden natuur, de grote eenheden natuur in ontwikkeling, de natuurverwevingsgebieden, de bosuitbreidingsgebieden en de gebieden van de agrarische structuur.

Het Meetjesland behoort tot het deelgebied Veldzone Brugge – Meetjesland. De buitengebiedregio Veldzone Brugge – Meetjesland situeert zich in het noordwesten van Vlaanderen. De westelijke helft ligt in de provincie West-Vlaanderen, de oostelijke helft in de provincie Oost-Vlaanderen. De overgang naar de kustpolders begrenst het gebied in het westen. Nederland vormt de grens in het noorden. De oostelijke grens bestaat uit de Gentse Kanaalzone van Zelzate tot Gent. De overgang van het zand- naar het zandleemgebied vormt de zuidelijke grens. Deze grens volgt de lijn Gent - Kortemark. De totale oppervlakte bedraagt ongeveer 130.000 ha.

In 2004 wordt de startnota opgemaakt. De startnota geeft een beschrijving van de huidige ruimtelijke structuur van de buitengebiedregio Veldzone Brugge – Meetjesland en een voorstel voor een ruimtelijke visie op de structuurbepalende elementen op Vlaams niveau.

Veldzone Brugge – Meetjesland maakt deel uit van de grote aaneengesloten gebieden van het buitengebied Polders – Westhoek en Polders – Meetjesland – Krekengebied. Beide gebieden worden van elkaar gescheiden door een bundeling van infrastructuur tussen de stedelijke gebieden van Gent en Brugge. Het Veldgebied ten zuidoosten van Brugge is aangeduid als open-ruimteverbinding. Het vrijwaren en versterken van open-ruimteverbindingen tussen de grotere aaneengesloten gebieden van het buitengebied is essentieel voor de continuïteit binnen het buitengebied (p. 325).

De structuurbepalende elementen en processen die aan de basis liggen van de natuurlijke structuur moeten worden behouden en versterkt. In Veldzone Brugge - Meetjesland gaat het om de bronnen en ingesneden beekdalen van het plateau van Wijnendale, de kanalen, de markante plotse overgangen van een plateau naar laag gelegen gebied (plateau van Wijnendale, cuesta van Oedelem – Zomergem en cuesta van Hertsberge – Lotenhulle), de stuifzandrug Maldegem – Stekene, de voedselarme terrestrische milieus van de bos- en natuurgebieden van de plateaus en stuifduinen en het veen van de Assebroekse Meersen (p. 73 t/m 75).

Belangrijke bos- en natuurgebieden in Veldzone Brugge – Meetjesland zijn de complexen van bossen, heiderelicten en beekvalleivegetaties van het Houtland en de cuesta van Oedelem (ten zuiden van Brugge), het graslandencomplex met bomenrijen van de Assebroekse meersen (Brugge), het krekengebied met verschillende typen krekens en dijken van Oost-Vlaanderen en de bos- en natuurgebieden van de stuifzandrug Maldegem – Stekene (p. 70 en 88).

De omgeving van Tielt en het gebied ten noordwesten van Gent (het Meetjesland) behoren tot de belangrijkste gebieden van de agrarische structuur in Vlaanderen (p. 392). Het Meetjesland is van belang voor de rundveehouderij (p. 79 en 80). Het ontwikkelingsperspectief voor de grondloze veehouderij is eerder gericht op behoud van de bestaande concentratie dan op de verspreiding ervan en is tevens gericht op de verbetering van de ruimtelijke structuur (p. 398).

1.2.2. Provinciaal ruimtelijk structuurplan

Algemeen

De uitgangspunten en principes van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen gelden als vertrekbasis en beleidskader voor de provinciale structuurplannen. Het Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan Oost-Vlaanderen, in werking getreden op 24 maart 2004, bevat de structuurbepalende elementen van provinciaal belang en werkt vanuit deelstructuren en deelruimten.

Deelstructuren

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen volgende deelstructuren :

- de nederzettingstructuur ;
- de openruimtestructuur, bestaande uit de natuurlijke structuur, de agrarische structuur en de landschappelijke structuur ;
- de toeristisch-recreatieve structuur ;
- de ruimtelijk-economische structuur ;
- de verkeers- en vervoersstructuur.

Tussen de verschillende deelstructuren bestaan er talloze relaties.

De *nederzettingsstructuur* ontwikkelt onder meer een visie voor de kleinstedelijke gebieden en maakt de bindende selectie van de hoofddorpen en woonkernen. De natuurlijke structuur duidt de natuurverbindingsgebieden en bovenlokale ecologische infrastructuren aan. De agrarische structuur geeft de ruimtelijke ontwikkelingsperspectieven en maatregelen voor de agrarische macrostructuur. De landschappelijke structuur behandelt alle aspecten (natuur, cultuur, esthetische beleving,...) die samen de identiteit van een landschap bepalen. De toeristisch-recreatieve structuur duidt onder meer de toeristische gebieden van primair belang en de toeristische netwerken aan. De ruimtelijk-economische structuur verdeelt het aantal hectaren voor bijkomende bedrijventerreinen over de kleinstedelijke gebieden en de overige economische knooppunten en bakent de regionale terreinen af in de kleinstedelijke gebieden en specifiek economische knooppunten. Tot slot wordt op vlak van lijninfrastructuren en mobiliteit een bindende selectie gemaakt van de secundaire wegen.

De algemene doelstellingen van *de gewenste agrarische structuur* zijn :

- het ruimtelijk-structureel versterken van het agrarisch gebied ;
- het realiseren van de gebiedsgebonden potenties in de land- en tuinbouw ;
- een strategie voor het behoud van de landbouw in de valleigebieden ;
- een coherent beleid t.a.v. de verbrede taakstelling van de land- en tuinbouw ;
- het creëren van ontwikkelingsmogelijkheden voor land- en tuinbouwbedrijven gelegen in gebieden waar land- en tuinbouw niet de hoofdfunctie is en voor aan de land-en tuinbouw aanverwante activiteiten.

De agrarische ontwikkelingsperspectieven worden per deelgebied beschreven.

Volgende ontwikkelingsperspectieven zijn van toepassing voor het Meetjesland :

– Polders van het Meetjesland en het Waasland

Zowel landschappelijk als landbouwkundig zijn de polders van grote betekenis. De grondbehoevende sector (akkerbouw en rundveehouderij) is de voornaamste agrarische ruimtegebruiker. Het aandeel “wijkers” in vergelijking met Oost-Vlaanderen is in dit gebied relatief klein. Rekening houdend met het grondgebonden karakter van de belangrijkste productierichtingen enerzijds en de gebiedsgerichte beperkingen inzake mestafzet anderzijds, moet landbouwgrond maximaal ter beschikking blijven voor een duurzame landbouw. Het aansnijden van landbouwgebruikspercelen voor bebouwing wordt zoveel mogelijk tegengegaan. Agrarische bebouwing respecteert de waardevolle open landschapskarakteristieken. Bijkomende gebouwen sluiten zoveel mogelijk aan bij de bestaande gebouwen. Als er bij bedrijfsbeëindiging bedrijfsgebouwen met inbegrip van woningen vrijkomen, blijven ze integraal deel uitmaken van de agrarische structuur en komen ze prioritair in aanmerking voor nieuwe of herlokalisierende agrarische bedrijven.

De overheid neemt stimulerende maatregelen om de landschappelijke integratie van gebouwen te bevorderen en om cultuurhistorisch waardevolle gebouwen zoveel mogelijk in een moderne landbouwbedrijfsvoering in te passen. Economische meerwaarde kan worden gecreëerd door horizontale verruiming (schaalvergroting) of verticale verruiming (despecialisatie). Agrarische verbreding vindt plaats door de ontwikkeling van laagdynamische nevenfuncties op het bedrijf (hoevetoerisme, beperkte thuisverkoop, recreatief medegebruik, natuurbeheer). Vanwege het specifiek karakter moet de landbouwontwikkeling rekening houden met de aanwezige natuuraarden. De laaggelegen gronden, zoals de kreeklanden, de oude kreken en de voormalige kreekgraslanden verdienen bijzonder aandacht als buffer tussen het omringende landbouwgebied en de kreken en als potentieel broedgebied voor vogels.

– Zandstreek ten noordwesten van Gent

In het gebied komen nog belangrijke aaneengesloten landbouwgebieden voor. Ze worden maximaal behouden. De provincie suggereert aan de Vlaamse overheid om de landbouwstructuur hier verder te optimaliseren bv. via ruilverkaveling of kavelruil. Een bijzonder aandachtspunt is het relatief groot aantal “wijkers” in de omgeving van Gent, Kruishoutem en Nazareth. Het grondgebonden karakter van vele “wijkers” impliceert dat hier extra maatregelen gewenst zijn om het landbouwareaal te behouden en van verdere versnippering te vrijwaren. Globaal genomen is de zandstreek ten noordwesten van Gent een dynamische landbouwstreek. De rundveehouderij wordt als ruimtelijke drager ondersteund. In het waterwingebied van Kluizen dienen zich ontwikkelingsperspectieven aan voor een duurzame rundveehouderij.

Opmaak en analyse van een mineralenbalans, aangepast graslandbeheer, enz. kunnen de sector ondersteunen bij het inbouw en van milieukundige beperkingen in de agrarische bedrijfsvoering. Daarnaast zijn er mogelijkheden op het vlak van productdifferentiatie, verticale integratie, kostprijsminimalisatie, alternatieve teelten en de productie van non-food. Een belangrijke voorwaarde is dat de sector over voldoende grond kan beschikken. Het gebied heeft ook potenties voor de ontwikkeling van de sierteelt, de boomkwekerij en de groenteteelt. Het bosboomkwekerijgebied van Maldegem en omgeving wordt ruimtelijk geoptimaliseerd. Overwinteringsserres en serres voor de opkweek van planten, loodsen, containervelden en waterreservoirs zijn inherent aan de bedrijfsvoering. Ook de sierteelt en de glasgroenteteelt hebben hier nog groeipotentieel. Door de afbakening van “ontwikkelingsgebieden voor glastuinbouw” in provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen worden aan de glastuinbouw bijkomende ontwikkelingskansen gegeven. Economisch gezien is de intensieve veehouderij de belangrijkste productietak van deze regio. Deze sector wordt ruimtelijk ondersteund door het voorzien van locaties voor mestverwerking. De provincie neemt stimulerende maatregelen om mestverwerking op het bedrijf te stimuleren, maar voorziet – in functie van een specifieke behoefte – ook locaties voor mid- of grootschalige mestverwerking. Die locaties zijn gesitueerd op regionale bedrijventerreinen voor afvalverwerking nabij de kleinstedelijke gebieden of specifiek economische knooppunten. De provincie vraagt aan de Vlaamse overheid om ook een locatie voor grootschalige mestverwerking te voorzien in de Gentse Kanaalzone. In het gebied zijn ook heel wat loonwerkers, toeleverende en verwerkende bedrijven gevestigd. Hierdoor moet er ruimte blijven voor grote, bijkomende agrarische gebouwen, zoals opslagloodsen, gebouwen voor loonwerkers, enz. Die grote gebouwen sluiten wel aan bij bestaande bedrijfsgebouwen. De provincie neemt maatregelen om hun integratie in het landschap te bevorderen. In de beekvalleien en in de nabijheid van bos- en natuurgebieden moet de landbouwontwikkeling extra zorg dragen voor de aanwezige natuurwaarden.

Westelijk Openruimtegebied

Op het grondgebied van Oost-Vlaanderen kunnen ook verschillende deelruimten worden onderscheiden. Zij hebben geen strak omliggende grenzen. Elke deelruimte bezit een aantal typische kenmerken en kwaliteiten. Door ook met deelruimten te werken, kan de onderlinge wisselwerking tussen de deelstructuren worden geduid en kan een integraal ruimtelijk beleid per gebied worden uitgewerkt. Het Meetjesland valt grotendeels samen met het "Westelijk Openruimtegebied". Voor deze deelruimte wordt in het PRS onderstaande ontwikkelingsvisie vooropgesteld.

In dit gebied worden de nodige ontwikkelingskansen gegeven aan de glastuinbouw en veredeling zonder evenwel de protectiefunctie van natuur, bos, landschap en waterwinning te negeren. De natuurlijke waarden worden behouden, de kwaliteit van de drinkwatervoorziening wordt beschermd, de toeristisch-recreatieve potenties worden gebiedsgericht versterkt en de leefbaarheid inzake wonen en werken wordt behouden. De volgende ruimtelijke principes worden gehanteerd :

- Gebiedsgerichte afstemming tussen landbouw, bos, natuur en recreatie op basis van de landschappelijke differentiatie. Dit betekent een versterking van de landschapskenmerken in het Polder- en Krekengebied, van het typische landschap van bossen en velden op en tussen de dekzandruggen en van de Leievallei als groene as. Tussen de gebiedsdelen worden onderlinge (ecologische) verbindingen gecreëerd. Door grote infrastructuur wordt het landbouwlandschap gestructureerd in grote aaneengesloten landbouwgebieden die maximaal worden gevrijwaard. De gebiedsgerichte landbouw-economische potenties worden maximaal gevaloriseerd.
- Bundeling van wonen en woonondersteunende functies in een beperkt aantal kernen. De verdere groei van wonen, woonondersteunende functies en lokale bedrijvigheid wordt gebundeld in Eeklo, Maldegem, Aalter en Deinze. Verdere “verlinting” tussen Maldegem en Eeklo moet worden voorkomen.
- Evenwichtige geografische spreiding van de economie gekoppeld aan centrale plaatsen met de geschikte ontsluitingspotenties. De regionale bedrijventerreinen worden voorzien op goed ontsloten plaatsen en gekoppeld aan bestaande economische knooppunten. Deze knooppunten staan in voor een evenwichtige spreiding van de werkgelegenheid in het gebied, met name Eeklo en Maldegem in het noorden, Aalter in het centrale deel en Deinze in het zuiden.
- Een gebiedsontsluiting gericht op de belangrijkste centrale kernen. Om de leefbaarheid en het functioneren van het openruimtegebied te garanderen, worden een aantal verzamelwegen naar de centrale kernen en naar het hoger wegennet geselecteerd. De regionale ontsluiting voor personenverkeer, vooral gericht op het Oost-Vlaams Kerngebied, wordt gerealiseerd door de verdere uitbouw van het openbaar vervoer. De centrale plaatsen worden uitgebouwd als knooppunten in de regionale ontsluiting met het openbaar vervoer.

1.3. Milieu- en natuurbeleid

1.3.1. Milieubeleidsplan 2003–2007 (MINA 3)

In navolging van de vorige milieubeleidsplannen en internationale akkoorden (Kyoto, Montréal,...) is voor de planperiode 2003–2007 een nieuw milieubeleidsplan (MINA 3) opgemaakt met aangepaste doelstellingen. De fase van openbaar onderzoek is afgerond en de aangepaste (finale) tekst werd in het najaar van 2002 gepubliceerd.

De voornaamste aandachtspunten vanuit het oogpunt van ecologische duurzaamheid worden hieronder kort besproken⁹ :

– Verdunning van de ozonlaag

De emissies van ozonafbrekende stoffen in de atmosfeer moeten worden teruggedrongen.

– Verandering van het klimaat door het broeikaseffect

In 2010 een equivalente CO₂-concentratie van 550 ppm bereiken door het vooropstellen van een emissiereductie van 50 à 70% ten opzichte van 1990. Op korte termijn (periode 2008-2012) betekent dit 7,5% emissiereductie voor de familie van zes broeikasgassen.

– Verontreiniging door fotochemische stoffen

Gezondheidseffecten, opbrengstverminderingen voor gewassen en schade aan gebouwen en materialen voorkomen. Wat de gezondheid betreft, betekent dit op lange termijn een richtwaarde van 120 µg/m³ ozon voor een maximale duur van acht uur per dag.

– Verzuring

De zuurdepositie terugdringen tot een niveau waarbij geen onherstelbare schade aan de ecosystemen optreedt, met andere woorden geen overschrijding van de “kritische lasten”. Op lange termijn betekent dit een reductie tot 1400 zeq/ha/jaar, of een reductie van de zuurdepositie met 73,7 % t.o.v. 1990.

– Vermesting

De vermesting verminderen tot een niveau waarbij de bescherming van de gevoeligste ecosystemen in Vlaanderen gegarandeerd wordt. Op lange termijn moet in heel Vlaanderen voor oppervlakte- en grondwater de norm worden gehaald voor het gehalte orthofosfaat (0,3mg P/l) en de richtwaarde voor nitraat van 5,65 mg NO₃-N/l. Voor de bodem wordt gestreefd naar een maximaal overschot op de bodembalans van 35 kg N/ha en voor de lucht betekent dit in 2010 een emissiereductie voor NH₃ van 43 % ten opzichte van de emissies van 1990.

⁹ Voorontwerp milieubeleidsplan 2003–2007

- Aantasting van de bodem

De multifunctionaliteit van bodems behouden die op dit ogenblik nog multifunctioneel zijn en de multifunctionaliteit herstellen overal waar nodig.

- Verontreiniging door afvalstoffen

Op lange termijn de afvalproductie en de hieraan verbonden milieudruk terugdringen tot een niet te vermijden minimum. Hierbij wordt de afvalbehandelingshiërarchie gevolgd, waarbij de milieueffecten worden beperkt en het verlies aan grondstoffen en energie minimaal blijven. Deze hiërarchie kan alleen met duidelijk aangetoonde redenen omwille van een leven van goede kwaliteit (hygiëne, veiligheid, beperkt risico en volksgezondheid) worden gewijzigd.

- Verspreiding van milieugevaarlijke stoffen

Het streven naar concentraties in het milieu, dichtbij achtergrondwaarden voor natuurlijk voorkomende stoffen en nulbenaderende concentraties voor synthetische stoffen (afspraken Vierde Noordzeeconferentie). Op lange termijn moet het risico van gevaarlijke stoffen voor mens en milieu tot een aanvaardbaar en zo mogelijk verwaarloosbaar niveau worden teruggebracht.

- Waterkwaliteit en -kwantiteit

Gezonde watersystemen ontwikkelen en in stand houden die aan de behoeften van de karakteristieke ecosystemen en de eisen van gevoelige soorten kunnen voldoen en die een verantwoord menselijk gebruik voor de huidige en toekomstige generaties waarborgen. Op lange termijn (eind 2015) wordt gestreefd naar een goede toestand van de watersystemen.

- Geurhinder

De geurintensiteit van de omgevingslucht op een niveau brengen dat niet als hinderlijk wordt ervaren. Op lange termijn (2012) wordt gemikt op een reductie van het aantal gehinderden door geur van 19 % naar 12 % en op het vermijden van ernstig gehinderden.

- Geluidshinder

Het percentage potentieel ernstig gehinderden door geluid, rekening houdend met het verschil in hinder veroorzaakt door verschillende types geluidsbronnen, reduceren tot ten hoogste 10 % van de totale bevolking in Vlaanderen. Op lange termijn (2010) moet het percentage potentieel ernstig gehinderden dalen tot ten hoogste 12 % van de totale bevolking in Vlaanderen. In dezelfde periode moet het percentage blootgesteld aan wegverkeerslawaai ($LA_{eq} > 65$ dB(A) overdag buiten voor de gevel van de woning) dalen tot ten hoogste 20 % van de totale bevolking in Vlaanderen.

– Lichthinder

De toename van de hemelgloed door kunstmatige verlichting mag niet méér bedragen dan 10 % van het laagste natuurlijke niveau in elk deel van het spectrum tussen 300 en 1.000 nm. Op lange termijn worden de negatieve effecten van licht voor mens en natuur aanzienlijk beperkt.

– Versnippering

De ecologische samenhang van biotopen optimaliseren in functie van het instandhouden, ontwikkelen of herstellen van leefbare (meta)populaties voor zoveel mogelijk doelsoorten.

– Verlies aan biodiversiteit

Het behoud van de biodiversiteit, met inbegrip van de genetische diversiteit, het garanderen voor de huidige en toekomstige generaties, door instandhouding, ontwikkeling en herstel van de natuur en het natuurlijk milieu en door het duurzaam gebruik van ecosystemen en soorten. Op lange termijn (2020) wordt een aantoonbare bevordering van de biodiversiteit gerealiseerd door instandhouding, ontwikkeling en herstel van de natuur en het natuurlijk milieu en door een natuurgericht beheer.

1.3.2. Vlarem II

Op 1 juni 1995 keurde de Vlaamse regering het Vlaams reglement inzake milieuvoorwaarden voor hinderlijke inrichtingen (VLAREM II)¹⁰ goed. Via het milieuvergunningenbeleid worden strenge beperkingen opgelegd aan de constructie en inplanting van (nieuwe) stallen voor de veehouderij.

In waterwingebieden, beschermingszones type I, II of III, kwetsbare zones en andere dan agrarische gebieden is het verboden nieuwe varkenshouderijen, pluimveestallen en andere stallen te exploiteren of bestaande stallen uit te breiden.

Daarnaast gelden er, afhankelijk van het aantal gehouden dieren en staltype, verbods- en afstandregels ten opzichte van elk op het gewestplan aangegeven woonuitbreidingsgebied, natuurgebied met wetenschappelijke waarde of natuurreservaat, bosreservaat, gebied voor verblijfsrecreatie en woongebied ander dan een woongebied met een landelijk karakter, gaande van 50 m tot 1.000 m, of een totaal verbod.

¹⁰ Teksten omtrent de wettelijke bepalingen zijn terug te vinden via de website www.emis.vito.be

1.3.3. Mestbeleid

1.3.3.1. Achtergrond

De meerderheid van de bevolking beschouwt het landbouw gebied niet uitsluitend meer als een ruimte voor de boer, maar als een publiek bezit dat naast de agrarische ook andere functies heeft (bv. landschapsbeleving, recreatie). Onder meer onder druk van die publieke opinie legt de overheid steeds grotere milieubeperkingen op.

De laatste jaren wordt de nadruk gelegd op een meer brongerichte aanpak van de overbemesting (preventie- en voorkomingsbeleid). In de landbouw zijn het vooral de potentiële verontreiniging en hinder door het gebruik van mest die de aandacht krijgen. De strengere eisen op het gebied van de milieubescherming en natuurbehoud gaan dikwijls wel gepaard met een belangrijk inkomensverlies voor de boer.

In Vlaanderen draagt het mestoverschot in belangrijke mate bij tot de vervuiling met fosfaat (eigenlijk P_2O_5 of difosforpentoxide) en stikstof (N). Dit regionale mestoverschot kent vier belangrijke oorzaken :

- toename van het veebestand ;
- daling van het aantal grondgebonden bedrijven en de oppervlakte in gebruik ;
- inkrimping van het landbouw areaal ;
- invoer van meststoffen en van grondstoffen voor veevoeders (verstoorde mineralenbalans).

Daarbij komt de regionale concentratie van vooral de varkenshouderij. Deze draagt bij tot de efficiëntie en de concurrentiekracht van de sector, maar is één van de knelpunten in de mestproblematiek.

Met het doel de Europese nitraatrichtlijn te bereiken tegen **1 januari 2004** en de aanwezige mestoverschotten (66 miljoen kg stikstof en 28 miljoen kg fosfaat in 2000) weg te werken, zijn meerdere elkaar opvolgende en versterkende initiatieven door de Vlaamse regering uitgewerkt.

Het Mestdecreet van 23 januari 1991 en zijn uitvoeringsbesluiten houden bepalingen in m.b.t. bemestingslimieten, de uitrijperioden (beide met gebiedsgerichte accenten en hieraan gekoppelde vergoedingen) en het milieuvergunningsbeleid m.b.t. het houden van dieren. Met de publicatie in het Belgisch Staatsblad (30 maart 2000) van het decreet tot wijziging van het mestdecreet van 1991 en van een aantal uitvoeringsbesluiten, is “MAP II – bis” van toepassing geworden.

Vanaf 1 januari 2000 is MAP2bis van kracht, steunend op een driesporenbeleid en gericht op het daadwerkelijk realiseren van de milieuresultaten. Dat driesporenbeleid omvat een aanpak aan de bron, een oordeelkundige bemesting en de mest- en nutriëntenverwerking (Figuur 1 : Driesporenbeleid).

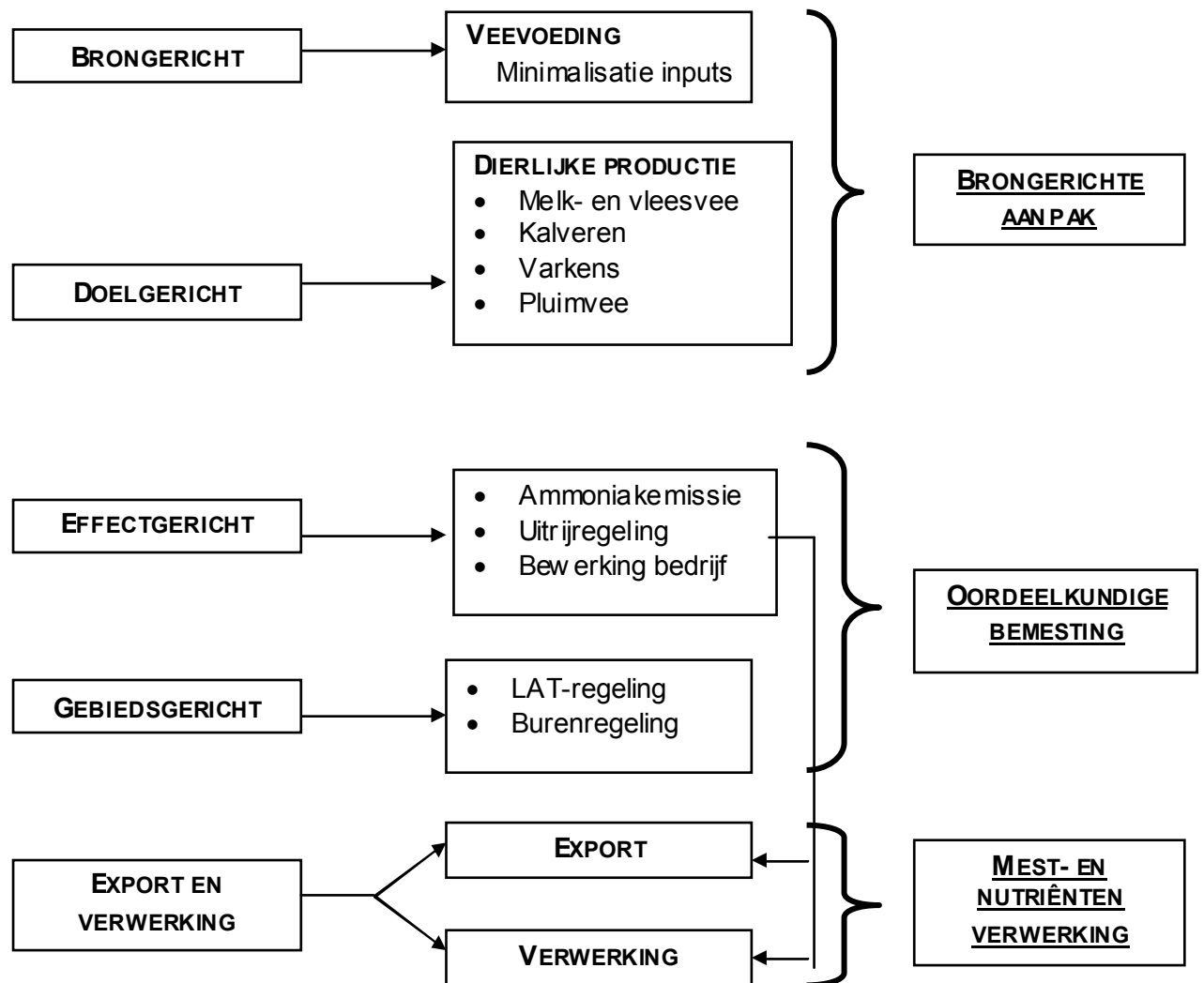
1.3.3.2. Driesporenbeleid

De **aanpak aan de bron** wordt verwezenlijkt door het gebruik van aangepaste voeder-technieken en efficiëntere, nutriëntenarme voeders. Dat wordt gekoppeld aan het beredeneerd voederen via het bijhouden van nutriëntenbalansen. Op bedrijfsniveau kan door middel van bedrijfsbalansen op een milieuvriendelijke manier worden geproduceerd. Ten slotte kan de herstructurering van de veehouderij via een afbouw van de veestapel bijdragen tot de reductie van de mestoverschotten. De Vlaamse overheid hoopt door het verminderen van de nutriëntenproductie via aanpak aan de bron het mestoverschot met 25 % te reduceren.

Het **oordeelkundig bemesten**, dat 25 % van de mestoverschotten moet wegwerken, wordt bekomen door het bijhouden van een bodembalans en het controleren van het nitraatresidu ook na de teelt. Door het bewerken van dierlijke mest wordt een betere N/ P₂O₅-verhouding bekomen, die is afgestemd op de bodem- en teeltbehoeften. Daarnaast moet worden bemest, wanneer de teelten er maximum gebruik van maken. De periodes, de omstandigheden en de plaatsen waar dierlijke mest mag worden gespreid, wordt geregeld door de zogenaamde uitrijregeling. Door emissie-arme toedieningstechnieken tenslotte kan de emissie van ammoniak worden beperkt.

Met de **mest- en nutriëntenverwerking** moet de helft van de mestoverschotten worden weggewerkt zonder dat het probleem van het teveel aan stikstof en fosfaten wordt verplaatst van de bodem naar de lucht en het water. Export buiten het Vlaams Gewest wordt gelijk gesteld met mestverwerking. Mestverwerking is een absolute voorwaarde voor het voortbestaan van de niet-grondgebonden veehouderij.

Figuur 1 : Driesporenbeleid



Bron : Deuninck et al, 2000¹¹

¹¹ Deuninck, J. ; Dhont, S. ; Smis K. ; Viaene, J. (2000). Structurele aanpassingen voor de Vlaamse varkenshouderij : Deel 3, Mogelijke structurele aanpassingen van de Vlaamse varkenssector. Universiteit Gent, Faculteit Landbouwkundige en Toegepaste biologische Wetenschappen.

Oordeelkundige bemesting

Oordeelkundige bemesting heeft als gevolg dat bemestingsnormen vastgelegd worden die verschillen in functie van de teelten en naargelang het algemene of kwetsbare gebieden betreft.

Er zijn vier kwetsbare zones met verscherpte bemestingsnormen : “water”, “ecologisch waardevolle agrarische gebieden”, “natuur” en “fosfaatverzadigde gebieden”.

Op 10 november 2000 keurde de Vlaamse regering een besluit goed dat de vergoedingen in uitvoering van het mestdecreet regelt. Het betreft vergoedingen voor gebruikers van percelen waarop verstrengde bemestingsnormen van toepassing zijn.

Kwetsbaar gebied “water”

Het gaat hierbij in het Meetjesland om het oppervlaktewingebieden Kluizen. Voor de kwetsbare zones “water” kan gekozen worden voor een beheersovereenkomst “water”.

Hierbij wordt het gebruik van dierlijke mest beperkt tot 140 kg N.

Andere bijkomende te respecteren maatregelen bij het afsluiten van een beheersovereenkomst zijn :

- een verminderd gebruik van de totale hoeveelheid N ;
- een bemestingsplan voor het uitvoeren van de bemesting ;
- het nauw gezet bijhouden van het perceelsregister voor mestafname ;
- bepaling van het nitraatresidu.

De vergoeding bestaat uit een basisvergoeding en een aanmoedigingssupplement. De basisvergoeding wordt bepaald in functie van het pakket en het gewas.

Pakket	Vergoeding bij sluiten beheersovereenkomst “water” (ha/jaar)
Grasland	€ 520
Bouwland	€ 345

Het aanmoedigingssupplement wordt bepaald in functie van het gewas en het bekomen nitraatresidu.

Nitraatresidu (kg N per ha)	Bedrag aanmoedigingssupplement (ha/jaar)	
	Grasland	Bouwland
0 – 45	€ 80	€ 55
45 - 60	€ 45	€ 30
60 - 90	€ 30	€ 20

Nieuwe kwetsbare gebieden “water”

De afbakening van de nieuwe kwetsbare zones water is gebaseerd op de resultaten van het oppervlaktewatermeetnet (MAP-meetnet). Voor de afbakening van deze zones werden de stroomgebieden uit de Vlaamse Hydrografische atlas gebruikt (VHA-zones). Deze VHA-atlas deelt Vlaanderen gebiedsdekkend in zones volgens de afwatering. De frequentie van de overschrijding van de grenswaarde van 50 mg nitraat per liter en de absolute overschrijding van de norm van 75 mg nitraat per liter van alle meetpunten in de VHA-zone waren bepalend voor de beslissing of een VHA-zone als kwetsbare zone werd aangeduid. De aanduiding van een VHA-zone als kwetsbare zone is herzienbaar.

Percelen gelegen in de nieuwe kwetsbare zones water komen niet in aanmerking voor een beheersovereenkomst water. Percelen die tezelfdertijd in beide types afbakeningen liggen, komen wel in aanmerking.

Percelen enkel gelegen in de nieuwe kwetsbare zone komen wel in aanmerking voor derogatie d.i. een verhoogde bemesting. De verhoogde bemesting van 25 % is mogelijk voor de volgende teelt of teeltcombinaties : grasland, maïs voorafgegaan door één snede gras, wintertarwe gevolgd door een niet-vlinderbloemige groenbemester, suikerbieten, voederbieten en spruitkool.

Binnen de “groenlaag”, gewestplanbestemmingen : natuurontwikkelings-gebieden, natuurgebieden, natuurreservaten geldt in principe een nultbemesting met begrazing van 2 grootvee-eenheden (GVE) per ha.

Er is ontheffing mogelijk van deze nultbemesting afhankelijk van verschillende factoren : biologische waardering, het al dan niet in gebruik zijn in 1994 en het statuut van gezinsveeteeltbedrijf aangifte 1998.

- Voor potentieel belangrijke graslanden is ontheffing mogelijk tot 2 GVE en een gift tot 100 eenheden N uit chemische meststoffen mits het sluiten van een beheersovereenkomst
- Voor “akkers en intensief grasland” is ontheffing mogelijk tot de algemene normen. Niet-gezinsveeteeltbedrijven (aangifte 1998) krijgen de ontheffing voor “akkers” indien ze in gebruik zijn in 1994 of verworven zijn tussen 1994 en 1/1/96 tot uitvoering natuurrichtplannen.
Gezinsveeteeltbedrijven (aangifte 1998) krijgen de ontheffing voor “akkers” indien ze in gebruik zijn in 1994 of verworven zijn tussen 1994 en 1 januari 1996.
Gezinsveeteeltbedrijven (aangifte 1998) krijgen de ontheffing voor “intensieve graslanden” indien ze in gebruik zijn in 1994.
- Voor de andere graslanden geldt de nultbemesting. Ook hier is de mogelijkheid om een beheersovereenkomst te sluiten.
- Ontheffing van nultbemesting wordt ook voorzien voor de huiskavels.

Binnen de “groenlaag”, gewestplanbestemming : bosgebied is de bemestingsnorm enkel afhankelijk van de biologische waardering.

- Voor potentieel belangrijke graslanden is de bemestingsnorm 2GVE en een gift tot 100 eenheden N uit chemische meststoffen mits voor deze laatste een beheersovereenkomst wordt afgesloten.
- Voor “akkers en intensief grasland” gelden de algemene normen.
- Voor de andere graslanden geldt de nulbemesting. Ook hier is de mogelijkheid om een beheersovereenkomst te sluiten.

Tabel 3 geeft een overzicht van de bemestingsbeperkingen die in het Meetjesland van toepassing zijn in 2004.

Tabel 3 : Bemestingsgebieden in het Meetjesland

Bemestingsgebied	Oppervlakte (ha)	Oppervlakte (%)
Kwetsbare zone “natuur”	2.300	4
Kwetsbare zone “bos”	1.686	3
Kwetsbare zone “water”	19.900	35
Nieuw kwetsbaar gebied “water”	24.819	43
Algemeen gebied	8.680	15
Totaal	57.375	100

Bron : Eigen berekening op basis van mestbankgegevens (2004)

Mest- en nutriëntverwerking

In Tabel 4 worden de percentages mestverwerkingsplicht aangegeven. Het percentage is afhankelijk van de P_2O_5 -productie op het bedrijf. Vanaf 2005 zullen de verwerkingspercentages toenemen als geen milieubeleidsovereenkomst (MBO) wordt afgesloten. Een MBO is een overeenkomst die de sector met de overheid moet sluiten en waarin moet worden aangetoond dat aan een aantal doelstellingen zal worden voldaan. Een eerste doelstelling is de jaarlijkse verwijdering van 1,8 miljoen kg stikstof en 1 miljoen kg fosfaat bovenop de geldende mestverwerkingsplicht en dit door mestverwerking of een verder te onderhandelen alternatief. Een tweede doelstelling is het behalen van de norm van minder dan 50 mg nitraat per liter grond- en oppervlaktewater, zoals vereist in de Europese nitraatrichtlijn.

Tabel 4 : De mestverwerkingsplicht, gradueel stijgend per jaar, indien geen MBO wordt gesloten

P ₂ O ₅ productie van het bedrijf	Verwerkingspercentage			
	2004	2005	2006	2007
7,5 – 10 ton	30	30	30	30
10 – 12,5 ton	50	55	75	100
12,5 – 15 ton	75	80	90	100
> 15 ton	90	95	100	100

1.3.3.3. Evaluatie

Voor Vlaanderen dringt de tijd om de nitraatrichtlijn te halen en te voorkomen dat geheel Vlaanderen wordt uitgeroepen tot kwetsbare zone. In deze optiek werd vanaf januari 2000 MAP2bis van kracht. MAP2bis kiest voor een doel- en resultaatgerichte aanpak. Getracht wordt de uitscheidings- en bemestingsnormen wetenschappelijk te onderbouwen. Een stapsgewijze verwerkingsplicht wordt ingevoerd en door het opleggen van een nutriëntenhalte wordt een stand-still van de veestapel nagestreefd. Verder staat of valt MAP2bis met mestverwerking. Op vandaag maakt een evaluatie van de mestverwerkingsmogelijkheden duidelijk dat de kosten minimaal 12,5 euro/m³ mengmest zijn. Rekening houdend met voortschrijdende verwerkingsplicht zullen bijgevolg de kosten evenredig toenemen en het arbeidsinkomen dalen¹². Bovendien zijn tot op heden onvoldoende mestverwerkingsinstallaties operationeel om op grote schaal de mestoverschotten aan te pakken. Een falen van mestverwerking zal leiden tot een koude sanering met grote sociale gevolgen omwille van de hoge heffingen in MAP2bis. Daarbij zijn het precies de goed gestructureerde bedrijven met een dimensie die in EU-perspectief kunnen meedingen, die bedreigd worden in hun bestaan. De kleinschalige bedrijven die meestal niet competitief zijn, kunnen doorgaan met een spreiding zoals voorheen. Op die wijze verliest de sector haar slagkracht en export-potentieel.

¹² Viaene, J. (1999). Kansen en bedreigingen voor de Vlaamse intensieve dierlijke productie. Tijdschrift voor sociaal wetenschappelijk onderzoek van de landbouw, jaargang 13 (1999), nummer 4, p. 271-274.

1.3.4. Vogel- en habitatrichtlijn

Om aan de EU-Vogelrichtlijn (79/409/EEG), ter bescherming van alle natuurlijk in het wild levende vogelsoorten, te voldoen heeft het Vlaams Gew est 23 speciale beschermingszones¹³ aangeduid. Slechts zeven van deze 23 gebieden zijn over hun volledige oppervlakte beschermd. Voor de andere (niet-integrale) Vogelrichtlijngebieden komen enkel de per zone aangeduide beschermde habitats in aanmerking naast de natuurgebieden, bosgebieden, bosgebieden met ecologisch belang en de “natuurreservaten” (R-gebieden) zoals afgebakend op het gew estplan.

Het besluit van 1988 (gew ijsigd door het Besluit Vlaamse regering van 23 juni 1998 en van 17 juli 2000) bevat geen concrete beschermingsmaatregelen voor de 23 gebieden. Deze werden nadien, zij het slechts in beperkte mate, genomen in het kader van andere natuur- en milieuwetgeving. Voor een aantal activiteiten (aanleg van een hoofdtransportleiding, ruilverkavelings-, landinrichtings- en waterhuishoudingsprojecten) is een milieueffectrapport (MER) vereist, het vegetatiew ijsigingsbesluit is van toepassing, volgens het mestdecreet is bemesting met dierlijke mest verboden tussen 2 november en 15 februari en rond bepaalde kw etsbare habitats moeten bufferzones worden gerespecteerd.

Het vogelrichtlijngebied dat gelegen is in het Meetjesland, is het Krekengebied gelegen in Sint-Laureins en Assenede. De habitatgebieden die gelegen zijn in het Meetjesland zijn (1) de bossen en heiden van Zandig Vlaanderen : oostelijk deel (omvat de grotere boscomplexen) en (2) de Polders. Het Vogelrichtlijngebied Krekengebied en het Habitatgebied De Polders overlappen grotendeels.

1.3.5. Decreet betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu

Het Vlaams Decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu, kortweg het Natuurbehouddecreet, is niet alleen gericht op “de bescherming, de ontwikkeling, het beheer en het herstel van de natuur en het natuurlijk milieu”, maar ook op “de handhaving of het herstel van de daartoe vereiste milieukwaliteit”. Daarnaast wordt het “scheppen van een zo breed mogelijk maatschappelijk draagvlak beoogd”.

¹³ Natuurverlies moet volgens het Natuurdecreet worden gecompenseerd

Het decreet is het resultaat van het streven naar een samenhangend netwerk van natuurgebieden en van het integreren van het natuurbeleid in de andere maatschappelijke sectoren. Het was de bedoeling (besluit Vlaamse regering 23 juli 1998) om tegen eind 2002¹⁴ een Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN) af te bakenen met een totale oppervlakte van 125.000 ha. Aan deze gebieden worden reglementaire bepalingen en voorschriften gekoppeld en elk gebied wordt binnen de tien jaar voorzien van een natuurrichtplan.

In gebieden van het VEN kunnen meerjarige cultuurgewassen en lijn- en puntvormige landschapselementen niet worden verwijderd. Daarenboven wordt het gebruik van biociden aan banden gelegd. Voor percelen gelegen in dergelijke gebieden kan de landbouwer, beheerder van natuurreservaten, boseigenaar en grondeigenaar (mits bepaalde voorwaarden) een vergoeding vragen voor het herstellen, ontwikkelen en onderhouden van natuurwaarden. De Vlaamse overheid en erkende terreinbeherende natuurorganisaties hebben recht van voorkoop voor gebieden gelegen binnen het VEN.

In aanvulling op het VEN wordt ook het Integraal Verwevings- en Ondersteunend Netwerk (IVON) afgebakend, bestaande uit 150.000 ha natuurverwevingsgebieden en natuurverbindingsgebieden. In tegenstelling tot het VEN kan de Vlaamse overheid slechts stimulerend optreden ten aanzien van particuliere eigenaars en grondgebruikers. In deze gebieden wordt, in het kader van de binnen de tien jaar voorziene natuurrichtplannen, met stimulerende maatregelen gewerkt. Deze maatregelen mogen de landbouw en de bosexploitatie niet regelen, tenzij met behulp van beheersovereenkomsten. In de natuurverwevingsgebieden wordt een stand-still beleid gevoerd, waarbij niet naar uitbreiding van "natuur" wordt gestreefd. In dergelijke gebieden is de functie natuur nevens geschikt aan landbouw. Er wordt gestreefd naar behoud van natuurwaarden, beheer van vegetatie, fauna en flora gekoppeld aan een recreatief medegebruik.

1.4. Het beleid betreffende landschapszorg

1.4.1. Decreet betreffende landschapszorg

De wet op de bescherming van monumenten en landschappen werd voor het eerst goedgekeurd op 7 augustus 1931. Hierdoor wordt het mogelijk om monumenten en landschappen waarvan het behoud in historisch, artistiek of wetenschappelijk opzicht van nationaal belang is, bij Koninklijk Besluit te rangschikken en onder bescherming van de overheid te plaatsen. Het duurt tot het decreet van 14 juli 1993 voor er enige wijzigingen worden aangebracht in verband met de bescherming van landschappen.

¹⁴ Voorlopige vaststelling van 87.000 ha door Vlaamse regering op 19 juli 2002

Op 16 april 1996 volgt een decreet (gewijzigd 8 december 2000 en 21 december 2001) betreffende de landschapszorg. Hierin staat de bepaling dat de eigenaars, erfpachthouders, opstalhouders en vruchtgebruikers van een voorlopig of definitief beschermd landschap verplicht zijn tot de nodige instandhoudings- en onderhoudswerken, het in goede staat te houden en het niet te ontsieren, te beschadigen of het landschap te vernielen.

Op 4 april 2003 werden drie uitvoeringsbesluiten goedgekeurd door de Vlaamse regering die het beheer in de beschermde landschappen regelt. De uitvoeringsbesluiten regelen verder ook de rol van een beheerscommissie en geven uitgebreide toelichting bij het premiestelsel voor de opmaak van een landschapsbeheerplan en de uitvoering van beheersmaatregelen.

De volgende beschermde landschappen zijn geheel of gedeeltelijk gelegen in het Meetjesland :

- "Kraenepoel" met rondlopende laan en villa "Kraenepoel" met bijliggende tuin te Aalter ;
- Kraenepoel en markettebossen te Aalter ;
- Omgeving van de Sint-Corneliuskerk te Aalter ;
- Oude vaart te Aalter ;
- Omgeving van het kasteel van Poeke te Aalter ;
- Omgeving van het kasteel "Ter Leyen" te Assenede ;
- Het "Drongengoed" te Maldegem/Knesselare ;
- Kasteeldreef te Lovendegem ;
- Omringend park met dubbele omwalling van de pastorie te Merendree (Nevele) ;
- Kerkhof rond de Sint-Mauritiuskerk te Nevele ;
- Kerkhof van de Sint-Janskerk met inbegrip van de sloot te Sint-Laureins ;
- Graaf Jansdijk te Sint-Laureins ;
- Schoonbergbos of Slangebossen (Aalter en Ruiselede).

1.4.2. Decreet op erfgoedlandschappen

Midden 2001 werd door de afdeling Monumenten en Landschappen van de Vlaamse Gemeenschap de Landschapsatlas voorgesteld. Dit is een inventaris van de landschappelijke relictgebieden van Vlaanderen die op macroschaal (1/250.000) werden beschreven en gewaardeerd. Daaruit werd een gewenst landschapsbeleid ontwikkeld dat dient ter ondersteuning van het gewestelijke en provinciale niveau.

Op 28 januari 2004 werd het decreet houdende maatregelen tot behoud van erfgoedlandschappen goedgekeurd. De bedoeling is om een juridisch kader te scheppen voor het behoud van typische kenmerken en waarden van waardevolle landschappen door algemene decretale voorschriften. Daarnaast heeft het decreet tot doel het behoud van die kenmerken en waarden na te streven bij het opstellen van ruimtelijke uitvoeringsplannen. In het decreet is er sprake van ankerplaatsen en erfgoedlandschappen. Er kunnen twee grote fasen worden onderscheiden.

In een eerste fase zouden de ankerplaatsen uit de landschapsatlas een juridische basis krijgen. De ankerplaatsen zijn de meest waardevolle landschappen van Vlaanderen, ze zijn opgenomen in de landschapsatlas, maar hebben momenteel geen juridische basis. Op basis van het nieuwe decreet kunnen zij worden aangeduid bij besluit van de Vlaamse regering. Hierbij worden de typische kenmerken en waarden van het landschap vastgelegd. Dit verloopt in twee stappen, een voorlopige aanduiding en een definitieve aanduiding na advisering van verschillende administraties en de betrokken provincie en gemeenten.

Een tweede fase gaat van start wanneer voor het betreffende gebied een ruimtelijk uitvoeringsplan wordt opgemaakt. Wanneer de bepalingen uit de ankerplaatsen worden opgenomen in de ruimtelijke uitvoeringsplannen, spreekt men van erfgoedlandschappen.

In het Meetjesland komen de volgende ankerplaatsen voor :

- Noorddijk-Langedijk (Sint-Laureins – Assenede) ;
- Krekengebied Sint-Margriete - Sint-Jan-in-Eremo (Sint-Laureins) ;
- Krekengebied Assenede ;
- Dries van Kaprijke ;
- Bellebargiebos en Lembeekse bossen (Kaprijke – Eeklo – Waarschoot) ;
- Drongengoebos (Maldegem – Knesselare) ;
- Burkel, Kallekensbos en Koningsbos (Maldegem) ;
- Schoonbergbos - Vorte Bossen- Wantebeek (Aalter) ;
- Het Leen (Eeklo – Waarschoot) ;
- Vallei van de Poekebeek met kasteeldomein van Poeke (Aalter) ;
- Vallei van de Oude Kale, Vinderhoutse Bossen en Slindonk (Nevele – Lovendegem) ;
- Kraenepoel en Markettebossen (Aalter) ;
- Hoogveld (Aalter) ;
- Schuurlo (Aalter).

1.5. Integraal waterbeleid

Definitie

Integraal waterbeleid is het beleid gericht op de coördinatie en integratie van alle aspecten van het watersysteem zodat dit op een doelmatige manier beheerd en hersteld wordt. Het dient te voldoen aan de kwaliteitsdoelstellingen voor het ecosysteem en voor het huidige multifunctionele gebruik, zonder de multifunctionaliteit van de komende generaties in het gedrang te brengen.

Regelgeving

De goedkeuring van het decreet betreffende het integraal waterbeleid op 18 juli 2003 geeft een juridische basis aan het Vlaamse waterbeleid. Het decreet vormt de ruggengraat van het integraal waterbeleid in Vlaanderen en kadert in de uitvoering van de Europese kaderrichtlijn Water (oktober 2000) in Vlaanderen.

Het decreet legt de doelstellingen vast van het integraal waterbeleid en voorziet in een geografische indeling van de watersystemen. Het voorziet ook een aantal instrumenten, zoals de watertoets, de afbakening van oeverzones, de verwerving van onroerende goederen, de aankoopplicht en de vergoedingsplicht.

Op 28 mei 2004 keurde de Vlaamse regering een uitvoeringsbesluit principieel goed. Het besluit is noodzakelijk om de werkzaamheden te kunnen starten voor de opmaak van de waterbeheersplannen. Hiertoe is een operationalisering van organisatiestructuren op verschillende niveaus noodzakelijk.

Afbakening stroomgebieden, bekkens en deelbekkens

Het oppervlaktewater in een watersysteem kan worden afgebakend in stroomgebieden. In Vlaanderen onderscheiden we de stroomgebieden van de IJzer, de Brugse Polders, de Schelde (omvat het Meetjesland) en de Maas.

De stroomgebieden zijn in het Vlaams Gewest op hun beurt geografisch afgebakend in elf rivierbekkens. Ze worden gekenmerkt door hun hydrologische, geomorfologische, ecologische en functionele samenhang. De indeling in stroomgebieden en rivierbekkens geldt niet voor het diepere grondwater.

Het Meetjesland behoort tot het bekken van de Brugse Polders en het bekken van de Gentse kanalen en het Liebekken. Binnen het bekken van de Brugse Polders zijn de volgende deelbekkens gedeeltelijk gelegen in het Meetjesland : Meetjeslandse Polders, Ede en Brugse Vaart. Binnen het bekken van de Gentse Kanalen zijn de volgende deelbekkens geheel of gedeeltelijk gelegen in het Meetjesland : het Kreenland, de Burggravenstroom, de Oude Kale en de Poekebeek.

Bekkenbeheersplannen

Het streefdoel is tegen eind 2006 voor ieder van de elf bekkens een bekkenbeheersplan af te werken. Het bekkenbeheersplan bepaalt het integraal waterbeleid voor het desbetreffende bekken. Het is een beleidsplan dat tevens de voorgenomen acties, maatregelen, middelen en termijnen bepaalt om de doelstellingen ervan te bereiken. De essentie van de bekkenwerking ligt dus vooral in het ontwikkelen van één visie op het waterbeheer in het bekken.

De Vlaamse regering keurt de bekkenbeheersplannen goed. Zo krijgt het plan juridische basis. Net zoals de ruimtelijke structuurplannen kan een bekkenbeheersplan bindende bepalingen omvatten. Het bekkenbeheersplan heeft ook een invloed op het grondbeleid en de ruimtelijke ordening en is het aangewezen instrument om de watertoets toe te passen.

Het decreet integraal waterbeleid creëert een sterke band tussen het integraal waterbeleid en de ruimtelijke ordening. Voorbeelden zijn : het effectief vastleggen van ruimte voor water via ruimtelijke uitvoeringsplannen, het specificeren van bestemmings- en inrichtingsvoorschriften voor het grondgebruik door landbouw, bewoning of industrie, de afbakening van lijnvormige ecosystemen doorheen verschillende bestemmingen. Het bekkenbeheersplan kan ook maatregelen omvatten die beperkingen opleggen. Beperkingen die nodig zijn om de doelstellingen van het beheerplan waar te maken. Voorbeelden zijn : verbod op reliëfwijzigingen, verbod op inbuizen of dempen van grachten of verbod op bepaalde handelingen in de afgebakende oeverzones.

Financiële instrumenten

Het decreet Integraal Waterbeleid biedt een aantal financiële instrumenten die het afbakenen van overstromingsgebieden en oeverzones ondersteunen. Voor afgebakende overstromingsgebieden geldt een recht van voorkoop, een aankoopplicht en een vergoedingsplicht voor inkomstenverlies. In afgebakende oeverzones gelden, op de vergoedingsplicht na, dezelfde instrumenten. Onteigening voor algemeen nut kan voor alle doelstellingen van het decreet integraal waterbeleid.

Organisatie

Het bekkenbestuur vormt het politieke niveau van het bekken. Alle waterbeheerders, zowel vertegenwoordigers van het Vlaams Gewest als mandatarissen van de betrokken provincies en deelbekkens zitten hierin. Het bekkensecretariaat is de ambtelijke pijler die zorgt voor de dagelijkse werking van het bekken. Hierin zijn alle besturen, diensten en agentschappen vertegenwoordigd die betrokken zijn bij het integrale waterbeleid. De bekkenraad bestaat uit vertegenwoordigers van de maatschappelijke belangengroepen die betrokken zijn bij het integrale waterbeleid. De samenstelling is in grote mate afhankelijk van de specifieke eigenheid van het bekken.

1.6. Streekcharter Meetjesland

Algemeen

Het Streekplatform Meetjesland sloot evenals de andere 15 Vlaamse streekplatformen een streekcharter af met de Vlaamse regering. In het streekcharter, ondertekend op 2 juli 2002, bepaalde de streek haar prioriteiten met betrekking tot de verdere socio-economische ontwikkeling van het Meetjesland. Volgende strategische doelstellingen worden beschreven :

- versterken van belangrijke sociaal-economische activiteiten ;
- valoriseren van de gunstige geo-economische ligging ;
- versterken van de kwaliteit van de ruimte ;
- gebruik maken van de gunstige arbeidsomgeving ;
- uitbouw en van publieke en private samenwerking.

Via volgende acht hefboomacties wil men uitvoering geven aan deze ambities :

1. Versterken van de landbouw

Het ondersteunen van de bedrijfsvoering in de landbouw d.m.v. vorming en het stimuleren van diversificatie en imagoversterkende initiatieven.

2. Realisatie van een voedingscluster Meetjesland

De voortrekkersrol van het Meetjesland op het gebied van voeding versterken en de verdere ontwikkeling van de sector stimuleren d.m.v. samenwerking tussen de voedingsbedrijven en andere regionale actoren.

3. Verbeteren van de woonkwaliteit en stimuleren van de bouwsector

Verbeteren van de woonkwaliteit in het Meetjesland, bijkomende sociale huisvesting en intergemeentelijke samenwerking rond woonbeleid.

4. Uitbouw van de kwaliteiten van de streek inzake recreatie en toerisme

Recreatieve en toeristische initiatieven en infrastructuur verder uitbouwen, binnen de klijtlijnen van een masterplan toerisme.

5. Versterken van het sociale weefsel

Betere afstemming tussen de diverse welzijns- en gezondheidsinstellingen en optimaliseren van de kwaliteit van dienstverlening.

6. Kwalitatief versterken van de ruimte (acties m.b.t. ruimtelijke ordening en mobiliteit)

De open ruimte versterken, optimaal gebruik maken van de stedelijke structuren, voldoende economische faciliteiten aanbieden in de economische knooppunten en optimaliseren van de mobiliteit.

7. Uitbouw van een informatie- en adviescentrum Volwassenenonderwijs en Opleiding (VO)

Onafhankelijk informatie- en adviescentrum voor mensen en bedrijven m.b.t. volwassenenonderwijs en opleiding in de regio.

8. Verdere uitbouw van de regionale samenwerking

De inhoudelijke en structurele samenwerking tussen private en publieke actoren in de regio optimaliseren.

De landbouw sector wordt aangewezen als één van de belangrijke bouwstenen voor de socio-economische ontwikkeling binnen de streek en als de belangrijkste economische component in de open ruimte.

Via de uitbouw van een onderwijs- en kenniscentrum voor de landbouw, onderzoek m.b.t. waterkwaliteit en -kwantiteit, de uitbouw van een commercialisatiestructuur voor de verkoop van hoeveproducten en het verbeteren van het imago van de land- en tuinbouw wil men de sector ondersteunen.

De oprichting van nieuwe hoeve- of plattelandverblijven zal worden ondersteund door het aanbieden van een speciale opleiding "Exploitant Plattelandstoerisme in het Meetjesland" waarbij naast de technische aspecten ondermeer de regionale toeristische elementen aan bod zullen komen.

De landschapsdifferentiatie wil men kwalitatief versterken onder meer door het organiseren van een landinrichtingsproject in de corridor Maldegem – Aalter en het beschermen van het landschap en de landschapselementen in het hele gebied.

De bossengordel in de zone Oosteklo, Lembeke, Eeklo, Drongengoed en Burkel wil men op lange termijn versterken op basis van vrijwilligheid en met marktconforme vergoedingen voor de betrokken landbouwers

1.7. Beleid op het gebied van Toerisme en Recreatie

Toerisme en recreatie zijn twee begrippen die nauw verbonden zijn maar tegelijk duidelijk verschillen.

Toerisme¹⁵ : bevat het geheel van verschijnselen en interrelaties die verband houden met de verplaatsing naar en het tijdelijk verblijf van mensen in een andere dan de alledaagse leefomgeving, hetzij bij wijze van vrijetijdsbesteding, hetzij in de context van de persoonlijke ontwikkeling, hetzij in het kader van de beroepsuitoefening.

¹⁵ Beleidsnota Toerisme 2000-2004, Vlaamse regering

Recreatie : is het geheel van gedragingen die in eerste instantie gericht zijn op de eigen verlangens op het gebied van fysieke (sport, spel, enz.) en geestelijke (cultuur, hobby enz.) ontspanning, die plaats vinden binnen de vrije tijd (de tijd die overblijft na de maatschappelijke en fysiologische¹⁶ activiteiten)

Masterplan Toerisme en Recreatie voor het Meetjesland

Het masterplan Toerisme en Recreatie Meetjesland is een uitvoering van het streekcharter Meetjesland en een realisatie van de regiocoördinatie Meetjesland en Toerisme Oost-Vlaanderen.

De doelstellingen van het plan zijn samen te vatten als volgt :

- de overtuiging versterken bij inwoners, besturen en organisaties, dat het Meetjesland een regio is met toeristisch-recreatieve troeven en potenties ;
- één geïntegreerd kader aanreiken waarbinnen lokale initiatieven in de toeristisch-recreatieve sfeer zich kunnen ontwikkelen ;
- de verschillende betrokken organisaties mobiliseren rond concrete acties, om een toeristisch-recreatieve dynamiek op gang te brengen ;
- een toeristisch-recreatief netwerk tot stand brengen in het Meetjesland.

Concrete actiepunten daarbij zijn :

- het ontwikkelen van attractiepunten ;
- het bundelen en openstellen van de eigen cultuur ;
- het ontwikkelen van een aantrekkelijk fietsproduct ;
- de uitbreiding van de verblijfsmogelijkheden op het platteland ;
- het ontwikkelen van themagerichte dagtrips ;
- het doelgericht promoten van het toeristisch-recreatief aanbod ;
- de uitbouw van een professioneel onthaal en management.

Ontwikkelingstendenzen

Het toerisme in Oost-Vlaanderen kent een aantal belangrijke trends :

- het stijgend belang van korte vakanties ;
- een toenemende belangstelling voor het platteland (waaronder het verblijf op actieve hoeves), de natuur en de eigen streek (streekproducten, folklore, evenementen,...) ;
- een toenemende vraag naar snellere en avontuurlijke recreatievormen.

¹⁶ eten, drinken, slapen,...

Het beleid op het gebied van toerisme en recreatie van Toerisme Oost-Vlaanderen vraagt aandacht voor de kwaliteit van het toeristisch-recreatief product en voor een duurzame ontwikkeling. Dat betekent dat toerisme zich moet ontwikkelen met respect voor natuur, milieu, het stedelijk weefsel, landschappelijke waarden, de open ruimte,... Toeristisch-recreatieve ontwikkelingen dienen ook te vertrekken vanuit de eigenheid van de streek. De regiocoördinatoren fungeren als aanspreekpunt voor de lokale en regionale toeristische actoren en hebben tevens de opdracht een strategisch toeristisch-recreatief plan op te stellen en te implementeren. Participatie en inspraak van de lokale bevolking is belangrijk.

Streek- en landbouwproducenten kunnen voor de openstelling van hun productie-ruimten gesubsidieerd worden door het provinciebestuur Oost-Vlaanderen. Het subsidiereglement hoeve- en plattelandstoerisme voorziet in een toelage voor de uitbouw van kleinschalige verblijfsaccommodatie op hoeves en in landelijk gelegen particuliere woningen maar ook in stedelijke gebieden.

Het plattelandsbeleid (platteland als consumptieve ruimte) en grensoverschrijdende projecten en initiatieven (bv. Euregio Scheldemond – Interreg) besteden in belangrijke mate aandacht aan toerisme en recreatie en identiteitsversterking van het platteland.

1.8. Samenvatting

De ontwikkeling van de land- en tuinbouw in het Meetjesland is afhankelijk van verschillende factoren. Enerzijds is de interne dynamiek van de individuele bedrijven belangrijk zoals leeftijd van de bedrijfsleider, bedrijfsgrootte, mate van opvolging of opleiding. Hierop wordt uitgebreider ingegaan in de volgende Hoofdstukken. Anderzijds is er het externe kader waarin de land- en tuinbouw zich al dan niet kan handhaven en ontwikkelen. Het externe kader omvat niet enkel het landbouw beleid. Ook het ruimtelijk beleid, het milieubeleid, het integraal waterbeleid, het beleid inzake landschapszorg,... hebben een impact op de land- en tuinbouwsector en zijn cruciaal bij het maken van strategische of operationele keuzes door de bedrijfsleiders. Dit Hoofdstuk geeft een overzicht van de belangrijkste richtingen in deze beleidsdomeinen.

Het landbouw beleid wordt in grote mate op Europees (Agenda 2000 en Mid Term Review) en wereldniveau (WTO) bepaald. Als gevolg van het gewijzigde Europees landbouw beleid heeft de opbouw van het landbouw inkomen de afgelopen tien jaar een ingrijpende ontwikkeling doorgemaakt. Het aandeel van de gegarandeerde productie-prijzen neemt af terwijl de directe inkomenssteun (gedeeltelijk) in de plaats komt. De belangrijkste doelstelling van de hervorming is om de landbouw in de EU markt-gericht, meer concurrentieel en duurzamer te maken en tevens te zorgen voor de nodige inkomensstabiliteit. De fundamentele veranderingen voorgesteld in de Mid Term Review (toepassing vanaf 2005) zijn :

- **Ontkoppeling** : één enkele bedrijfstoelage wordt toegekend die los staat van de productie. De bedrijfstoelage is gebaseerd op de hectare- en dierpremies die in de referentie jaren 2000, 2001 en 2002 werden uitbetaald. De toelagerechten zijn verhandelbaar.
- **Randvoorwaarden (cross-compliance)** : het ontvangen van de inkomenssteun is afhankelijk van het naleven van bepaalde voorwaarden op vlak van milieu, dierenwelzijn, diergezondheid, gezondheid van de planten, volksgezondheid en de eis dat alle landbouw grond in goede land- en milieuconditie wordt gehouden, inclusief het behoud van de totale oppervlakte blijvend grasland.
- **Modulatie** : de rechtstreekse betalingen aan de grotere Europese landbouw-bedrijven (> € 5.000) worden gedeeltelijk afgeroomd vanaf 2005 om met het vrijgemaakte geld middelen over te dragen naar de tweede pijler (plattelandsontwikkeling).

De invloed van deze laatste hervorming op de individuele bedrijven zal verschillend zijn naargelang het bedrijfstype. Akkerbouw en vleesvee zijn de sectoren die traditioneel het “zwaarst” gesubsidieerd worden en zullen vanaf 2005 geconfronteerd worden met de hervormingen. Voor de akkerbouw zullen eveneens de toekomstige hervormingen van het suikerbeleid (daling quota, daling garantieprijs,...) een aderlating zijn. Voor de melkveesector start de omschakeling van garantieprijs voor melk naar een premiestelsel voor het melkvee vanaf 2006.

Andere sectoren zoals de varkenshouderij, sierteelt of fruitteelt zullen wellicht onrechtstreeks ook geconfronteerd worden met de Europese hervorming. Een aantal akkerbouwers of vleesveehouders (hun aantal is moeilijk in te schatten) zullen hun bedrijf omschakelen naar andere productietakken om hun inkomen op peil te houden.

Door de verlaging van de betalingen aan de individuele landbouwbedrijven zal meer geld ter beschikking komen in het kader van een verruimd plattelandsbeleid met aandacht voor milieu-, kwaliteit- en dierenwelzijnprogramma's. Dit wordt de tweede peiler van het landbouwbeleid genoemd. Het EU-standpunt om de zogenaamde niet-commerciële aangelegenheden mee op te nemen in de onderhandelingen kan op heden echter op onvoldoende steun rekening binnen het WTO-gebeuren (WTO te Cancun).

Binnen de EU en ook in Vlaanderen wordt gekozen voor een evolutie naar meer duurzame land- en tuinbouw. In 2001 werd een discussietekst "Elementen voor een toekomstvisie m.b.t. een duurzame landbouw in Vlaanderen" uitgewerkt. Een duurzame land- en tuinbouw hanteert praktijken die in eerste instantie economisch efficiënt, ecologisch en sociaal aanvaardbaar zijn voor de huidige generatie, maar zonder de kansen van toekomstige generaties te hypothekeren.

Niet alleen het landbouwbeleid maar ook de regelgeving op het gebied van ruimtelijke ordening, milieu- en natuurbeleid, waterbeleid en landschapszorg kenden een stormachtige evolutie. Kaart 3 heeft een overzicht van de gebiedsgerichte beperkingen in het Meetjesland. Het gaat hierbij om de bestemmingen op het gewestplan, de Europese Speciale Beschermingszones (Vogelrichtlijngebieden en Habitatgebieden), beschermde landschappen, oppervlaktewaterwingebieden en bosuitbreidingsprojecten.

Op het gebied van ruimtelijke ordening en bedrijfszekerheid staat de gelijktijdige afbakening van het agrarisch gebied voor beroepslandbouw en het Vlaams Ecologisch Netwerk op til. Zowel het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen als het Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan omschrijven het Meetjesland als één van de belangrijkste gebieden voor de agrarische structuur. Momenteel werd in het Meetjesland al 1.880 ha afgebakend als VEN (1^{ste} fase afbakening). Hiervan is ongeveer 500 ha in landbouwgebruik.

In uitvoering van het milieubeleid, en meer specifiek het mestbeleid, werd een oppervlaktewaterwingebied Kluizen afgebakend. Hierdoor gelden in het westelijk deel van het Meetjesland verstrengde bemestingsnormen (Kaart 14).

In het Meetjesland zijn verschillende beschermde landschappen afgebakend. In deze beschermde landschappen wordt ongeveer 135 ha gronden gebruikt door land- en tuinbouwers. Vooral in het beschermd landschap Graaf Jansdijk te Sint-Laureins zijn nog heel wat percelen in landbouwgebruik. Het landbouwgebruik in de ankerplaatsen, zoals afgebakend in de landschapsatlas, is veel groter, namelijk 5.600 ha.

De gevolgen voor de land- en tuinbouwsector van het beleid op het gebied van landschapszorg is afhankelijk van de stedenbouwkundige voorschriften opgenomen in de ruimtelijke uitvoeringsplannen voor deze gebieden.

In het kader van het integraal waterbeleid zullen voor de bekkens en deelbekkens, gelegen in het Meetjesland, bekken- en deelbekkenbeheersplannen worden opgesteld. Deze beheersplannen kunnen bijkomende beperkingen opleggen aan het land- of tuinbouw gebruik o.a. door de afbakening van oeverzones en/of overstromingsgebieden.

Andere regelgevingen zijn minder gebiedsgericht en betreffen het fiscaal beleid, het vergunningenbeleid (VLAREM), het sanitair beleid of het beleid inzake voedselveiligheid.

Samengevat kan het kernprobleem waarmee de land- en tuinbouw vandaag geconfronteerd wordt, als volgt geformuleerd worden : “Hoe kunnen in een toenemende concurrentiële omgeving de extra inspanningen die land- en tuinbouwers leveren op het vlak van leefmilieu, volksgezondheid, dierenwelzijn,... worden gehonoreerd zodat hun economische bedrijfszekerheid niet in het gedrang komt?”. Deze bijkomende maatschappelijke eisen werken kostprijsverhogend. En een kostprijsverhoging is een concurrentieel nadeel in een steeds meer globale markt. Deze tweeslachtigheid is een belangrijke rem om de land- en tuinbouwer verder te oriënteren in een duurzame richting.

In globaal houden de land- en tuinbouwers er twee verschillende strategieën op na om het inkomen op bedrijfsniveau op peil te houden :

- **een lage kosten strategie** : om te kunnen concurreren tegen wereldmarktprijzen moeten de bedrijven voldoende groot zijn en tegen een lage kostprijs produceren (kleine toegevoegde waarde per eenheid) ;
- **het verhogen van toegevoegde waarde** : door middel van productdifferentiatie, productiedifferentiatie, diensten,...

Voor de Vlaamse land- en tuinbouwer zal het erop aankomen ervoor te zorgen dat hij vergoed wordt voor de extra inspanningen die hij levert op het gebied van milieu, landschap, kwaliteit, dierenwelzijn,... Steeds minder zal dit nog kunnen door anonieme grondstoffen voort te brengen waarvoor maar een lage prijs kan worden bedongen. De belangrijkste kansen voor de landbouwer zullen erin bestaan om terug een groter deel van de eindwaarde van voedselproducten naar zich toe te halen. Het feit dat de Vlaamse land- en tuinbouwer zich temidden de rijkste en dichtstbevolkte consumentenmarkt ter wereld bevindt is hierbij een opportuniteit.

2. BESCHRIJVING VAN DE BESTAANDE STRUCTUREN IN HET MEETJESLAND

Het Meetjesland kan worden omschreven aan de hand van deelruimten en deelstructuren, conform de opbouw van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen en het Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan. Deelstructuren beschrijven de samenhang tussen gebieden van gelijke aard en voorkomen : ruimte voor landbouw , ruimte voor groen, economische activiteiten,... Het Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan onderscheidt volgende deelstructuren :

- de nederzettingsstructuur ;
- de open ruimte structuur, bestaande uit de agrarische structuur, de natuurlijke structuur en de landschappelijke structuur ;
- de toeristisch-recreatieve structuur ;
- de ruimtelijk-economische structuur ;
- de verkeers- en vervoersstructuur.

Tussen de verschillende deelstructuren bestaan er talloze relaties. Door de verschillende wisselwerking tussen de deelstructuren ontstaan deelruimten, elk met hun eigen kwaliteiten en bedreigingen. Dit komt aan bod in Hoofdstuk 7.

De beschrijving van de bestaande structuren in het Meetjesland is hoofdzakelijk gebaseerd op twee bronnen :

- het Provinciaal Structuurplan Oost-Vlaanderen, definitief goedgekeurd door de provincieraad op 10 december 2003 ;
- de Ontwerpnota Startnota Brugse Veldzone – Meetjesland, van 19 mei 2004, in het kader van de afbakening van de gebieden natuurlijke en agrarische structuur.

2.1. Fysisch systeem

Kaart 4

Het fysisch systeem is het geheel van eigenschappen, processen en onderlinge relaties van klimaat, geologische ondergrond, reliëf, bodem, oppervlaktewater, grondwater en lucht. De ruimtelijke structuur van het Meetjesland is historisch bepaald door het fysisch systeem dat, in interactie met eeuwen van menselijke bewerking van de grond, opeenvolgende fysische regio's heeft doen ontstaan.

Van noord naar zuid zijn globaal de volgende fysische regio's te onderscheiden :

- Zeeuws-Vlaamse polders ;
- Noord-Vlaams dekzandruggengebied ;
- Zandig kustgebied van Oedelem-Zomergem ;
- Vlaamse Vallei ;
- Zandig kustgebied van Wijnendale-Hertsberge-Lotenhulle.

Zeeuws-Vlaamse polders

De polders zijn een vlak en laag gelegen (2 tot 4 meter) gebied bestaande uit een afwisseling van klei- en zandleembodems. De geologische ondergrond wordt gevormd door klei- en zandlagen van marieme oorsprong, die gedurende het Pleistoceen werden bedekt door een dunne laag dekzanden. In de 12^{de} en 13^{de} eeuw werd het gebied ontgonnen ten behoeve van de landbouw. Door stormvloedgedurende de late Middeleeuwen (einde 14^{de} en begin 15^{de} eeuw) traden veelvuldig overstromingen op en werd een overwegend kleiig polderdek afgezet. Het huidige poldergebied (ten noorden van de Graaf-Jansdijk) maakte in de 15^{de} eeuw deel uit van een grote binnen-zee. In de 16^{de} eeuw werd het verdrongen land weer deels bedijkt en ingepolderd. Tegen het einde van de 16^{de} eeuw zorgden nieuwe stormvloedgedurende er voor dat vrijwel de gehele streek weer onder water kwam te staan. Er ontstonden brede en diepe stroomgeulen van waaruit het land opnieuw werd "overslibt". De stroomgeulen volgden hierbij grotendeels het al bestaande grachten- en wegenstelsel van de vroegere ontginningen. Het hoekige verloop van de kreken in het gebied is hier het resultaat van. Aan het einde van de 17^{de} eeuw werd het gebied definitief ingepolderd.

Gedurende de overstromingen door de zee werden in het gebied enorme hoeveelheden zand verplaatst en terug afgezet als zandige afzettingen.

De polders kennen een microreliëf van kreken, kreekwal- en schorgronden. De bodem bestaat uit een mozaïek van zandleem- en kleigronden. De bodems bestaan grotendeels uit substraatgronden. Op geringe diepte is de zandige ondergrond terug te vinden. De zandleemgronden zijn veelal gekoppeld aan de kreekgeulen, terwijl de kleigronden vooral voorkomen op de vroegere overstromingsvlaktes. De polders worden ontwaterd door het Leopoldkanaal via een stelsel van kanalen, grachten, sloten en kreken.

Noord-Vlaams dekzandruggengebied

Het Noord-Vlaams dekzandruggengebied bestaat uit een aantal parallel lopende oost-west georiënteerde dekzandruggen, waarvan de dekzandrug van Maldegem – Stekene het meest uitgesproken is. De dekzandrug van Maldegem – Stekene vormt een continu oost-west georiënteerd dekzandruggencomplex met een lengte van meer dan 100 km vanaf Gistel in het westen tot voorbij Stekene (Waasland) in het oosten. De dekzandrug kent een hoogte van tussen de 5 en 15 meter en wordt gekenmerkt door een korte steile zuidelijke helling en een lange zwakke noordelijke helling. Ten noorden van deze rug komen in een volledig vlak gebied nog enkele secundaire enkelvoudige dekzandruggen voor.

De Tertiaire ondergrond bestaat uit een dik pakket van kleilagen, waarin tijdens het Pleistoceen een diepe erosievallei werd uitgeschuurd. Vervolgens werd deze vallei weer opgevuld door mariene en fluviatiele afzettingen en afgedekt met een laag dekzand. Het huidige reliëf van dekzandruggen en tussenliggende tot dekzandvlakten genivelleerde depressies werd door zandverstuivingen gevormd gedurende het laat-Pleistoceen en Holoceen.

Valleien en natuurlijke hydrografie komen nagenoeg niet voor. Alleen ter hoogte van Maldegem en ten zuiden van Brugge komen doorbraakvalleien haaks op de dekzandruggen voor. In vrijwel het gehele gebied komt permanent grondwater voor tussen de 0 en 3 meter.

De bodem bestaat uit droge zandgronden op de dekzandruggen tot vochtige en natte (lemige) zandgronden in de tussenliggende dekzandvlakten. In het oostelijk deel komen langs oude wegen of in de omgeving van oude hoeven antropogene zandgronden met een dikke humuslaag voor.

Zandig cuestagebied van Maldegem

Bepalend voor het cuestagebied van Maldegem is de cuesta van Oedelem - Zomergem. De sterkste hellingen zijn aan de zuidkant te vinden. Ze worden onderling verbonden door zwak hellende en meer vlakke delen. De cuesta zelf kent ook een reliëf, ontstaan door de verschillen in erosiegevoeligheid van de verschillende lagen uit de Formatie van Maldegem (een afwisseling van klei- en zandlagen). Tijdens het Pleistoceen werd het gebied bedekt door een dunne laag dekzand. Vooral aan de zuidzijde (het cuestafront) dagzomen de Tertiaire kleilagen (Klei van Asse). Het topniveau van de cuesta bereikt een hoogte van 25 tot 28 meter. De topzone is sterk vervlakt. Hierdoor is sprake van een zwak golvend plateau. De hellingen van de cuesta overbruggen een veelal geleidelijk hoogteverschil van 10–15 meter.

In het gebied komt het grondwater op grotere diepte voor. Stuwwater komt voor waar een Tertiair kleiig substraat op geringe diepte voorkomt. Op de hellingen van de cuesta komen talrijke kleine hellingvalleitjes voor die aan de topzone een versneden karakter hebben. De beekjes zijn veelal vergraven en rechtgetrokken.

De bodem bestaat uit vochtige veelal lemige zandbodems afgewisseld met natte lemige zandbodems (veelal op kleisubstraat). Daarnaast komen natte zandleemgronden (veelal op kleisubstraat) en natte kleigronden voor.

Vlaamse Vallei

De benaming Vlaamse Vallei duidt op een enorme vallei die tijdens het Pleistoceen in verschillende fasen werd uitgeschuurd. De vallei bestond uit een grote depressie van Vlissingen tot Gent. Ter hoogte van Gent splitste deze zich in een zuidelijke (Leie- en Scheldedal) en een oostelijke arm (Rupel, Dijle en Demer tot in Aarschot). Na de laatste ijstijd is de vallei geheel opgevuld met fluviatiele afzettingen en eolische dekzanden. Hierdoor is sprake van een vlak gebied met een microreliëf bestaande uit dekzandruggen en vroegere rivierduinen (donken). Het gebied wordt afgewaterd via een dicht netwerk van sloten en vaarten en uiteindelijk via het kanaal van Gent naar Oostende en het Afleidingskanaal van de Leie. De dekzandrug van Maldegem - Stekene verhindert een afwatering van het gebied richting het noorden, waardoor ten zuiden van deze rug een aantal natte depressies voorkomen. In het gehele gebied komt een permanente grondwater Tafel op geringe diepte voor.

De bodem bestaat uit een afwisseling van vochtig tot natte zand-, lemige zand- en zandlemige bodems. In de omgeving van oude hoeven komen antropogene zandgronden met een dikke humuslaag voor.

Zandig Cuestagebied van Wijnendale – Hertsberge - Lotenhulle

Bepalend voor het cuestagebied van Wijnendale – Hertsberge – Lotenhulle zijn twee hoger gelegen gebieden : het plateau van Wijnendale en de cuesta Hertsberge - Lotenhulle (de rug van Aalter). De cuesta van Lotenhulle - Hertsberge bestaat uit Tertiaire zanden, waarin zandsteenbanken voorkomen. Het cuestafront loopt globaal langs de lijn Lotenhulle - Hertsberge en kent een hoogte van 15 tot 20 meter met plaatselijke uitschieters tot 25 meter. Daarnaast komen enkele Tertiaire getuigenheuvels tot 25 meter (o.a. te Aalter) voor.

Tussen het plateau van Wijnendale en de cuesta van Hertsberge – Lotenhulle ligt een depressie waardoor de Ringbeek - Hertsbergebeek en Veldbeek – Rivierbeek stromen. Beide beken, van elkaar gescheiden door de cuesta van Ruddervoorde zorgen voor de afwatering van het zuidelijker gelegen plateau van Tielt.

De rest van het zandig cuestagebied van Wijnendale – Hertsberge – Lotenhulle is een vlak, licht hellend gebied bedekt is met een dikke laag dekzand. De hoogte ligt tussen de 5 en 15 meter. De lager gelegen gebieden kennen een permanente grondwater Tafel op geringe diepte. In de hoger gelegen gebieden bevindt het grondwater zich op grote diepte. Wel kan als gevolg van kleiige lagen tijdelijk stuwwater voorkomen. De bodems in het gebied bestaan uit vochtige veelal lemige zandbodems afgewisseld met natte lemige zandbodems (veelal op klei/zandsubstraat).

Daarnaast komen natte zandleemgronden (veelal op klei/zandsubstraat) voor. Op de cuesta van Hertsberge – Lotenhulle komen ook droge zandgronden voor.

In het zuiden wordt het zandig cuestagebied van Wijnendale – Hertsberge – Lotenhulle begrensd door het zandlemig cuestagebied van Tielt. Dit gebied bestaat uit het lichtjes naar het noorden afhellend zandlemig plateau van Tielt (de cuestarug), welke in het zuiden wordt begrensd door een steilrand (het cuestafront).

2.2. Agrarische structuur

Het Provinciaal Structuurplan onderscheidt op basis van fysische, bodemkundige en landbouw kundige gegevens verschillende land- en tuinbouw gebieden in Oost-Vlaanderen. Twee hiervan komen voor in het Meetjesland.

Polders van het Meetjesland en het Waasland

Dit gebied omvat de polders van Sint-Laureins en Assenede in het Meetjesland. De polders vormen een open, sterk gestructureerd, homogeen landbouw gebied. In de polders is de akkerbouw ruimtelijk structuurbepalend. De akkerbouw activiteit wordt vaak gecombineerd met een veeteeltactiviteit (rundvee- en varkenshouderij) of een tuinbouwactiviteit (fruitteelt).

De landbouw is er dynamisch en wordt gekenmerkt door rendabele beroepslandbouw-bedrijven (hoge productieomvang). Vanwege de lage prijsvorming in de akkerbouw- en vleesveesector wordt naar alternatieve inkomensvorming gezocht o.m. via reconversie naar alternatieve teelten. In vergelijking met de rest van Oost-Vlaanderen is in de polders het aandeel “w ijkers” relatief klein.

Zandstreek ten noordwesten van Gent

Dit gebied strekt zich uit van Maldegem, Eeklo, Kaprijke en Assenede in het noorden tot Kruishoutem, Zingem en Gavere in het zuiden. In dit gebied is de veehouderij ruimtelijk structureel bepalend. De landbouw gronden worden vooral beteeld met gras en maïs voor veevoeder. In nagenoeg alle gemeenten zijn de varkens- en rundveehouderij de belangrijkste productierichtingen. Daarnaast zijn er concentraties van sierteelt (Maldegem, Eeklo en Lovendegem) en van (glas)groenteteelt (Nevele). Het is een dynamische landbouw streek die instaat voor een belangrijk deel van het Oost-Vlaamse Bruto Standaard Saldo. Het aantal leefbare bedrijven is hoger dan gemiddeld in Oost-Vlaanderen. In de meeste gemeenten ligt het aandeel “w ijkers” rond het Oost-Vlaams gemiddelde (42 % tegen 2015).

In Hoofdstuk 3 wordt een diepgaandere analyse uitgevoerd van de land- en tuinbouw in het Meetjesland.

2.3. Natuurlijke structuur

Kaart 5

De natuurlijke structuur is het samenhangende geheel van rivier- en beekvalleien, de grotere natuur- en boscomplexen en de andere gebieden, waar de voor natuur structuurbepalende elementen en processen tot uiting komen. Ze bevat tevens de ecologische infrastructuur gevormd door lijn-, punt- en vlakvormige natuurelementen, door kleinere (geïsoleerde) natuur- en boscomplexen en door parkgebieden. De laaglandbeken met waardevolle valleigemeenschappen, de kreken en dijken van het krekengebied, de voormalige veldgebieden met heide- en schraallandvegetaties en zure loofbossen en de restanten van het kleinschalige cultuurlandschap vormen de belangrijkste structuurbepalende natuur- en boselementen in het Meetjesland. Hieronder worden de belangrijkste natuur- en boselementen nader beschreven. De lijst is niet limitatief.

Grotere natuur- en boscomplexen, gekoppeld aan het waternetwerk

– Krekengebied van Sint-Laureins-Assenede

Het krekengebied bestaat uit een typisch open poldergebied met een sterk landbouwgebruik. Belangrijke natuurwaarden zijn gelegen in de kreken en kreekrelicten, dijkvegetaties en vochtige graslanden. De van oorsprong zoute kreken zijn in de loop van de tijd verzoet. Zout-zoet gradiënten zijn echter nog aanwezig. Op lager gelegen gronden langs de kreken komen waardevolle vegetaties van zilte graslanden voor. De kreken zelf kennen diverse stadia van verlanding. De kreken en graslanden zijn belangrijke overwinteringsplaatsen voor tal van ganzen en andere weide- en watervogels. De meest structurerende en waardevolle kreken zijn de Blokkreek, Boerenkreek en Rode Geul. In de bermen van het Leopoldkanaal en op de dijken komen waardevolle graslandvegetaties voor.

– Vallei van de Oude Kale en Vinderhoutse bossen

In de vallei van de Oude Kale komen vochtige graslanden met verspreide biologische waarden voor. Rondom de percelen staan knotwilgenrijen langs de grachten. Het grondwater komt tegen het maaiveld en in regenrijke periodes staan grote delen blank. De Vinderhoutse bossen zijn gelegen in een vochtige depressie die aansluit op de Oude Kalevallei. De bossen bestaan uit zeer waardevolle moerasbossen, moerasvegetaties en loofhoutaanplantingen. Rondom de bossen komen vochtige graslanden met verspreide biologische waarden voor.

Grotere natuur- en boscomplexen, niet gekoppeld aan het waternetwerk

Belangrijke natuurwaarden in het gebied zijn gekoppeld aan de oude veldgebieden of wastines. De term “veld” of “wastine” slaat in een historisch-geografische context op onvruchtbare zandige gronden, arm aan houtgewassen en buiten het eigenlijke landbouwareaal gelegen. Gedurende de middeleeuwen bestond een groot deel van het gebied uit dergelijke veldgebieden. De veldgebieden kenden een begroeiing met heide, brem en struikvegetatie op de armste gronden en schraal grasland op de wat betere en vaak vochtigere gronden. De veldgebieden werden vrijwel overal omzoomd door een brede gordel van loofbossen. Door middel van begrazing, afbranden en afsteken van zoden van ruwe humus bleef het open karakter van de veldgebieden behouden. De vele veldvijvers ontstonden door turfwinning, ontginning van veldsteenbanken en door het afdammen van komvormige beekvalleien ten behoeve van de visteelt. Later vervielen de meeste vijvers tot moerassen en evolueerden door verlandingsprocessen tot natte graslanden of moerasbossen.

In het Meetjesland werden deze veldgebieden vanwege de toenemende bevolkingsdruk al vanaf de 13^{de} eeuw ontgonnen en deels afgegraven ten behoeve van turfwinning. Hierdoor zijn tegenwoordig relictten van deze vroegere veldgebieden nog maar zeer beperkt aanwezig. Het omzetten van bos tot landbouwgrond gebeurde met behoud van het kenmerkende drevenpatroon. De nog resterende heidegebieden werden aangeplant met naaldbout. De voor de dreven kenmerkende beplantingen, als mede tal van kleinschalige natuur- en landschapselementen zijn in de 19^{de} en 20^{ste} eeuw voor een belangrijk deel verwijderd, waardoor een meer open landschap ontstond. De soms nog gave restanten van dit kleinschalige landschap zijn nu nog in het gebied terug te vinden. Ook een aantal grotere boscomplexen zijn bewaard gebleven, veelal als gevolg van de ligging op marginale gronden of als historisch bos in eigendom van landadel of abdijen. Van de vroegere uitgestrekte heidevelden resteren nu slechts nog enkele relictten :

- markettebossen en Kranepoel (Aalter) ;
- bosgebieden van de cuesta van Oedelem – Zomergem (Knesselare – Maldegem) ;
- Het Leen, Bellebargiebos en de Lembeekse Bossen (Eeklo) ;
- slangebossen en Hooggoed rond (Sint-Maria-)Aalter.

2.4. Landschappelijke structuur

Kaart 6

Het landschap is het resultaat van de dynamische wisselwerking tussen de fysische omstandigheden (het abiotisch milieu), het biotisch milieu en de menselijke activiteiten.

Traditionele landschappen

Op basis van (a)biotische elementen, antropogene elementen en verschillende landschapstypes is voor geheel Vlaanderen een indeling gemaakt naar traditionele landschapstypes. Tot in de jaren vijftig van de 20^{ste} eeuw vertonen deze landschappen een grote interne samenhang en leesbaarheid. Volgende traditionele landschappen zijn terug te vinden in het Meetjesland (cfr. Landschapsatlas, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap) :

– Zeeuw sch-Vlaamse polders

De polders zijn een vlak landbouw gebied met kleine, lage dorpskernen, sterk verspreide alleenstaande bebouwing, weidse panoramische zichten in de meeste richtingen en geïsoleerde bebouwing. Dijken (met bomenrijen) en kreken zijn structuurbepalende elementen in de polders.

– Meetjesland

Het Meetjesland vormt de noordgrens van de Zandstreek. Het landschap is een vlak landbouw land met weinig uitgesproken microreliëf van lage dekzandruggen die nederzettingen en infrastructuur structureert. Er zijn afwisselend verre en soms weidse zichten. Ruimten zijn soms begrensd door groenschermen. Groene elementen zijn resten van een voormalig goed onderling verbonden lijnvormige groenstructuur.

– Grote dekzandrug van Maldegem – Stekene

De dekzandrug is weinig uitgesproken en heeft compartimenten bossen en open landbouw gebied, doorkijken en open ruimten van matige tot kleine omvang. De bebouwing vormt dorpen of is geïntegreerd in de bos massa's.

– Houtland

Het Houtland vormt het interfluvium tussen Leie, kustvlakte en IJzerbekken. Er is een golvende topografie met verspreide bebouwing en opgaande perceelsrandbegroeiing, veel weidse maar gerichte vergezichten, door de topografie bepaald. Er zijn talrijke versnipperde ruimten begrensd door topografie of (lint)bebouwing. Vroeger werd dit landschap gekenmerkt door hagen en houtkanten, daar is echter niet veel meer van te merken.

– Oude veldgebieden van Aalter

De veldgebieden vormen een onderdeel van het Houtland. Dit landschap bestaat uit vlakke gebieden met microreliëfelementen en een dambordpatroon van bossen en open landbouw gebieden. De open ruimten hebben een kleine tot middelmatige omvang en worden door de vegetatie begrensd. Er is bebouwing in zowel de bossen als in de open gebieden.

- Cuesta Zomergem – Oedelem

Het landschap van de cuesta van Zomergem – Oedelem heeft een zacht golvende topografie met een uitgesproken steilrandbegrenzing en een patroon van bossen en open landbouwgebieden. De open ruimten zijn van kleine tot middelmatige omvang en worden door de vegetatie begrensd. Er is een beperkt aantal weidse maar gerichte vergezichten van op de steilranden naar de omliggende gebieden. De bebouwing bestaat voornamelijk uit geïsoleerde elementen.

- Straatdorpengebied van Waarschoot

Het straatdorpengebied van Waarschoot is een vrij vlak landbouwgebied met een dicht verstedelijkt weefsel van wegen en lintbebouwing en versnipperde ruimten met een beperkt aantal smalle en verre doorkijken.

- Vallei van de Oude Kale

Meanderende rivier waar de vallei (evenwijdig) wordt doorsneden door kanalen. Bebouwing komt veelvuldig voor.

- Plateau van Tielt

Het plateau van Tielt is een zacht golvend plateau met lineaire en sterk verspreide bebouwing en wijde panoramische zichten. Bossen en kleine landschapselementen ontbreken vrijwel volledig.

Gave landschappen

Gave landschappen of relictten zijn traditionele landschappen waarvan de samenhang slechts in beperkte mate geschonden en versnipperd is door grootschalige ruimtelijke ingrepen. Deze landschappen bevatten een grote dichtheid aan punt- of lijnrelictten, zichten en ankerplaatsen en zones waarin de relatie tussen de waardevolle landschapselementen belangrijk is voor de gehele landschappelijke waardering. De aanduiding van gave landschappen is gebaseerd op de Landschapsatlas van de Vlaamse overheid. In deze atlas worden relictzones en ankerplaatsen aangeduid. Ankerplaatsen zijn de meest landschappelijk waardevolle gebieden van Vlaanderen. Volgende gave landschappen komen voor in het Meetjesland :

- Markettebossen en Kraenepoel ;
- Valleien van Wantebeek en Poekebeek ;
- Cuesta van Oedelem - Zomergem ;
- Vallei van de Oude Kale en Vinderhoutse bossen ;
- Het Leen, Bellebargiebos en de Lembeekse Bossen ;
- Noordwestelijk Meetjesland ;
- Krekengebied van Sint-Jan-In-Eremo – Watervliet – Assenede.

2.5. Nederzettingenstructuur

Kaart 7

De nederzettingsstructuur omvat de gebieden waar “wonen in ruime zin” de ruimte bepaalt. Met “wonen in ruime zin” wordt het wonen bedoeld, met de daaraan gekoppelde of ondersteunde functies, zoals handel en voorzieningen. De nederzettingsstructuur omvat dus naast een fysieke component ook een functionele component.

Een kern is een landschapsdeel dat aaneensluitend bebouwd is met huizen en hun hovingen, openbare gebouwen, kleine industriële of handelsuitrustingen, met inbegrip van tussenliggende verkeerswegen, parken, sportterreinen enz. Het wordt begrensd door landbouwgrond, bos, baakliggende en woeste gronden, waartussen zich eventueel een verspreide bebouwing bevindt. De functionele component omvat de aanwezige woonondersteunende voorzieningen zoals handel en diensten.

Afhankelijk van de fysieke en functionele uitrustingsgraad, kunnen kernen op verschillende niveaus bestaan. Aldus maakt men bijvoorbeeld een onderscheid tussen een stedelijke kern (morfologische agglomeratie) en een niet-stedelijke kern (een dorp of een landelijke nederzetting).

Op basis van de morfologische en functionele verstedelijkingsgraad maakt het Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan een opdeling. In het Meetjesland komen de volgende deelgebieden voor :

- Het Noordelijk landelijk gebied, begrensd door de westelijke centrale dekzandrug met de stedelijke verdichting Maldegem/Eeklo en door de stedelijke verdichting Lokeren/Beveren in het oosten.
Het betreft hierbij enerzijds een noordelijke strook van landelijke grensgemeenten in de Zeeuws-Vlaamse polders en anderzijds het meetjesland en de westelijke centrale dekzandrug met een combinatie van kernen, rijdorpen en lineaire ontwikkelingen.
- Het westelijk landelijk gebied omringt door de westelijke centrale dekzandrug met de stedelijke verdichting Maldegem/ Eeklo en de stedelijke verdichting tussen E17 en Leievallei. Dit gebied wordt door het Afleidingskanaal in twee delen onderverdeeld. Enerzijds is er het westelijk bosrijk gedeelte met combinatie van verspreide bebouwing en beperkte lintbebouwing ; doorbroken door enkele uitvergrotenetdorpen (Knesselare, Ussel en Zomergem) en door de grote zelfvoorzienende kern Aalter. Daarnaast is er het oostelijk deel, gekenmerkt door (dreigende) aangengroeiing van lineair ontwikkelde, dikwijls grote nederzettingen.

Eeklo wordt aangeduid als een kleine stad. Maldegem en Aalter worden aangeduid als grote zelfvoorzienende kernen. Ze beschikken over een aanbod van voorzieningen dat de vergelijking met kleine steden kan doorstaan maar waarvan hun ommeland veelal niet verder reikt de eigen deelgemeenten.

Een aantal kernen in Oost-Vlaanderen onderscheidt zich van de landelijke nederzettingen op basis van hun inwonersaantal (> 5.000 gezinnen). Ze bevinden zich in de sterk verstedelijkte gebieden. Voor het Meetjesland wordt Lovendegem genoemd.

2.6. Toeristisch-recreatieve structuur

Kaart 8

De ruimtelijk toeristisch-recreatieve structuur geeft de samenhang weer in en tussen gebieden die hoofdzakelijk of in belangrijke mate worden gekarakteriseerd door toeristische en recreatieve activiteiten. Het Meetjesland wordt aangeduid als een apart toeristisch deelgebied in Oost-Vlaanderen omwille van zijn specifieke toeristisch-recreatieve kenmerken.

In het noorden van het Meetjesland zijn er de polders, kanalen, kreken en dijken, terwijl in het zuiden restanten van boscomplexen te vinden zijn. Het uitgesproken landelijke en vlakke karakter is de belangrijkste troef. Het hoevetoerisme kende er de laatste jaren een sterke opgang. Het open poldergebied met kreken en dijken is zeer aantrekkelijk om te wandelen en te fietsen. Het zuidelijk deel is een wandelgebied bij uitstek. Ook waterrecreatie is sterk in trek, al dan niet gekoppeld met milieu- en natuurrecreatie.

Eeklo wordt aangeduid als een culturele attractiepool. Ook de gemeente Maldegem heeft de toerist een aantal troeven te bieden (musea). Karakteristieke en pittoreske landelijke kernen zijn Assenede, Kaprijke, Bassevelde, Boekhoute, Sint-Jan-In-Eremo en Watervliet.

In het kader van het Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan werden, op basis van een aantal methodes voor het bepalen van de draagkracht van open ruimte en de capaciteit van toeristische elementen, selectiecriteria opgesteld voor het bepalen van toeristisch-recreatieve elementen van provinciaal belang. Voor het Meetjesland gaat het om:

- waterplassen : Blok- en Boerekreek te Sint-Laureins ;
- jachthavens : Eeklose Watersportvereniging in Eeklo op een zijkanaal van Afleidingskanaal van de Leie ;
- vliegvelen : vliegveld Ursel (Knesselare) ;
- wandelbossen : provinciaal domein “Het Leen” in Eeklo/Waarschoot/Zomergem en het Drongengoed in Maldegem/Ursel ;
- fietsgebieden : paden langs waterlopen en kanalen zoals het kanaal Gent - Oostende, het Afleidingskanaal van de Leie en het Schipdonkkanaal ;
- fietsgebieden : vlakke land – fietsen langs kreken en kanalen : Meetjesland.

Het Meetjesland beschikt niet over een echte toeristisch-recreatieve attractiepool voor intensieve recreatie.

2.7. Ruimtelijk-economische structuur

De ruimtelijk economische structuur geeft de samenhang weer in en tussen gebieden die hoofdzakelijk of in belangrijke mate worden gekarakteriseerd door economische activiteiten.

Binnen de ruimtelijk-economische structuur wordt ook aandacht besteed aan de kleinhandel van regionaal belang en het ruimtelijk voorkomen ervan.

Eeklo, Maldegem en Aalter zijn aangeduid als economisch knooppunt. Langs het kanaal Gent – Brugge liggen een aantal concentraties aan economische activiteiten in de vorm van grotere bedrijventerreinen (ten noorden van Aalter). Daarnaast komen omvangrijke bedrijventerreinen onder meer voor te Maldegem en Eeklo. Deze bedrijventerreinen zijn veelal geheel of gedeeltelijk buiten bebouwingsconcentraties gelegen. Concentraties van kleinhandelsvestigingen in het buitengebied komen voor te Lovendegem, Eeklo en Maldegem.

2.8. Samenvatting

Het Meetjesland maakt deel uit van de deelruimte Westelijk Openruimtegebied van het Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan. Het Westelijk Openruimtegebied wordt er omschreven aan de hand van kenmerken en potenties. Het provinciaal structuurplan deelt het Westelijk Openruimtegebied op zijn beurt op in deelentiteiten. Deze indicatieve opdeling in deelentiteiten is de basis voor de opdeling van het Meetjesland in deelruimten zoals omschreven in Hoofdstuk 7 van deze studie.

Kenmerken westelijk Openruimtegebied

Het Westelijk Openruimtegebied kent in globa een relatief dun nederzettingspatroon van afhankelijke en onafhankelijke nederzettingen (een aantal dorpen en kleine steden hebben nog een belangrijke centrale functie) en veel verspreide bebouwing. Verhoudingsgewijs is de lintbebouwing beperkt. Ze komt vooral voor in het oosten (richting Gent). De druk van het grootstedelijk gebied Gent wordt afleesbaar in de ruimtelijke structuur door de dreigende aaneengroeiing van lineair ontwikkelde nederzettingen. In het noorden situeert zich de verstedelijkte band Maldegem – Eeklo, in het zuiden functioneert Aalter als een tewerkstellingscentrum van subregionaal belang.

De hele deelruimte is een uitgesproken landbouwgebied met gemengde landbouw ; intensieve vormen van veeteelt komen in het volledige gebied voor.

In het gebied kunnen van noord naar zuid volgende deeltentiteiten onderscheiden :

- het Polder- en Krekengebied ; dit is een polderlandschap doorsneden door watergangen, dijken en kreken, aansluitend op hetzelfde landschap in Zeeuws-Vlaanderen ;
- het Meetjesland, een vlak, hoofdzakelijk weidelandschap, met de verstedelijkte band Maldegem – Eeklo ;
- de grotendeels beboste westelijke dekzandrug ten zuiden van Maldegem tot Ertvelde ;
- de cuesta van Oedelem, het Houtland en de Oude Veldgebieden van Aalter ; in deze gebieden vindt men een dambordpatroon van bossen op de hoger gelegen zandgronden en open landbouw gebieden op de lagere gronden ;
- het sterk versnipperde straatdorpengebied van Waarschoot ;
- het Oost-Vlaams gedeelte van het plateau van Tielt.

Potenties westelijk openruimtegebied

Deze deelruimte omvat één van de belangrijkste gebieden voor land- en tuinbouw in Vlaanderen. De al bestaande landbouw bedrijvigheid vormt een stevige basis voor verdere ontwikkeling in die zin.

Een aantal onderdelen van deze deelruimte hebben aanzienlijke ecologische en landschappelijke waarden. Vooral de bosgordels op de dekzandrug, deze ten zuiden van Aalter en de polderdijken en kreken van het Polder- en Krekengebied hebben een grote ecologische potentie. Verder is er potentie voor het herstel van heidevegetatie. De kreken en bossen hebben eveneens potenties voor recreatief medegebruik.

3. SOCIO-ECONOMISCHE ANALYSE VAN DE AGRARISCHE KETEN

3.1. Analyse land- en tuinbouwsector

3.1.1. Landbouwstreken

In het Meetjesland komen drie landbouwstreken voor. De Polders bevinden zich ten noorden van Sint-Laureins en Assenede en in het uiterste noordwesten van Maldegem. Het centraal gedeelte van het Meetjesland is gelegen in de Vlaamse Zandstreek. In het zuiden van Aalter komt de Zandleemstreek voor.

3.1.2. Bodemgeschiktheid

3.1.2.1. Bodemkarakteristieken

Textuur

Op basis van het gehalte aan klei, leem, zand en/of organisch materiaal kunnen de bodems worden onderscheiden in texturen. Tabel 5 geeft een overzicht voor het Meetjesland.

Tabel 5 : Overzicht van texturen in het Meetjesland

Textuur	Symbool	Oppervlakte (ha)	Oppervlakte (%)
Zand	Z	21.028	37
Lemig zand	S	14.295	25
Zandleem	L	6.395	11
Licht zandleem	P	5.175	9
Klei	E	3.886	7
Zware klei	U	245	< 1
Veen	V	103	< 1
Niet bepaald (o.a. kunstmatige gronden)		6.223	10
Totaal		57.350	100

Bron : Digitale bodemkaart (VLM, OC-GIS Vlaanderen)

Drainage

Een tweede belangrijke karakteristiek van de bodem is de drainage. De natuurlijke drainering van een bodem wordt bepaald door de helling, de grondsoort en de water-tafel. Het kan gebeuren dat de drainageklasse op zeer korte afstand sterk varieert. Voord dergelijke gebieden of percelen worden dan de zogenaamde complexen ingevoerd. Deze symbolen groeperen twee of meer karakteristieken. Tabel 6 toont een overzicht van de drainageklassen in het Meetjesland.

Tabel 6 : Overzicht drainageklassen in het Meetjesland

Drainageklasse	Symbool	Oppervlakte (ha)	Oppervlakte (%)
Zeer droog	a	446	< 1
Droog	b	2.855	5
Matig droog	c	12.000	21
Matig nat	d	27.798	48
Nat, met grondwater	e	4.800	8
Uiterst nat, met grondwater	g	16	< 1
Nat, met stuwwater	h	1.960	3
Zeer nat, met stuwwater	i	92	< 1
Nat en zeer nat, met grondwater	F (e+f)	774	1
Niet bepaald (o.a. kunstmatige gronden)		6.600	11
Totaal		57.350	100

Stuwwater : wateroverlast als gevolg van een ondoordringbare laag op geringe diepte

Bron : Digitale bodemkaart (VLM, OC-GIS Vlaanderen)

Profielontwikkeling

Bij een bodem is niet alleen de bovengrond maar ook de ondergrond van belang. Daarom moet het bodemprofiel als een geheel bestudeerd worden. Het bodemprofiel bestaat uit de verschillende lagen of horizonten van de bodem tot op 1 m diepte. Er kunnen drie horizonten onderscheiden worden, de cijfers voor het Meetjesland zijn terug te vinden in Tabel 7 :

- de uitlogingshorizont A ligt aan de oppervlakte : bovenaan zijn ze aangerijkt met organisch materiaal, naar beneden toe zijn ze uitgeloofd ;
- de aanrijkingshorizont B ligt onder de A horizont : de B-horizont is meestal aangerijkt met neergeslagen bestanddelen (klei, humus, ijzer) ;
- het onderliggende C-horizont wordt het moedermateriaal genoemd en bestaat uit het weinig veranderde, origineel materiaal.

Tabel 7 : Overzicht bodemprofielen in het Meetjesland

Profielontwikkeling	Symbool	Oppervlakte (ha)	Oppervlakte (%)
Alfisol : gronden met klei-aanrijkingshorizont	a	3	< 1
Gronden met structuur B-horizont	b	1.940	3
Gronden met verbrokkelde klei-aanrijkingshorizont	c	6.780	12
Gronden met duidelijke humus en/of ijzer aanrijkingshorizont (podzolen)	g	6.865	12
Gronden met verbrokkelde humus en/of ijzer aanrijkingshorizont (podzolen)	h	10.923	19
Gronden met een diepe antropogene humus A horizont (plaggengronden)	m	1.222	2
Gronden zonder profielontwikkeling (entisolen)	p	22.329	39
Niet bepaald (o.a. kunstmatige gronden) + andere	x + andere	7.290	13
Totaal		57.350	100

Bron : digitale bodemkaart (VLM, OC-GIS Vlaanderen)

De alfisolën worden gekenmerkt door een duidelijke donkerbruine bovengrond, een bleekbruine uitlogingshorizont en een helbruine kleiaanrijkingshorizont en ontstaan in een rijk moedermateriaal onder een natuurlijke bosvegetatie. De alfisolën komen in Oost-Vlaanderen voor in de leem- en zandleemstreek. De leem- en zandleembodems zijn uitstekende landbouw gronden.

De podzolen zijn sterk uitgeloopte bodems met een dikke ruwe humuslaag, een dunne bovengrond en een uitgesproken zwarte tot roodbruine humus- of ijzeraanrijkingshorizont die dikwijls verkit is. De podzolen komen in Oost-Vlaanderen voor in de Zandstreek. Oorspronkelijk hadden podzolen een lage opbrengstwaarde als gevolg van een sterke uitloging. Door eeuwenoude cultuur en bemesting is de waarde van deze bodems sterk gestegen.

De entisolen zijn bodems waar enkel een A-horizont voorkomt. De landbouwwaarde van een entisol hangt af van de grondsoort en de natuurlijke drainering.

3.1.2.2. Intrinsieke bodemgeschiktheid

De intrinsieke bodemgeschiktheid wordt bepaald voor negen teelt(groepen), namelijk grasland, maïs, akkerbouw, fruitteelt, extensieve groenteteelt, intensieve groenteteelt, teelten onder glas, sierteelt en bosboomteelt. Het gaat om de intrinsieke bodemgeschiktheid, met andere woorden de geschiktheid zoals bepaald op basis van de bodemkarakteristieken textuur, drainage en profielontwikkeling. Voor het bepalen van de uiteindelijke bodemkwaliteit dient ook rekening te worden gehouden met aangepaste teelttechnieken zoals diepe bodembewerking, drainage, irrigatie, organische bemesting en andere. Deze technieken kunnen de bodemgeschiktheid nog veel verbeteren.

Tabel 8 en Tabel 9 geven een overzicht van de intrinsieke bodemgeschiktheid van de gronden in het Meetjesland voor grasland, akkerbouw, maïs, groenteteelt, fruitteelt, sierteelt en boomkwekerij.

Tabel 8 : Aandeel gronden volgens bodemgeschiktheidsklasse voor grasland, akkerbouwgewassen en maïs

Bodemgeschiktheid	Procent optimale opbrengst	Aandeel gronden per teeltgroep(%)		
		Grasland	Akkerbouw	Maïs
Zeer geschikt	90 – 100 %	12	10	10
Geschikt	75 – 90 %	25	10	48
Matig geschikt	55 – 75 %	39	33	14
Weinig geschikt	30 – 55 %	11	20	14
Ongeschikt	< 30 %	4	17	5
Geen gegevens		8	8	8
Totaal		100	100	100

Bron : eigen berekeningen op basis van digitale bodemkaart (VLM, OC-GIS Vlaanderen) en bodemgeschiktheidsmatrices Oost-Vlaanderen (Provincie Oost-Vlaanderen, dienst land- en tuinbouw).

Tabel 9 : Aandeel gronden volgens bodemgeschiktheidsklasse voor extensieve groenteteelt, intensieve groenteteelt, fruitteelt, sierteelt en boomkwekerij

Bodemgeschiktheid	Aandeel gronden per teeltgroep(%)				
	Extensieve groenteteelt	Intensieve groenteteelt	Fruitteelt	Boom kwekerij	Sierteelt
Zeer geschikt	4	22	6	47	28
Geschikt	28	6	11	19	30
Matig geschikt	36	38	51	7	8
Weinig geschikt	15	14	10	6	8
Ongeschikt	7	14	12	11	16
Geen gegevens	10	6	10	10	10
Totaal	100	100	100	100	100

Bron : eigen berekeningen op basis van digitale bodemkaart (VLM, OC-GIS Vlaanderen) en bodemgeschiktheidsmatrices Oost-Vlaanderen (Provincie Oost-Vlaanderen, dienst land- en tuinbouw)

Een groot aandeel van de gronden (> 75 %) is matig geschikt tot zeer geschikt voor grasland. Daartegenover is een relatief laag percentage gronden matig tot zeer geschikt voor akkerbouw gewassen. De bodemgeschiktheid voor maïs is echter hoger. Een meerderheid van de gronden is matig tot zeer geschikt voor groenteteelt (intensief of extensief), fruitteelt of sierteelt. De bodemgeschiktheid voor boomkweek is hoog (> 75 % van de gronden)

3.1.3. Bronnen socio-economische analyse

Voor de beschrijving van het huidige land- en tuinbouw gebruik werd gebruikt gemaakt van twee gegevensbronnen. Gegevens verzameld door de Mestbank, in uitvoering van het mestdecreet. Het gaat hierbij om de perceelsregistratie (ligging gebruikspcelen) en de aangifte van bedrijfsgegevens (o.a. het aantal dieren). Gegevens van 15-mei-tellingen georganiseerd door Nationaal Instituut voor Statistiek

In Tabel 10 worden enkele pro's en contra's van beide gegevensbronnen opgelijst.

Tabel 10 : Overzicht van kenmerken Mestbankgegevens en NIS-gegevens

	Mestbankgegevens	NIS-gegevens
Populatie	aangifteplichtigen bij mestbank (> 2 ha of P ₂ O ₅ -productie hoger dan 300)	alle landbouwbedrijven die landbouwproducten voortbrengen om ze te verkopen
Eenheid	entiteit	bedrijf
Ruimtelijke ligging en differentiatie mogelijk	op perceelsniveau	op niveau van een NIS- sector
Evolutie in de tijd	vanaf 1996	< 1950
Bedrijven met meerdere zetels	aangifte per zetel (entiteit)	aangifte per zetel

Volgens de definities van het mestdecreet is een entiteit een inrichting of een deel van een inrichting waarvan het vee tot eenzelfde eigenaar behoort samen met de oppervlakte cultuurgrond die bij die inrichting hoort. Een inrichting is een milieutechnische eenheid waar vee gehouden wordt of een exploitatie voor land- of tuinbouw met één of meer gebouwen of installaties of een gedeelte ervan.

3.1.4. Oppervlakte land- en tuinbouwgebruik

Het land- en tuinbouwgebruik kan op drie verschillende manieren worden bepaald. De grafische oppervlakte is de oppervlakte die digitaal bevestigd werd en omvat naast het perceel ook de poelen, houtkanten, gebouwen, bomenrijen,... De productieve oppervlakte is de oppervlakte van het deel van het perceel waar geoogst wordt. Zodoende is de oppervlakte van houtkanten, poelen, vijvers, bedrijfsgebouwen in vermindering gebracht.

Tabel 11 : Oppervlakte land- en tuinbouwgebruik in het Meetjesland

Grafische oppervlakte	41.211 ha
Productieve oppervlakte	40.111 ha
Nis oppervlakte	39.121 ha

Bron : VLM, mestbank (2002) en NIS (2003)

Uit Tabel 11 blijkt dat het totaal land- en tuinbouwgebruik 41.211 ha bedraagt (grafische oppervlakte). De gemeenten zijn 57.433 ha groot. Dit betekent dat 72 % van de totale oppervlakte van de gemeenten in gebruik is bij land- en tuinbouwers. Voor het Meetjesland bedraagt het verschil tussen grafische oppervlakte en productieve oppervlakte 631 ha of 1,5 %.

Oppervlakte per gemeente

Maldegem, Sint-Laureins en Assenede zijn de gemeenten met het grootste landbouwareaal (> 6.000 ha). Aalter komt op de vierde plaats met ong. 5.325 ha landbouwgebruik. In Zomergem wordt ongeveer 3000 ha gronden bewerkt door de land- en tuinbouwsector. Kaprijke en Knesselare tellen elk ongeveer 2.400 tot 2.500 ha landbouwgebruik. In Eeklo en Waarschoot situeren zich respectievelijk 1.763 ha en 1.513 ha landbouwareaal. De gemeente Lovendegem kent het kleinste landbouwareaal, ruim 1.000 ha. De cijfers zijn terug te vinden in Tabel 12.

Tabel 12 : Oppervlakte land- en tuinbouwgebruik per gemeente

Gemeente	Grafische oppervlakte (ha) 2002	Productieve oppervlakte (ha) 2002	Oppervlakte NIS (ha) 2003	Grafische oppervlakte land- en tuinbouwgebruik/totale oppervlakte gemeente
Aalter	5.325	5.162	4.831	65
Assenede	7.086	6.905	7.240	81
Eeklo	1.763	1.702	1.731	58
Kaprijke	2.492	2.406	2.749	74
Knesselare	2.394	2.331	1.937	64
Lovendegem	1.108	1.079	1.005	57
Maldegem	6.651	6.478	5.765	69
Nevele	3.614	3.512	3.184	69
Sint-Laureins	6.257	6.117	6.287	84
Waarschoot	1.513	1.477	1.365	69
Zomergem	3.007	2.938	3.025	77
Totaal	41.211	40.111	39.121	72

Bron : VLM, mestbank (2002) en NIS (2003)

Uitgedrukt in land- en tuinbouwgebruik tot de totale oppervlakte van de gemeente kennen de gemeenten Assenede en Sint-Laureins een percentage hoger dan 80. Voor de gemeenten Kaprijke en Zomergem bedraagt dit percentage tussen 70 en 80 %. In de gemeenten Aalter, Knesselare, Maldegem, Nevele en Waarschoot is tussen 60 en 70 % van het grondgebied in land- of tuinbouwgebruik. De gemeenten Eeklo en Lovendegem kennen het laagste percentage landbouwareaal in hun gemeenten, namelijk ongeveer 58 %. In alle betrokken gemeenten is het percentage landbouwgebruik hoger dan het gemiddelde van Oost-Vlaanderen, namelijk 52 %.

Kaart 9 is een illustratie

3.1.5. Lokalisatie van de landbouwbedrijven

Het aantal betrokken bedrijven is af te leiden uit de gebruikspcelen van de Mestbank. In totaal zijn dit er 2.974. Hierbij gaat het zowel om entiteiten met zetel in het Meetjesland als om entiteiten die gevestigd zijn in een andere gemeente. Het aantal bedrijven gevestigd binnen het Meetjesland en vervat in de NIS-stastieken bedraagt 2.214. Meer gedetailleerde gegevens zijn terug te vinden in Tabel 13.

Tabel 13 : Het aantal entiteiten en bedrijven per gemeente

Gemeente	Aantal entiteiten (Mestbank)			Aantal bedrijven (NIS)		
	Entiteit met vee	Entiteit zonder vee	Enkel teelten	Hoeve	Bedrijfs-gebouwen	Landbouw-perceel
Aalter	321	8	24	259	18	4
Assenede	308	19	15	297	13	2
Eeklo	114	7	15	94	4	4
Kaprijke	157	8	9	149	8	1
Knesselare	143	5	11	113	7	3
Lovendegem	63	8	3	66	4	1
Maldegem	379	20	28	364	21	6
Nevele	226	13	23	198	52	0
Sint-Laureins	268	23	26	256	17	6
Waarschoot	77	6	1	72	5	3
Zomergem	167	9	9	157	6	4
Totaal	2.223	126	164	2.025	155	34

Bron : VLM, mestbank (2002) en NIS (2003)

Volgens de mestbankgegevens bedraagt het aantal entiteiten dat gronden gebruikt in het Meetjesland in totaal 2.974. Het aantal entiteiten met een bedrijfszetel in het Meetjesland bedraagt in totaal 2.513. Het land- en tuinbouwgebruik van de entiteiten met zetel in het Meetjesland bedraagt 38.547 ha grafische oppervlakte of 37.448 ha productieve oppervlakte. Dit komt neer op ongeveer 94 % van het totaal land- en tuinbouwgebruik in het gebied.

Volgens de NIS-statistieken kwamen 2.214 bedrijven voor in het Meetjesland in 2003. Dit komt neer op een verschil van ongeveer 300 bedrijven, afhankelijk van de gegevensbron. De verdeling van het aantal bedrijven over de gemeenten is gelijklopend met het land- en tuinbouwareaal per gemeente. Aalter, Assenede, Maldegem en Sint-Laureins en Nevele zijn de belangrijkste gemeenten (> 250 bedrijven per gemeente). Zomergem, Kaprijke en Knesselare vormen de tweede groep. Eeklo, Waarschoot en Lovendegem kennen het minst aantal bedrijven.

Tabel 14 : Aantal voltijdse en deeltijdse bedrijven per gemeente

Gemeente	Totaal aantal bedrijven	Voltijdse bedrijven		Deeltijdse bedrijven	
		Aantal	%	Aantal	%
Assenede	312	236	76	76	24
Eeklo	102	78	76	24	24
Kaprijke	158	105	66	53	34
Maldegem	391	254	65	137	35
Sint-laureins	279	198	71	81	29
Aalter	281	219	78	62	22
Knesselare	123	100	81	23	19
Lovendegem	71	48	68	23	32
Nevele	250	187	75	63	25
Waarschoot	80	58	73	22	28
Zomergem	167	101	60	66	40
Totaal	2.214	1.584	72	630	28

Bron : NIS, 2003

3.1.6. Evolutie aantal bedrijven

Om een idee te krijgen over de evolutie van het aantal bedrijven per gemeente, kunnen enkel de NIS-gegevens gebruikt worden. Tabel 15 geeft een overzicht van het aantal bedrijven in 1992 en 2003.

Tabel 15: Aantal bedrijven in 1992 en 2003

Gemeente	Aantal bedrijven in 1992	Aantal bedrijven in 2003	Evolutie (%)
Aalter	340	281	- 17
Assenede	424	312	- 26
Eeklo	150	102	- 32
Kaprijke	194	158	- 19
Knesselare	166	125	- 25
Lovendegem	90	71	- 21
Maldegem	471	391	- 17
Nevele	361	251	- 30
Sint-Laureins	369	279	- 24
Waarschoot	109	80	- 27
Zomergem	205	167	- 19
Totaal Meetjesland	2.879	2.217	- 23
Oost-Vlaanderen	14.106	9.567	- 32

Bron : NIS (1992 en 2003)

Het aantal bedrijven gevestigd in het Meetjesland is gedaald met ongeveer een kwart. Deze daling is minder groot dan de daling in heel de provincie Oost-Vlaanderen, namelijk 32 %. In de gemeenten Eeklo en Nevele is de daling het grootst, namelijk 32 % en 30 %. De gemeenten Assenede, Knesselare en Waarschoot kennen een daling van het aantal bedrijven tussen 25 % en 30 %. In de gemeenten Lovendegem en Sint-Laureins is het aantal bedrijven gedaald met 20 % tot 25 %. In de gemeenten Zomergem, Aalter, Kaprijke en Maldegem is de daling van het aantal bedrijven lager dan 20 %.

3.1.7. Bodemgebruik door land- en tuinbouw

De bodembezetting afgeleid uit de registratie van de gebruikspcelen van de Mestbank is terug te vinden in Tabel 16 en Kaart 13.

Tabel 16 : Bodemgebruik door land- en tuinbouw , uitgedrukt in ha en %

Teelt	Oppervlakte (ha)	Oppervlakte (%)
Grasland/weide	18.215	44
Kuilmaïs	10.766	27
Granen (ind. korrelmaïs)	5.485	15
Aardappelen	2.578	6
Nijverheidsgewassen (o.a. suikerbieten, vezel vlas,...)	1.550	4
Groenteteelt	558	1
Boomkweek	321	< 1
Ruwvoeders (excl. Kuilmaïs)	245	< 1
Fruit	172	< 1
Niet-eetbare tuinbouwgewassen (o.a. sierteelt)	152	< 1
Andere	73	< 1
Totaal	40.111	100

Bron : VLM, mestbank (2002)

Grasland en weiden zijn duidelijk het meest voorkomende gewas in het Meetjesland. Ze vertegenwoordigen 45 % van het land- en tuinbouw areaal. Kuilmaïs is de tweede belangrijkste teelt in het gebied. De grote oppervlakte aan grasland/weide en kuilmaïs (samen 72 %) wijst op de hoge aanwezigheid van rundveebedrijven in het gebied. Van de akkerbouw gewassen zijn granen het meest belangrijk, aardappelen komen op de tweede plaats. In mindere mate komen nijverheidsgewassen, groenteteelt, boomkweek, andere ruwvoedergewassen, fruit en sierteelt voor.

In vergelijking met het bodemgebruik door land- en tuinbouw in Oost-Vlaanderen komen er relatief veel ruwvoeders voor in het Meetjesland, namelijk 72 % ten opzichte van 63 % voor de hele provincie.

Akkerbouw gewassen komen voor op 32 % van het landbouwgebruik in Oost-Vlaanderen. In het Meetjesland maken granen, aardappelen en nijverheidsgewassen samen 24 % uit van het landbouwareaal. Het percentage gronden met tuinbouwgewassen evenaart het Oost-Vlaams gemiddelde, namelijk 4 %.

De groenteteelt in het Meetjesland is vooral groenteteelt in open lucht. Ongeveer 6 % van de oppervlakte groenteteelt bevindt zich in serres. Ongeveer 60 % van de oppervlakte groenteteelt is bestemd voor industriële verwerking. Veel voorkomende teelten daarbij zijn wortelen, spinazie, plantajuin, erwten en spruitkolen. Onder glas worden vooral sla, tomaten en in mindere mate paprika's geteeld. In Maldegem en Assenede zijn ook enkele champignonbedrijven gevestigd. De boomkwekerij teelt hoofdzakelijk bosplanten. Fruitboomgaarden bestaan voor ongeveer de helft uit appelaars, de andere helft uit perelaars. De sierteeltoppervlakte, waarvan 64% in open lucht, wordt vooral ingenomen door potchrysanten en azalea's. (Bron : NIS, 2000 en 2002).

3.1.8. Productietakken

Tabel 17 toont het belang van de productietakken in het Meetjesland. De belangrijkste productietakken zijn melkvee en varkens. Vleesvee neemt de derde plaats in. Heel wat bedrijven combineren meerdere van bovenstaande productietakken.

In mindere mate komen ook akkerbouw, pluimvee, boomkweek, sierteelt en groenteteelt voor. In vergelijking met de cijfers voor heel Oost-Vlaanderen blijkt dat melkvee, varkens en vleesvee relatief belangrijker zijn in het Meetjesland dan in heel Oost-Vlaanderen. Kaart 10, 11 en 12 geven een beeld van het belang van de akkerbouw, de veeteelt en de tuinbouw in het Meetjesland ten opzichte van de hele provincie Oost-Vlaanderen. Akkerbouw omvat hierbij de productierichtingen akkerbouw, akkerbouw in combinatie met vee, combinatie van gewassen (vb. akkerbouw + tuinbouw) en de combinatie van gewassen en graasdieren. Veeteelt omvat de productierichtingen melkvee, mestvee, varkens, pluimvee en veeteeltcombinaties. Bij tuinbouw is de opsplitsing gemaakt naar sierteelt, groenteteelt en fruitteelt en boomkweek.

Akkerbouw is vooral geconcentreerd in het noorden van het Meetjesland. Dit heeft alles te maken met het bodemtype, namelijk de vruchtbare poldergronden. Veeteelt komt meer algemeen voor in het Meetjesland. De gemeenten Assenede, Maldegem en Aalter produceren de hoogste toegeweerde waarde. Het zijn ook de drie grootste gemeenten met het hoogste aantal bedrijven. Groenteteelt is geconcentreerd in Nevele. Ook in de gemeenten Maldegem, Assende en Evergem wordt een hogere toegevoegde waarde gerealiseerd dan gemiddeld voor de provincie Oost-Vlaanderen.

Fruittelt is geconcentreerd in het Noorden van het Meetjesland, boomkweek in de gemeenten Kaprijke en Waaschoot. Alhoewel sierteelt ook verspreid voorkomt in het Meetjesland, scoort geen enkele gemeente hoger dan het gemiddeld cijfer voor de Oost-Vlaamse gemeenten. De gemeente Lochristi realiseert een dermate hoge productiewaarde, waardoor het gemiddeld cijfer zeer hoog ligt.

Tabel 17 : Overzicht van de productierichtingen en hun belang, uitgedrukt in productiewaarde

Bedrijven met productierichting(en)	% van totale productiewaarde voor bedrijven gevestigd in Meetjesland	% van totale productiewaarde voor bedrijven gevestigd in Oost-Vlaanderen
Melkvee gespecialiseerd	19	16
Vleesvee gespecialiseerd	5	6
Melkvee-vleesvee	13	7
Varkens	22	14
Pluimvee	6	1
Rundvee – varkens	15	9
boomkweek	5	23
Sierteelt	4	
Groenteteelt	4	5
Andere	7	19
Totaal	100	100

Bron : NIS (2000)

3.1.9. Bedrijfstypes

De productietakken kunnen op de bedrijven op verschillende manieren worden gecombineerd. Per bedrijf wordt een hoofd- en nevenproductierichting bepaald. De hoofdproductierichting is de productietak met de hoogste BSS of productiewaarde.

Bedrijven worden beschouwd als gespecialiseerd als de productiewaarde van de hoofdproductierichting 70 % of meer bedraagt van de totale productiewaarde. Voor de gemengde bedrijven is de nevenproductierichting de productietak op het bedrijf die de tweede hoogste productiewaarde realiseert. Bedrijven waarvan de hoofdproductietak een productiewaarde heeft kleiner dan € 12.500 worden als niet-volwaardige bedrijven beschouwd. Hun productiewaarde is te klein om het bedrijf als een land- of tuinbouwbedrijf te typeren.

Van 29 bedrijven zijn geen gedetailleerde gegevens beschikbaar bij Mestbank. Het gaat hem om de “kleine” producenten (< 2 ha) of buitenlandse bedrijven (Nederland, Wallonië). Deze bedrijven gebruiken in totaal 170 ha in het Meetjesland. Tabel 18 geeft een overzicht.

Tabel 18 : Belang van de bedrijfstypes, uitgedrukt in aantal bedrijven en grondgebruik (in ha en %)

Bedrijfstype	Aantal bedrijven	Aantal bedrijven (%)	Totale oppervlakte grondgebruik (ha)	Totale oppervlakte grondgebruik (%)
Akkerbouw gespec.	119	4	3.319	8
Akkerbouw – melkvee	85	3	2.716	7
Akkerbouw – groenteteelt	33	1	969	2
Akkerbouw – varkens	42	1	1.078	3
Melkvee gespec.	418	14	8.057	20
Melkvee – vleesvee	165	6	3.531	9
Melkvee – varkens	233	8	5.157	13
Melkvee gemengd met neven-tak	20	< 1	418	1
Vleesvee gespec.	165	6	2.238	5
Vleesvee gemengd met neven-tak	170	6	3.288	8
Varkens gespec.	300	10	2.821	7
Varkens – vleesvee	80	3	1.690	4
Varkens gemengd met neven-tak	23	< 1	412	1
Pluimvee gespec.	20	< 1	50	< 1
Pluimvee gemengd met neven-tak	5	< 1	64	< 1
Boomkweek	41	1	441	1
Fruit	16	< 1	202	< 1
Sierteelt	28	< 1	198	< 1
Groenteteelt als hoofdtak	33	1	359	< 1
Mestkalveren/konijnen als hoofdtak	13	< 1	141	< 1
Kleinhoevigen	8	< 1	77	< 1
Niet-volwaardige bedrijven	928	32	3.811	9
Geen gegevens	29	< 1	170	< 1
Totaal	2.974	100	41.211	100

Bron : VLM, mestbank (2002)

De gespecialiseerde melkveebedrijven (418 bedrijven), de gespecialiseerde varkensbedrijven (300 bedrijven), de gespecialiseerde akkerbouw bedrijven (119 bedrijven), de gemengde bedrijven melkvee-vleesvee (165 bedrijven), melkvee-varkens (233 bedrijven) en melkvee-akkerbouw (85 bedrijven) zijn de belangrijkste bedrijfstypes. Het zijn tevens de belangrijkste grondgebruikers. De niet-volw aardige bedrijven vertegenwoordigen een derde van de bedrijven maar gebruiken slechts 9 % van de gronden. De andere bedrijfstypes komen in mindere mate voor. Een meer gedetailleerde analyse van de tuinbouw bedrijven is terug te vinden in Tabel 19.

Tabel 19: Belang van de bedrijfstypes, uitgedrukt in aantal bedrijven en grondgebruik (ha en %) van de tuinbouwsector in het Meetjesland

Bedrijfstype tuinbouwsector	Aantal bedrijven	Aantal bedrijven (%)	Totale oppervlakte grondgebruik (ha)	Totale oppervlakte grondgebruik (%)
Groenteteelt	82	48	227	31
Sierteelt	43	25	71	10
Boomkweek	37	22	247	33
Fruitteelt	10	6	199	27
Totaal	172	100	744	100

Bron : NIS (2003)

De groentetelers zijn de grootste groep tuinbouw bedrijven. Sierteeltbedrijven komen op de tweede plaats, gevolgd door boomkweekbedrijven. Fruittelers vormen de kleinste groep. Qua grondgebruik komen de boomkweekbedrijven op de eerste plaats, gevolgd door de groenteteeltbedrijven en de fruitteeltbedrijven. De sierteeltbedrijven zijn de kleinste grondgebruikers.

3.1.10. Bedrijfsgrootte

De oppervlakte van de diverse teelten en het aantal dieren op het bedrijf bepalen de bedrijfsgrootte. Op basis van de productiewaarde gerealiseerd op het individuele bedrijf wordt ieder bedrijf ondergebracht in één van de vijf grootteklassen :

- zeer klein (grootte-index = 1 = zeer kleine productiewaarde gerealiseerd op het bedrijf = laag BSS gerealiseerd op het bedrijf) ;
- klein (grootte-index =2 = kleine productiewaarde = klein BSS) ;
- matig (grootte-index =3 = matige productiewaarde = matig BSS) ;
- groot (grootte-index =2 = grote productiewaarde = groot BSS) ;
- zeer groot (grootte-index =2 = zeer grote productiewaarde = klein BSS).

De klassenindeling varieert naargelang de productierichting. Voor productierichtingen met een hoge vaste kost moet een hogere BSS behaald worden om in de gelijke klasse te komen met de richtingen met een lage vaste kostenstructuur. Op die manier wordt een correcter beeld bekomen van de bedrijven, onafhankelijk van de aanwezige productierichtingen.

De grootte van het bedrijf is ook een indicator naar de leefbaarheid van het bedrijf. Hierin is echter op geen enkele manier rekening gehouden met de vaste kosten of de schuldenlast van de bedrijven die wellicht bij de grotere bedrijven het hoogst ligt. Toch kan worden gesteld dat de grotere bedrijven de meeste toekomstperspectieven hebben.

Tabel 20 : Bedrijfskenmerken per bedrijfstype

Bedrijfstype	Gemiddelde bedrijfs-oppervlakte (ha)	Index van productieomvang	Index van productie-omvang per groep van bedrijfstypes
Akkerbouw gespec.	36	2,0	3,2
Akkerbouw – melkvee	42	4,2	
Akkerbouw – groententeelt	65	4,0	
Akkerbouw – varkens	33	3,9	
Melkvee gespec.	23	2,9	3,6
Melkvee – vleesvee	30	4,0	
Melkvee – varkens	29	4,6	
Melkvee gemengd met neventak	32	4,1	
Vleesvee gespec.	17	2,1	2,6
Vleesvee gemengd met neventak	27	3,2	
Varkens gespec.	11	3,9	3,9
Varkens – vleesvee	33	3,8	
Varkens gemengd met neventak	24	4,8	
Pluimvee gespec.	2	1,4	1,5
Pluimvee gemengd met neventak	15	1,8	
Boomkweek	14	3,8	3,3
Fruit	14	3,9	
Groenteteelt als hoofdtak	31		
Sierteelt	8		

Bedrijfstype	Gemiddelde bedrijfsoppervlakte (ha)	Index van productieomvang	Index van productieomvang per groep van bedrijfstypes
Kleinhoevigen	11	2,1	2,1
Mestkalveren/konijnen als hoofdtak	11	3,3	3,3
Niet-volwaardige bedrijven	4	1	1
Totaal	18	2,6	2,6

Bron : VLM, mestbank (2002) en NIS (2003)

De gemiddelde bedrijfsoppervlakte bedraagt 18 ha. Dit is hoger dan het gemiddelde cijfer voor Oost-Vlaanderen (15 ha). Er is een duidelijke differentiatie tussen de bedrijfstypes. Akkerbouw bedrijven zijn gemiddeld 41 ha groot, melkveebedrijven 26 ha, varkensbedrijven 16 ha en vleesveebedrijven 22 ha. Vooral de niet-volwaardige bedrijven zijn klein, gemiddeld 4 ha. Dezelfde trend is terug te vinden in de analyse van de productieomvang. Akkerbouw-, melkvee-, varkens en tuinbouw bedrijven scoren hoger dan gemiddeld. De vleesveebedrijven hebben een gemiddelde score voor het Meetjesland, namelijk een index van 2,6. Dit is nog altijd hoger dan het gemiddelde cijfer voor Vlaanderen, namelijk 2,1. De niet-volwaardige bedrijven halen een index van 1.

Doordat de gegevens vanuit de Mestbank onvolledig zijn om een grondige analyse van de tuinbouwsector door te voeren, worden in Tabel 21 bedrijfskenmerken specifiek voor de tuinbouwsector vermeld, op basis van NIS-gegevens. Een tuinbouw bedrijf wordt hierbij als leefbaar beschouwd vanaf de grens van een Bruto Standaard Saldo op het bedrijf hoger dan € 20.000.

Tabel 21 : Bedrijfskenmerken van de tuinbouwbedrijven

Type tuinbouw-bedrijf	Gemiddelde bedrijfsoppervlakte (ha)	Aantal leefbare bedrijven	% leefbare bedrijven
Groenteteelt	3	69	84
Sierteelt	2	38	88
Boomkweek	7	35	95
Fruiteelt	20	10	100
Totaal	4	152	88

Bron : NIS (2003)

De fruitteeltbedrijven hebben de grootste gemiddelde bedrijfsoppervlakte, nl. 20 ha. De boomkweekbedrijven zijn gemiddeld 7 ha groot en de groenteteelt- en de sierteeltbedrijven zijn gemiddeld 2 tot 3 ha groot. Ongeveer 88 % van de tuinbouw bedrijven realiseren een Bruto Standaard Saldo van meer dan € 20.000.

3.1.11. Leeftijd

De gemiddelde leeftijd van de bedrijfsleiders en het percentage bedrijfsleiders jonger dan 50 jaar is weergegeven per bedrijfstype in Tabel 22. De analyse voor de tuinbouw sector in terug te vinden in Tabel 23.

Tabel 22 : Gemiddelde leeftijd per bedrijfstype en het % bedrijfsleiders jonger dan 50 jaar

Bedrijfstype	Aantal bedrijven	Gemiddelde leeftijd bedrijfsleider	Aantal bedrijven jonger dan 50 jaar (%)
Akkerbouw gespec.	119	54	38
Akkerbouw – melkvee	85	50	55
Akkerbouw – groententeelt	33	48	63
Akkerbouw – varkens	42	48	71
Melkvee gespec.	418	54	39
Melkvee – vleesvee	165	49	56
Melkvee – varkens	233	48	62
Melkvee gemengd met neven-tak	20	46	65
Vleesvee gespec.	165	52	48
Vleesvee gemengd met neven-tak	170	44	67
Varkens gespec.	300	46	69
Varkens – vleesvee	80	49	66
Varkens gemengd met neven-tak	23	46	69
Pluimvee gespec.	20	44	77
Pluimvee gemengd met neven-tak	5	46	80
Boomkweek	41	53	46
Fruit	16	43	78
Groenteteelt als hoofdtak	33	55	42
Sierteelt	28	50	52
Kleinhoueigen	8	42	67
Mestkalveren/konijnen als hoofdtak	13	46	67
Niet-volwaardige bedrijven	928	59	33
Totaal Meetjesland	2.945	52	48

Bron : VLM, mestbank (2002)

De gemiddelde leeftijd van de bedrijfsleiders bedraagt 52 jaar. Wanneer de niet-volwaardige bedrijven niet meegenomen worden in de berekening (een derde van het totaal aantal bedrijven), dan bedraagt de gemiddelde leeftijd 50 jaar. Het percentage bedrijfsleiders jonger dan 50 jaar bedraagt 48 %. Dit is duidelijk meer dan het gemiddeld cijfer voor Oost-Vlaanderen, namelijk 42 %. De leeftijdsverdeling ziet er als volgt uit : 9 % is jonger dan 35 jaar, 25 % is tussen 35 en 44 jaar, 26 % tussen 45 en 54 jaar, 21 % tussen 55 en 64 jaar en 19 % is ouder dan 65 jaar.

De bedrijfsleiders van de tuinbouwbedrijven zijn gemiddeld jonger, namelijk 48 jaar. Het percentage bedrijven jonger dan 50 jaar is dan ook hoger, namelijk 59 %.

Tabel 23 : Gemiddelde leeftijd en het % bedrijfsleiders jonger dan 50 jaar van de tuinbouwsector

Type tuinbouwbedrijf	Aantal bedrijven	Gemiddelde Leeftijd	Aantal bedrijven jonger dan 50 jaar (%)
Groenteteelt	82	49	54
Sierteelt	43	49	53
Boomkweek	37	45	70
Fruitteelt	10	42	80
Totaal	172	48	59

Bron : NIS (2003)

3.1.12. Grondgebondenheid

Om de totale mestproductie te berekenen werd de veestapel, aanwezig op het bedrijf in 2002, vermenigvuldigd met de forfaitaire uitscheidingscijfers. De totale mestproductie, van de bedrijven gevestigd in het Meetjesland, bedroeg in 2002 ruim 6 miljoen P_2O_5 en bijna 14 miljoen N. Dit is ongeveer 30 % van de productie in Oost-Vlaanderen en 7 % van de productie van Vlaanderen.

De som van de bedrijfsmatige overschotten bedroeg in 2002 in totaal 6.178.459 kg N en 2.177.053 kg P_2O_5 .

Tabel 24 geeft een overzicht van het aantal bedrijven per klasse van P_2O_5 -productie. Op 522 bedrijven wordt geen vee gehouden. Ruim de helft van de bedrijven produceert minder dan 3 ton P_2O_5 . Deze bedrijven vertegenwoordigen bijna een kwart van de P_2O_5 -productie. Ongeveer 17 % van de bedrijven produceren tussen 3 en 7,5 ton P_2O_5 . Zij vertegenwoordigen een derde van de totale fosfaatproductie. Ongeveer 10 % van de bedrijven produceren meer dan 7,5 ton P_2O_5 . Ze vertegenwoordigen 43 % van de fosfaatproductie. Bedrijven die meer dan 7,5 ton P_2O_5 produceren zijn vanaf 2003 mestverwerkingsplichtig. Het percentage mestverwerkingsplicht neemt jaarlijks toe en neemt ook toe met de totale fosfaatproductie van het bedrijf (zie Tabel 4).

Ongeveer 10 % van de bedrijven gevestigd in het Meetjesland is mestverwerkingsplichtig. Voor de 122 bedrijven met een fosfaatproductie tussen 7,5 en 10 ton geldt in 2004 het percentage van 30 % verwerkingsplicht. Voor de bedrijven met meer dan 10 ton fosfaatproductie geldt in 2004 het percentage van 50 % of meer verwerkingsplicht. Voor 44 bedrijven geldt het percentage van 50 %, voor 47 bedrijven het percentage van 75 % en voor 24 bedrijven het percentage van 90 %.

Tabel 24 : Aantal bedrijven per klasse van P₂O₅-productie

P ₂ O ₅ -productie	Aantal bedrijven	Aandeel bedrijven (%)	Aandeel P ₂ O ₅ -productie
0	522	21	0
< 3 ton	1.328	53	23
3 – 7,5 ton	426	17	34
7,5 – 10 ton	122	5	17
> 10 ton	115	5	26
Totaal	2.513	100	100

Bron : VLM, mestbank (2002)

Tabel 25 geeft een detaillering per bedrijfstype. In deze Tabel worden de bedrijven ingedeeld naar hun hoofdproductierichting. De bedrijven met meer dan 7,5 ton fosfaatproductie behoren meestal tot de bedrijven met varkens als hoofdproductierichting. Het betreft 191 varkensbedrijven. Daarnaast zijn ook nog een akkerbouwbedrijf, een viertal vleesveebedrijven, een twintigtal pluimveebedrijven en een veertiental melkveebedrijven mestverwerkingsplichtig.

Tabel 25 : Aantal bedrijven per bedrijfstype en per klasse van P₂O₅-productie

P ₂ O ₅ -productie	Aantal bedrijven per bedrijfstype (hoofdproductierichting)						
	Akkerbouw	Tuinbouw	Vleesvee + vleeskalveren	Pluimvee	Varkens	Melkvee	Niet-volwaardige bedrijven + kleinhouweigen
0	67	82	0	0	0	0	373
< 3 ton	71	41	220	0	53	442	501
3 – 7,5 ton	6	5	69	1	173	159	13
7,5 – 10 ton	1	0	4	7	96	11	0
> 10 ton	0	0	4	13	95	3	0
Totaal	145	128	297	21	417	620	885

Bron : VLM, mestbank (2002)

Tabel 26 geeft een overzicht van de totale mestproductie en de mestoverschotten, allebei uitgedrukt in kg N en kg P₂O₅. Het berekende mestoverschot is het verschil tussen de dierlijke mestproductie op bedrijfsniveau en de plaatsingsruimte op het eigen bedrijf volgens de geldende bemestingsnormen op de percelen. Het gebruik van chemische en andere meststoffen is eveneens meegenomen in de berekening van de mestoverschotten.

Tabel 26 : Totale mestproductie en mestoverschot per bedrijfstype

	Bedrijfstype (hoofdproductierichting)						
	Akkerbouw	Tuinbouw	Vleesvee + vleeskalveren	Pluimvee	Varkens	Melkvee	Niet-volwaardige bedrijven + kleinhouwen
Totale N-productie (ton)	183	133	2.011	510	6.098	4.392	620
Totale P ₂ O ₅ -productie (ton)	74	58	708	294	3.148	1.556	269
Totale bedrijfsmatige overschotten N (ton)	9	25	538	479	3.990	873	273
Totale bedrijfsmatige overschotten P ₂ O ₅ (ton)	0	13	105	244	1.471	128	116

Bron : VLM, mestbank (2002)

Het grootste aandeel van de mestproductie is afkomstig van de varkenshouderij. Deze sector vertegenwoordigt ongeveer de helft van de fosfaat- en ruim 40 % van de nitraatproductie. Melkveebedrijven vertegenwoordigen ongeveer 30 % van nitraat- en 25 % van de fosfaatproductie. Vleesveebedrijven nemen ongeveer 10 % op zich, pluimveebedrijven ongeveer 4 %.

Bij de analyse van de mestoverschotten, komt de varkenshouderij nog duidelijker naar voor. De varkenssector vertegenwoordigt 72 % van het overschot aan fosfaat en 64 % van het overschot aan nitraat. Deze berekening houdt echter geen rekening met de eventuele mestafzet bij derden.

De berekening van de nog niet-benutte plaatsingsruimte is niet eenvoudig. In de veronderstelling dat elk bedrijf met een mestoverschot in het Meetjesland ook zijn mest kan afzetten binnen het Meetjesland zelf, dan zou het mestoverschot nog ongeveer 4,2 miljoen ton N en 0,5 miljoen ton P₂O₅ bedragen.

In Tabel 27 geeft de verdeling van de mestoverschotten weer en de hoeveelheden mest die moeten verwerkt worden

Tabel 27 : De verdeling van de mestoverschotten en de verwerkingsplicht

P₂O₅-productie	Mestoverschotten (kg P₂O₅)	Mestoverschotten (%P₂O₅)	Verwerkingsplicht (ton P₂O₅) in 2004
0	0	0	0
< 3 ton	156	7	0
3 – 7,5 ton	603	28	0
7,5 – 10 ton	493	23	317
10 – 12,5 ton	241	11	239
12,5 – 15 ton	364	17	478
> 15 ton	319	14	420
Totaal	2.177	100	1.444

Bron : Mestbank (2002–2004)

De bedrijven met een fosfaatproductie tussen 3 en 7,5 ton realiseren 28 % van de mestoverschotten. De bedrijven met een fosfaatproductie tussen 7,5 en 10 ton vertegenwoordigen 23 % van de overschotten. De bedrijven met meer dan 10 ton P₂O₅-productie realiseren 42 % van de mestoverschotten.

De totale verwerkingsplicht voor bedrijven gevestigd in het Meetjesland bedraagt ongeveer 1.440 ton P₂O₅. Hiertegenover hebben de mestverwerkingsinstallaties, gevestigd in het Meetjesland, die medio 2004 vergund en operationeel zijn gezamenlijk een maximale capaciteit van ongeveer 20 ton P₂O₅. Hierbij dient opgemerkt dat niet alle vergunde installaties 100 % operationeel zijn en dat afhankelijk van het verwerkingsprocédé niet hiermee ook niet alle nutriënten verwerkt zijn.

3.2. Schakel in de agrarische keten

3.2.1. Situering

De landbouw is een schakel van de totale keten die zich inlaat met de toelevering, verwerking en distributie van voedingsmiddelen en sierplanten. De structuur en dynamiek van de land- en tuinbouwsector wordt steeds meer bepaald door de relaties met de rest van de keten, aangezien de productie meer en meer geïntegreerd raakt met de sectoren ervoor en erna. In deze verruimde optiek wordt gehandeld over “agri-business-complexen” (ABC's).

Als formele definitie van ABC's voor het onderzoek kan gesteld worden : “een verzameling verticaal samenhangende economische activiteiten verbonden met productie, verwerking en afzet van een agrarisch product, met inbegrip van de met de agrarische productie samenhangende toeleverende en dienstverlenende bedrijven, waarbij de samenstellende bedrijven in de eerste plaats relaties met elkaar onderhouden”. Het complex-begrip slaat op een sterke samenhang van elementen van een productiekolom, waarbij de relaties tussen de elementen van cruciaal belang zijn. De agrarische activiteit wordt hierbij centraal gesteld en daarom geldt de productie van de land- en tuinbouw sector als basis voor het identificeren van agri-business-complexen.

Volgens Cardol en Maas¹⁷ (1982) kan het begrip agri-business-complex vanuit twee verschillende invalshoeken worden beschouwd. Enerzijds kan het ABC economisch benaderd worden door de functionele relaties als onderzoekscriterium te hanteren. Wordt anderzijds de nadruk gelegd op de locatie en ruimtelijke relaties, dan gaat het om een geografische benadering. Beide invalshoeken dienen als basis voor deze studie.

3.2.1.1. Economische benadering

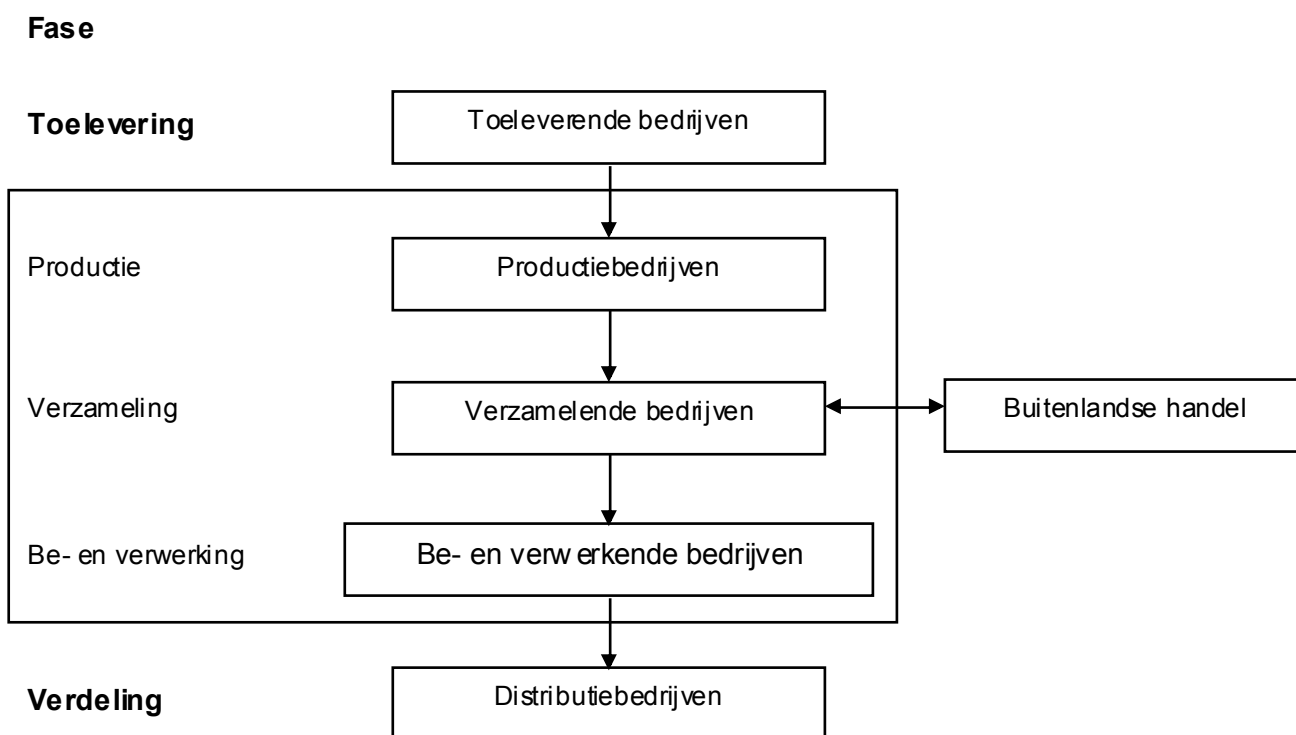
De economische benadering houdt in dat de land- en tuinbouw sector niet meer als een afzonderlijk geheel mag beschouwd worden. Deze sector is in het totale economische systeem verweven geraakt. De definitie, zoals hiervoor beschreven, benadert het ABC als een functioneel geheel en sluit goed aan bij deze invalshoek. De elementen van het functionele agri-business-complex zijn :

- bedrijven : agrarische, industriële en dienstverlenende ;
- instellingen : voorlichtingsdiensten, scholen, onderzoekscentra en belangenbehartigende organisaties ;
- huishoudens : in hun functie van leveranciers van arbeid en management.

Deze elementen onderhouden relaties, zowel van materiële (productiemiddelen en producten) als van immateriële aard (informatie of macht). Indien een groep agri-business-elementen door het onderhouden van intensieve onderlinge relaties een min of meer op zichzelf staande eenheid vormt, wordt gesproken van een agri-business-complex. Het model van een functioneel of economisch agri-business-complex wordt weergegeven in Figuur 2. Het schematisch en vereenvoudigd stroomdiagram geeft de interne en externe relaties weer en de diverse elementen waartussen deze relaties onderhouden worden.

¹⁷ Cardol, G. & Maas, J.H.M. (1982). Agribusiness-complexen. K.N.A.G. Geografisch Tijdschrift, 16, p. 236-245.

Figuur 2 : Algemene opbouw van de ABC's



De betekenis van het functionele ABC komt tot uiting in de belangrijke verschuivingen die optreden in de werkgelegenheid en toegevoegde waarde van de land- en tuinbouw sector naar de toeleverings-, verwerkings- en afzetbedrijven. Tegenover de daling van het aandeel van de land- en tuinbouw in de werkgelegenheid en in de nationale en regionale productie staat meestal een vergroting van het aandeel van de rest van de agri-business. Tevens treedt een verschuiving van de machtsuitoefening op, waarbij de rol van de boer verandert van ondernemer naar taakuitvoerder.

3.2.1.2. Geografische of ruimtelijke benadering

Zoals Maas¹⁸ aangeeft, kan de geografische of ruimtelijke benadering op twee verschillende manieren geïnterpreteerd worden. In ruime zin is het een economisch ABC dat in zijn geografische context wordt geplaatst. In die zin hoeft het complex niet ruimtelijk geconcentreerd voor te komen, maar is een sterk verspreid ABC eveneens als geografisch complex aan te duiden. Volgens een engere visie worden enkel de ruimtelijk sterk geconcentreerde economische ABC's gedefinieerd als geografische complexen.

¹⁸ Maas, J.H.M. (1994). De Nederlandse agro-sector : geografie en dynamiek. Assem, Van Gorcum, 238 p.

Toenemende concentratie betekent echter wel dat de agglomeratie-effecten groter worden. Hoge concentratie brengt zowel voordelen als nadelen met zich mee.

Agglomeratievoordelen betekenen dat een positief verband verondersteld wordt tussen de ruimtelijke concentratie van economische activiteiten en hun groei en omvang. Hiervoor zijn verschillende oorzaken aan te geven.

- lokalisatievoordelen : snelle uitwisseling van informatie en machines, mogelijkheid tot organisatie van gezamenlijke markten van producten, enz. ;
- urbanisatievoordelen : vlotte leveranties, lage vervoerskosten, snelle en goedkopere service bij storingen, enz. ;
- infrastructurele urbanisatievoordelen : aanwezigheid van geaccumuleerde vaste kapitaalgoederen ;
- informatiecontacten tussen actoren onderling :
 1. oriënterende contacten om informatie in te winnen ten behoeve van de ontwikkeling van het bedrijf of de productie op langere termijn,
 2. planningcontacten om de lange termijnontwikkelingen te concretiseren,
 3. geprogrammeerde of routinecontacten om het productieproces op gang te houden.

Tegenover deze agglomeratievoordelen kunnen aanzienlijke agglomeratienadelen staan, zoals duurdere grond en arbeid door grotere vraag, gebrek aan uitbreidingsmogelijkheden, verkeerscongestie en ruimtelijke inertie door kostbare infrastructurele werken. Het afwegen van de agglomeratievoor- en nadelen is niet eenvoudig, maar doorgaans overtreffen de eerste de laatste.

Het geografisch agri-business-complex in Figuur 3 is op te vatten als een subsysteem van de regio, namelijk dat deel dat betrokken is bij de verzameling, de verwerking en de afzet van land- en tuinbouw producten. Het ruimtelijk ABC kan opgesplitst worden in een sociaal-ruimtelijk subsysteem en in een materieel-ruimtelijk subsysteem.

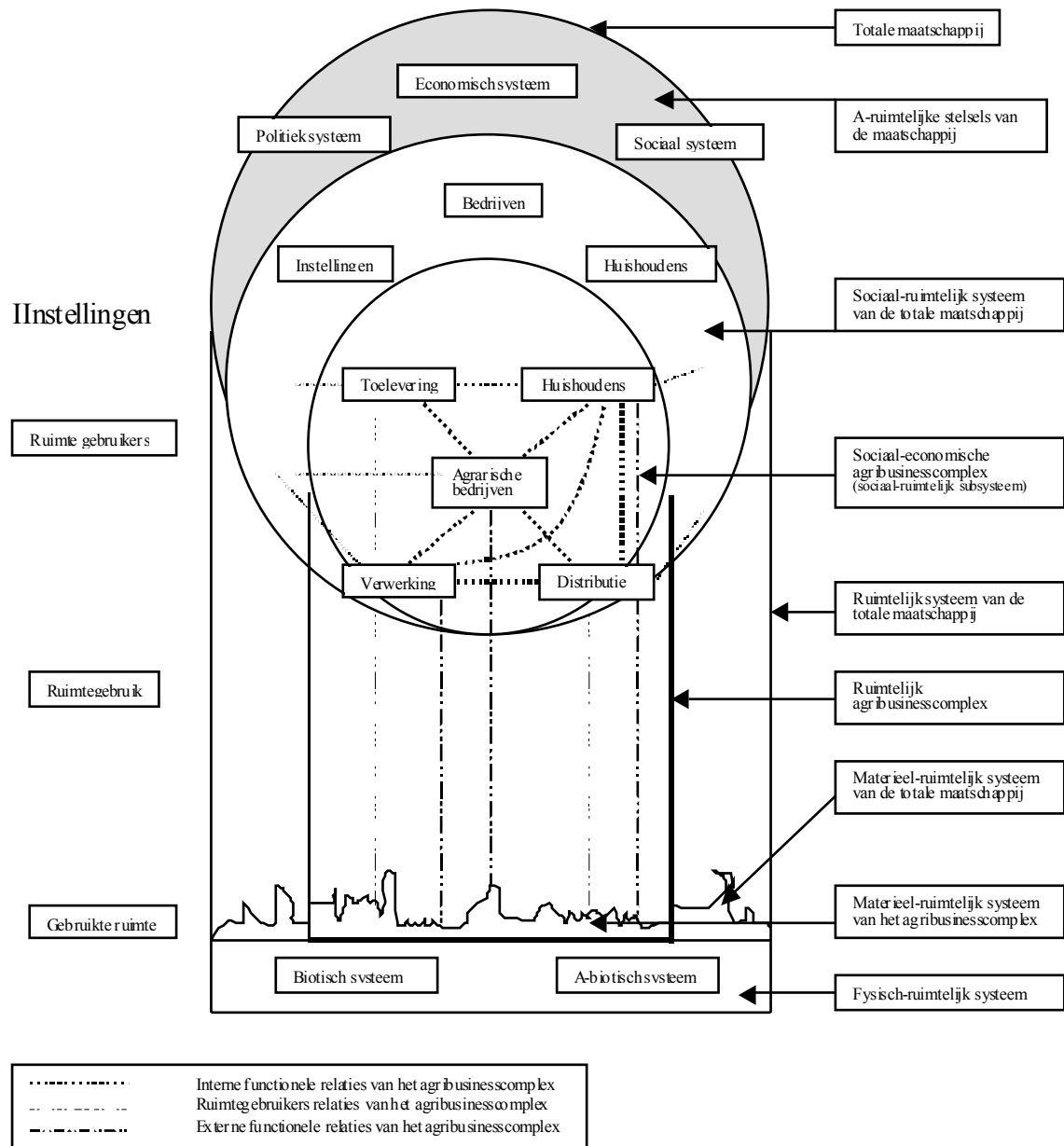
Het sociaal-ruimtelijk onderdeel van het geografisch complex is te vergelijken met het functionele ABC. De elementen van het functionele ABC, namelijk bedrijven en instellingen, worden in dat onderdeel ruimtegebruikers genoemd. De relaties tussen deze elementen zijn ofwel standplaats- ofwel verplaatsingsactiviteiten. Daarbij hebben de eerste betrekking op de activiteiten die op een vaste locatie worden ondernomen, terwijl de tweede tot doel hebben deze locaties te bereiken.

Het materieel-ruimtelijk onderdeel bestaat uit infrastructuur en gebouwen die opgericht zijn om het sociaal-ruimtelijk systeem te laten werken. De betrekkingen tussen het sociaal en materieel ruimtelijk systeem, die aangeduid worden als ruimtegebruikrelaties, hebben een tweezijdig karakter. Enerzijds beïnvloedt het sociaal-ruimtelijk systeem de aard van de infrastructuur en gebouwen. Anderzijds werkt een eenmaal ingericht gebied conditionerend op de ontwikkeling van het sociaal-ruimtelijk systeem.

3.2.2. Methodologische aanpak

In eerste instantie wordt een overzicht opgemaakt van de toeleverende, verzamelende en be- en verwerkende bedrijven in het Meetjesland en het economisch belang ervan. De distributie die de detailhandel omvat wordt buiten beschouwing gelaten.

Figuur 3 : Geografisch of ruimtelijk ABC. Bron : Maas, 1984.



Daarnaast wordt aan de hand van een gestructureerde vragenlijst die aan alle land- en tuinbouwers in het Meetjesland werd voorgelegd in het kader van de 15-mei telling 2004 nagegaan in welke mate land- en tuinbouw in het Meetjesland verweven is met het agri-business-complex. De aanwezigheid van lokale agri-business-complexen wordt onderzocht aan de hand van de relatie met toeleverings- en dienstverlenings-bedrijven enerzijds en met handel en verwerking anderzijds. Aan de land- en tuinbouwers is gevraagd of zij voor diensten en professionele bedrijfsbegeleiding beroep doen op personen uit het Meetjesland of erbuiten.

- Waar worden de productiemiddelen aangekocht ?
- Waar worden de producten verkocht ?
- Waar wordt professionele bedrijfsbegeleiding gezocht ?

Zo kan nagegaan worden welke ABC's aanwezig zijn en waar zich mogelijkheden bevinden om het potentieel van bepaalde ABC te versterken door het versterken van de productie die kan inspelen op bestaande be- en verwerkingsmogelijkheden of het stimuleren van de be- en verwerking voor aanwezige be- en verwerkingscapaciteit.

3.2.3. Analyse

Het agri-business-complex

Hierna wordt een overzicht gegeven van de bedrijven die getypeerd kunnen worden als “aan de landbouw gerelateerd”. Dit zijn bedrijven die een handelsactiviteit hebben van niet-eigen-geproduceerde producten en die omwille van deze activiteit binding hebben met de land- en tuinbouwsector. Op deze bedrijven worden er weinig of geen land- en tuinbouw producten geproduceerd.

Deze bedrijven zijn geselecteerd op basis van de NACE-code en van de ligging uit de databank BEL-FIRST. Deze databank bevat gedetailleerde financiële informatie over 304.000 Belgische ondernemingen en beperktere informatie over nog eens 700.000 ondernemingen. De geselecteerde NACE-codes kunnen teruggevonden worden in Tabel 28. In Bijlage I wordt een overzicht gegeven van de aan de landbouw verwante bedrijven binnen het Meetjesland. Naast naam, adres en NACE-code van de onderneming wordt ook de gerealiseerde toegevoegde waarde vermeld als het gemiddelde personeelsbestand voor het boekjaar 2001–2002. De toegevoegde waarde is de waarde die een onderneming toevoegt aan het product. Het gaat met andere woorden om het verschil tussen opbrengsten en kosten die ontstaan door de werking van de onderneming.

Het **totale agri-business-complex** in het Meetjesland dat langs deze weg kan worden geïdentificeerd, vertegenwoordigt een toegevoegde waarde van net geen **211 miljoen euro** en verschaft **werk aan 2.800 mensen** (zie Tabel 28). Dit cijfer moet voorzichtig geïnterpreteerd worden want niet alle bedrijven zijn opgenomen in de databank van BEL-FIRST en voor grote bedrijven die hun maatschappelijke zetel in het Meetjesland hebben, gaat het vaak om geconsolideerde cijfers. Een deel van de toegevoegde waarde wordt dus buiten het Meetjesland geproduceerd. Toch geven deze cijfers een indicatie van het belang en de omvang van het ABC in het Meetjesland.

Toelevering en dienstverlening aan land- en tuinbouw vertegenwoordigen bijna **40 miljoen euro** aan toegevoegde waarde en geeft **werk aan ruim 500 mensen**. Roxell NV, een internationaal bedrijf dat uitrustingen voor kippen- en varkensstallen produceert en verkoopt, vertegenwoordigt ruim 40% van de toegevoegde waarde en net geen 30 % van de tewerkstelling binnen deze cluster. Deze cluster is verder weinig geconcentreerd en omvat vele kleinere, regionaal actieve bedrijven. De “diensten verwant aan de landbouw” omvatten hoofdzakelijk tuinaanleg. Slechts enkele loonwerkers zitten in deze groep. Naast de twee vermelde ondernemingen voor landbouwwerken, werden in de Gouden Gids nog 19 andere referenties teruggevonden van ondernemingen die loonwerken uitvoeren.

Daarnaast kan een sterke aanwezigheid van diervoederfabrikanten en groothandelaars in granen, zaden en diervoeders teruggevonden worden die input leveren aan de in de streek sterk aanwezige veeteelt. Ook de handel in levend vee is sterk aanwezig in het Meetjesland. Veterinaire diensten zijn op het eerste zicht ondervertegenwoordigd. Toch kunnen in de Gouden Gids nog 56 andere dierenartsen teruggevonden worden.

Ten slotte zijn ook de toelevering van materiaal en bedrijven voor stallen goed aanwezig in het Meetjesland.

Tabel 28 : NACE-codes van de aan de landbouw verwante bedrijfstypes

Totaal ABC	Toegevoegde waarde :	210.973	Gem. personeelsbestand	2.799
Toelevering en diensten	Toegevoegde waarde :	39.670	Gem. personeelsbestand	524
0141(1/2)	Diensten verwant aan de landbouw			
0142	Diensten verwant aan de veeteelt			
0202	Diensten verwant aan de bosbouw en de bosexploitatie			
157	Vervaardiging van diervoeders			
1571	Vervaardiging van veevoeders			
2931	Vervaardiging van landbouwtractoren			
29321	Vervaardiging van overige machines voor de landbouw en de bosbouw			
29322	Herstelling van landbouwmachines			
45213	Optrekken van gebouwen voor industr. of commerc. gebruik, voor landbouwdoeleinden, enz			
5111	Handelsbem. in landbouwprod., levende dieren, textielgrondst. en aanverwante halffabrikaten			

512	Groothandel in landbouwprodukten en levende dieren				
5121	Groothandel in granen, zaden en diervoeders				
5123	Groothandel in levende dieren				
5188	Groothandel in machines, werktuigen en toebehoren voor de landbouw, met inbegrip van tractoren				
7131	Verhuur van landbouwmachines en -werktuigen				
852	Veterinaire diensten				
Voeding		Toegevoegde waarde :	170.529	Gem. personeelsbestand	2.261
Voeding – andere		Toegevoegde waarde :	8.831	Gem. personeelsbestand	191
15811	Industriële bakkerijen				
1584	Vervaardiging van chocolade en suikerwerk				
1587	Vervaardiging van specerijen, sausen en kruiden				
1589	Vervaardiging van overige voedingsmiddelen, n.e.g				
5117	Handelsbem. in voedings- en genotmiddelen				
513	Groothandel in voedings- en genotmiddelen				
51332	Groothandel in spijsoleien en -vetten				
5136	Groothandel in suiker, chocolade en suikerwerk				
51384	Overige gespecialiseerde groothandel in voedingswaren				
5139	Niet-gespecialiseerde groothandel in voedings- en genotmiddelen				
51391	Groothandel in diepvriesprodukten				
51392	Overige niet-gespecialiseerde groothandel in voedings- en genotmiddelen				
15412	Vervaardiging van ruwe dierlijke oliën en vetten				
Voeding – vlees		Toegevoegde waarde :	113.494	Gem. personeelsbestand	1.387
1511	Productie en conservering van vlees				
15111	Productie van vers vlees				
15131	Productie van verse vleeswaren en van vleesconserven				
5132	Groothandel in vlees en vleeswaren				
51321	Groothandel in vlees en vleeswaren, exd. vlees van gevogelte en van wild				
Voeding – groenten en fruit		Toegevoegde waarde :	2.695	Gem. personeelsbestand	60
15311	Verwerking en conservering van aardappelen				
15333	Verwerking en conservering van fruit				
5131	Groothandel in groenten en fruit				
51382	Groothandel in aardappelprodukten				

Totaal ABC	Toegevoegde waarde :	210.973	Gem. personeelsbestand	2.799
Voeding – zuivel	Toegevoegde waarde :	45.509	Gem. personeelsbestand	623
1551	Zuivelfabrieken en kaasmakerijen			
5133	Groothandel in zuivelprodukten, eieren en spijsoliën			
51331	Groothandel in zuivelprodukten en eieren			
Bloemen en planten	Toegevoegde waarde :	774	Gem. personeelsbestand	14
5122	Groothandel in bloemen en planten			

Bron : BEL-FIRST

De **voedingsnijverheid** is sterk verankerd in deze regio. Deze sector realiseert een toegevoegde waarde van ruim **170 miljoen euro** en geeft **werk aan ruim 2250** mensen. Vooral de vleesverwerkende nijverheid en groothandel drukt zijn stempel op de streek met enkele grote bedrijven als Imperial en Ter Beke als vaandeldragers. Ook de zuivelindustrie is nadrukkelijk aanwezig met de hoofdzetel van Campina België. Dit sluit goed aan bij de sterke aanwezigheid van melkveehouderij en veeteelt in het Meetjesland. Opvallend is de afwezigheid in deze lijst van Lotus Bakeries uit Lembeke-Kaprijke. Deze internationale groep heeft hier zijn hoofdzetel en de vestiging in Lembeke realiseerde in 2001 een omzet van 34 miljoen euro en stelt 317 mensen tewerk. Daarnaast ontbreekt ook de Eeklose vestiging van Vandemoortele Bakery Products in deze lijst. De vestiging in Eeklo realiseerde in 2001 een omzet van 26 miljoen euro en stelt 123 mensen tewerk.

Ten slotte is er ook een bescheiden aanwezigheid van fruit- en groenteverwerkende bedrijfjes en een brede waaier aan overige verwerkende bedrijven en groothandelaars in de voedingssector.

Deze cluster is sterk geconcentreerd. Ter Beke Fresh Food Group, Imperial Meat Products en Campina België vertegenwoordigen ruim driekwart van de toegevoegde waarde en staan voor net geen 70% van de tewerkstelling binnen deze cluster. Daarnaast zijn een belangrijk aantal kleinere bedrijven actief.

De groothandel in **bloemen en planten** neemt een bescheiden plaats in in het ABC van het Meetjesland ondanks de aanwezigheid van boomkwekerij en bloementeel. De afzet van deze tuinbouw producten gebeurt hoofdzakelijk buiten het Meetjesland.

Verwevenheid met het ABC

Daarnaast wordt aan de hand van een gestructureerde vragenlijst die aan alle land- en tuinbouwers in het Meetjesland werd voorgelegd in het kader van de 15-mei telling 2004 nagegaan in welke mate land- en tuinbouw in het Meetjesland verweven is met het agri-business-complex. De aanwezigheid van lokale agri-business-complexen wordt onderzocht aan de hand van de relatie met toeleverings- en dienstverlenings-bedrijven enerzijds en met handel en be- en verwerkende nijverheid anderzijds.

Aan de land- en tuinbouwers is gevraagd of zij voor diensten en professionele bedrijfsbegeleiding beroep doen op personen, instellingen of bedrijven uit het Meetjesland of erbuiten. In wat volgt worden de resultaten van deze bevraging besproken.

In 2003 telde het NIS 2217 land- en tuinbouwbedrijven in het Meetjesland. 804 enquêtes die werden uitgereikt samen met de 15-mei telling 2004 kwamen bruikbaar ingevuld terug. Dit is 36 % van de totale land- en tuinbouwbevolking.

Tabel 29 geeft aan in welke mate land- en tuinbouwers **productiemiddelen** aankopen in het Meetjesland of erbuiten. Algemeen komt een **sterke band** tussen de lokale toeleverende bedrijven en de landbouw naar voren.

Tabel 29: Aankoop van productiemiddelen

	Aantal	Binnen Meetjesland (%)	Buiten Meetjesland (%)	Beide (%)
Zaai-, poot- en stekgoed	397	75,8	19,1	5,0
Veevoerders	278	60,8	30,6	8,6
Kunstmeststoffen	674	93,2	5,2	1,6
Fytosanitaire producten	540	78,2	19,1	2,8
Dierenartsen	286	86,0	12,2	1,7
Machines en klein materiaal	650	71,4	20,0	8,6
Loonwerk	715	88,4	7,6	4,1
Transport	308	68,8	24,3	6,8
Potten	17	23,5	76,5	—
Stookolie	21	76,2	23,8	—

Bron : eigen enquête bij land- en tuinbouwers in het Meetjesland, 2004

Tabel 30 geeft een overzicht van de **verkoop van landbouwproducten**. Het beeld is enigszins anders dan bij de aankoop van productiemiddelen. **De band** tussen landbouw en be- en verwerkende nijverheid **is minder sterk** maar toch nog vrij uitgesproken. Granen worden voor bijna driekwart afgezet binnen het Meetjesland. Dit heeft te maken met het belang van de dierlijke productie binnen het Meetjesland en is gerelateerd aan de veevoederproductie. Rundvee wordt voor bijna 60 % afgezet binnen het Meetjesland. Er is duidelijk sprake van een sterk ABC voor rundvlees in het Meetjesland.

Akkerbouwgewassen worden beperkt verkocht binnen het Meetjesland. De verkoop van suikerbieten buiten het Meetjesland is een logisch gevolg van het feit dat suikerfabrieken buiten het Meetjesland zijn gevestigd. Aardappelen worden voor ruim de helft uitgevoerd voor verdere verwerking.

Varkens worden voor meer dan de helft buiten het Meetjesland verhandeld, ondanks de aanwezigheid van een sterke vleesverwerkende nijverheid in de streek. Braadkippen worden zelden binnen het Meetjesland verkocht.

Melk vindt zijn weg naar de belangrijkste coöperatievies in Vlaanderen, Campina in Aalter en Belgomilk in Kallo of Langemark. De koek wordt in tweeën gedeeld. Afzet is in elk geval verzekerd.

Ondanks de sterke aanwezigheid van tuinbouw activiteit in de streek, vinden de meeste tuinbouw producten hun afzet buiten het Meetjesland. De grote tuinbouwveilingen en groentenverwerkende bedrijven zijn dan ook buiten het Meetjesland gevestigd. Toch is er nog een redelijke afzet binnen het Meetjesland door thuisverkoop of langs korte ketens zonder tussenkomst van de veiling.

Tabel 30 : Verkoop van producten

	Aantal	Binnen Meetjesland (%)	Buiten Meetjesland (%)	Beide (%)
Granen	201	73,6	20,9	5,5
Suikerbieten	76	22,4	75,0	2,6
Aardappelen	149	32,2	54,4	13,4
Rundvee	499	57,7	28,9	13,4
Varkens	240	39,2	52,9	7,9
Braadkippen	22	4,5	81,8	13,6
Melk	353	50,7	46,7	2,3
Eieren	11	36,4	54,5	9,1
Planten	26	26,9	34,6	38,5
Groenten en fruit	52	26,9	51,9	21,2
Energiegewassen	3	33,7	66,7	—
Vlas	23	78,3	21,7	—

Bron : eigen enquête bij land- en tuinbouwers in het Meetjesland, 2004

Tabel 31 toont aan dat voor **dienstverlening hoofdzakelijk** beroep wordt gedaan op organisaties **binnen het Meetjesland**. Vooral voor de boekhouding en in het kader van milieuvergunningen wordt professionele begeleiding gezocht. Verschillende van deze dienstverlenende taken worden door consultants uitgevoerd die verbonden zijn aan de landbouw organisaties.

Tabel 31 : Professionele bedrijfsbegeleiding

	Aantal	Binnen Meetjesland (%)	Buiten Meetjesland (%)	Beide (%)
Boekhouding	587	81,4	16,0	2,6
Milieuvergunningen	463	74,9	24,0	1,1
Techniek en machines	343	72,6	21,0	6,4
ICT	283	66,8	31,8	1,4
Milieu- en natuurbeheer	195	69,7	28,2	2,1
Kwaliteit en veiligheid	169	60,9	34,9	4,1
Algemeen bedrijfsbeheer	233	70,4	24,5	5,2
Thuisproductie en vermarkting	74	67,6	27,0	5,4

Bron : eigen enquête bij land- en tuinbouwers in het Meetjesland, 2004

3.2.4. Besluit

Het agri-business-complex in het Meetjesland genereert ruim 210 miljoen euro aan toegevoegde waarde op jaarbasis en stelt 2.800 mensen te werk.

De sterk aanwezige veeteelt in het Meetjesland wordt goed omkaderd door een uitgebrewd ABC met toeleverende bedrijven voor veevoerders en veterinaire diensten en afnemers, zoals veehandel, vleesverwerking en de zuivelindustrie. De afzet van rundvee en melk is hierop goed afgestemd. Varkens en pluimvee echter worden meer buiten het Meetjesland verhandeld.

Algemeen vinden land- en tuinbouwers hun input en dienstverlening in verband met boekhouding en milieuvergunningen in belangrijke mate binnen het Meetjesland. Op dit vlak is de landbouw in het Meetjesland goed omkaderd.

Voor de afzet van landbouw producten kan de boer en tuinder eveneens terecht in het Meetjesland, zeker wat vlees en zuivel betreft. Toch is de relatie hier minder sterk. Akkerbouw gewassen, groenten en fruit en bloemen en planten zijn duidelijk afgesteld op ABC's die buiten het Meetjesland zijn gelegen. Ook varkens en kippen worden hoofdzakelijk afgezet binnen een ABC buiten het Meetjesland.

Het Meetjesland is dus een veeteeltregio bij uitstek met een sterk verankerd en samenhangend ABC. Het wordt een belangrijke opgave deze positie te consolideren gegeven het omkaderende landbouw- en milieubeleid dat de toekomstige ontwikkeling van de (intensieve) veeteelt voor een moeilijke uitdaging stelt. Het ontwikkelen en stimuleren van een ABC gericht op andere landbouw producten, naast het bestaande ABC voor veeteelt, is een belangrijke strategische keuze die gemaakt moet worden.

4. CONTINUÏTEITSANALYSE

Het continuïteitsonderzoek heeft tot doel een prognose te maken van het aantal land- en tuinbouwbedrijven in het Meetjesland en van de toekomstige ruimtebehoefte. Het gebeurt aan de hand van de opvolging-leefbaarheidsmatrix. Door het ontbreken van een opvolger op de land- en tuinbouwbedrijven vloeien een aantal bedrijven af. Voor het berekenen van deze natuurlijke afvloei, worden drie criteria gehanteerd, namelijk :

- de leeftijd van de bedrijfsleider ;
- de mate van opvolging van het bedrijf ;
- de leefbaarheid.

Hierna wordt aan de hand van een continuïteitsanalyse, toegepast op bestaande land- en tuinbouwbedrijven in 2000 een raming gemaakt van het aantal continuerende bedrijfszetels dat in de eerstkomende periode van 15 jaar. Deze bedrijven worden aangeduid als “blijvers” (zie Figuur 4).

Een dergelijke analyse kan informatie aanreiken over het te verwachten aantal vrijkomende bedrijfszetels. Verdere analyse met indeling gemeente en productierichting geeft aan waar en welke type¹⁹ bedrijfszetels vooral kunnen vrijkomen. Dit is van belang omdat in gemeenten met veel “wijkers” binnen grondgebonden productierichtingen (bijvoorbeeld melkvee, rundvee, akkerbouw) het risico op verlies van landbouwgrond belangrijk kan zijn. Om na te gaan in welke gemeenten (of regio's) een groot risico mag worden verwacht, wordt eveneens rekening gehouden met de te verwachten druk van andere sectoren op gronden, in gebruik door de landbouw sector.

4.1. Methode

Aan de hand van gegevens over telplichtige land- en tuinbouwers in 2000 wordt een prognose gemaakt van het aantal continuerende bedrijven in de komende jaren, waarbij geen rekening wordt gehouden met eventuele inkomsten vanuit een verbrede landbouw. De **continuïteitsanalyse** maakt een opdeling in blijvers en wijkers, uitgaande van volgende drie criteria :

- de leeftijd van de bedrijfsleider ;
- de mate van opvolging van het bedrijf ;
- leefbaarheid van het bedrijf.

¹⁹ Er wordt geen rekening gehouden met mogelijke wijzigingen van productierichting (PR). Bijvoorbeeld komen melkveehouders op late leeftijd vaak terecht in een minder arbeidsintensieve PR zoals “runderjong- en mestvee”.

De **leeftijd** van de bedrijfsleider – situatie 2000 – is het eerste criterium. Op basis van de leeftijd van de bedrijfsleider worden de bedrijven ingedeeld in volgende vijf groepen :

- ouder dan 65 jaar : de vraag naar een opvolger stelt zich al in 2000 ;
- tussen 61 en 65 jaar : de pensioengerechtigde leeftijd valt tussen 2000 en 2005 ;
- tussen 56 en 60 jaar : de bedrijfsleider wordt in 2005 - 2010 pensioengerechtigd ;
- tussen 51 en 56 jaar : de bedrijfsleider wordt in 2010 - 2015 pensioengerechtigd ;
- jonger dan 50 jaar : volgens de huidige regeling zal deze groep in 2015 nog niet pensioengerechtigd zijn, zodat geen rekening wordt gehouden met opvolgingsverwachting²⁰.

De **opvolgingsverwachting** vormt een tweede criterium. Inzake opvolging worden de bedrijven met een bedrijfsleider van 50 jaar of ouder ingedeeld in drie groepen :

- bedrijven met een vermoedelijke opvolger ;
- bedrijven, waarvan de bedrijfsleider nog niet zeker is van een opvolger ;
- bedrijven zonder opvolger.

Als derde criterium wordt het **Bruto Standaard Saldo** (BSS) gebruikt om de bedrijven in te delen in leefbare en niet-leefbare bedrijven. Hierbij wordt aangenomen dat een land- of tuinbouwbedrijf met een BSS van kleiner dan 20.000 euro niet leefbaar is, d.w.z. geen voldoende arbeidskracht kunnen tewerkstellen. Deze bedrijven zijn ook niet leefbaar voor een opvolger, waardoor gesteld wordt dat de bedrijfscontinuïteit niet verzekerd is.

Op basis van deze drie criteria worden de land- en tuinbouwbedrijven aan de hand van de opvolging-leefbaarheidsmatrix beschouwd als blijvend, potentieel blijvend, potentieel wijkend of wijkend. “Blijvers” zijn de bedrijven met een bedrijfsleider jonger dan 50 jaar, alsook de bedrijven, die in Figuur 1 zijn ingedeeld als blijvend of potentieel blijvend. “Wijkers” zijn de bedrijven, met een bedrijfsleider ouder dan 50 jaar en zonder opvolger (“wijkend”) en niet leefbare bedrijven met een opvolger of waarvan de opvolging nog niet zeker is (potentieel wijkend).

Indien een bedrijf ingedeeld wordt bij de mogelijkheid groep “wijkers”, betekent dit niet dat het bedrijf in de eerstkomende 15 jaar zal worden stopgezet. De kans bestaat dat het bedrijf overgenomen wordt en verder uitgebaut wordt als een land- of tuinbouwbedrijf in hoofd- of nevenberoep.

²⁰ De NIS-landbouwtelling geeft trouwens geen informatie over de opvolgingsverwachting voor bedrijven met een bedrijfsleider, jonger dan 50 jaar.

Figuur 4 : Opvolging leefbaarheidsmatrix voor indeling van land- en tuinbouwbedrijven met een bedrijfsleider ouder dan 50 jaar in 2000.²¹

		Leefbaarheid van het bedrijf in 2000	
		Niet leefbaar (< 20.000 €)	Leefbaar (>= 20.000 €)
O P V O L G E R	N E E N	Wijkend	Wijkend
	?	Potentieel wijkend	Potentieel blijvend
	J A		Blijvend

BLIJVERS :	– Bedrijfsleider < 65 jaar in 2005, 2010 of 2015 – Potentieel blijvend – Blijvend
WIJKERS :	– Wijkend – Potentieel wijkend

De indeling in “blijvers” en “wijkers” kan dienstig zijn om na te gaan hoe het aantal land- en tuinbouwbedrijven in de eerstkomende periode kan krimpen omwille van het leeftijds patroon en/of de opvolgingsverwachting van bedrijfsleiders en/of de leefbaarheid van land- en tuinbouwbedrijven. Door na te gaan welke productierichtingen veel “wijkers” tellen, kan een beeld gevormd worden van verschuivingen binnen de Oost-Vlaamse land- en tuinbouwsector, maar ook van het aantal potentieel vrijkomende bedrijfsgebouwen, rundveestallen, serres,...

Verdere analyse per regio of zelfs per gemeente laat toe dat gemeenten via een gepast ruimtelijk beleid anticiperen op te verwachten evoluties. Hierbij wordt weliswaar opgemerkt dat de gebruikte methode uitgaat van een aantal veronderstellingen. Bijvoorbeeld wordt geen rekening gehouden met toetreding van nieuwe bedrijfsleiders of de mogelijkheid dat een “wijker” het bedrijf overlaat aan een andere boer.

²¹ Smis K., Vandevoort C., Gellynck X, Viaene J. en Van Orshoven J., 2000. Gemeentelijk landbouwonwikkelingsplan Peer 2000. I.o.v. het gemeentebestuur Peer. Afdeling Agro-Marketing-Vakgroep Landbouweconomie van de Universiteit Gent en Divisie Ground for GIS van de Katholieke Universiteit Leuven : 118 p.

4.2. Analyse

Tabel 32: Aantal blijvers en wijkers per gemeente, Meetjesland, prognose 2015

Gemeente	Aantal blijvers		Aantal wijkers		Totaal (aantal)
	Aantal	%	Aantal	%	
Aalter	201	67	98	33	299
Assenede	243	72	95	28	338
Eeklo	72	62	45	38	117
Kaprijke	123	75	41	25	164
Knesselare	93	68	44	32	137
Lovendegem	53	67	26	33	79
Maldegem	240	57	180	43	420
Nevele	158	60	105	40	263
Sint-Laureins	200	71	81	29	281
Waarschoot	61	72	24	28	85
Zomergem	103	61	66	39	169
Meetjesland	1.547	66	805	34	2.352

Bron :NIS (2000)

Tabel 32 geeft aan dat één op drie land- en tuinbouwbedrijven, gevestigd in het Meetjesland, op termijn kunnen verdwijnen (tegen 2015). Dit is beter dan gemiddeld in Oost-Vlaanderen waar het berekende aandeel op 42 % uitkomt. De groep “wijkers” in het Meetjesland omvat 805 bedrijven en bestaat voor 60 % uit land- en tuinbouwbedrijven in nevenberoep. Tabel 33 geeft het aantal wijkers en blijvers weer per productierichting.

Tabel 33 : Aantal blijvers en wijkers per productierichting, prognose 2015

Productierichting	Blijvers		Wijkers		Totaal aantal
	Aantal	%	Aantal	%	
Akkerbouw	129	47	146	53	275
Akkerbouw en melkvee	19	86	3	14	22
Akkerbouw en rundvee	45	35	82	65	127
Akkerbouw en varkens	12	86	2	14	14
Combinatie van gewassen	17	74	6	26	23
Fruit	8	73	3	27	11
Gemengd rundvee	189	58	136	42	325
Groenteteelt	62	78	17	22	79
Melkvee matig gespecialiseerd	153	82	34	18	187
Melkvee sterk gespecialiseerd	182	78	51	22	233
Pluimvee	32	89	4	11	36
Runderjong- en vleesvee	158	10	234	60	392
Sierteelt (ind. boomkwekerij)	82	83	17	17	99
Varkens	233	90	25	10	258
Varkens en rundvee	176	86	28	14	204
Veeteeltcombinaties	42	79	11	21	53
Divers (gemengd)	7	64	4	36	11
Niet ingedeelde PR	1	33	2	67	3
Totaal	1.547	66	805	34	2.352

Bron : eigen berekening op basis van NIS-gegevens, 2000

Het percentage wijkers is duidelijk afhankelijk van de productierichting van het bedrijf. De groep van de gespecialiseerde akkerbouw bedrijven, de vleesveebedrijven en de bedrijven die akkerbouw en vleesvee combineren hebben een hoger percentage wijkers dan de andere land- en tuinbouw bedrijven. De groep van de sierteeltbedrijven (inclusief boomkwekerij), de varkensbedrijven, de pluimveebedrijven en de melkveebedrijven telt minder dan 20 % wijkers

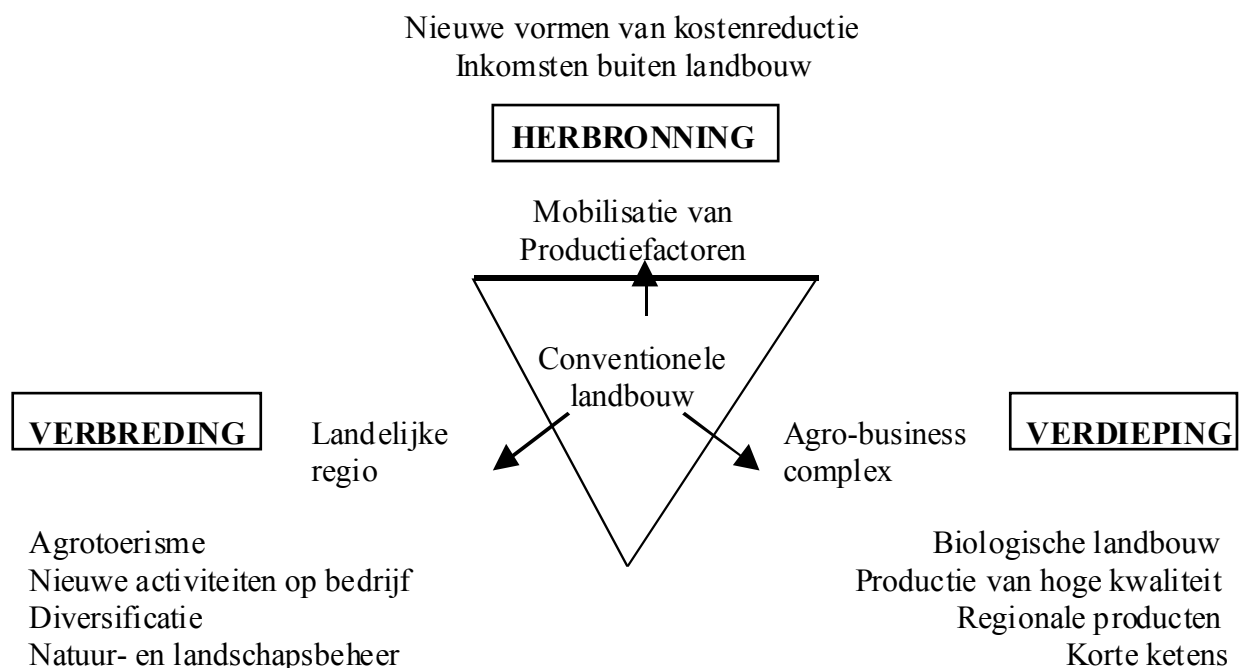
5. NIEUWE ONTWIKKELING

Van der Ploeg en Roep (2003) zien drie mogelijke ontwikkelingsmogelijkheden voor de landbouw :

- Herbronning : inkomen verwerven buiten de landbouw of kostenreductie
- Verdieping : het opnemen van nieuwe activiteiten binnen de landbouw , oo schaalvergroting
- Verbreding : het opnemen van nieuwe activiteiten buiten de landbouw

In het kader van het (Europees) landbouw beleid worden meer en meer programma's opgezet ter stimulering van de rurale economie of rurale ontwikkeling. Hierbij wordt minder steun verleend aan de productiefunctie van de agrarische sector, dit als gevolg van de algemene liberalisering van de wereldhandel, maar zal de steun meer en meer worden gekoppeld aan het vervullen van andere functies : landschaps- en natuurbescherming, kwaliteitsvolle producten,... Immers, de samenleving vraagt meer aandacht voor het milieu, een gezonde voeding en beleving van het landelijke. Dit laat de land- en tuinbouw toe hierop in te spelen door meer toegevoegde waarde te genereren door verdieping en verbreding.

Figuur 5 : Toekomstige ontwikkelingsmogelijkheden voor de landbouw



Naar : VAN DER PLOEG EN ROEP, 2003

Er kan dus gedacht worden aan **verdieping**²², namelijk het opnemen van nieuwe economische activiteiten **binnen de landbouw**, maar ook aan **verbreding**²³, namelijk het opnemen van nieuwe activiteiten **buiten de landbouw** zoals recreatie, landschapsverzorging en/of natuurbehoud.

Het zoeken naar nieuwe inkomensmogelijkheden langs deze wegen heeft in de eerste plaats te maken met het zoeken naar een rendabele aanwending van de ingezette productiefactoren. Het totaal aan toegevoegde waarde gecreëerd door de sector in de afgelopen jaren is gestegen ten gevolge van een toegenomen arbeidsproductiviteit. De technologische ontwikkelingen zijn er immers meestal op gericht de factor arbeid als duurste factor uit te schakelen en te vervangen door de factor kapitaal. Daardoor ontstaat een overschot aan arbeid. Het is dan ook niet verwonderlijk dat landbouwers op zoek zijn naar zinvolle aanwendingen van deze overvloedige productiefactor.

Een eerste mogelijkheid die zich aandient, is natuurlijk schaalvergroting. Hierbij gaat het bedrijf trachten een zo hoog mogelijke productiviteit te bereiken om de kosten per eenheid product te doen dalen. Het hoeft geen betoog dat een aantal bedrijven deze weg verder zullen bewandelen en hun arbeid zullen trachten te valoriseren via productie-uitbreiding. Dit zal echter maar kunnen voor zover productierechten en vergunningen kunnen worden verworven. In een stagnerende markt zal uitbreiding van het ene bedrijf enkel ten koste van andere bedrijven kunnen. Dit betekent dat ook naar de toekomst toe het aantal bedrijven in de klassieke sectoren zal afnemen, dit vooral in gebieden die in het kader van de ruimtelijke ordening een exclusieve landbouwfunctie zullen krijgen. Hier zal zich verder een competitieve landbouw ontwikkelen, zij het binnen een aantal randvoorwaarden om een basis milieukwaliteit te garanderen en voor zover regels in verband met productierechten dit toelaten.

In andere gebieden waar de landbouw niet de enige functie is, zal zij nog meer rekening moeten houden met extra beperkingen inzake omgevingsfactoren. De maatschappij vraagt meer en meer om rekening te houden met milieu en gezondheidsfactoren. Een aantal landbouwers kan hierop inspelen door meer toegevoegde waarde te gaan produceren, hetzij door kwaliteitsproducten voor te brengen, hetzij via het aanbieden van producten gekoppeld aan platteland en de connotatie hiermee.

In wat volgt wordt uitgebreid ingegaan op de mogelijkheden die verdieping en verbreding bieden ter aanwending van de productiefactor arbeid.

²² Ook interne diversificatie, differentiatie

²³ Ook interne diversificatie, diversificatie, multifunctionaliteit

5.1.1. Verdieping

Verdieping is het opnemen van nieuwe economische activiteiten **binnen de landbouw**. Hierbij gaat het om :

- alternatieve productietakken ;
- alternatieve productiewijzen ;
- alternatieve afzetssystemen.

5.1.1.1. *Alternatieve productietakken*

Een eerste mogelijkheid waaraan gedacht wordt bij verdieping is natuurlijk de overschakeling naar andere teelten of productietakken. Op zich is dit geen nieuwe gedachte. Landbouw heeft steeds ingespeeld op nieuwe teelten of variëteiten welke door wetenschappelijk onderzoek werden gegenereerd. Schoolvoorbeeld daarvan is de tuinbouw waar steeds gezocht wordt naar producten om het assortiment uit te breiden. Wanneer echter over verdieping wordt gesproken, dan wordt meestal bedoeld op mogelijkheden van nieuwe productietakken, vaak met niet-voedingsdoeleinden, hoewel dit laatste niet noodzakelijk is. Mogelijkheden die zich de voorbije jaren hebben aangediend zijn o.a. :

- gewassen voor agrificatie in de landbouw (vb. oliehoudende gewassen)
- nieuwe soorten in de dierlijke sector (vb. damhert, struisvogel, bizon, aquacultuur,...)
- nevenproducten : graszoden voor siergazons, het kweken van slakken,...

Naar de toekomst toe kunnen nieuwe biotechnologische en geneeskundige ontwikkelingen mogelijk leiden tot nieuwe toepassingen voor de landbouw zoals bv. de productie van bloed of organen, enzymen,...

Hoewel het niet de bedoeling is op dit soort verdieping in te gaan, toch een tweetal opmerkingen. Vaak betreft het producten voor zeer specifieke nichemarkten waarbij slechts ruimte is voor een zeer klein aantal producenten. In het geval van ruimere markten moet gewezen worden op de concurrentie met traditionele producten hetzij op het niveau van de consument (bv. struisvogel), hetzij op het niveau van het gebruik van productiefactoren (vooral grond zoals bv. energierijke gewassen). Het is dus een utopie van te veronderstellen dat zelfs indien dergelijke grootschalige activiteiten kunnen worden aangeboord, dit de globale productiewaarde van de sector sterk zal doen toenemen.

5.1.1.2. Alternatieve productiewijzen

In deze strategie ligt de nadruk op het creëren van meer toegevoegde waarde door het productieproces te transformeren in de hoop hierdoor een gediversifieerd product (betere kwaliteit, connotatie met milieu- of gezondheidsaspecten,...) te kunnen aanbieden. Het betreft een brede waaier van systemen gaande van integrale kwaliteitszorgsystemen over low-input en ecologische landbouwsystemen. Het gaat meestal om productiesystemen waarbij geproduceerd wordt volgens wat men zou kunnen noemen een bepaald lastenboek (in een aantal gevallen is dit ook wezenlijk zo) waarbij de landbouwer zich ertoe verbindt bepaalde inputs al dan niet te gebruiken, of zich verbindt tot een produceren volgens bepaalde productiewijzen (te vergelijken met GMP in de industrie). Enerzijds gaat het om landbouwers die instappen in een samenwerkingsverband (met collega's of met toeleverende en verwerkende industrie, vaak in combinatie met commercialisatie-ketens) maar anderzijds ook om landbouwers die overschakelen op biologische teeltmethoden. Het aantal landbouwers dat overschakelt op deze laatste productiewijze steeg mede als gevolg van stimulansen via (Europese) subsidies.

Toch blijkt ook hier het belangrijkste probleem een te zijn van afzet. De markt voor "kwaliteits"producten in het algemeen en biologische producten in het bijzonder, blijft tot op heden beperkt en de consument blijkt slechts bereid tot betalen van een meerprijs op voorwaarde dat het voortgebrachte product ook werkelijk een meerwaarde vertoont ten opzichte van zijn normaal verwachtingspatroon. Van productiewijzen die enkel een negatief aspect vermijden, kan de duurzaamheid op termijn in twijfel getrokken worden. De consument vindt het normaal dat vlees geen hormonen bevat of groenten geen gevaarlijke stoffen en zal dan ook niet bereid worden gevonden om hiervoor een meerprijs te betalen. Wel kunnen mogelijk nichemarkten gecreëerd worden voor positieve kwaliteitsaspecten.

5.1.1.3. Alternatieve afzetsystemen

Hier ligt de klemtoon op het creëren van meer toegevoegde waarde per eenheid product door het terug overnemen van functies inzake verwerking en commercialisatie die in de loop der tijden overgenomen zijn door de verwerkende industrie. Initiatieven zoals thuisverkoop (een van oudsher gekende activiteit), zelfverwerking (transformatie van eigen producten), labels, integrale kwaliteitszorg, streekproducten, boerenmarkten en -winkels, groenteabonnementen en dergelijke trachten het aandeel van de consumentenprijs dat naar de landbouwer terug vloeit te verhogen. Dit aandeel is door het overnemen van functies door de verwerkende nijverheid in de loop der tijd immers sterk gedaald. Deze strategie kan gepaard gaan met alternatieve productiewijzen, maar de nadruk ligt meer op sociaal-economische aspecten, waarbij direct contact tussen boer en consument en/of (voedsel)kwaliteit centraal staan.

Zonder in detail te gaan toch ook hier enkele kritische bedenkingen :

- Het schaalprobleem : dit heeft enerzijds betrekking op de vaak lokale schaal wat betreft het cliënteel voor dergelijke producten, wat problemen kan betekenen om een voldoende omzet te creëren, maar anderzijds ook op de productieschaal waarbij in geval van succes een probleem kan rijzen om aan de vraag te voldoen (vooral inzake assortiment), wat noodzaakt tot samenwerking.
- Het probleem van de transactiekosten : wanneer de bijkomende activiteit een bepaald belang gaat vertonen zullen een aantal bijkomende beheerskosten opduiken die te maken hebben met administratie, voldoen aan de wetgeving en reglementering, verpakking, eventueel transportkosten, en zo meer.
- Het probleem van bijkomende investeringen : de bijkomende activiteit vergt in vele gevallen ook heel wat bijkomende investeringen (financieringsaspecten, risico). Vaak worden deze te laag ingeschat.
- Concurrentie voor productiefactoren : worden activiteiten vaak opgestart om niet benutte productiefactoren te valoriseren, dan kan de bijkomende activiteit een zodanige omvang gaan nemen dat ze in conflict komt voor wat betreft de aanwending van deze productiefactoren met de eigenlijke productieactiviteit en keuzes noodzakelijk zijn (verdere uitbouw commercialisatie-activiteit ten opzichte van afbouw productie-activiteit).

5.1.2. Verbreding

Een geheel andere benadering is de inzet van het overschot aan arbeid voor niet productiedoeleinden, maar voor aan de landbouw gerelateerde functies die echter **buiten de landbouw** vallen zoals hoevetoerisme, landschapsverzorging, natuurbeheer,...

Onderscheid kan worden gemaakt naargelang de activiteit een markt heeft of niet, met andere woorden of de consument van het geproduceerde goed hiervoor al dan niet dient te betalen. Vermarktbaar producten zijn terug te vinden in de recreatiesector terwijl landschapsverzorging en natuurbeheer eerder tot de tweede categorie behoren. Pluri-activiteit is eigenlijk geen nieuw fenomeen, maar heeft steeds bestaan. Het is vaak een fase in het uit- of toetredingsproces.

Hoeve- en plattelandstoerisme zit de laatste jaren in de lift. Vele initiatieven hebben eerder betrekking op toerisme in oude bedrijfsgebouwen en of in horecazaken gevestigd op het platteland met arrangementen gericht op plattelandsrecreatie, dan op toerisme op actieve landbouw bedrijven. Probleem is vaak de promotie en de hoge investeringen in verband met inrichting van de verblijven om te voldoen aan de wetgeving en de normen inzake hygiëne, brandveiligheid,... waardoor ofwel een zekere schaal nodig is (wat de productiefunctie in het gedrang brengt), ofwel het extra inkomen dat behaald kan worden eerder gering is. Een voorwaarde tot slagen is een nauwe samenhang tussen de functies recreatie, toerisme, cultuur en landschap.

Bij het opnemen van directe **beheerstaken** is het belangrijkste probleem de vergoeding. Aangezien de gebruiker van het geproduceerde goed (biodiversiteit, mooi landschap,...) niet rechtstreeks betaalt voor dit product, is het duidelijk dat de landbouwer deze taken slechts zal opnemen mits een stuk tegemoetkoming of vergoeding vanuit de overheid. Vraag is dan wat de gemeenschap hiervoor bereid is te betalen en onder welke voorwaarden. Uit onderzoek blijkt vooral het risico dat de overheid op gemaakte afspraken terug komt, producenten ervan te weerhouden dergelijke contracten op te nemen. Vast staat dat het landschap een belangrijker plaats kan krijgen in de agrarische bedrijfsvoering. Het is mogelijk het landschap meer en meer los te maken van het productieve gebruik en het tot decor voor maatschappelijke gewenste activiteiten om te zetten. Land- en tuinbouwers kunnen een grote rol spelen in het beheer van de open ruimte. Verdere aantasting door verstedelijking, infrastructuur, en geconcentreerde bebouwing moet dan wel worden vermeden. Omgekeerd kan landbouw een belangrijker plaats krijgen in het behoud van natuur. Boeren kunnen onder bepaalde voorwaarden gebruik maken van gronden gelegen in natuurgebied. Dit is echter nog iets anders dan beperking op gronden binnen het bestaande bedrijf.

5.1.3. Voorwaarden voor verdieping en verbreding

Verdieping en verbreding is lang niet vanzelfsprekend. Om de ontwikkeling van nieuwe bedrijfssystemen mogelijk te maken, dient aan vele voorwaarden te worden voldaan. Onderstaand schema ordent de beïnvloedende factoren die een rol kunnen spelen. Deze zijn zowel van interne (betekent binnen de sector) als van externe (algemene economische en maatschappelijke context) aard en situeren zich zowel op het microvlak (het bedrijf) als op het macrovlak (globale economie).

Tabel 34: Beïnvloedende factoren bij verdieping en verbreding

Factoren	Intern (binnen landbouwsector)	Extern (buiten landbouwsector)
Micro (bedrijfsvlak)	PRODUCTIESYSTEEM – omvang – intensiteit - o kennis - o kapitaal - o arbeid - o milieu – product - o type product - o specialisatie	SITE KWALITEITEN – bodemgeschiktheid – cultuurtechnische omstandigheden – omgevingswaarden (landschap,...) – bereikbaarheid – ...
Macro (globale economie)	PRODUCTIEKETENS – voor bulkproducten – voor bijzondere producten	SAMENLEVING – afzetmarkten – technologisch aanbod – regelgeving

Voor de omschakeling naar andere productietakken, productiewijzen, afzetsystemen of aan de landbouw gerelateerde functies zijn zowel de interne als de externe factoren van belang. Zo heeft het slechts zin om naar recreatie-activiteiten over te schakelen als het bedrijf in een voor de consument aantrekkelijke omgeving ligt en wanneer er voldoende vraag naar dit soort recreatie is. Verder zal ook de regelgeving dit soort activiteiten sterk gaan beïnvloeden (vb. ruimtelijke ordening, wetgeving op hygiëne, brandveiligheid,...) Maar ook interne factoren zijn van belang. Is er een afzetkanaal voor bv. hoeveproducten, heeft de landbouw er de nodige kennis en zit hij in het goede productiesegment voor alternatieve producten ?

5.1.4. Overige trends²⁴

De landbouw sector blijft naar de toekomst een sector met vele gezichten. Er zullen zowel gespecialiseerde als gemengde landbouw bedrijven blijven bestaan, zowel grote als kleine, intensieve en extensieve, grondgebonden als niet grondgebonden, vrije, niet ondersteunde sectoren als sterk Europees geregelde sectoren. Elke boer en tuinder zal als bedrijfsleider moeten zoeken naar de beste oplossing om op een maatschappelijk aanvaardbare wijze een bedrijf uit te baten en een voldoende inkomen te realiseren.

²⁴ Viaene J. En L. Busschaert. Moet er nog landbouw zijn in België : een economische invalshoek

Verbreiding en verdieping bieden hiertoe kansen en laten toe in te spelen op de verwachtingen van de burger inzake landschapsbeheer en milieuzorg enerzijds en de wensen van de consument inzake prijs, kwantiteit, kwaliteit en presentatie van voedingswaren anderzijds. Toch mag het belang van deze piste niet overschat worden zolang burger en consument niet bereid gevonden wordt extra te betalen voor deze diensten en producten. De zoektocht naar alternatieve teelten en alternatieve productiewijzen of vormen van dienstverlening zal zich verder zetten, maar zij zullen nooit de markt veroveren. Er zal wel steeds een beperkte markt voor dergelijke alternatieve vormen bestaan. Maar de oude waarden zoals melkveehouderij, varkenshouderij, pluimveehouderij,... zullen het leeuwendeel blijven vormen in de toekomstige landbouw activiteiten.

De technische vooruitgang om de arbeidsproductiviteit te verbeteren zal zich onverminderd voortzetten. De hoge investeringen die daaruit voortvloeien en die vaak eigen zijn aan een welbepaald productietype, doen de kapitaalbehoefte stijgen en vragen het aangaan van leningen. Bovendien zet dit de bedrijven ertoe aan het aantal productierichtingen te verminderen en zich dus te specialiseren, waardoor een frequente heroriëntering van de productie moeilijker wordt.

Die kapitaalbehoefte wordt enerzijds nog opgedreven door de hoge grondprijzen als gevolg van de schaarste van landbouwgronden in de gebieden rond steden waar de Vlaamse landbouw voorkomt en anderzijds door de kosten die samenhangen met het verwerven van productierechten. Ondanks de stijgende schuldenlast en de dalende solvabiliteit van de bedrijven, moet worden aangestipt dat de financiële toestand van de sector als geheel gezond blijft (goede verhouding tussen eigen vermogen en geïnvesteerde middelen). Afhankelijk van de bedrijfsvoering en vooropgestelde doelstelling zal een verdere schaalvergroting zich doorzetten, niettemin zal er steeds ruimte zijn voor bedrijven die nu de middenklasse vormen om zich competitief op te stellen tegenover bedrijven die momenteel als industrieel worden omschreven.

Specifiek voor mestverwerking zullen een aantal landbouwbedrijven zich dienen te verenigen om een verantwoorde investering te kunnen doen in mestver- en bewerking. In dat kader zal er ook in het algemeen meer samenwerking (horizontale integratie) dienen te zijn tussen de landbouwers, willen ze hun kostprijs kunnen drukken en concurrentieel zijn op de Europese en wereldmarkt.

Het gezinsbedrijf lijkt zich wel vlot te kunnen aanpassen aan deze nieuwe evoluties en zal stand houden. Toch zullen meer boeren en tuinders overgaan tot de stichting van een vennootschap. Dit biedt het voordeel dat gezin en bedrijf enigszins worden ontkoppeld, zodat bij een falen de sociale gevolgen binnen de perken blijven.

Daarnaast zal het aantal deeltijdse boeren hand over hand toenemen. Velen zullen immers genoodzaakt zijn om deeltijds te werken, vermits het inkomen dat uit het landbouwbedrijf kan gehaald worden ontoereikend is. Tenslotte zal ook het aandeel hobbyboeren toenemen. Er is een groeiende interesse merkbaar voor bijvoorbeeld recreatief paardrijden en mennen. Algemeen is er aan de rand van de gemeenten een concentratie van paarden waar te nemen, omdat daar de ruimte voorhanden is om een manege, stallingen,... te bouwen. De landbouwoppervlakte of weiden benut door paarden in Vlaanderen is ongeveer 5 % van de totale benutte landbouwoppervlakte en ligt qua grootte-orde tussen het areaal gebruikt voor de tuinbouw en het benodigde areaal voor de teelt van suikerbieten. De paardensector vertegenwoordigt in Vlaanderen een toegevoegde waarde van ongeveer 219 miljoen euro en het aantal arbeidseenheden voor de totale bedrijfskolom wordt geraamd op 3.550²⁵.

Dit alles maakt de opvolging uiteraard bijzonder moeilijk en de verjonging in de landbouwbedrijven zeer zorgwekkend. Enerzijds dient het landbouwonderwijs op alle niveaus toekomstige agrarische bedrijfsleiders de nodige inzichten en kennis mee te geven om bewuste keuzes te maken over welke richting ze willen inslaan in de zich verbredende en verdiepende landbouwsector. Anderzijds dienen instrumenten uitgewerkt te worden om opvolging van kapitaalintensieve bedrijfstvormen vlot te laten verlopen.

Bij dit alles is er nood aan informatie-uitwisseling tussen de agrarische en niet-agrarische bevolking. Men dient met elkaar in dialoog te treden en objectieve informatie uit te wisselen. Dit moet duidelijk maken welke inspanningen de landbouw levert en waar de biologische en economische beperkingen liggen. Voor beide partijen moet het duidelijk zijn dat er geen leefbaar platteland mogelijk is zonder leefbare landbouw.

5.2. Methodologische aanpak

Aan de hand van een gestructureerde vragenlijst die aan alle land- en tuinbouwers in het Meetjesland werd voorgelegd in het kader van de 15-mei telling 2004, wordt nagegaan in welke mate land- en tuinbouwers in het Meetjesland op vandaag al werk gemaakt hebben van verdieping en verbreding. Daarnaast wordt ook gepolst naar de bereidheid om in de toekomst initiatieven inzake verdieping en verbreding op te nemen. Hieronder worden de algemene resultaten besproken. Bij de bespreking van de deelgebieden worden de resultaten opgesplitst.

²⁵ Viaene J., X. Gellynck en T. De Belder (2003). Het economisch belang van de paardensector.

In 2003 telde het NIS 2.217 land- en tuinbouwbedrijven in het Meetjesland. 804 enquêtes die werden uitgereikt samen met de 15-mei telling kwamen bruikbaar ingevuld terug. Dit is 36 % van de totale land- en tuinbouw bevolking.

5.3. Analyse

In Tabel 35 wordt een overzicht gegeven van de in de enquête gerapporteerde activiteiten van verdieping en verbreding die vandaag al worden opgenomen door land- en tuinbouwers in het Meetjesland.

Het inzaaien van groenbedekkers wordt het meest aangehaald als opgenomen vorm van duurzame landbouw. In 1999 werd door de Vlaamse overheid van start gegaan met deze subsidiemaatregel. Toen was deze subsidie echter nog beperkt tot de zandleem- en leemstreek. Sinds 2001 kwam gans Vlaanderen in aanmerking en ook na alle teelten kon er een groenbedekker ingezaaid worden. In het jaar 2003 werd in Vlaanderen voor een oppervlakte van zo'n 40.000 ha subsidies voor de inzaai van groenbedekker aangevraagd. Het inzaaien van groenbedekkers behoort eigenlijk al sinds jaar en dag tot de goede landbouw praktijk en daarom kan het niet zozeer gezien worden als een vorm van verdiepte landbouw, maar is het veeleer een gangbare landbouw praktijk die nu gesubsidieerd wordt. Toch wijst de grote interesse erop dat vormen van beheerslandbouw die nauw aansluiten bij een gezonde bedrijfsvoering heel wat bijval kunnen vinden. Door hierop in te spelen wordt verhinderd dat deze vorm vervangen wordt door maatschappelijk minder wenselijke alternatieven die toch hetzelfde resultaat opleveren voor de boer.

De eerste beheersovereenkomst in Vlaanderen werd gesloten in 2000. Steeds meer landbouwers vinden de weg naar deze vorm van vrijwaring of bevordering van natuur in het landbouw gebied. Dit is niet anders in het Meetjesland. Vooral de beheersovereenkomsten waar wordt vaak afgesloten. Om een beheersovereenkomst waar af te sluiten, moet de landbouwer aangifteplichtig zijn en moet zijn perceel in een kwetsbare zone waar vallen. Andere vormen van beheersovereenkomsten worden alsnog minder afgesloten.

Tabel 35 : Verdiepings- en verbredingsactiviteiten opgenomen door land- en tuinbouw in het Meetjesland.

		n	%
Verdieping			
Biologische landbouw		7	0,9
Kweek streekeigen rassen		16	2,0
Groenbedekking		241	30,0
Mechanische onkruidbestrijding		26	3,5
Milieuvriendelijke sierteelt		15	1,9
Bebossing		11	1,4
Hoeveproducten	Thuisverkoop, (Boeren)markten	60	7,5
	Voedselteams, groenteabbonnementen,...	7	0,9
Verbreding			
Beheersovereenkomsten	Weidevogelbeheer	11	1,3
	Kleine landschaps-elementen	38	4,7
	Botanisch beheer	3	0,4
	Perceelsrandenbeheer	13	1,6
	Natuur : stop gebruik meststoffen en bestrijdingsmiddelen	19	2,3
Water		176	21,9
Hoevetoerisme		9	1,1
Zorgboerderij		3	0,4
Kinderboerderij		2	0,2
Plattelandsklassen		9	1,1
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...		68	8,6

Bron : eigen enquête bij land- en tuinbouwers in het Meetjesland, 2004

Het rechtstreeks contact met de consument of de burger is een belangrijk aandachtspunt voor de land- en tuinbouw. De sector heeft immers nood aan een breed maatschappelijk draagvlak en werkt daarom onophoudelijk aan een positief imago. Het directe contact tussen boeren en burgers of consumenten is daartoe een goed instrument. Toch moet vastgesteld worden dat het eerder een kleine groep land- en tuinbouwers is die hier ook echt werk van maakt. Dit gebeurt meestal door thuisverkoop of verkoop op (boeren)markten en door deelname aan open bedrijvendagen of het toelaten van bedrijfsbezoeken. Slechts enkelen organiseren hoevetoerisme, wat een aanduiding kan zijn dat hoeve- en plattelandstoerisme eerder een zaak is van niet-actieve boeren. Andere activiteiten die direct contact zoeken met de burger/consument zijn nog niet ingeburgerd.

Tabel 36 : Bereidheid bij land- en tuinbouwers in het Meetjesland om in de toekomst verbredings- en verdiepingsactiviteiten op te nemen.

		<i>n</i>	<i>Zeker niet - nee</i>	<i>onbeslist</i>	<i>Ja – absoluut zeker</i>
Verdieping					
Biologische landbouw		545	86,1	12,1	1,8
Kweek streekeigen rassen		532	64,1	30,3	5,6
Groenbedekking		581	26,7	18,8	54,6
Mechanische onkruidbestrijding		547	49,2	37,3	13,6
Milieuvriendelijke sierteelt		18	5,6	16,7	77,8
Bebossing		520	83,1	13,3	3,7
Hoeveproducten	Tuisverkoop,	547	70,4	19,0	10,6
	(Boeren)markten	530	81,3	15,8	2,8
	Voedselteams, groenteabonnementen,...	519	80,0	17,0	3,1
Verbreding					
Beheersovereenkomsten	Weidevogelbeheer	560	68,6	28,0	3,4
	Kleine landschapselementen	558	57,3	33,5	9,1
	Botanisch beheer	536	69,4	28,4	2,3
	Perceelsrandenbeheer	551	62,6	32,3	5,1
	Natuur : stop gebruik meststoffen en bestrijdingsmiddelen	551	75,3	21,8	2,9
Water		571	40,5	32,7	26,8
Hoevetoerisme		546	79,5	16,7	3,9
Zorgboerderij		542	80,1	18,3	1,7
Kinderboerderij		540	83,7	15,2	1,1
Plattelandsklassen		538	76,2	22,1	1,6
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...		555	55,9	31,4	12,8

Bron : eigen enquête bij land- en tuinbouwers in het Meetjesland, 2004

Tabel 36 geeft een overzicht van de mate van bereidheid die er is bij de land- en tuinbouwers in het Meetjesland om in de toekomst activiteiten in het kader van verdieping en verbreding op te nemen.

De beheersovereenkomst water en het inzaaien van groenbedekking komen al veel voor en de bereidheid dit te blijven doen of ermee te starten is groot. Mechanische onkruidbestrijding, het inplanten van kleine landschapselementen en het deelnemen aan open bedrijvendagen of het ontvangen van bedrijfsbezoeken weet ook vele landbouwers aan te spreken, maar er is nog een grote groep onbeslist. Voor de overige taken in het kader van verdieping en verbreding is er meestal weinig enthousiasme. Opvallend is de resolute afwijzing van biologische landbouw. Ondanks het feit dat dit een belangrijke Europese beleidsoptie is binnen landbouw en dus ook de Vlaamse overheid veel middelen hieraan besteedt in cofinanciering kan de boer en tuinder in het Meetjesland heel moeilijk overtuigd worden.

Daarnaast valt ook de grote weerstand tegen bebossing op. In deze relatief bosrijke streek waar talrijke bosuitbreidingen gepland zijn, is dit een niet onbelangrijk gegeven.

5.4. Besluit

Algemeen kan worden gesteld dat er een zekere mate van **openheid** bestaat **tegenover** maatregelen ter ondersteuning van het invullen van de verplichte **randvoorwaarden** en de vrijwilling af te sluiten **beheersovereenkomsten**. De boer ziet voor zichzelf dus een taak weggelegd als landschapsbeheerder en behoeder van natuur en milieu. Andere vormen van verbreding spreken minder aan, de boer wil in de eerste plaats boer blijven. Toch hoeft dit geen probleem te zijn. Want er is wel een markt voor land- en tuinbouwbedrijven die een bijkomend aanbod aan diensten aanbieden, maar deze markt is beperkt.

De overheid heeft in deze de taak maatregelen uit te werken waarin alle land- en tuinbouwers kunnen stappen en die het samengaan van landbouw en milieu- en natuurbehoud bevorderen. Op vandaag zijn de maatregelen vaak (gebieds)specifiek en voor een beperkte groep.

Daarnaast komt het de overheid toe die land- en tuinbouwers te ondersteunen die overtuigd de overstap maken naar een verbrede landbouw. Het is niet de taak van de overheid om land- en tuinbouwers te overtuigen in dergelijke systemen te stappen. De overheid heeft, samen met de land- en tuinbouwsector, wel een sensibiliserende taak naar de burger/consument toe om het bestaande aanbod van streekeigen producten, hoevetoerisme, kinderboerderijen, plattelandsklassen, zorgboerderijen... duidelijk in de kijker te stellen.

Ten slotte moet de overheid instaan voor een beleidscontext waarin de boer kan boeren en zelf zijn keuzes kan maken. Rechtszekerheid en duidelijkheid over aanspraak op landbouwgrond is hierbij van kapitaal belang. Overleg, duidelijke communicatie en éénduidige beslissingen kunnen hierin bijstaan.

6. KNELPUNTEN EN POTENTIES PER DEELGEBIED

Op basis van informatie in Hoofdstuk 1, 2 en 3 wordt het Meetjesland ingedeeld in zes deelgebieden waarbinnen land- en tuinbouw een duidelijk verschillende rol vervullen of met duidelijk andere omstandigheden qua bodemstructuur, knelpunten en potenties worden geconfronteerd. De deelgebieden zijn aangeduid op Kaart 9, 13,14 en 15. Hierna worden de zes deelgebieden afzonderlijk besproken. Er wordt eerst aandacht besteed aan de socio-economische situatie van de land- en tuinbouw in het deelgebied. Vervolgens wordt een continuïteitsanalyse opgemaakt voor het deelgebied. Er wordt ook nagegaan welke vormen van verdieping en verbreding aanwezig zijn en hoe groot de bereidheid is bij land- en tuinbouwers om specifieke verbredings- en verdiepingsactiviteiten op te nemen. Ten slotte worden de verschillende elementen samengebracht om een inschatting te maken van de ruimtelijke kwaliteit van het gebied voor de verschillende gebruikers.

6.1. Socio-economische analyse land- en tuinbouw

6.1.1. Landbouwareaal

Tabel 37 : Belang van de land- en tuinbouw per deelgebied, uitgedrukt in ha en % van de totale oppervlakte

Deelgebied	Landbouw oppervlakte (ha) per deelgebied	Landbouw oppervlakte ten opzichte van totale oppervlakte in deelgebied (%)
Polder- en Krekengebied (PK)	6.357	85
Houtland (HO)	13.093	73
Straatdorpengebied (ST)	2.909	55
Oude Veldgebieden (OV)	10.110	62
Vernieuwde Veldgebieden (VV)	3.283	77
Stroomgebied Poeke en Oude Kale (SPOK)	4.355	71
Totaal	40.111	72

Bron : eigen berekening op basis van registratie gebruikspcelen (Mestbank, 2002)

Land- en tuinbouw zijn de grootste grondgebruikers in het Meetjesland. Gemiddeld gezien wordt ca. 72 % van de gronden door land- en tuinbouwers gebruikt. Er is een duidelijke differentiatie binnen het Meetjesland. In Polder- en Krekengebied bedraagt het percentage 85 %. Ook de Vernieuwde Veldgebieden en het Houtland scoren hoger dan gemiddeld. In het Straatdorpengebied staat de landbouw onder verstedelijkingsdruk. Ongeveer 55 % van de gronden zijn in gebruik bij land- of tuinbouwers. In de Oude Veldgebieden zijn de landbouwgebieden meer versnipperd en worden ze afgewisseld met bosgebieden. Het Stroomgebied van Poeke en Oude Kale scoort gemiddeld.

6.2. Bodemgebruik

Tabel 38 : Bodemgebruik per deelgebied, uitgedrukt in %, van het land- en tuinbouw-gebruik

Teelt	Oppervlakte (%) per deelgebied						Totaal
	PK	HO	ST	OV	SPOK	VV	
Grasland/weide	20	46	49	53	49	47	44
Kuilmaïs	10	31	31	29	25	34	27
Granen	24	5	4	3	5	4	7
Korrelmaïs	5	8	6	10	9	8	8
Aardappelen	17	6	4	2	6	4	6
Nijverheidsgewassen (o.a. suikerbieten, vezelvlas,...)	20	1	<1	<1	1	<1	4
Groenteteelt	2	1	1	1	4	1	1
Boomkweek + sierteelt	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1
Ruwvoeders (excl. Kuil- maïs)	1	1	1	1	1	1	1
Fruit	2	<1	<1	<1	1	<1	<1
Andere	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1
Totaal	100	100	100	100	100	100	100

Bron : eigen berekening op basis van registratie gebruikspcelen (Mestbank, 2002)

Grasland en weiden zijn de belangrijkste teelten in het gebied. Grasland en weiden beslaan ca. 44 % van het landbouwgebruik. Samen met het groot areaal kuilmaïs (27 % van de landbouw oppervlakte) wijzen deze ruwvoerders op het groot belang van de rundveesector. Akkerbouw gewassen komen op de derde plaats. Gemiddeld komen granen (incl. korrelmaïs) op 15 % van de gronden voor, aardappelen op 6 % en nijverheidsgewassen op 4 % van de gronden. Akkerbouw gewassen zijn wel de belangrijkste gewassen in het deelgebied "Polders". Groenteteelt, boomkweek, sierteelt en fruit komen in mindere mate voor in het gebied. Wel komen deze teelten lokaal geconcentreerd voor : fruitteelt in noorden van Assenede, boomkweek in het zuiden van Maldegem en in het straatdorpengebied, glastuinbouw in het zuiden van het Meetjesland.

6.2.1. Bodemgeschiktheid

In onderstaande tabellen wordt de bodemgeschiktheid van de gronden voor grasland, voor akkerbouw, voor maïs, voor boomkweek en voor andere grondgebonden tuinbouw gewassen (fruitteelt, groenteteelt en sierteelt) weergegeven per deelgebied. Het gaat hierbij om de totale oppervlakte per deelgebied en niet enkel de oppervlakte in landbouw gebruik.

Deelgebied Polder- en Krekengebied

Tabel 39 : Aandeel gronden per bodemgeschiktheidsklasse voor diverse teelten in het Polder- en Krekengebied

Bodemgeschiktheid	Aandeel gronden per teeltgroep				
	Grasland	Akkerbouw	Maïs	Tuinbouw	Boomkweek
Heel geschikt	74	48	47	43	8
Geschikt	13	34	41	46	27
Matig geschikt	11	11	3	1	28
Minder geschikt	1	6	8	4	27
Niet geschikt	1	2	1	6	10
Totaal	100	100	100	100	100

Bron : eigen berekeningen op basis van digitale bodemkaart (VLM, OC-GIS Vlaanderen) en bodemgeschiktheidsmatrices Oost-Vlaanderen (Provincie Oost-Vlaanderen, dienst land- en tuinbouw)

Het Polder- en Krekengebied wordt gekenmerkt door een groot aandeel gronden die geschikt zijn voor grasland, akkerbouw en maïs. Dit komt ook naar voor in het hoog percentage landbouw grond in dit deelgebied (85 % van de totale oppervlakte) en in het hoog aandeel akkerbouw gewassen. De bodems zijn ook in hoge mate geschikt voor tuinbouw, meer bepaald voor fruitteelt en extensieve groenteteelt.

Deelgebied Houtland

Tabel 40 : Aandeel gronden per bodemgeschiktheidsklasse voor diverse teelten in het Houtland

Bodemgeschiktheid	Aandeel gronden per teeltgroep				
	Grasland	Akkerbouw	Maïs	Tuinbouw	Boomkweek
Heel geschikt	2	1	1	31	81
Geschikt	18	3	84	59	6
Matig geschikt	73	52	4	1	1
Minder geschikt	4	34	10	8	3
Niet geschikt	3	9	1	2	10
Totaal	100	100	100	100	100

Bron : eigen berekeningen op basis van digitale bodemkaart (VLM, OC-GIS Vlaanderen) en bodemgeschiktheidsmatrices Oost-Vlaanderen (Provincie Oost-Vlaanderen, dienst land- en tuinbouw)

Een hoog aandeel gronden in het Houtland is geschikt voor de teelt van grasland en maïs. De bodems zijn minder geschikt voor akkerbouw gewassen. Dit komt ook naar voor in het bodemgebruik. Grasland en maïs beslaan het hoofdaandeel van het landbouwgebruik. Akkerbouw gewassen komen minder voor. De bodems zijn ook in heel grote mate geschikt voor boomkweek en sierteelt.

Deelgebied Straatdorpengebied

Tabel 41 : Aandeel gronden per bodemgeschiktheidsklasse voor diverse teelten in het Straatdorpengebied

Bodemgeschiktheid	Aandeel gronden per teeltgroep				
	Grasland	Akkerbouw	Maïs	Tuinbouw	Boomkweek
Heel geschikt	12	9	9	61	64
Geschikt	19	15	77	28	20
Matig geschikt	59	40	3	0	5
Minder geschikt	4	28	6	5	4
Niet geschikt	5	7	5	5	7
Totaal	100	100	100	100	100

Bron : eigen berekeningen op basis van digitale bodemkaart (VLM, OC-GIS Vlaanderen) en bodemgeschiktheidsmatrices Oost-Vlaanderen (Provincie Oost-Vlaanderen, dienst land- en tuinbouw)

Een hoog aandeel gronden in het Straatdorpengebied is geschikt voor de teelt van grasland en maïs. De bodems zijn minder geschikt voor akkerbouw gewassen. Een hoog percentage van de gronden is geschikt voor boomkweek en voor sierteelt of groenteteelt.

Deelgebied Oude Veldgebieden

Tabel 42 : Aandeel gronden per bodemgeschiktheidsklasse voor diverse teelten in de Oude Veldgebieden

Bodemgeschiktheid	Aandeel gronden per teeltgroep				
	Grasland	Akkerbouw	Maïs	Tuinbouw	Boomkweek
Heel geschikt	5	3	3	32	48
Geschikt	30	7	55	33	23
Matig geschikt	55	42	18	10	4
Minder geschikt	8	35	16	11	4
Niet geschikt	2	13	8	14	21
Totaal	100	100	100	100	100

Bron : eigen berekeningen op basis van digitale bodemkaart (VLM, OC-GIS Vlaanderen) en bodemgeschiktheidsmatrices Oost-Vlaanderen (Provincie Oost-Vlaanderen, dienst land- en tuinbouw)

Een hoog aandeel gronden in de Oude Veldgebieden is geschikt voor de teelt van grasland en maïs. De bodems zijn minder geschikt voor akkerbouwgewassen. Kenmerkend voor dit gebied is de afwisseling van landbouwgronden met bos. De gronden met een minder goede bodem zijn dikwijls bos gebleven. De gronden zijn, in vergelijking met de andere deelgebieden, relatief minder geschikt voor boomkweek en andere tuinbouwgewassen. Toch zijn meer dan 70 % van de gronden geschikt voor boomkweek.

Deelgebied Vernieuwde Veldgebieden

Tabel 43 : Aandeel gronden per bodemgeschiktheidsklasse voor diverse teelten in de Vernieuwde Veldgebieden

Bodemgeschiktheid	Aandeel gronden per teeltgroep				
	Grasland	Akkerbouw	Maïs	Tuinbouw	Boomkweek
Heel geschikt	5	4	4	64	48
Geschikt	23	16	64	22	40
Matig geschikt	60	34	24	6	4
Minder geschikt	11	39	4	4	2
Niet geschikt	1	7	4	4	5
Totaal	100	100	100	100	100

Bron : eigen berekeningen op basis van digitale bodemkaart (VLM, OC-GIS Vlaanderen) en bodemgeschiktheidsmatrices Oost-Vlaanderen (Provincie Oost-Vlaanderen, dienst land- en tuinbouw)

Een hoog aandeel gronden in de Vernieuwde Veldgebieden is geschikt voor de teelt van grasland en maïs. De bodems zijn minder geschikt voor akkerbouwgewassen. Dit komt ook naar voor in het bodemgebruik. De gronden zijn in hoge mate geschikt voor boomkweek, sierteelt en extensieve groenteteelt.

Deelgebied Stroomgebied Poeke en Oude Kale

Tabel 44 : Aandeel gronden per bodemgeschiktheidsklasse voor diverse teelten in het Stroomgebied Poeke en Oude Kale

Bodemgeschiktheid	Aandeel gronden per teeltgroep				
	Grasland	Akkerbouw	Maïs	Tuinbouw	Boomkweek
Heel geschikt	33	28	28	35	20
Geschikt	33	19	44	36	38
Matig geschikt	29	29	13	12	22
Minder geschikt	4	16	9	6	6
Niet geschikt	2	8	5	11	14
Totaal	100	100	100	100	100

Bron : eigen berekeningen op basis van digitale bodemkaart (VLM, OC-GIS Vlaanderen) en bodemgeschiktheidsmatrices Oost-Vlaanderen (Provincie Oost-Vlaanderen, dienst land- en tuinbouw)

Een hoog aandeel gronden in Het Stroomgebied van Poeke en Oude Kale is geschikt voor de teelt van grasland en maïs. Dit komt ook naar voor in het bodemgebruik. Grasland en maïs beslaan het hoofdaandeel van het landbouwgebruik. Een hoog aandeel van de gronden is ook geschikt voor akkerbouw. Akkerbouwgewassen komen in dit deelgebied dan ook meer voor. Daarentegen zijn de gronden, in vergelijking met de andere deelgebieden, relatief minder geschikt voor boomkweek. Toch is meer dan de helft wel geschikt voor deze teelt. De bodems zijn ook in hoge mate geschikt voor tuinbouwgewassen, in het bijzonder voor groenteteelt.

6.2.2. Perceelskenmerken

Tabel 45 : Gemiddelde perceelsoppervlakte (ha) per deelgebied

	Gemiddelde perceels- oppervlakte (ha)
Polder- en Krekengebied (PK)	2,00
Houtland (HO)	1,46
Straatdorpengebied (ST)	1,25
Oude Veldgebieden (OV)	1,35
Vernieuwde Veldgebieden (VV)	1,72
Stroomgebied Poeke en Oude Kale (SPOK)	1,26
Totaal	1,47

Bron : eigen berekening op basis van registratie gebruikspcelen (Mestbank, 2002)

De gemiddelde perceelsoppervlakte is het hoogst in het Polder- en Krekengebied, namelijk 2 ha, en in de Vernieuwde Veldgebieden, namelijk 1,72 ha. De uitvoering van twee ruilverkavelingsprojecten zijn de verklaring voor de hogere gemiddelde perceelsoppervlakte in dit deelgebied. De perceelsoppervlakte in het Houtland scoort gemiddeld, namelijk 1,46 ha. De percelen in de overige deelgebieden zijn gemiddeld kleiner.

6.2.3. Bemestingsnormen

In uitvoering van het mestdecreet zijn er verschillende bemestingsnormen van toepassing in het Meetjesland. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de gebieden met beperkingen. Een eerste reeks beperkingen zijn het gevolg van de ligging van de percelen in een bestemming natuur- of bosgebied. Een tweede groep beperkingen is het gevolg van de winning van oppervlaktewater in de Kluizen. Een derde reeks beperkingen is het gevolg van de afbakening "nieuwe" kwetsbare gebieden water. De afbakening van deze nieuwe gebieden gebeurde eind 2002 en is herzienbaar, afhankelijk van de maandelijkse meetresultaten van het oppervlaktewater.

Tabel 46 : Percentage landbouwoppervlakte met verstrengde bemestingsnormen

Deelgebied	% landbouwoppervlakte met verstrengde bemestingsnormen		
	Natuur/bos	Waterwingebied of oud kwetsbaar gebied water	Nieuw kwetsbaar gebied water
Polder- en Krekengebied (PK)	4	0	7
Houtland (HO)	< 1	48	23
Straatdorpengebied (ST)	5	82	12
Oude Veldgebieden (OV)	6	7	91
Vernieuwde Veldgebieden (VV)	1	37	63
Stroomgebied Poeke en Oude Kale (SPOK)	2	70	30
Totaal	3	36	40

Bron : eigen berekening op basis van registratie gebruikspcelen (Mestbank, 2002)

In het deelgebied Polder- en Krekengebied zijn er relatief weinig beperkingen met uitzondering van de natuurgebieden in de omgeving van de kreken. In het noordwesten van Assenede gelden bemestingsbeperkingen “nieuw kwetsbaar gebied water”. Het Deelgebied Houtland omvat een stuk van een “nieuw kwetsbaar gebied water” langs de westelijke kant en een stuk van het “oud kwetsbaar gebied water” (oppervlakte-waterwinning) langs de oostelijke kant. Het Straatdorpengebied valt grotendeels samen met een “oud kwetsbaar gebied water”. In het noorden van dit deelgebied is een nieuw kwetsbaar gebied water afgebakend. De Oude Veldgebieden vallen bijna volledig samen met een “nieuw kwetsbaar gebied water”. In heel het stroomgebied van Poeke en Oude Kale gelden beperkingen, zowel door de afbakening van nieuwe als van oude kwetsbare gebieden water. Dit geldt ook voor de Vernieuwde deelgebieden.

6.2.4. Bedrijfstype

In Tabel 47 wordt weergegeven bij welk type bedrijven de gronden in de verschillende deelgebieden in gebruik zijn. Tabel 48 geeft een overzicht voor de tuinbouw bedrijven.

Tabel 47: Grondgebruik per deelgebied en per hoofdproductierichting van de bedrijven (ha)

Hoofdproductierichting	PK	HO	ST	OV	SPOK	VV	Totaal
Melkvee	18	230	53	166	77	76	620
Veredeling	27	170	30	121	19	84	451
Vleesvee	27	116	24	67	24	31	289
Akkerbouw	64	44	7	16	5	9	145
Groenteteelt	20	13	2	2	1	6	44
Boomkwekerij	0	14	6	12	0	2	34
Sierteelt	1	7	5	6	2	3	24
Fruitteteelt	7	1	0	3	2	2	15
Niet-volwaardige bedrijven	44	298	57	258	75	130	862
Geen gegevens	10	17	1	1	0	0	29
Totaal	218	910	185	652	205	343	2.513

Bron : eigen berekening op basis van registratie gebruikspcelen (Mestbank, 2002)

Melkveehouders zijn de belangrijkste grondgebruikers in het Meetjesland, gevolgd door veredelingsbedrijven (vooral varkenshouderij). Vleesveebedrijven komen op de derde plaats en akkerbouw bedrijven op de vierde plaats. Andere productietakken komen minder voor en zijn eerder lokaal geconcentreerd.

Het Polder- en Krekengebied verschilt duidelijk van de andere deelgebieden. Een relatief groot aandeel van de gronden is er in gebruik bij akkerbouw ers.

Tabel 48 : Grondgebruik per deelgebied en per hoofdproductierichting van de tuinbouw - bedrijven (ha)

Hoofdproductrichting	PK	HO	ST	OV	VV	SPOK	Totaal
Groenteteelt	0	105	16	17	6	82	226
Sierteelt	0	24	15	15	4	14	72
Boomkweek	1	77	77	78	0	14	247
Fruitteteelt	146	20	0	19	14	0	199
Totaal	147	226	108	129	25	110	744

Bron : NIS (2003)

Fruitteelt is geconcentreerd in het Polder- en Krekengebied. Groenteteelt is geconcentreerd in het Houtland en het Stroomgebied van Poeke en Oude Kale. Boomkweek komt vooral voor in het Houtland, het Straatdorpengebied en de Oude Veldgebieden. Sierteelt komt verspreid voor in het Meetjesland, met uitzondering van het Polder- en Krekengebied.

6.2.5. Productieomvang

Het aantal bedrijven per klasse van productieomvang is terug te vinden in Tabel 49. Hun oppervlakte in gebruik per deelgebied is te zien in Tabel 50. De opdeling voor de tuinbouw bedrijven is terug te vinden in Tabel 51.

Tabel 49 : Aantal bedrijven per klasse van productieomvang en per deelgebied

Deelgebied	Aantal bedrijven per klasse van productieomvang					Totaal
	Zeet laag	Laag	Matig	Hoog	Zeet hoog	
Polder- en Krekengebied (PK)	65	28	21	17	74	205
Houtland (HO)	393	99	92	72	221	877
Straatdorpengebied (ST)	78	20	21	21	41	181
Oude Veldgebieden (OV)	319	65	66	58	142	650
Vernieuwde Veldgebieden (VV)	91	29	34	14	34	202
Stroomgebied Poeke en Oude Kale (SPOK)	153	37	40	28	78	336
Totaal	1.099	278	274	210	590	2.451

Bron : eigen berekening op basis van mestbankgegevens (Mestbank, 2002)

Gemiddeld gezien hebben 44 % van de bedrijven een matige, hoge tot zeer hoge productieomvang. Daartegenover hebben 56 % van de bedrijven een lage tot zeer lage productieomvang. Uitgedrukt in grondgebruik, ligt de verhouding anders. Een kwart van de gronden is in gebruik bij bedrijven met een lage tot zeer lage productieomvang. Terwijl 75 % van de gronden in gebruik is bij de bedrijven met een matig, hoge of zeer hoge productieomvang.

Tabel 50 : Oppervlakte in gebruik (%) per klasse van productieomvang en per deelgebied

Deelgebied	Aantal bedrijven per klasse van productieomvang					Totaal
	Zeer laag	Laag	Matig	Hoog	Zeer hoog	
Polder- en Krekengebied (PK)	8	10	11	10	62	100
Houtland (HO)	15	10	13	12	49	100
Straatdorpengebied (ST)	16	9	13	18	44	100
Oude Veldgebieden (OV)	17	10	13	15	45	100
Vernieuwde Veldgebieden (VV)	15	13	22	12	38	100
Stroomgebied Poeke en Oude Kale (SPOK)	18	9	14	13	45	100
Totaal	15	10	14	13	48	100

Bron : eigen berekening op basis van mestbankgegevens (Mestbank, 2002)

Tabel 51 : Aantal tuinbouwbedrijven per klasse van productieomvang en per deelgebied

Deelgebied	Aantal bedrijven per klasse van productieomvang			
	Laag	Gemiddeld	Hoog	Totaal
Polder- en Krekengebied (PK)	0	4	3	7
Houtland (HO)	4	19	18	41
Straatdorpengebied (ST)	5	9	10	24
Oude Veldgebieden (OV)	2	16	12	30
Vernieuwde Veldgebieden (VV)	1	4	3	8
Stroomgebied Poeke en Oude Kale (SPOK)	7	44	10	61
Totaal	20	96	56	172

Bron : NIS (2003)

6.2.6. Leeftijd bedrijfsleiders

De gemiddelde leeftijd van de bedrijfsleiders, het percentage bedrijfsleiders jonger dan 50 jaar en hun gebruik zijn terug te vinden in onderstaande tabellen. Tabel 52 geeft een overzicht van alle bedrijven terwijl Tabel 53 enkel de situatie van de tuinders weergeeft.

Tabel 52 : Gemiddelde leeftijd van de bedrijfsleiders, % bedrijfsleiders jonger dan 50 jaar, % gronden in gebruik bij bedrijfsleiders jonger dan 50 jaar per deelgebied voor land- en tuinbouwsector

	Gemiddelde leeftijd bedrijfsleider	% bedrijfsleiders jonger dan 50 jaar	% land- en tuinbouwgebruik bij bedrijfsleiders jonger dan 50 jaar
Polder- en Kreekengebied (PK)	52	51	57
Houtland (HO)	53	46	54
Straatdorpengebied (ST)	53	49	63
Oude Veldgebieden (OV)	54	48	55
Vernieuwde Veldgebieden (VV)	53	45	54
Stroomgebied Poeke en Oude Kale (SPOK)	53	45	49
Totaal	52	48	55

Bron : eigen berekening op basis van registratie gebruikspcelen (Mestbank, 2002)

De gemiddelde leeftijd van de bedrijfsleiders is 52 jaar. Ruim de helft van de gronden in het Meetjesland wordt gebruikt door land- en tuinbouwers jonger dan 50 jaar. In het Straatdorpengebied is het gebruik door land- en tuinbouwers jonger dan 50 jaar het hoogst, in het Stroomgebied van Poeke en Oude Kale het laagst. Qua gemiddelde leeftijd is er relatief weinig differentiatie tussen de deelgebieden. Dit in tegenstelling tot Tabel 22, waar de leeftijd per bedrijfstype wordt geanalyseerd. Voor het Meetjesland is zijn er dus grote verschillen in de leeftijdsstructuren tussen de bedrijfstypes dan tussen de ligging van de bedrijfsetels.

Tabel 53 : Gemiddelde leeftijd van de bedrijfsleiders, % bedrijfsleiders jonger dan 50 jaar, % gronden in gebruik bij bedrijfsleiders jonger dan 50 jaar per deelgebied voor tuinders

Deelgebied	Gemiddelde leeftijd	% jonger dan 50 jaar	% tuinbouwgebruik bij bedrijfsleiders jonger dan 50 jaar
Polder- en Kreekengebied (PK)	44	86	91
Houtland (HO)	50	51	44
Straatdorpengebied (ST)	50	50	56
Oude Veldgebieden (OV)	47	60	67
Vernieuwde Veldgebieden (VV)	46	50	28
Stroomgebied Poeke en Oude Kale (SPOK)	49	60	61
Totaal	49	57	61

Bron NIS, 2003

Er zijn duidelijke grotere verschillen in gemiddelde leeftijd in de groep van de tuinbouw-bedrijven. Terwijl in het Polder- en Krekengebied 91 % van de gronden in gebruik is bij bedrijfsleiders jonger dan 50 jaar is dit slechts 28 % in de Vernieuwde Veldgebieden en 44 % in het Houtland. In de overige deelgebieden wordt 56 % tot 67 % van de tuinbouwgronden gebruikt door tuinders jonger dan 50 jaar.

6.2.7. Grondgebondenheid

Het aantal bedrijven per klasse van P_2O_5 -productie per deelgebied is terug te vinden in Tabel 54. Het aantal bedrijven met een fosfaatproductie hoger dan 7,5 ton bedraagt 15 voor het Polder- en Krekengebied, 14 in het Straatdorpengebied, 10 in de vernieuwde Veldgebieden, 96 in het Houtland, 61 in de Oude veldgebieden en 41 in het Stroomgebied van Poeke en Oude Kale. Het groot aantal mestverwerkingsplichtige bedrijven (> 7,5 ton P_2O_5 -productie) in deze laatste drie deelgebieden is uiteraard gelinkt aan de hoge aanwezigheid van varkensbedrijven in deze deelgebieden. Tabel 55 bevestigt dat de problematiek van de mestoverschotten zich vooral situeert in het Houtland, de Oude Veldgebieden en het Stroomgebied van Poeke en Oude Kale.

Tabel 54 : Het aantal bedrijven per klasse van P_2O_5 -productie per deelgebied

Deelgebied	Aantal bedrijven per klasse van P_2O_5 -productie					
	0	< 3 ton	3 – 7,5 ton	7,5 – 10 ton	> 10 ton	Totaal
Polder- en Krekengebied (PK)	82	92	29	10	5	218
Houtland (HO)	188	471	155	49	47	910
Straatdorpengebied (ST)	34	107	30	9	5	185
Oude Veldgebieden (OV)	119	349	123	30	31	652
Vernieuwde Veldgebieden (VV)	37	130	28	6	4	205
Stroomgebied Poeke en Oude Kale (SPOK)	62	179	61	18	23	343
Totaal	522	1.328	426	122	115	2.513

Bron : eigen berekeningen op basis van mestbankgegevens (2002)

Tabel 55 : Mestproductie en -overschotten in 2002 in het Meetjesland per deelgebied

Deelgebied	Totale N-productie (ton)	Totale P ₂ O ₅ -productie (ton)	Mestoverschot(ton N)	Mestoverschot (ton P ₂ O ₅)
Polder- en Krekengebied (PK)	902	397	327	119
Houtland (HO)	5.220	2.282	2.383	824
Straatdorpengebied (ST)	985	422	461	141
Oude Veldgebieden (OV)	3.700	1.632	1.458	553
Vernieuwde Veldgebieden (VV)	1.010	401	333	103
Stroomgebied Poeke en Oude Kale (SPOK)	2.130	974	1224	436
Totaal	13.950	6.109	6.187	2.177

Bron : eigen berekeningen op basis van mestbankgegevens (2002)

6.2.8. Landbouwtyperingskaart

Inleiding

In 1999 werd in opdracht van de administratie Milieu-, Natuur-, Land- en Waterbeheer, afdeling Land, de Landbouw typeringskaart Vlaanderen opgemaakt. In oorsprong was deze Landbouw typeringskaart een stap in de visievorming van de afdeling Land op de afbakening en differentiatie van de agrarische gebieden in het kader van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen. Intussen is de Landbouw typeringskaart in talrijke planningsprocessen aangewend als een basisdocument voor de ruimtelijke visie op de agrarische structuur.

Omdat sommige variabelen die gebruikt worden in de Landbouw typeringskaart afhankelijk zijn van het gevoerde beleid of evolueren in de tijd, is de Landbouw typeringskaart per definitie een momentopname. Om het tijdsafhankelijke karakter van de Landbouw typeringskaart te kunnen kwantificeren en om over een Landbouw typeringskaart gebaseerd op de meest recente gegevens te kunnen beschikken, werd in 2004 een geactualiseerde versie van de Landbouw typeringskaart aangemaakt.

Methodiek

Voor de opmaak van de landbouw typeringskaart wordt in een eerste stap een waardeoordeel toegekend aan de individuele geregistreerde landbouw percelen. De waardebepaling wordt berekend op basis van vier groepen van parameters :

- bodemgeschiktheid
- bemestingsnormen
- perceelskenmerken
 - perceelsoppervlakte
 - huiskavel-veldkavel
 - perceelsafstand tot bedrijfszetel
 - hellingsgraad
- bedrijfskenmerken
 - hoofdkomen uit de landbouw
 - grondbehoefte voor mestafzet
 - vergrijzing bedrijven
 - versnipperingsgraad van de kavels

In een tweede stap gebeurt de vertaling van de individuele perceelswaardering naar een waardering van ruimtelijk samenhangende gehelen of deelgebieden die minstens één van deze percelen bevatten. De afbakening van deze deelgebieden is gebaseerd op de wegenkaart en het gewestplan. Zowel de wegen als de scheidingen tussen agrarische en niet-agrarische gebieden in het gewestplan vormen de begrenzing van de deelgebieden.

Per deelgebied zijn de volgende twee elementen berekend :

- het gewogen gemiddelde (op basis van de oppervlakte) van de totale waardering van de individuele percelen aanwezig in het deelgebied ;
- de verhouding van de geregistreerde oppervlakte van de landbouw percelen tot de totale oppervlakte van het deelgebied.

Om te komen tot een globale waardering van het deelgebied wordt de oppervlakteverhouding vermenigvuldigd met het gewogen gemiddelde.

Er zijn vijf klassen van waardering, gaande van heel hoge waardering tot zeer lage waardering. Iedere klasse vertegenwoordigt een gelijke oppervlakte in Vlaanderen. De waardering van het Meetjesland is terug te vinden op Kaart 15.

Beperkingen van de landbouwtyperingskaart

Zonder de waarde van de Landbouwtyperingskaart te willen afzwakken, moet worden benadrukt dat men het instrument met de nodige omzichtigheid moet hanteren. Bij de interpretatie van de kaart moet men steeds rekening houden met een aantal beperkingen :

- de kleinste landbouwbedrijven (kleiner dan 2 ha grond en minder dan 300 kg P_2O_5 -productie op jaarbasis) zijn volgens het Mestdecreet vrijgesteld van aangifte, en komen bijgevolg niet voor in de gegevens van de Mestbank ;
- bepaalde variabelen in de perceelswaardering zijn afhankelijk van het gevoerde beleid, zoals bijvoorbeeld de bemestingsnormen ; de waardering is in dat geval gebaseerd op het van kracht zijnde beleid op het moment van de verzameling van de invoergegevens ;
- over een langere periode beschouwd zijn bepaalde bedrijfskenmerken niet statisch ; voor kenmerken zoals leeftijd van de bedrijfsleider en uitbollingsgraad kan de situatie wijzigen ; bovendien behoren de percelen bij steeds minder bedrijven.

Die beperkingen gelden in mindere of meerdere mate voor de diverse gewestplannen, zodat de landbouwtypering niet steeds even scherp en onbetwistbaar is.

Ondanks de beperkingen biedt de Landbouwtyperingskaart een degelijke basis voor het ontwikkelen van een landbouwvisie. Vooral de hoog gewaardeerde landbouwgebieden komen duidelijk naar voor. De laag gewaardeerde landbouwgebieden vergen soms een meer gedetailleerde analyse.

6.3. Continuïteitsanalyse

Het continuïteitsonderzoek heeft tot doel een prognose te maken van het aantal land- en tuinbouwbedrijven in het Meetjesland en van de toekomstige ruimtebehoefte. In Hoofdstuk 4 werd reeds uitvoering ingegaan op de methode.

De continuïteitsanalyse kan gebeuren op basis van twee gegevensbronnen. Enerzijds op basis van de mestbankgegevens. Deze methode baseert zich enkel op de leeftijd en de productieomvang van de bedrijven die aangifteplichtig zijn bij de mestbank. Deze methode heeft als voordeel dat de continuïteitsanalyse meer gebiedsgericht kan gebeuren en dat er een berekening kan gemaakt worden van de landbouwoppervlakte in gebruik de blijvers en hun ruimtebehoefte. De methode heeft echter als nadeel dat van ca. 12 % van de gronden niet voldoende gegevens beschikbaar zijn bij de mestbank om deze analyse uit te voeren. Ook zijn er geen gegevens beschikbaar over de opvolging.

Een tweede gegevensbron zijn de NIS-statistieken. Hierbij wordt rekening gehouden met leeftijd, leefbaarheid en opvolging. Deze methode heeft als voordeel dat de gegevensbron vollediger is. Ook kan er een onderscheid worden gemaakt tussen hoofd- en nevenberoepsbedrijven en land- en tuinbouw bedrijven.

De berekeningen uitgevoerd in Hoofdstuk 4 tonen echter aan dat de resultaten van deze twee methoden vergelijkbaar zijn.

Er dient wel opgemerkt dat “wijkers” geen synoniem zijn voor bedrijven die worden stopgezet. De mogelijkheid bestaat dat deze bedrijven overgenomen worden en verder uitgebaut wordt als een land- of tuinbouw bedrijf in hoofd- of nevenberoep.

Tabel 56 : Aandeel van wijkers en blijvers in de land- en tuinbouwsector per deelgebied, prognose 2017

Deelgebied	Blijvers (% bedrijven)	Wijkers (% bedrijven)	Geen gegevens (% bedrijven)	Totaal (% bedrijven)
Polder- en Kreeken- gebied (PK)	63	25	12	100
Houtland (HO)	57	31	12	100
Straatdorpengebied (ST)	58	30	12	100
Oude Veldgebieden (OV)	57	31	12	100
Vernieuwde Veld- gebieden (VV)	57	27	16	100
Stroomgebied Poeke en Oude Kale (SPOK)	60	34	6	100
Totaal	58	30	12	100

Bron : eigen berekening op basis van mestbankgegevens (Mestbank, 2002)

Tabel 57 : Aandeel van wijkers en blijvers in de tuinbouwsector per deelgebied, prognose 2018

Deelgebied	Blijvers (%)	Wijkers (%)	Geen gegevens (%)	Totaal
Polder- en Kreeken- gebied (PK)	100	0	0	100
Houtland (HO)	73	22	5	100
Straatdorpengebied (ST)	79	21	0	100
Oude Veldgebieden (OV)	73	17	10	100
Vernieuwde Veld- gebieden (VV)	75	25	0	100
Stroomgebied Poeke en Oude Kale (SPOK)	69	30	2	100
Totaal	74	23	3	100

Bron : NIS (2003)

Tabel 58 : Aandeel gronden in gebruik bij wijkers en blijvers in de land- en tuinbouw- sector per deelgebied, prognose 2017

Deelgebied	Opp. in gebruik bij blijvers (%)	Opp. in gebruik bij wijkers (%)	Geen gegevens (%)	Totaal (%)
Polder- en Kreken- gebied (PK)	75	12	13	100
Houtland (HO)	75	12	13	100
Straatdorpengebied (ST)	72	12	16	100
Oude Veldgebieden (OV)	75	15	11	100
Vernieuwde Veldgebieden (VV)	77	10	13	100
Stroomgebied Poeke en Oude Kale (SPOK)	77	17	6	100
Totaal	75	13	12	100

Bron : eigen berekening op basis van mestbankgegevens (Mestbank, 2002)

Uit Tabel 56 en Tabel 57 blijkt dat het aandeel blijvers het hoogst is het Polder- en Krekengebied en de Vernieuwde veldgebieden en het laagst is in het Stroomgebied van Poeke en Oude Kale. De tuinbouwsector telt over het algemeen minder wijkers. Maar ook in de tuinbouw sector is het aandeel wijkers het hoogst in het Stroomgebied Poeke en Oude Kale.

Tabel 58 tot en met Tabel 61 geven aan hoeveel grond mogelijk kan vrijkomen op basis van de continuïteitsanalyse.

Tabel 59 : Aandeel gronden in gebruik bij wijkers en blijvers in de land- en tuinbouw- sector per deelgebied

Deelgebied	Opp. in gebruik bij blijvers (%)	Opp. in gebruik bij wijkers (%)	Geen gegevens (%)	Totaal (%)
Polder- en Kreken- gebied (PK)	100	0	0	100
Houtland (HO)	82	13	4	100
Straatdorpengebied (ST)	93	7	0	100
Oude Veldgebieden (OV)	75	21	4	100
Vernieuwde Veld- gebieden (VV)	76	24	0	100
Stroomgebied Poeke en Oude Kale (SPOK)	72	28	0	100
Totaal	84	14	2	100

Bron : NIS (2003)

Tabel 60 : Oppervlakte in gebruik bij wijkers en blijvers in de land- en tuinbouwsector per deelgebied

Deelgebied	Opp. in gebruik bij blijvers (ha)	Opp. in gebruik bij wijkers (ha)	Geen gegevens (ha)	Totaal (ha)
Polder- en Kreeken-gebied (PK)	4.911	788	873	6.573
Houtland (HO)	10.930	1.812	1.849	14.592
Straatdorpengebied (ST)	2.209	383	486	3.079
Oude Veldgebieden (OV)	6.966	1.372	1.012	9.349
Vernieuwde Veldgebieden (VV)	2.474	319	412	3.205
Stroomgebied Poeke en Oude Kale (SPOK)	3.498	764	287	4.550
Totaal	30.989	5.437	4.920	41.346

Bron : eigen berekening op basis van mestbankgegevens (Mestbank, 2002)

Tabel 61 : Oppervlakte in gebruik bij wijkers en blijvers in de tuinbouwsector per deelgebied

Deelgebied	Opp. in gebruik bij blijvers (ha)	Opp. in gebruik bij wijkers (ha)	Geen gegevens (ha)	Totaal (ha)
Polder- en Kreeken-gebied (PK)	147	0	0	147
Houtland (HO)	186	30	10	226
Straatdorpengebied (ST)	100	8	0	108
Oude Veldgebieden (OV)	97	27	5	129
Vernieuwde Veldgebieden (VV)	19	6	0	25
Stroomgebied Poeke en Oude Kale (SPOK)	78	31	0	109
Totaal	627	102	15	744

Bron : NIS (2003)

6.4. Nieuwe ontwikkelingen

Polder- en Krekengebied

Groenbedekking als vorm van verdieping is procentueel het meest verspreid in het deelgebied Polders en kreken. Ook hoevetoerisme komt hier het vaakst voor, wat niet hoeft te verwonderen gegeven de omgeving met zijn sterke recreatieve en natuurlijke troeven. Er zijn al heel wat beheersovereenkomsten afgesloten in de streek en de bereidheid om dit verder te doen of nieuwe vormen op te nemen is hier het grootst.

Tabel 62 : Bestaande vormen van verdiepte en verbrede landbouw in het deelgebied Polders en Kreken

	n	%
Verdieping		
Biologische landbouw	1	1,9
Kweek streekeigen rassen	1	1,9
Groenbedekking	21	38,9
Mechanische onkruidbestrijding	4	7,4
Milieuvriendelijke sierteelt	1	100,0
Bebossing	2	3,7
Vermarkting	4	7,4
Verbreiding		
Beheersovereenkomsten	20	37,0
Hoevetoerisme	3	5,6
Zorgboerderij	0	0,0
Kinderboerderij	0	0,0
Plattelandsklassen	1	1,9
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...	7	13,0

Bron : eigen enquête bij land- en tuinbouwers in het Meetjesland, 2004

Tabel 63 : Bereidheid om nieuwe vormen van verdiepte en verbrede landbouw op te nemen in deelgebied Polders en Kreken

	n	Zeker niet - nee	onbeslist	Ja – absoluut zeker
Verdieping				
Biologische landbouw	37	81,0	13,5	5,4
Kweek streekeigen rassen	35	51,5	45,7	2,9
Groenbedekking	38	18,4	36,8	44,8
Mechanische onkruidbestrijding	37	37,8	40,5	21,6
Bebossing	38	63,2	31,6	5,3
Vermarkting	106	76,4	17,0	6,6
Verbreding				
Beheersovereenkomsten	236	50,8	38,1	11,0
Hoevertoerisme	37	75,7	16,2	8,1
Zorgboerderij	36	83,3	16,7	0,0
Kinderboerderij	36	83,3	16,7	0,0
Plattelandsklassen	36	75,0	22,2	2,8
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...	37	59,5	29,7	10,8

Bron : eigen enquête bij land- en tuinbouwers in het Meetjesland, 2004

Het Houtland

In het Houtland zaait een derde van de boeren groenbedekking in en sloot eveneens een derde al enige vorm van beheersovereenkomsten af. De bereidheid om blijvend of meer groenbedekking in te zaaien is hier uitgesproken groot. De weerstand tegen het afsluiten van bijkomende beheersovereenkomsten is daarentegen vrij groot met ruim 63% van de respondenten dat stelt niet te overwegen dit te doen. Hoevertoerisme is in deze streek vrijwel afwezig. Er is wel al een goede aanwezigheid van vermarkting van eigen producten. Wat opvalt, is de lage gerapporteerde openheid voor bedrijfsbezoeken of deelname aan open bedrijvendagen. Er is eveneens weinig bereidheid tot bebossing.

Tabel 64 : Bestaande vormen van verdiepte en verbrede landbouw in het deelgebied Houtland

	n	%
Verdieping		
Biologische landbouw	4	1,6
Kweek streekeigen rassen	7	2,7
Groenbedekking	83	32,4
Mechanische onkruidbestrijding	9	3,5
Milieuvriendelijke sierteelt	2	25,0
Bebossing	1	0,4
Vermarkting	21	8,2
Verbreding		
Beheersovereenkomsten	82	32,0
Hoevetoeisme	1	0,4
Zorgboerderij	0	0,0
Kinderboerderij	0	0,0
Plattelandsklassen	4	1,6
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...	21	8,2

Bron : eigen enquête bij land- en tuinbouwers in het Meetjesland, 2004

Tabel 65 : Bereidheid om nieuwe vormen van verdiepte en verbrede landbouw op te nemen in deelgebied Houtland

	n	Zeker niet - nee	onbeslist	Ja – absoluut zeker
Verdieping				
Biologische landbouw	174	81,6	15,5	2,8
Kweek streekeigen rassen	171	64,3	29,8	5,8
Groenbedekking	181	29,3	18,8	52,0
Mechanische onkruidbestrijding	174	51,7	37,4	10,9
Bebossing	161	84,5	11,8	3,7
Vermarkting	516	77,3	16,1	6,6

	n	Zeker niet - nee	onbeslist	Ja – absoluut zeker
Verbreiding				
Beheersovereenkomsten	1061	63,7	29,9	6,4
Hoevetoerisme	171	78,9	17,5	3,5
Zorgboerderij	172	79,1	19,2	1,8
Kinderboerderij	170	84,1	14,7	1,2
Plattelandsklassen	170	77,1	20,6	2,4
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...	176	59,7	31,3	9,1

Bron : eigen enquête bij land- en tuinbouwers in het Meetjesland, 2004

Straatdorpengebied

Opvallend in dit gebied is de ruime verspreiding van beheersovereenkomsten. Dit gebied valt dan ook volledig in waterwingebied, wat meteen de verklaring geeft. Vermarkting is procentueel vrij goed aanwezig. Er is heel grote bereidheid om meer groenbedekking in te zaaien en ook voor nieuwe beheersovereenkomsten is er een grote mate van openheid.

Tabel 66 : Bestaande vormen van verdiepte en verbrede landbouw in het deelgebied Straatdorpen

	n	%
Verdieping		
Biologische landbouw	1	1,3
Kweek streekeigen rassen	4	5,1
Groenbedekking	29	37,2
Mechanische onkruidbestrijding	3	3,8
Milieuvriendelijke sierteelt	2	40,0
Bebossing	3	3,8
Vermarkting	9	11,5
Verbreiding		
Beheersovereenkomsten	44	56,4
Hoevetoerisme	2	2,6
Zorgboerderij	1	1,3
Kinderboerderij	0	0,0
Plattelandsklassen	0	0,0
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...	11	14,1

Bron : eigen enquête bij land- en tuinbouwers in het Meetjesland, 2004

Tabel 67 : Bereidheid om nieuwe vormen van verdiepte en verbrede landbouw op te nemen in deelgebied Straatdorpen

	n	Zeker niet - nee	Onbeslist	Ja – absoluut zeker
Verdieping				
Biologische landbouw	49	83,7	16,3	0,0
Kweek streekeigen rassen	49	65,3	26,5	8,2
Groenbedekking	57	21,1	7,0	71,9
Mechanische onkruidbestrijding	52	44,2	42,3	13,4
Bebossing	48	75,0	18,8	6,3
Vermarkting	146	74,0	21,2	4,8
Verbreding				
Beheersovereenkomsten	313	58,1	28,8	13,1
Hoeevetoerisme	49	73,5	22,4	4,1
Zorgboerderij	49	67,3	28,6	4,1
Kinderboerderij	50	78,0	22,0	0,0
Plattelandsklassen	50	72,0	28,0	0,0
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...	53	39,6	43,4	17,0

Bron : eigen enquête bij land- en tuinbouwers in het Meetjesland, 2004

Oude Veldgebieden

Op vandaag heeft nog maar een kwart van de respondenten een beheersovereenkomst afgesloten en zaait slecht een kwart groenbedekkers in. Voor het inzaaien van groenbedekkers is de bereidheid groot. De bereidheid voor het afsluiten van beheersovereenkomsten is daarentegen eerder laag. Dit kan problemen scheppen omdat het een beleidsoptie is om in de Oude Veldgebieden de inplanting van kleine landschapselementen te stimuleren. Opvallend is ook de lage deelname aan openbedrijvendagen of de bereidheid bedrijfsbezoeken te ontvangen.

Tabel 68 : Bestaande vormen van verdiepte en verbrede landbouw in het deelgebied Oude Velden

	n	%
Verdieping		
Biologische landbouw	0	0,0
Kweek streekeigen rassen	0	0,0
Groenbedekking	43	25,3
Mechanische onkruidbestrijding	4	2,4
Milieuvriendelijke sierteelt	3	60,0
Bebossing	0	0,0
Vermarkting	13	7,6
Verbreding		
Beheersovereenkomsten	42	24,7
Hoevetoeisme	1	0,6
Zorgboerderij	1	0,6
Kinderboerderij	0	0,0
Plattelandsklassen	2	1,2
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...	13	7,6

Bron : eigen enquête bij land- en tuinbouwers in het Meetjesland, 2004

Tabel 69 : Bereidheid om nieuwe vormen van verdiepte en verbrede landbouw op te nemen in deelgebied Oude Velden

	n	Zeker niet - nee	onbeslist	Ja – absoluut zeker
Verdieping				
Biologische landbouw	119	89,1	10,1	0,8
Kweek streekeigen rassen	114	69,3	25,4	5,3
Groenbedekking	127	29,9	20,5	49,6
Mechanische onkruidbestrijding	118	48,3	37,3	14,4
Bebossing	113	85,8	12,4	1,8
Vermarkting	352	75,6	19,0	5,4

	n	Zeker niet - nee	onbeslist	Ja – absoluut zeker
Verbreding				
Beheersovereenkomsten	735	63,1	29,1	7,8
Hoevetoerisme	121	79,3	16,5	4,1
Zorgboerderij	119	84,9	14,3	0,8
Kinderboerderij	119	84,9	14,3	0,8
Plattelandsklassen	118	74,6	22,9	2,5
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...	120	52,5	32,5	15,0

Bron : eigen enquête bij land- en tuinbouwers in het Meetjesland, 2004

Vernieuwde veldgebieden

Ook in dit gebied zijn er op vandaag relatief weinig boeren die een beheersovereenkomst hebben afgesloten of die groenbedekkers inzaaien. Dit hangt wellicht samen met de aard van de bedrijfsvoering (melkvee) en de beperkte mogelijkheden tot het afsluiten van MBO's in dit gebied. Ook hier is het opvallend de lage deelname aan openbedrijvendagen of de bereidheid bedrijfsbezoeken te ontvangen te moeten vaststellen.

Tabel 70 : Bestaande vormen van verdiepte en verbrede landbouw in het deelgebied Vernieuwde Velden

	n	%
Verdieping		
Biologische landbouw	0	0,0
Kweek streekeigen rassen	2	2,4
Groenbedekking	19	22,9
Mechanische onkruidbestrijding	1	1,2
Milieuvriendelijke sierteelt	0	0,0
Bebossing	0	0,0
Vemarkting	5	6,0
Verbreding		
Beheersovereenkomsten	19	22,9
Hoevetoerisme	0	0,0
Zorgboerderij	0	0,0
Kinderboerderij	1	1,2
Plattelandsklassen	1	1,2
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...	4	4,8

Bron : eigen enquête bij land- en tuinbouwers in het Meetjesland, 2004

Tabel 71 : Bereidheid om nieuwe vormen van verdiepte en verbrede landbouw op te nemen in deelgebied Vernieuwe Velden

	n	Zeker niet - nee	Onbeslist	Ja – absoluut zeker
Verdieping				
Biologische landbouw	55	96,4	3,6	0,0
Kweek streekeigen rassen	54	68,5	25,9	5,6
Groenbedekking	59	23,7	22,0	54,2
Mechanische onkruidbestrijding	55	50,9	40,0	9,1
Bebossing	51	92,2	5,9	2,0
Vermarkting	156	87,2	10,9	1,9
Verbreding				
Beheersovereenkomsten	328	65,2	27,7	7,0
Hoevertoerisme	56	80,4	17,9	1,8
Zorgboerderij	54	85,2	13,0	1,9
Kinderboerderij	54	83,3	14,8	1,9
Plattelandsklassen	53	75,5	24,5	0,0
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...	54	68,5	18,5	13,0

Bron : eigen enquête bij land- en tuinbouwers in het Meetjesland, 2004

Stroomgebied Poeke en Oude Kale

Vermarkting is in dit deelgebied procentueel het sterkst aanwezig. Er zijn al heel wat beheersovereenkomsten afgesloten en de bereidheid om dit verder te doen is vrij groot. Ook het inzaaien van groenbedekkers kan nog worden uitgebreid. Er is een grote bereidheid om het bedrijf open te stellen voor buitenstaanders door het organiseren van bedrijfsbezoeken of deelname aan open bedrijvendagen. Dit kan een goede aanzet zijn om initiatieven op te zetten die de stadbewoners dichterbij het platteland en de landbouw kunnen brengen.

Tabel 72: Bestaande vormen van verdiepte en verbrede landbouw in het deelgebied Poeke en Oude Kale

	n	%
Verdieping		
Biologische landbouw	1	1,1
Kweek streekeigen rassen	2	2,2
Groenbedekking	26	29,2
Mechanische onkruidbestrijding	6	6,7
Milieuvriendelijke sierteelt	4	66,6
Bebossing	5	5,6
Vemarkting	11	12,4
Verbreiding		
Beheersovereenkomsten	36	40,4
Hoevetoeisme	2	2,2
Zorgboerderij	1	1,1
Kinderboerderij	1	1,1
Plattelandsklassen	1	1,1
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...	11	12,4

Bron : eigen enquête bij land- en tuinbouwers in het Meetjesland, 2004

Tabel 73 : Bereidheid om nieuwe vormen van verdiepte en verbrede landbouw op te nemen in deelgebied Poeke en Oude Kale

	n	Zeker niet - nee	Onbeslist	Ja – absoluut zeker
Verdieping				
Biologische landbouw	61	83,6	13,1	3,2
Kweek streekeigen rassen	61	55,7	36,1	8,2
Groenbedekking	63	25,4	17,5	57,1
Mechanische onkruidbestrijding	61	52,5	29,5	18,0
Bebossing	60	75,0	16,7	8,3
Vemarkting	175	69,7	21,7	8,6

	n	Zeker niet - nee	Onbeslist	Ja – absoluut zeker
Verbreiding				
Beheersovereenkomsten	353	51,8	35,1	13,0
Hoevetoeiisme	61	80,3	18,0	1,6
Zorgboerderij	62	72,6	24,2	3,2
Kinderboerderij	61	78,7	18,0	3,3
Plattelandsklassen	61	75,4	23,0	1,6
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...	63	46,0	33,3	20,7

Bron : eigen enquête bij land- en tuinbouwers in het Meetjesland, 2004

6.5. Ruimtelijke kwaliteit

6.5.1. Methodiek

De belangrijkste belangenconflicten tussen de verschillende gebruikers van het platteland in het Meetjesland worden besproken. Hierbij staat het begrip ruimtelijke kwaliteit²⁶ voorop. Het gebruik van de ruimte voor land- en tuinbouw wordt beoordeeld op de consequenties voor de ruimtelijke kwaliteit. Drie aspecten van ruimtelijke kwaliteit kunnen onderscheiden worden :

- Gebruikswaarde : heft betrekking op de functionele geschiktheid voor gebruik in de land- en tuinbouwsector. Hierbij komen zowel het socio-economisch belang van de sector als neveneffecten op recreatie, wonen en milieu aan bod.
- Belevingswaarde : wordt bepaald door de indrukken die mensen opdoen in de betrokken ruimte. Met betrekking tot de land- en tuinbouw heeft het voornamelijk te maken met visuele aspecten zoals eenheid en onderhoud.
- Toekomstwaarde : gelinkt met het duurzaam in stand houden van de milieukwaliteit zodat de ruimte op langere termijn geschikt blijft voor uiteenlopende functies. Het heeft te maken met de mate waarin de ruimtelijke structuur van een regio toekomstige ontwikkelingen kan dragen. Een economische toekomst voor de landbouw op langere termijn kan bijdragen tot een verbetering van de ruimtelijke kwaliteit. Daarenboven blijft de technische kwaliteit van gebouwen en gronden op peil. Het betreft in feite de toekomstige gebruiks- en belevingswaarde.

²⁶ Alleblas, J.T.W., Ten Boekhorst, J.K.M. & De Haas, V. (1996). Vier kassengebieden in Europa : visie op ruimtelijke kwaliteit. LEI-DLO, Den Haag, Nederland, Onderzoeksverslag 148, 177 p.

Bij onderzoek naar ruimtelijke kwaliteit moet een onderscheid gemaakt worden tussen de verschillende groepen betrokken personen. Volgende groepen komen aan bod :

- agrarische bevolking en bedrijven ;
- niet-agrarische bevolking en bedrijven ;
- recreanten en passanten.

Het heeft te maken met de verschillende perceptie van de drie aspecten van ruimtelijke kwaliteit. De verschillende perceptie staat in verband met verschillende belangen. De drie ruimtelijke aspecten worden voor de drie betrokken groepen afzonderlijk gewaardeerd. De relatieve aanduiding van het belang dat gehecht wordt aan verschillende aspecten van ruimtelijke kwaliteit kunnen verschillen. Aldus is de gebruikswaarde voor recreanten en passanten nauwelijks van toepassing op ruimte ingenomen door de land- en tuinbouwsector, terwijl voor de agrarische bevolking de gebruikswaarde uitermate belangrijk is. Op het niveau van de belevingswaarde wordt zowat het omgekeerde beeld bekomen.

Tabel 74 : Ruimtelijke kwaliteiten

Groepen betrokkenen	Drie ruimtelijke aspecten		
	Gebruikswaarde	Belevingswaarde	Toekomstwaarde
Agrarische bevolking			
Niet-agrarische bevolking			
Recreanten en passanten			

Bron : Alleblas et al., 1996.

	Zeer sterk verband		Relatief zwak verband
	Sterk verband		Nauwelijks van toepassing

Aan de hand van persoonlijke interviews met vooraanstaande getuigen en mensen ter plekke en op basis van de verzamelde informatie wordt zo per deelruimte een beeld geschetst van de problemen en potenties voor het desbetreffende gebied.

6.5.2. Analyse

Deelgebied : Polder- en Krekengebied

Voor de deelruimte wordt een beeld gegeven van problemen en potenties. Telkens wordt gewezen op de relatie tussen aspecten van ruimtelijke kwaliteit voor de verschillende groepen. In verband met kwaliteit worden volgende aspecten kwalitatief benaderd op basis van bovenstaande informatie over het deelgebied en gesprekken met vooraanstaande getuigen :

- gebruikswaarde : bodem, bedrijfsvorm en –grootte, ligging ten opzichte van afzetmarkt (functionele relatie), ruimtelijke druk, planologische zekerheid, prijzen van grond, wonen/recreëren, economie ;
- belevingswaarde : ruimtelijke eenheid, vrijheid van gebruik, toezicht en onderhoud ;
- toekomstwaarde : ecologische duurzaamheid, economische duurzaamheid.

	Drie ruimtelijke aspecten		
	Gebruikswaarde	Belevingswaarde	Toekomstwaarde
Agrarische gebruikers			

Voor de agrarische gebruikers is de gebruikswaarde van het deelgebied “Polders en Kreeken” uitgesproken hoog. De landbouwkundige kwaliteit van de klei en zandleem gronden is hoog, akkerbouw met teelt van aardappelen, bieten, vlas en granen vormt er de voornaamste activiteit. De akkerbouw wordt vaak gecombineerd met een vee-teeltactiviteit (rundvee- en varkenshouderij) in het westen. In het noordoosten kan ook fruitteelt teruggevonden worden. De landbouw is er dynamisch en wordt gekenmerkt door rendabele beroepslandbouw bedrijven. Het gaat hoofdzakelijk om jonge bedrijfsleiders. Het aandeel wijkers is dan ook relatief klein.

De belevingswaarde voor de agrarische gebruikers is zeer hoog. Het overgrote deel van de totale oppervlakte is agrarisch gebied of landschappelijk waardevol agrarisch gebied. Het gaat om een open, sterk gestructureerd, homogeen landbouw gebied met grote kavels waar de akkerbouw ruimtelijk structuurbepalend is. Daarenboven is er op vandaag weinig druk vanuit woonkernen of industrie- en ambachtelijke zones. Het gebied is niet alleen op landbouwkundig gebied waardevol, ook op het gebied van milieu en natuur heeft deze streek een uitgesproken troef met de aanwezigheid van waardevolle en unieke kreeken. De afbakening tussen landbouw enerzijds en milieu en natuur anderzijds stelt op vandaag geen problemen. Op het vlak van recreatie geeft de zachte recreatie van wandelaars en fietsers geen aanleiding tot conflicten.

De toekomstwaarde voor de agrarische gebruikers blijft zeer hoog. Ook naar de toekomst toe zal de druk vanuit wonen, werken, recreatie beperkt blijven. De druk vanuit natuur en milieu daarentegen neemt wel toe. Bij de uitbreiding van het Vlaams Ecologisch Netwerk fase twee (VEN2) dreigen waardevolle en vruchtbare percelen landbouwgrond hun landbouwkundige waarde volledig te verliezen. Dit stelt enkele jonge bedrijfsleiders voor een onzekere toekomst.

	Drie ruimtelijke aspecten		
	Gebruikswaarde	Belevingswaarde	Toekomstwaarde
Niet-agrarische gebruikers			

Voor niet-agrarische gebruikers is de gebruikswaarde voor zowel wonen als werken eerder zwak door het uitgesproken accent op landbouw en natuur in dit gebied. De typische landelijke dorpjes en de uitgestrekte polderzichten zorgen wel voor een zeer hoge belevingswaarde voor bewoners van dit gebied, dit zowel binnen als buiten de woonkernen. Het vooruitzicht op behoud van landbouw en natuurwaarde in deze streek geeft een hoge toekomstwaarde voor wonen in dit gebied. Voor niet agrarische bedrijvigheid is de toekomstwaarde echter nauwelijks van toepassing.

	Drie ruimtelijke aspecten		
	Gebruikswaarde	Belevingswaarde	Toekomstwaarde
Recreanten en passanten			

Voor zachte recreanten is de gebruikswaarde en vooral de belevingswaarde van deze deelruimte zeer hoog. De belevingswaarde hangt samen met het open en vlakke landschappelijk karakter van dit gebied, de aanwezigheid van natuur en een ruime keuze aan fiets- en wandelroutes en ruitersporen langs rustige wegen. Dit biedt heel wat mogelijkheden voor kort verblijfstoerisme, het aanbieden van eten en drinken langs recreatieve routes en de verkoop van hoeve- en streekproducten.

Deelgebied : het Houtland

	Drie ruimtelijke aspecten		
	Gebruikswaarde	Belevingswaarde	Toekomstwaarde
Agrarische gebruikers			

Voor de agrarische gebruikers is de gebruikswaarde van het gebied "Houtland" zeer hoog, Ondanks de mindere landbouw kundige kwaliteit van de zandgronden Er heeft zich hier immers een dynamische grondgebonden veehouderij ontwikkeld met grasland en maïs als voornaamste teelten, die kan beschikken over relatief grote kavels. Recent is in de ganse Zandstreek een evolutie merkbaar waarbij veetelers krachtvoerders vervangen door eigen teelt. Granen kunnen nu al meer teruggevonden worden in het landschap en deze evolutie zal zich verder zetten. Dit hangt samen met de opkomst van de mengvoederwagen. Her en der verspreid kan ook sierteelt en boomkwekerij teruggevonden worden in dit gebied. De landbouw is er dynamisch en de rendabiliteit van de bedrijven is goed.

De belevingswaarde voor de agrarische gebruikers is hoog. Het overgrote deel van de totale oppervlakte is agrarisch gebied of landschappelijk waardevol agrarisch gebied. Op vandaag is de druk vanuit andere functies als wonen, werken, recreatie en natuur beperkt. In het noorden en het westen van dit gebied zijn de percelen relatief groot binnen een kenmerkend dambordpatroon en drevenstructuur. In het oosten zijn de percelen kleiner en meer versnipperd door kronkelende wegen. De veeteelt die al vroeg tot ontwikkeling kwam in de gehele zandstreek is enigszins verouderd. Daarnaast is een groot deel van de zandstreek waterwingebied waar minder bemesting per hectare mogelijk is. Er is dus nood aan meer grond voor dezelfde veeteeltproductie. Grond van wijkers zal zo gemakkelijk afnemers vinden. Beide tendensen samen zullen aanleiding geven tot rationalisatie en schaalvergroting.

De toekomstwaarde voor de agrarische gebruikers is hoog. Als deel van de buiten-gebiedregio Veldzone Brugge - Meetjesland zal het grootste deel van de huidige landbouw oppervlakte als dusdanig behouden blijven. Toch is er naar de toekomst toe druk vanuit andere functies. De verdere groei van wonen, woonondersteunende functies en lokale bedrijvigheid wordt immers gebundeld rond de centrale kernen Eeklo en Maldegem alsook de ontwikkeling van nieuwe regionale bedrijventerreinen. Ook de woonkernen van Kaprijke en Assenede zullen op termijn woonuitbreidingsgebieden aansnijden. Bosuitbreiding rond het provinciaal domein "Het Leen" en de Lembeekse bossen en de zoektocht naar een stadsbos voor Eeklo hypothekeren de toekomstkansen van enkele jonge landbouwers in de onmiddellijke omgeving.

Ten slotte moet er zorg voor gedragen worden dat de uitbreiding van de industrie van het havengebied ten oosten van het Meetjesland blijft. Op vandaag dient de R4 als barrière en dit blijft best naar de toekomst toe behouden.

	Drie ruimtelijke aspecten		
	Gebruikswaarde	Belevingswaarde	Toekomstwaarde
Niet-agrarische gebruikers			

Voor de niet-agrarische gebruikers heeft dit gebied een hoge gebruikswaarde door de aanwezigheid van sterke woon- en werkgebieden. Ook de belevingswaarde is hoog want de woon- en werkfunctie is ingebed in een uitgesproken open gebied. Naar de toekomst toe wordt in de verschillende structuurplannen voldoende ruimte open gelaten voor het behoud, de verdere ontwikkeling en de versterking van beide functies in dit gebied. De toekomstwaarde is dan ook zeer hoog.

	Drie ruimtelijke aspecten		
	Gebruikswaarde	Belevingswaarde	Toekomstwaarde
Recreanten en passanten			

Voor recreanten en passanten is de gebruikswaarde van dit gebied minder uitgesproken. Toch bieden het provinciaal domein “Het Leen” en de Lembeekse bossen voldoende mogelijkheden tot passieve recreatie. De rest van het gebied is dan weer minder aantrekkelijk ondanks de open ruimte. Naar de toekomst toe zal deze situatie weinig veranderen tenzij flinke inspanningen worden geleverd om passieve recreatie in deze streek aantrekkelijk te maken.

Deelgebied : Straatdorpengebied

	Drie ruimtelijke aspecten		
	Gebruikswaarde	Belevingswaarde	Toekomstwaarde
Agrarische gebruikers			

Voor de agrarische gebruikers is de gebruikswaarde van het deelgebied “straatdorpen” hoog. Ondanks de zandgrond en de aanduiding als waterwingebied is hier een duidelijke aanwezigheid van veeteelt. De druk vanuit de woonfunctie is in dit gebied vrij hoog. Toch wordt de toekomstwaarde hoog ingeschat. Het komt de overheid toe voldoende grond te blijven voorzien voor de aanwezige boeren, in het licht van de hoger beschreven rationalisatie en schaalvergroting binnen de veeteeltsector. Het open gebied tussen Waarschoot en Lovendegem biedt hier uitstekende kansen voor en kan aansluiting vinden met het verkavelingsgebied Maldegem - Zomergem, de Vernieuwde Veldgebieden. Het open gebied ten noorden van Waarschoot naar Eeklo komt onder druk van woonuitbreiding, zoekzone voor een ambachtelijke zone, de aanleg van een ringweg ter ontsluiting van de bestaande ambachtelijke zone en bosuitbreiding.

Er is op vandaag een groene buffer tussen Waarschoot en Eeklo. Het wordt een belangrijke beleidskeuze die open te houden of op te geven. Een belangrijk aandachtspunt bij dit alles is dat 63 % van de landbouwgrond in gebruik is door jonge bedrijfsleiders. Een te grote afvloe van de al schaarse landbouwgrond naar andere functies kan de toekomstkansen van deze land- en tuinbouwers hypothekeren.

	Drie ruimtelijke aspecten		
	Gebruikswaarde	Belevingswaarde	Toekomstwaarde
Niet-agrarische gebruikers			

Voor niet agrarische gebruikers is de gebruikswaarde heel hoog met drie belangrijke woonkernen als Eeklo, Waarschoot en Lovendegem waarrond belangrijke woonuitbreidingsgebieden zijn voorzien. Daarnaast is er ook een sterke aanwezigheid van nijverheid en diensten allerhande en is deze streek goed ontsloten richting Gent. Ten slotte kan dit gebied toch nog enigszins zijn open, landelijke karakter behouden. Omdat bewoning geconcentreerd wordt in woonkernen waardoor de beleving van het open, landelijk karakter voor een stuk verloren gaat wordt de belevingswaarde slechts hoog ingekleurd. De toekomstwaarde, als combinatie van toekomstige gebruiks- en belevingswaarde wordt wel heel hoog geschat, omdat de functies wonen en werken in de woonkernen versterkt worden en tegelijk de landelijke inbedding gegarandeerd kan worden.

	Drie ruimtelijke aspecten		
	Gebruikswaarde	Belevingswaarde	Toekomstwaarde
Recreanten en passanten			

Voor recreanten en passanten is de gebruikswaarde en belevingswaarde eerder zwak. Toch zijn er de bezienswaardige kastelen en landhuizen in Lovendegem en de Lieve-route.

Deelgebied : Oude Veldgebieden

	Drie ruimtelijke aspecten		
	Gebruikswaarde	Belevingswaarde	Toekomstwaarde
Agrarische gebruikers			

Voor de agrarische gebruikers is de gebruikswaarde van het deelgebied "Oude Velden" zeer groot. Ondanks de lage landbouwkundige kwaliteit van de zandgrond ontwikkelde zich hier een dynamische landbouw door in te spelen op de intensiveringsbeweging in de veeteelt. De belevingswaarde daarentegen is slechts hoog. Dit heeft vooral te maken met de versnipperde structuur van de landbouwgronden en de sterke aanwezigheid van bos enerzijds en wonen en werken anderzijds. De druk vanuit deze functies is dan ook groot naar de toekomst toe. Dit brengt veel onzekerheid met zich mee. Het is dan ook noodzakelijk dat de betrokken gemeenten duidelijke keuzes maken over het gebruik van de gronden voor de toekomst zodat een groot deel van deze onzekerheid kan weggenomen worden. Het versnipperde karakter van dit gebied kan echter behouden blijven en kan verder geaccentueerd worden door de inplanting van kleine landschapselementen. De op vandaag aanwezige intensieve veeteelt kan het moeilijk krijgen. Er dient dan ook op korte termijn gezocht te worden naar een redelijke oplossing waarbij de huidige activiteit niet in het gedrang komt. Een aanzet tot ruimtelijke oplossing rond mestverwerking en mestafzet dringt zich op. Op vandaag ontbreekt het immers niet aan initiatieven voor mestverwerking, maar aan ruimte waar dit toegelaten is. Voor de lange termijn moet erover gewaakt worden dat intensieve veeteelt in dit verwevingsgebied niet verdrukt wordt en ook in de toekomst kansen krijgt om zich in dit gebied te vestigen. De aanwezigheid van een sterk agro-business complex voor veeteelt moet immers door de ganse streek ondersteund en gedragen worden, vandaag en in de toekomst.

	Drie ruimtelijke aspecten		
	Gebruikswaarde	Belevingswaarde	Toekomstwaarde
Niet-agrarische gebruikers			

Voor de niet agrarische gebruikers biedt dit gebied op vandaag vele mogelijkheden wat wonen en werken betreft. Daarenboven is het gebied heel goed ontsloten en is de landschappelijke waarde hoog te noemen met de aanwezigheid van veel groen. De belevingswaarde is hoog. Ook voor de toekomst blijven de op vandaag al sterk ontwikkelde functies behouden en worden ze verder versterkt door het aansnijden van woonuitbreidingsgebieden en het aanduiden van zoekzones voor ambachtelijke zone. Ook de natuurwaarde wordt versterkt door de aanplanting van nieuwe bossen en het integreren van kleine landschapselementen in het landschap.

	Drie ruimtelijke aspecten		
	Gebruikswaarde	Belevingswaarde	Toekomstwaarde
Recreanten en passanten			

Voor recreanten en passanten bieden de bossen heel wat mogelijkheden voor passieve recreatie. De landelijke wegen bieden een afwisselend beeld van bossen, open landschappen, dreven en kleine landschapselementen en verhogen de belevingswaarde. De versterking van deze elementen in de toekomst houdt de toekomstwaarde hoog.

Deelgebied : Vernieuwde Veldgebieden

	Drie ruimtelijke aspecten		
	Gebruikswaarde	Belevingswaarde	Toekomstwaarde
Agrarische gebruikers			

Voor de agrarische gebruiker is de gebruikswaarde van het deelgebied "Vernieuwde Velden" heel hoog. De landbouw kundig laagkwalitatieve zandgrond laat toe een sterke grondgebonden melkveehouderij uit te bouwen. Door de ruilverkaveling uit de jaren '70 beschikken de melkveehouders over grote aaneengesloten percelen grasland. De landbouw is er dan ook dynamisch.

De belevingswaarde voor de agrarische gebruikers is zeer hoog. Het overgrote deel van de totale oppervlakte is agrarisch gebied of landschappelijk waardevol agrarisch gebied. Er is op vandaag weinig tot geen druk vanuit andere functies.

De toekomstwaarde voor de agrarische gebruikers is zeer hoog in zoverre dit gebied als dusdanig behouden blijft. In Maldegem stellen zich op dit vlak naar de toekomst toe weinig problemen. In Zomergem moet rekening gehouden worden met het aansnijden van woonuitbreidingsgebieden in de woonkern Oostwinkel. De woonuitbreidingsgebieden ten zuiden van Zomergem vallen buiten dit deelgebied dat zich ten noorden van de dorpskern van Zomergem bevindt. Ook vanuit natuur wil men in de toekomst aan dit aaneengesloten landbouwgebied raken door de aanleg van groene "stapstenen" tussen het Keigat en het provinciaal domein "Het Leen". De stimulering van kleine landschapselementen of het creëren van groene "stapstenen" kan leiden tot versnippering, wat de toekomstkansen van de grondgebonden veehouderij kan hypothekeren en is bijgevolg niet wenselijk.

	Drie ruimtelijke aspecten		
	Gebruikswaarde	Belevingswaarde	Toekomstwaarde
Niet-agrarische gebruikers			

Voor de niet agrarische bevolking is de gebruikswaarde eerder laag. De dorpskernen van Adegem en Zomergem bevinden zich langs de rand van het gebied en eventuele woonuitbreiding rond deze kernen is niet binnen het gebied voorzien. Oostwinkel zal iets uitbreiden, maar blijft een kleinere woonkern.

	Drie ruimtelijke aspecten		
	Gebruikswaarde	Belevingswaarde	Toekomstwaarde
Recreanten en passanten			

Voor recreanten en passanten is de gebruikswaarde eerder zwak. Toch zorgt het open landschap en de wijde vergezichten voor een hoge belevingswaarde. Indien naar de toekomstwerk wordt gemaakt van de uitbouw van een netwerk voor passieve recreatie biedt dit gebied op dit vlak enig perspectief.

Deelgebied : Stroomgebied Poeke en Oude Kale

	Drie ruimtelijke aspecten		
	Gebruikswaarde	Belevingswaarde	Toekomstwaarde
Agrarische gebruikers			

Voor de agrarische gebruikers is de gebruikswaarde van het deelgebied "Poeke en Oude Kale" zeer hoog. De landbouwkundige kwaliteit van de zandleemgronden is hoog. De teelten zijn divers van industriegroenten over maïs tot grasland. Daarnaast is er ook een sterke aanwezigheid van tuinbouw in Nevele. Daarenboven is er ook een duidelijke aanwezigheid van veeteelt. De belevingswaarde is slechts hoog omwille van het versnipperde karakter van het areaal. De landbouwactiviteit vormt evenwel het landschap en geeft het zijn uitgesproken open karakter. De toekomstwaarde wordt hoog geschat. Het aantal wijkers ligt wel vrij hoog in dit gebied. Dit heeft vooral te maken met de aanwezigheid van verouderde veeteeltbedrijven en de vrij grote versnippering van het areaal. Om de toekomstwaarde van dit gebied op te trekken, die ontegensprekelijk aanwezig is, zijn duidelijke initiatieven nodig. Vooreerst moet de aanwezige tuinbouw de nodige ontwikkelingskansen krijgen. Daarnaast moet een duidelijke visie ontwikkeld worden die de rationalisatie en schaalvergroting of reconversie binnen de grondgebonden veeteelt vorm geeft. Zonder duidelijke visie dreigt het versnipperde landbouw areaal van vele wijkers over te gaan in handen van hobbygebruikers waardoor de toekomstkansen van blijvers in het gedrang komen.

	Drie ruimtelijke aspecten		
	Gebruikswaarde	Belevingswaarde	Toekomstwaarde
Niet-agrarische gebruikers			

Voor niet-agrarische gebruikers is de gebruikswaarde hoog. De woonfunctie in een landelijke streek krijgt voldoende ruimte en de goede ontsluiting van dit gebied geeft gemakkelijke en vlotte toegang tot het stedelijk gebied en het havengebied. Het landelijk karakter verzekert de grote belevingswaarde en de voorziening van voldoende woonuitbreiding houdt de toekomstwaarde hoog voor dit gebied.

	Drie ruimtelijke aspecten		
	Gebruikswaarde	Belevingswaarde	Toekomstwaarde
Recreanten en passanten			

Hoewel de landelijke wegen en het landelijk karakter voldoende mogelijkheden bieden tot passieve recreatie dient toch opgemerkt dat de voorzieningen hiervoor onvoldoende zijn uitgebouwd. Zonder duidelijke initiatieven voor de toekomst blijft de toekomstwaarde relatief zwak.

7. PERSPECTIEVEN EN BELEIDSAANBEVELINGEN

In wat volgt worden beleidsaanbevelingen geformuleerd voor de provinciale en gemeentelijke overheden op basis van de hoger verzamelde informatie. Deze aanbevelingen kunnen het bestaande kader waarbinnen de land- en tuinbouw werken optimaliseren. Op die manier kunnen knelpunten weggewerkt worden en opportuniteiten worden aangeboord teneinde een gunstig toekomstperspectief te bieden aan de land- en tuinbouw in het Meetjesland. In een eerste deel wordt per gemeente enkele perspectieven geschetst waarbij de belangrijkste bevindingen uit de studie die gelden voor de gemeente op een rij worden gezet. In een tweede luik worden algemene beleidsaanbevelingen geformuleerd.

7.1. Perspectieven per gemeente

Per gemeente worden de belangrijkste kerncijfers en bevindingen uit deze studie samengebracht. Voor een gedetailleerd overzicht wordt doorverwezen naar het project “Studie Landelijk Gebied”.

PROJECT “STUDIE LANDELIJK GEBIED”

De provinciale dienst Land- en Tuinbouw ondersteunt geïnteresseerde Oost-Vlaamse gemeentebesturen bij het formuleren van beleidsaanbevelingen voor de land- en tuinbouw op gemeentelijk niveau. Dit gebeurt door het uitwerken van een “Studie Landelijk Gebied” voor het grondgebied van de gemeente. De “Studie Landelijk Gebied” kan beschouwd worden als objectieve informatiebron en een nuttig beleidsinstrument bij de gemeentelijke structuurplanning.

De bestaande agrarische structuur wordt geanalyseerd aan de hand van gegevens uit de landbouw telling. Hierbij wordt bijvoorbeeld het aantal bedrijven, de bedrijfstypes, de economische dimensie, de tewerkstelling, opvolging, teeltoppervlaktes, enz. besproken. Deze gegevens worden ook ruimtelijk gesitueerd door middel van kaartenmateriaal.

Op basis van de ruimtelijke kenmerken wordt de agrarische structuur onderverdeeld in deelgebieden. Voor elk van deze deelgebieden worden knelpunten en potenties geïnventariseerd.

Belangrijke doelstellingen bij het formuleren van aanbevelingen zijn : (1) het creëren van rechtszekerheid voor de bestaande agrarische bedrijven en (2) het ruimtelijk-structureel versterken van het agrarisch gebied via een onderbouwd vergunningenbeleid.

Met als doel het agrarisch gebied te versterken is het voor gemeenten zinvol een onderscheid te maken tussen “open landbouwgebieden van lokaal belang” en “multifunctionele landbouwgebieden van lokaal belang”. Binnen die gebieden kan dan een beleid gevoerd worden dat ofwel gericht is op het behoud van de open ruimte en het agrarisch grondgebruik, met aandacht voor de ontwikkeling van laagdynamische functies, ofwel op het creëren van specifieke ontwikkelingsmogelijkheden voor bedrijven die in open landbouwgebieden niet of zeer geringe ontwikkelingskansen hebben. In de studie wordt een voorstel uitgewerkt voor deze differentiatie.

Tenslotte worden een aantal maatregelen voorgesteld die kunnen bijdragen tot het versterken van de agrarische structuur, het stimuleren van een duurzame landbouw of het verbeteren van overleg en communicatie. Daarbij wordt rekening gehouden met de mogelijkheden voor verdieping en verbreding t.t.z. de land- en tuinbouwer als beheerder van het landschap, als aanbieder van hoevetoerisme, als verzorger van sociale opdrachten, enz.

De Studie Landelijk Gebied evolueert met andere woorden naar een gemeentelijk landbouw ontwikkelingsplan waarbij de nadruk ligt op duurzaamheid in al haar facetten : economisch, sociaal en ecologisch met respect voor mens (boer en burger), milieu, natuur en landschap.

AALTER

Oppervlakte land- en tuinbouwgebruik (NIS, 2003)	4.831 ha
Oppervlakte land- en tuinbouwgebruik/totale oppervlakte gemeente	65 %
Aantal bedrijven (NIS, 2003)	281
% blijvers in 2015	67 %
Deelgebieden	Oude Veldgebieden, Stroomgebied Poeke en Oude Kale
Studie Landelijk Gebied uitgevoerd	neen

Het noorden van Aalter ligt in het deelgebied “Oude Veldgebieden”, het zuiden maakt deel uit van deelgebied “Stroomgebied Poeke en Oude Kale”.

De landbouw gebieden in de “Oude Veldgebieden” zijn tamelijk versnipperd en worden afgewisseld met bosgebieden. Het aandeel van grasland en weiden (53 %) in het totale bodemgebruik is er duidelijk groter dan gemiddeld in het Meetjesland. Dit hangt samen met de bodemgeschiktheid, de gronden met een minder goede bodem zijn dikwijls bos gebleven of zijn eerder geschikt gebleken voor grasland en maïs dan voor akkerbouwgewassen. Meer dan 70 % van de gronden zijn geschikt voor boomkweek.

In de “Stroomgebied van Poeke en Oude Kale” is een hoog aandeel gronden geschikt voor de teelt van grasland en maïs. Dit komt ook naar voren in het bodemgebruik. Ook akkerbouwgewassen komen in dit deelgebied meer voor. Meer dan 50% van de gronden is geschikt voor boomkweek. De bodems zijn ook in hoge mate geschikt voor tuinbouwgewassen, in het bijzonder voor groenteteelt. Meer dan een derde van de tuinbouw bedrijven is dan ook in dit gebied gevestigd.

De landbouw percelen zijn gemiddeld kleiner dan in de rest van het Meetjesland. In de “Oude Veldgebieden” is er meer landbouwgrond in gebruik bij bedrijfsleiders jonger dan 50 jaar (55 %) dan in het “Stroomgebied Poeke en Oude Kale”.

Aalter ligt volledig in “kwetsbaar gebied water” met de bijhorende beperkingen op vlak van bemesting.

De verschillende vormen van beheersovereenkomsten zijn goed ingeburgerd. Er is echter weinig groeipotentieel want de bereidheid om dit verder te doen of bijkomende vormen van beheersovereenkomsten af te sluiten is laag. Het inzaaien van groenbedekkers is ruim verspreid en kan wel nog flink worden uitgebreid. Er is een grote bereidheid om het bedrijf open te stellen voor buitenstaanders door het organiseren van bedrijfsbezoeken of deelname aan open bedrijvendagen. Dit kan een goede aanzet zijn om initiatieven op te zetten die de stadbewoners dichterbij het platteland en de landbouw kunnen brengen. De cijfers voor Aalter moeten wel voorzichtig geïnterpreteerd worden door de beperkte responsgraad (19 %) (zie verder Bijlage 2).

De gebruikswaarde voor de agrarische gebruikers in beide deelgebieden is heel hoog. De druk vanuit andere functies (natuur, wonen en werken) en de beperkingen op vlak van bemesting brengen in de "Oude Veldgebieden" onzekerheid met zich mee. De aanwezige intensieve veeteelt kan het moeilijk krijgen. Er dient dan ook op korte termijn gezocht te worden naar een redelijke oplossing waarbij de huidige activiteit niet in het gedrang komt. Voor de lange termijn moet erover gewaakt worden dat intensieve veeteelt in dit verwevingsgebied niet verdrukt wordt en ook in de toekomst kansen krijgt om zich in dit gebied te vestigen. De aanwezigheid van een sterk agro-business complex voor veeteelt in het Meetjesland moet immers door de ganse streek ondersteund en gedragen worden, vandaag en in de toekomst.

In de "Stroomgebied Poeke en Oude Kale" zijn het hoog aantal wijkers en de ontwikkelingsmogelijkheden voor tuinbouw belangrijke aandachtspunten.

ASSENEDE

Oppervlakte land- en tuinbouwgebruik (NIS, 2003)	7.240 ha
Oppervlakte land- en tuinbouwgebruik/totale oppervlakte gemeente	81 %
Aantal bedrijven (NIS, 2003)	312
% blijvers in 2015	72 %
Deelgebieden	Polder- en krekengebied, Houtland
Studie Landelijk Gebied uitgevoerd	neen

Het noorden van Assenede behoort tot het “Polder- en krekengebied”, het gedeelte ten zuiden van de polders bevindt zich in het “Houtland”.

Het Polder- en krekengebied is een opvallend agrarisch gebied in het Meetjesland. Het percentage landbouw oppervlakte ten opzichte van de totale oppervlakte is er het hoogst (85 %) en de bodemgeschiktheid is uitstekend zowel voor akkerbouw als voor andere teelten. Akkerbouwgewassen nemen een hoog aandeel in van de teeltoppervlakte, fruitteelt is opvallend aanwezig in het noorden van Assenede.

In het Houtland is een hoog aandeel gronden geschikt voor de teelt van grasland en maïs. De bodems zijn minder geschikt voor akkerbouwgewassen. Dit komt ook naar voren in het bodemgebruik. Grasland en maïs beslaan het hoofdaandeel van het landbouw gebruik. Ook groenteteelt is er belangrijk aanwezig.

De gemiddelde perceelsoppervlakte is het hoogst in het “Polder- en krekengebied” nl. 2 ha, in het Houtland is dit 1,46 ha (gemiddeld).

In het deelgebied Polder- en Krekengebied zijn er relatief weinig beperkingen met uitzondering van de natuurgebieden in de omgeving van de kreken. In het noordwesten van Assenede gelden bemestingsbeperkingen “nieuw kwetsbaar gebied water”. Van het deelgebied Houtland is het grootste deel wel ingekleurd als “oud” of “nieuw” kwetsbaar gebied.

Nog enkele opvallende verschillen tussen het Polder- en Krekengebied (PK) en het Houtland (HO) :

- 91 % van de tuinbouwgronden in PK gebruik is bij bedrijfsleiders jonger dan 50 jaar terwijl dit in het HO slechts 44 % is ;
- 72% van de gronden in PK zijn in gebruik door bedrijven met een hoge tot zeer hoge productie-omvang, in HO is dit 61 % ;
- in HO komen wel meer grote tuinbouw bedrijven voor.

Groenbedekking is ruim verspreid in Assenede en er is grote bereidheid hier verder mee te gaan. Er zijn al heel wat beheersovereenkomsten afgesloten in de streek maar de bereidheid om dit verder te doen of nieuwe vormen op te nemen is klein. Er is een lage gerapporteerde openheid voor bedrijfsbezoeken of deelname aan open bedrijvendagen (zie verder Bijlage 2).

Voor de agrarische gebruikers is de gebruikswaarde van het deelgebied “Polders en Kreken” uitgesproken hoog. Het gaat om een open, sterk gestructureerd, homogeen landbouwgebied met grote kavels waar de akkerbouw ruimtelijk structuurbepalend is. De landbouw is er dynamisch en wordt gekenmerkt door rendabele beroeps-landbouwbedrijven. Het gaat hoofdzakelijk om jonge bedrijfsleiders. Het aandeel wijkers is dan ook relatief klein.

Het PK gebied is niet alleen op landbouwkundig gebied waardevol, ook op het gebied van milieu en natuur heeft deze streek een uitgesproken troef met de aanwezigheid van waardevolle en unieke kreken. Bij de uitbreiding van het Vlaams Ecologisch Netwerkfase twee (VEN2) dreigen waardevolle en vruchtbare percelen landbouwgrond hun landbouwkundige waarde volledig te verliezen.

Ook in het gebied “Houtland” is de gebruikswaarde voor de agrarische gebruikers zeer hoog, ook al is de landbouwkundige kwaliteit van de zandgronden eerder klein. Er heeft zich hier evenwel een grondgebonden veehouderij ontwikkeld met grasland en maïs als voornaamste teelten. Recent is in de ganse Zandstreek een evolutie merkbaar waarbij veetelers krachtvoerders vervangen door eigen teelt. Granen kunnen nu al meer teruggevonden worden in het landschap en deze evolutie zal zich verder zetten. Dit hangt samen met de opkomst van de mengwagens. Her en der verspreid kan ook sierteelt en boomkwekerij teruggevonden worden in dit gebied. De landbouw is er dynamisch en de rendabiliteit van de bedrijven is goed.

Een groot deel van de zandstreek is waterwingebied waar minder bemesting per hectare mogelijk is. Er is dus nood aan meer grond voor dezelfde veeteeltproductie. Grond van wijkers zal zo gemakkelijk afnemers vinden. Beide tendensen samen zullen aanleiding geven tot rationalisatie en schaalvergroting.

Ten slotte moet er zorg voor gedragen worden dat de uitbreiding van de industrie van het havengebied ten oosten van het Meetjesland blijft. Op vandaag dient de R4 als barrière en dit blijft best naar de toekomst toe behouden.

EEKLO

Oppervlakte land- en tuinbouwgebruik (NIS, 2003)	1.731 ha
Oppervlakte land- en tuinbouwgebruik/totale oppervlakte gemeente	58 %
Aantal bedrijven (NIS, 2003)	102
% blijvers in 2015	62 %
Deelgebieden	Houtland, Straatdorpengebied
Studie Landelijk Gebied uitgevoerd	ja

De landbouw gebieden ten noorden en oosten van het centrum in Eeklo behoren tot deelgebied “Houtland”, de landbouw gebieden ten zuiden van het centrum tot het “Straatdorpengebied”.

In het “Straatdorpengebied” staat de landbouw onder verstedelijkingsdruk. Ongeveer 55 % van de gronden zijn in gebruik bij land- of tuinbouwers en de gemiddelde perceeloppervlakte (1,26 ha) is er laagst, in het Houtland is 73 % van de oppervlakte in landbouw gebruik en bedraagt de gemiddelde perceeloppervlakte 1,46 ha.

Zowel in het “Houtland” als in het “Straatdorpengebied” is een hoog aandeel van de gronden geschikt voor de teelt van grasland en maïs en zijn de bodems minder geschikt voor akkerbouwgewassen. Dit komt ook naar voren in het bodemgebruik. Grasland en maïs beslaan het hoofdaandeel van het landbouwgebruik. Akkerbouwgewassen komen minder voor. De bodems zijn ook in heel grote mate geschikt voor boomkweek en sierteelt.

De volledige oppervlakte van Eeklo is aangeduid als “oud” of “nieuw” kwetsbaar gebied water.

Na het Polder- en Krekengebied is het gebruik van land- en tuinbouwers jonger dan 50 jaar het hoogst in het Houtland en het Straatdorpengebied.

Opvallend in het “Straatdorpengebied” is de ruime verspreiding van beheersovereenkomsten. Dit gebied valt dan ook volledig in waterwingebied, wat meteen de verklaring geeft. Vermarkting is procentueel vrij goed aanwezig. Er is heel grote bereidheid om meer groenbedekking in te zaaien. Voor nieuwe beheersovereenkomsten is er een beperkte mate van openheid.

Ook in het Houtland zijn groenbedekking en beheersovereenkomsten in gebruik. De bereidheid om blijvend of meer groenbedekking in te zaaien is hier uitgesproken groot, er is daarentegen wel weerstand tegen het afsluiten van bijkomende beheersovereenkomsten. Hoeveeltoerisme is in deze streek vrijwel afwezig. Er is wel al een goede aanwezigheid van vermarkting van eigen producten (zie verder Bijlage 2).

Voor de agrarische gebruikers is de gebruikswaarde van het deelgebied “straatdorpen” hoog. Ondanks de zandgrond en de aanduiding als waterwingebied is hier een duidelijke aanwezigheid van veeteelt. De druk vanuit de woonfunctie is in dit gebied vrij hoog. Het komt de overheid toe voldoende grond te blijven voorzien voor de aanwezige boeren, in het licht van de hoger beschreven rationalisatie en schaalvergroting binnen de veeteeltsector. Het open gebied ten noorden van Waarschoot naar Eeklo komt onder druk van woonuitbreiding, zoekzone voor een ambachtelijke zone, de aanleg van een ringweg ter ontsluiting van de bestaande ambachtelijke zone en bosuitbreiding.

Er is op vandaag een groene buffer tussen Waarschoot en Eeklo. Het wordt een belangrijke beleidskeuze die open te houden of op te geven. Een belangrijk aandachtspunt bij dit alles is dat 63 % van de landbouwgrond in gebruik is door jonge bedrijfsleiders. Een te grote afvloeit van de al schaarse landbouwgrond naar andere functies kan de toekomstkansen van deze land- en tuinbouwers hypothekeren.

De toekomstwaarde voor de agrarische gebruikers van het Houtland is hoog. Als deel van de buitengebiedregio Veldzone Brugge – Meetjesland zal het grootste deel van de huidige landbouw oppervlakte als dusdanig behouden blijven. Toch is er naar de toekomst toe druk vanuit andere functies. De verdere groei van wonen, woonondersteunende functies en lokale bedrijvigheid wordt immers gebundeld rond de centrale kernen Eeklo en Maldegem alsook de ontwikkeling van nieuwe regionale bedrijventerreinen. Bosuitbreiding rond het provinciaal domein “Het Leen” en de Lembeekse bossen en de zoektocht naar een stadsbos voor Eeklo hypothekeren de toekomstkansen van enkele jonge landbouwers in de onmiddellijke omgeving.

KAPRIJKE

Oppervlakte land- en tuinbouwgebruik (NIS, 2003)	2.749 ha
Oppervlakte land- en tuinbouwgebruik/totale oppervlakte gemeente	74 %
Aantal bedrijven (NIS, 2003)	158
% blijvers in 2015	75 %
Deelgebieden	Houtland
Studie Landelijk Gebied uitgevoerd	neen

Kaprijke ligt nagenoeg volledig in deelgebied “Houtland”.

Een hoog aandeel gronden in het “Houtland” is geschikt voor de teelt van grasland en maïs. De bodems zijn minder geschikt voor akkerbouwgewassen. Dit komt ook naar voor in het bodemgebruik. Grasland en maïs beslaan het hoofdaandeel van het landbouwgebruik. Akkerbouwgewassen komen minder voor. De bodems zijn ook in heel grote mate geschikt voor boomkweek en sierteelt.

Het Deelgebied Houtland omvat een stuk van een “nieuw kwetsbaar gebied water” langs de westelijke kant en een stuk van het “oud kwetsbaar gebied water” (oppervlaktewaterwinning) langs de oostelijke kant.

In Kaprijke zaait ruim een derde van de boeren groenbedekking in en sloot eveneens ruim een derde al enige vorm van beheersovereenkomsten af. De bereidheid om blijvend of meer groenbedekking in te zaaien is groot. De weerstand tegen het afsluiten van bijkomende beheersovereenkomsten is daarentegen vrij groot. Wat opvalt, is de lage gerapporteerde openheid voor bedrijfsbezoeken of deelname aan open bedrijvendagen (zie verder Bijlage 2).

Voor de agrarische gebruikers is de gebruikswaarde van het gebied “Houtland” zeer hoog. Hoewel de landbouwkundige kwaliteit van de zandgronden eerder klein is, heeft er zich een grondgebonden veehouderij ontwikkeld met grasland en maïs als voornaamste teelten. De veeteelt die al vroeg tot ontwikkeling kwam in de gehele zandstreek is enigszins verouderd.

Recent is in de ganse Zandstreek een evolutie merkbaar waarbij veetelers krachtvoerders vervangen door eigen teelt. Granen kunnen nu al meer teruggevonden worden in het landschap en deze evolutie zal zich verder zetten. Dit hangt samen met de opkomst van de mengwagen. Her en der verspreid kan ook sierteelt en boomkweekerij teruggevonden worden in dit gebied. De landbouw is er dynamisch en de rendabiliteit van de bedrijven is goed.

Op vandaag is de druk vanuit andere functies als wonen, werken, recreatie en natuur beperkt.

Een groot deel van de zandstreek is waterwingebied waar minder bemesting per hectare mogelijk is. Er is dus nood aan meer grond voor dezelfde veeteeltproductie. Grond van wijkers zal zo gemakkelijk afnemers vinden. Beide tendensen samen zullen aanleiding geven tot rationalisatie en schaalvergroting.

De toekomstwaarde voor de agrarische gebruikers is hoog. Dit blijkt ook uit het relatief groot aantal blijvers in Kaprijke. Als deel van de buitengebiedregio Veldzone Brugge - Meetjesland zal het grootste deel van de huidige landbouw oppervlakte als dusdanig behouden blijven. Toch is er naar de toekomst toe druk vanuit andere functies. De verdere groei van wonen, woonondersteunende functies en lokale bedrijvigheid wordt immers gebundeld rond de centrale kernen Eeklo en Maldegem alsook de ontwikkeling van nieuwe regionale bedrijventerreinen.

Ook de woonkernen van Kaprijke zullen op termijn woonuitbreidingsgebieden aansnijden. Bosuitbreiding rond het provinciaal domein "Het Leen" en de Lembeekse bossen en de zoektocht naar een stadsbos voor Eeklo hypothekeren de toekomstkansen van enkele jonge landbouwers in de onmiddellijke omgeving.

KNESSELARE

Oppervlakte land- en tuinbouwgebruik (NIS, 2003)	1.937 ha
Oppervlakte land- en tuinbouwgebruik/totale oppervlakte gemeente	64 %
Aantal bedrijven (NIS, 2003)	125
% blijvers in 2015	68 %
Deelgebieden	Oude Veldgebieden
Studie Landelijk Gebied uitgevoerd	ja

Knesselare ligt centraal in het deelgebied “Oude Veldgebieden”.

Een hoog aandeel gronden in de Oude Veldgebieden is geschikt voor de teelt van grasland en maïs. De bodems zijn minder geschikt voor akkerbouwgewassen. Dit komt ook naar voren in het bodemgebruik. Grasland en maïs beslaan het hoofdaandeel van het landbouwgebruik. Akkerbouwgewassen komen in mindere mate voor. Kenmerkend voor dit gebied is de afwisseling van landbouwgronden met bos. De gronden met een minder goede bodem zijn dikwijls bos gebleven. Meer dan 70 % van de gronden zijn geschikt voor boomkweek, echter minder dan 1 % wordt er effectief voor gebruikt.

De Oude Veldgebieden vallen bijna volledig samen met een “nieuw kwetsbaar gebied water”.

Voor het inzaaien van groenbedekkers is de bereidheid in Knesselare groot. De bereidheid voor het afsluiten van beheersovereenkomsten is daarentegen zeer laag. Dit kan problemen scheppen omdat het een beleidsoptie is om in de Oude Veldgebieden de inplanting van kleine landschapselementen te stimuleren. Er is ruime bereidheid om deel te nemen aan openbedrijvendagen of bedrijfsbezoeken te ontvangen (zie verder Bijlage 2).

Voor de agrarische gebruikers is de gebruikswaarde van het deelgebied “Oude Velden” zeer groot. De landbouwkundige kwaliteit van de zandgrond is klein en werd niet sterk ontwikkeld. Er werd geïnvesteerd in intensieve veeteelt en veehouderij. De versnipperde structuur van de landbouwgronden bleef behouden. Er is een sterke aanwezigheid van bos enerzijds en wonen en werken anderzijds. De druk vanuit deze functies is dan ook groot naar de toekomst toe. Dit brengt veel onzekerheid met zich mee. Het is dan ook noodzakelijk dat de gemeente duidelijke keuzes maakt over het gebruik van de gronden voor de toekomst zodat een groot deel van deze onzekerheid kan weggenomen worden. Het versnipperde karakter van dit gebied kan behouden blijven en kan verder geaccentueerd worden door de inplanting van kleine landschapselementen.

De op vandaag aanwezige intensieve veeteelt kan het moeilijk krijgen. Er dient dan ook op korte termijn gezocht te worden naar een redelijke oplossing waarbij de huidige activiteit niet in het gedrang komt. Voor de lange termijn moet erover gewaakt worden dat intensieve veeteelt in dit verwevingsgebied niet verdrukt wordt en ook in de toekomst kansen krijgt om zich in dit gebied te vestigen. De aanwezigheid van een sterk agro-business complex voor veeteelt in het Meetjesland moet immers door de ganse streek ondersteund en gedragen worden, vandaag en in de toekomst.

LOVENDEGEM

Oppervlakte land- en tuinbouwgebruik (NIS, 2003)	1.005 ha
Oppervlakte land- en tuinbouwgebruik/totale oppervlakte gemeente	57 %
Aantal bedrijven (NIS, 2003)	71
% blijvers in 2015	67 %
Deelgebieden	Straatdorpengebied
Studie Landelijk Gebied uitgevoerd	ja

Lovendegem is de meest zuidelijke gemeente van het “Straatdorpengebied” dat zich uitstrekt tussen Gent en Eeklo.

In het “Straatdorpengebied” staat de landbouw onder verstedelijkingsdruk. Ongeveer 55 % van de gronden zijn in gebruik bij land- of tuinbouwers en de gemiddelde perceeloppervlakte (1,26 ha) is laagst in vergelijking met de rest van het Meetjesland.

Grasland, weide en maïs zijn de belangrijkste teelten in het gebied. Typisch is de concentratie van boomkwekerij. Een hoog percentage van de gronden is immers geschikt voor boomkweek

Het Straatdorpengebied valt grotendeels samen met een “oud kwetsbaar gebied water”. Er is vrij ruime verspreiding van beheersovereenkomsten maar de openheid voor nieuwe beheersovereenkomsten is beperkt. Vermarkting is procentueel vrij goed aanwezig. Er is heel grote bereidheid om meer groenbedekking in te zaaien, op vandaag gebeurt dit nog maar in beperkte mate (zie verder Bijlage 2).

Voor de agrarische gebruikers is de gebruikswaarde van het deelgebied “straatdorpen” hoog. Ondanks de zandgrond en de aanduiding als waterwingebied is hier een duidelijke aanwezigheid van veeteelt. De druk vanuit de woonfunctie is in dit gebied vrij hoog. Het komt de overheid toe voldoende grond te blijven voorzien voor de aanwezige boeren, in het licht van de hoger beschreven rationalisatie en schaalvergroting binnen de veeteeltsector. Het open gebied tussen Waarschoot en Lovendegem biedt hier uitstekende kansen voor en kan aansluiting vinden met het verkavelingsgebied Maldegem – Zomergem, de Vernieuwde Veldgebieden.

MALDEGEM

Oppervlakte land- en tuinbouwgebruik (NIS, 2003)	5.765 ha
Oppervlakte land- en tuinbouwgebruik/totale oppervlakte gemeente	69 %
Aantal bedrijven (NIS, 2003)	391
% blijvers in 2015	57 %
Deelgebieden	Oude Veldgebieden, Houtland, Vernieuwde Veldgebieden
Studie Landelijk Gebied uitgevoerd	ja

Het noorden van gemeente Maldegem maakt deel uit van het “Houtland”, deelgemeente Adegem behoort tot het deelgebied “Vernieuwde Veldgebieden”, het zuidwesten van de gemeente tot de “Oude veldgebieden”.

In de “Vernieuwde veldgebieden” is 77 % van de oppervlakte in landbouw gebruik, in de “Oude veldgebieden” 62 % en in het “Houtland” 73 %.

De bodemgeschiktheid en het bodemgebruik zijn in de 3 gebieden gelijkaardig. Een hoog aandeel gronden is geschikt voor de teelt van grasland en maïs. De bodems zijn minder geschikt voor akkerbouwgewassen. Er zijn heel wat gronden geschikt voor boomkweek, sierteelt en extensieve groenteteelt. Dit alles komt ook naar voor in het bodemgebruik. In de “Vernieuwde Veldgebieden” is de gemiddelde perceelsoppervlakte het grootst.

Kenmerkend voor de “Oude veldgebieden” is de afwisseling van landbouwgronden met bos. De gronden met een minder goede bodem zijn dikwijls bos gebleven.

Enkel in het Houtland zijn er nog gedeelten die niet aangeduid zijn als “Kwetsbaar gebied Water”.

Beheerovereenkomsten hebben het minst succes in de “Vernieuwde Veldgebieden”. Dit hangt wellicht samen met de aard van de bedrijfsvoering (melkvee) en de beperkte mogelijkheden tot het afsluiten van MBO's in dit gebied.

In het Houtland en de “Oude Veldgebieden” is de bereidheid om blijvend of meer groenbedekking in te zaaien groot. De bereidheid voor het afsluiten van beheerovereenkomsten is daarentegen eerder laag. Hoevetoerisme is in deze streek vrijwel afwezig. Er is wel al een goede aanwezigheid van vermarkting van eigen producten. In de 3 gebieden is de lage deelname aan openbedrijvendagen of de bereidheid bedrijfsbezoeken te ontvangen opvallend (zie verder Bijlage 2).

Voor de agrarische gebruiker is de gebruikswaarde van het deelgebied “Vernieuwde Velden” het hoogst. De landbouwkundig laagkwaltatieve zandgrond laat toe een sterke grondgebonden melkveehouderij uit te bouwen. Door de ruilverkaveling uit de jaren '70 beschikken de melkveehouders over grote aaneengesloten percelen grasland. De landbouw is er dan ook dynamisch.

In het gebied “Houtland” is de gebruikswaarde voor de agrarische gebruikers zeer hoog. De landbouwkundige kwaliteit van de zandgronden is echter klein. Er heeft zich hier dan ook een grondgebonden veehouderij ontwikkeld met grasland en maïs als voornaamste teelten. De veeteelt die al vroeg tot ontwikkeling kwam in de gehele zandstreek is enigszins verouderd.

Recent is in de ganse Zandstreek een evolutie merkbaar waarbij veetelers krachtvoerders vervangen door eigen teelt. Granen kunnen nu al meer teruggevonden worden in het landschap en deze evolutie zal zich verder zetten. Dit hangt samen met de opkomst van de mengwagen. Hier en der verspreid kan ook sierteelt en boomkweekerij teruggevonden worden in dit gebied. De landbouw is er dynamisch en de rendabiliteit van de bedrijven is goed.

Een groot deel van de zandstreek is waterwingebied waar minder bemesting per hectare mogelijk is. Er is dus nood aan meer grond voor dezelfde veeteeltproductie. Grond van wijkers (hoog aandeel in Maldegem !) zal zo gemakkelijk afnemers vinden. Beide tendensen samen zullen aanleiding geven tot rationalisatie en schaalvergroting. In het “Houtland” is de toekomstwaarde voor de agrarische gebruikers hoog. Als deel van de buitengebiedregio Veldzone Brugge – Meetjesland zal het grootste deel van de huidige landbouwoppervlakte als dusdanig behouden blijven. Toch is er naar de toekomst toe druk vanuit andere functies. De verdere groei van wonen, woonondersteunende functies en lokale bedrijvigheid wordt immers gebundeld rond de centrale kernen Eeklo en Maldegem alsook de ontwikkeling van nieuwe regionale bedrijventerreinen.

De gebruikswaarde van het deelgebied “Oude Velden” is voor de agrarische gebruikers zeer groot. De landbouwkundige kwaliteit van de zandgrond is klein en werd niet sterk ontwikkeld. Dit heeft vooral te maken met de versnipperde structuur van de landbouwgronden en de sterke aanwezigheid van bos enerzijds en wonen en werken anderzijds.

De druk vanuit deze functies is dan ook groot naar de toekomst toe. Dit brengt veel onzekerheid met zich mee. Het is dan ook noodzakelijk dat de gemeente duidelijke keuzes maakt over het gebruik van de gronden voor de toekomst zodat een groot deel van deze onzekerheid kan weggenomen worden. Het versnipperde karakter van dit gebied kan behouden blijven en kan verder geaccentueerd worden door de inplanting van kleine landschapselementen. De op vandaag aanwezige intensieve veeteelt kan het moeilijk krijgen. Er dient dan ook op korte termijn gezocht te worden naar een redelijke oplossing waarbij de huidige activiteit niet in het gedrang komt. Voor de lange termijn moet erover gewaakt worden dat intensieve veeteelt in dit verwevingsgebied niet verdrukt wordt en ook in de toekomst kansen krijgt om zich in dit gebied te vestigen. De aanwezigheid van een sterk agro-business complex in het Meetjesland voor veeteelt moet immers door de ganse streek ondersteund en gedragen worden, vandaag en in de toekomst.

NEVELE

Oppervlakte land- en tuinbouwgebruik (NIS, 2003)	3.184 ha
Oppervlakte land- en tuinbouwgebruik/totale oppervlakte gemeente	69 %
Aantal bedrijven (NIS, 2003)	251
% blijvers in 2015	60 %
Deelgebieden	Oude veldgebieden, Stroomgebied Poeke en Oude Kale
Studie Landelijk Gebied uitgevoerd	neen

Nevele behoort in het noorden tot de “Oude Veldgebieden” en in het zuiden tot “Stroomgebied Poeke en Oude Kale”.

In de “Oude veldgebieden” is 62 % van de oppervlakte in landbouwgebruik, in de “Stroomgebied Poeke en Oude Kale” is dit 71 %.

In beide deelgebieden is een hoog aandeel van de gronden geschikt voor de teelt van grasland en maïs wat weerspiegeld wordt in het bodemgebruik. In de “Stroomgebied Poeke en Oude Kale” is daarenboven ook een hoog aandeel van de gronden geschikt voor akkerbouw en voor tuinbouw. Akkerbouwgewassen komen in dit deelgebied dan ook meer voor en een derde van de tuinbouw bedrijven is in dit gebied gevestigd.

In de “Oude Veldgebieden” is er meer landbouwgrond in gebruik bij bedrijfsleiders jonger dan 50 jaar (55 %) dan in het “Stroomgebied Poeke en Oude Kale”.

Nevele ligt volledig in oud of nieuw “kwetsbaar gebied water” met de bijhorende beperkingen op vlak van bemesting.

Een kwart van de boeren geeft aan op vandaag al groenbedekking in te zaaien. Ruim de helft verklaard zich bereid dit in de toekomst ook te willen doen. Deze beperkt vorm van verdiepte landbouw kan dus nog flink uitbreiden. Een derde geeft aan enige vorm van beheersovereenkomst te hebben afgesloten. Er is enige bereidheid om hiermee verder te gaan in de toekomst. Een tiende van de boeren doet aan enige vorm van vermarkting en stelt zijn bedrijf open voor bedrijfsbezoeken. Er is ook een grote bereidheid om het bedrijf open te stellen voor buitenstaanders door het organiseren van bedrijfsbezoeken of deelname aan open bedrijvendagen. Dit kan een goede aanzet zijn om initiatieven op te zetten die de stadbewoners dichterbij het platteland en de landbouw kunnen brengen (zie verder Bijlage 2).

De gebruikswaarde voor de agrarische gebruikers is zeer hoog in de “Stroomgebied Poeke en Oude Kale” en in de “Oude Veldgebieden”. De druk vanuit andere functies (natuur, wonen en werken) en de beperkingen op vlak van bemesting brengen in de “Oude Veldgebieden” onzekerheid met zich mee. De aanwezige intensieve veeteelt kan het daar moeilijk krijgen. Er dient dan ook op korte termijn gezocht te worden naar een redelijke oplossing waarbij de huidige activiteit niet in het gedrang komt. Voor de lange termijn moet erover gewaakt worden dat intensieve veeteelt in dit verwevingsgebied niet verdrukt wordt en ook in de toekomst kansen krijgt om zich in dit gebied te vestigen. De aanwezigheid van een sterk agro-business complex voor veeteelt in het Meetjesland moet immers door de ganse streek ondersteund en gedragen worden, vandaag en in de toekomst.

In de “Stroomgebied Poeke en Oude Kale” zijn het hoog aantal wijkers en de ontwikkelingsmogelijkheden voor de tuinbouw belangrijke aandachtspunten.

SINT-LAUREINS

Oppervlakte land- en tuinbouwgebruik (NIS, 2003)	6.287 ha
Oppervlakte land- en tuinbouwgebruik/totale oppervlakte gemeente	84 %
Aantal bedrijven (NIS, 2003)	279
% blijvers in 2015	71 %
Deelgebieden	Polder- en krekengebied, Houtland
Studie Landelijk Gebied uitgevoerd	neen

Het noorden van Sint-Laureins behoort tot het “Polder- en krekengebied”, het gedeelte ten zuiden van de polders bevindt zich in het “Houtland”.

Het Polder- en krekengebied is een opvallend agrarisch gebied in het Meetjesland. Het percentage landbouw oppervlakte ten opzichte van de totale oppervlakte is er het hoogst (85 %) en de bodemgeschiktheid is uitstekend zowel voor akkerbouw als voor andere teelten. Akkerbouw gewassen nemen een hoog aandeel in van de teelten.

In het Houtland is een hoog aandeel gronden geschikt voor de teelt van grasland en maïs. De bodems zijn minder geschikt voor akkerbouw gewassen. Dit komt ook naar voren in het bodemgebruik. Grasland en maïs beslaan het hoofdaandeel van het landbouw gebruik. Ook groenteteelt is er belangrijk aanwezig.

De gemiddelde perceelsoppervlakte is het hoogst in het “Polder- en krekengebied” nl. 2 ha, in het Houtland is dit 1,46 ha (gemiddeld).

In het deelgebied Polder- en Krekengebied zijn er relatief weinig beperkingen met uitzondering van de natuurgebieden in de omgeving van de kreken.

Nog enkele opvallende verschillen tussen het Polder- en Krekengebied (PK) en het Houtland (HO) :

- 91 % van de tuinbouw gronden in PK gebruik is bij bedrijfsleiders jonger dan 50 jaar terwijl dit in het HO slechts 44 % is ;
- 72% van de gronden in PK zijn in gebruik door bedrijven met een hoge tot zeer hoge productie-omvang, in HO is dit 61 % ;
- in HO komen wel meer grote tuinbouw bedrijven voor.

Groenbedekking komt voor bij een derde van de respondenten. Ook hoevetoerisme komt hier voor, wat niet hoeft te verwonderen gegeven de omgeving met zijn sterke recreatieve en natuurlijke troeven. Er zijn al heel wat beheersovereenkomsten afgesloten maar de bereidheid om dit verder te doen of nieuwe vormen op te nemen is eerder klein. De cijfers voor Sint-Laureins moeten wel voorzichtig geïnterpreteerd worden door de beperkte responsgraad (13 %) (zie verder Bijlage 2).

Voor de agrarische gebruikers is de gebruikswaarde van het deelgebied "Polders en Kreken" uitgesproken hoog. Het gaat om een open, sterk gestructureerd, homogeen landbouwgebied met grote kavels waar de akkerbouw ruimtelijk structuurbepalend is. De landbouw is er dynamisch en wordt gekenmerkt door rendabele beroepslandbouwbedrijven. Het gaat hoofdzakelijk om jonge bedrijfsleiders. Het aandeel wijkers is dan ook relatief klein.

Het PK gebied is niet alleen op landbouwkundig gebied waardevol, ook op het gebied van milieu en natuur heeft deze streek een uitgesproken troef met de aanwezigheid van waardevolle en unieke kreken. Bij de uitbreiding van het Vlaams Ecologisch Netwerk fase twee (VEN2) dreigen waardevolle en vruchtbare percelen landbouwgrond hun landbouwkundige waarde volledig te verliezen.

In het gebied "Houtland" is de gebruikswaarde voor de agrarische gebruikers hoog. De landbouwkundige kwaliteit van de zandgronden is echter klein. Er heeft zich hier dan ook een grondgebonden veehouderij ontwikkeld met grasland en maïs als voornaamste teelten. Recent is in de ganse Zandstreek een evolutie merkbaar waarbij veetelers krachtvoerders vervangen door eigen teelt. Granen kunnen nu al meer teruggevonden worden in het landschap en deze evolutie zal zich verder zetten. Dit hangt samen met de opkomst van de mengwagen. Her en der verspreid kan ook sierteelt en boomkwekerij teruggevonden worden in dit gebied. De landbouw is er dynamisch en de rendabiliteit van de bedrijven is goed.

Een groot deel van de zandstreek is waterwingebied waar minder bemesting per hectare mogelijk is. Er is dus nood aan meer grond voor dezelfde veeteeltproductie. Grond van wijkers zal zo gemakkelijk afnemers vinden. Beide tendensen samen zullen aanleiding geven tot rationalisatie en schaalvergroting.

WAARSCHOOT

Oppervlakte land- en tuinbouwgebruik (NIS, 2003)	1.365 ha
Oppervlakte land- en tuinbouwgebruik/totale oppervlakte gemeente	69 %
Oppervlakte agrarisch gebied met zeer hoge/hoge waardering	
Aantal bedrijven (NIS, 2003)	80
% blijvers in 2015	72 %
Deelgebieden	Straatdorpengebied
Studie Landelijk Gebied uitgevoerd	neen

Waarschoot ligt centraal in het “Straatdorpengebied” dat zich uitstrekt tussen Gent en Eeklo.

In het “Straatdorpengebied” staat de landbouw onder verstedelijkingsdruk. Ongeveer 55 % van de gronden zijn in gebruik bij land- of tuinbouwers en de gemiddelde perceeloppervlakte (1,26 ha) is laagst in vergelijking met de rest van het Meetjesland.

Grasland, weide en maïs zijn de belangrijkste teelten in het gebied. Typisch is de concentratie van boomkwekerij. Een hoog percentage van de gronden is immers geschikt voor boomkweek.

Het Straatdorpengebied valt grotendeels samen met een “oud kwetsbaar gebied water”. Opvallend in Waarschoot is de zeer ruime verspreiding van beheersovereenkomsten en een grote mate van openheid voor nieuwe beheersovereenkomsten precies omwille van de ligging in waterwingebied. Er is heel grote bereidheid om meer groenbedekking in te zaaien. Dit gebeurt op vandaag al vrij veel. Er is grote bereidheid het bedrijf open te stellen voor bedrijfsbezoeken of open bedrijvendagen. In een gebied waar landbouw onder verstedelijkingsdruk staat is dit een belangrijk pluspunt om wederzijds begrip op te bouwen (zie verder Bijlage 2).

Voor de agrarische gebruikers is de gebruikswaarde van het deelgebied “straatdorpen” hoog. Ondanks de zandgrond en de aanduiding als waterwingebied is hier een duidelijke aanwezigheid van veeteelt. De druk vanuit de woonfunctie is in dit gebied vrij hoog waardoor de toekomstwaarde relatief zwak wordt ingeschat. Het komt de overheid toe voldoende grond te blijven voorzien voor de aanwezige boeren, in het licht van de hoger beschreven rationalisatie en schaalvergroting binnen de veeteeltsector. Het open gebied tussen Waarschoot en Lovendegem biedt hier uitstekende kansen voor en kan aansluiting vinden met het verkavelingsgebied Maldegem – Zomergem, de Vernieuwde Veldgebieden.

Er is op vandaag een groene buffer tussen Waarschoot en Eeklo. Het wordt een belangrijke beleidskeuze die open te houden of op te geven. Een belangrijk aandachtspunt bij dit alles is dat 63 % van de landbouwgrond in gebruik is door jonge bedrijfsleiders. Een te grote afvloeï van de al schaarse landbouwgrond naar andere functies kan de toekomstkansen van deze land- en tuinbouwers hypothekeren.

ZOMERGEM

Oppervlakte land- en tuinbouwgebruik (NIS, 2003)	3.025 ha
Oppervlakte land- en tuinbouwgebruik/totale oppervlakte gemeente	77 %
Aantal bedrijven (NIS, 2003)	167
% blijvers in 2015	61 %
Deelgebieden	Oude Veldgebieden, Vernieuwde Veldgebieden
Studie Landelijk Gebied uitgevoerd	neen

Het noordelijk en oostelijk deel van de gemeente, deel uitmakend van de ruilverkavelingen van Adegem en Zomergem behoren bij het deelgebied “Vernieuw de veldgebieden”. Het overige deel van Waarschoot hoort bij de “Oude veldgebieden”.

In de “Vernieuw de veldgebieden” is 77 % van de oppervlakte in landbouw gebruik, in de “Oude veldgebieden” is dit 62 %.

De bodemgeschiktheid en het bodemgebruik zijn in beide gebieden gelijkaardig. Een hoog aandeel gronden is geschikt voor de teelt van grasland en maïs. De bodems zijn minder geschikt voor akkerbouwgewassen. Dit komt ook naar voor in het bodemgebruik. Er zijn heel wat gronden geschikt voor boomkweek, sierteelt en extensieve groenteteelt.

In de “Vernieuw de Veldgebieden” is de gemiddelde perceelsoppervlakte een stuk groter dan in de “Oude veldgebieden”.

In beide gebieden gelden beperkingen, zowel door de afbakening van nieuwe als van oude kwetsbare gebieden water.

In Zomergem heeft op vandaag ruim een derde van de respondenten een beheersovereenkomst afgesloten en zaait een vijfde groenbedekkers in. Voor het inzaaien van groenbedekkers is de bereidheid groot. De bereidheid voor het afsluiten van beheersovereenkomsten is eerder laag. Dit kan problemen scheppen omdat het een beleids optie is om in de Oude Veldgebieden de inplanting van kleine landschapselementen te stimuleren (zie verder Bijlage 2).

Voor de agrarische gebruiker is de gebruikswaarde van het deelgebied “Vernieuw de Velden” heel hoog. De landbouw kundig laagkwalitatieve zandgrond laat toe een sterke grondgebonden melkveehouderij uit te bouwen. Door de ruilverkaveling uit de jaren '70 beschikken de melkveehouders over grote aaneengesloten percelen grasland. De landbouw is er dan ook dynamisch.

De toekomstw aarde voor de agrarische gebruikers kan zeer hoog zijn als dit gebied als dusdanig behouden blijft. In Zomergem moet rekening gehouden worden met het aansnijden van woonuitbreidingsgebieden in de woonkern Oostwinkel. De woonuitbreidingsgebieden ten zuiden van Zomergem vallen buiten dit deelgebied dat zich ten noorden van de dorpskern van Zomergem bevindt. Ook vanuit natuur wordt in de toekomst wellicht aan dit aaneengesloten landbouw gebied geraakt door de aanleg van groene “stapstenen” tussen het Keigat en het provinciaal domein “Het Leen”.

De stimulering van kleine landschapselementen kan leiden tot versnippering. Daarom wordt de toekomstw aarde voorzichtig als hoog geschat.

Voor de agrarische gebruikers is de gebruiksw aarde van het deelgebied “Oude Velden” zeer groot. De landbouw kundige kwaliteit van de zandgrond is klein en werd niet sterk ontw ikkeld. Dit heeft vooral te maken met de versnipperde structuur van de landbouwgronden en de sterke aanwezigheid van bos enerzijds en wonen en werken anderzijds. De druk vanuit deze functies is dan ook groot naar de toekomst toe. Dit brengt veel onzekerheid met zich mee. Het is dan ook noodzakelijk dat de gemeente duidelijke keuzes maakt over het gebruik van de gronden voor de toekomst zodat een groot deel van deze onzekerheid kan weggenomen worden. Het versnipperde karakter van dit gebied blijft echter behouden en kan verder geaccentueerd worden door de inplanting van kleine landschapselementen. De op vandaag aanwezige intensieve veeteelt kan het moeilijk krijgen. Er dient dan ook op korte termijn gezocht te worden naar een redelijke oplossing waarbij de huidige activiteit niet in het gedrang komt. Voor de lange termijn moet erover gewaakt worden dat intensieve veeteelt in dit verwevingsgebied niet verdrukt wordt en ook in de toekomst kansen krijgt om zich in dit gebied te vestigen. De aanwezigheid van een sterk agro-business complex voor veeteelt in het Meetjesland moet immers door de ganse streek ondersteund en gedragen worden, vandaag en in de toekomst.

7.2. Beleidsaanbevelingen

Landbouw is de belangrijkste ruimtegebruiker op het platteland. In het Meetjesland geldt dit a fortiori omdat 72 % van de totale oppervlakte van de gemeenten in gebruik is bij land- en tuinbouwers, tegenover slechts 52 % gemiddelde voor Oost-Vlaanderen. Daarenboven is grond het belangrijkste kapitaalgoed voor land- en tuinbouw. Toch is de agrarische structuur de enige negatieve rubriek in de ruimteboekhouding van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen met een beweging van ruim 800.000 ha naar 750.000 ha af te bakenen. De motieven voor het behoud van de landbouw bestemming liggen vaak niet bij landbouw. Voorbeelden waarbij volgens de landbouw typeringskaart (zeer) waardevolle landbouwgronden worden opgeofferd voor wonen, werken of natuur zijn legio. Waar landbouwgronden wel behouden blijven, ligt de motivatie veeleer bij de cultuurhistorische waarde van het landschap, het behoud van het open karakter of de verweving met natuur, dan bij de landbouwkundige waarde van het gebied. Bij de opmaak van Ruimtelijke Structuurplannen is landbouw zelden een doorslaggevend argument om een gebied op deze of gene manier af te bakenen. Dit brengt functievervaging en onzekerheid met zich.

Hoewel objectivering in ruimtelijke planning niet bestaat, wil dit werk objectieve data aanreiken die de provinciale overheid en de lokale besturen in staat moet stellen de landbouwkundige waarde van de afgebakende gebieden beter in te schatten. Zo kan landbouw als volwaardig element ingebracht worden in het ruimtelijke planningsproces.

De overheid heeft in de eerste plaats tot taak om langdurige **rechtszekerheid** te garanderen over grondgebruik. Hierbij zijn overleg en duidelijke beslissingen binnen een redelijke termijn over grondaanspraken van kapitaal belang. Enkel zo kan de onzekerheid over grondgebruik naar de toekomst toe worden weggenomen. Het **vastleggen van rechten en plichten** die bij een perceel grond horen **voor een termijn van 20 jaar** kan hierbij een instrument zijn. Dit geeft de land- en tuinbouwer een zekere en voldoende grote planningshorizon waarbinnen investeringsbeslissingen kunnen worden genomen. Na 20 jaar kan een nieuwe termijn starten met geactualiseerde rechten en plichten.

Enkele duidelijke lijnen bij het **afbakenen van de agrarische structuur** binnen het Meetjesland tekenen zich af.

De aanwezigheid van een dynamische en rendabele landbouw in de open landbouwgebieden van het **Polder- en Krekengebied, het Houtland en de Vernieuwde Veldgebieden** verantwoordt het **behoud en de versterking van deze open landbouwgebieden**.

Het open gebied tussen Waarschoot en Lovendegem enerzijds en tussen Waarschoot en Eeklo anderzijds in het **Straatdorpengebied** kan **aansluiting vinden bij de Vernieuwde Veldgebieden**. Deze twee laatste gebied staat sterk onder druk van de woon en werkfunctie. Een groot deel van de landbouwgronden in dit gebied zijn echter in gebruik van jonge bedrijfsleiders. Het openhouden van dit gebied als aaneengesloten agrarisch gebied biedt deze landbouwers toekomstperspectief en kan een belangrijke buffer- en natuurlijke verbindingsfunctie vervullen. In deze optiek wordt Maldegem-Eeklo gezien als een kleinstedelijke oase in landbouwgebied verbonden met het grootstedelijk gebied Gent door de stapstenen-woonkernen Waarschoot en Lovendegem.

Binnen deze gebieden moet de **landbouw** zoals die zich daar vandaag manifesteert **volle ontwikkelingskansen** krijgen. Rationalisering binnen de grondgebonden veeteelt, die in deze gebieden verwacht wordt autonoom te verlopen, moet gefaciliteerd worden en bijkomende beperkingen aan akkerbouw, veeteelt, tuinbouw of boomkwekerij moeten zoveel mogelijk beperkt worden. De afvloei van landbouwgrond moet vermeden worden zodat de natuurlijke dynamiek van overgang van grond tussen wijkers en blijvers die leidt tot schaalvergroting en rationalisering niet verstoord wordt. De lijnen tussen de functies wonen, werken, natuur en landbouw worden hier best duidelijk gesteld.

Het **Stroomgebied Poeke en Oude Kale** kan eveneens gezien worden als een **aaneengesloten landbouwgebied** en wordt bij voorkeur op deze manier versterkt. De rationalisering van de grondgebonden veeteelt binnen dit gebied zal naar verwachting niet autonoom tot optimaal resultaat leiden. Nochtans is rationalisering en een zekere schaalvergroting nodig om de blijvers een leefbaar BSS te garanderen. Ruilverkavelingsprojecten nieuwe stijl bieden dit uitgesproken agrarisch gebied aan de stedelijke rand uitgesproken kansen voor een duurzame ontwikkeling van de landbouw en het platteland.

Het Stroomgebied Poeke en Oude Kale kent een belangrijke concentratie tuinbouw die aansluiting vindt bij het tuinbouw en sierteelt agri-business complex rond het Gentse. De aanwezige tuinbouwers moeten de garantie krijgen zich in deze streek ten volle te kunnen ontwikkelen en uit te breiden. Verspreid in het Meetjesland vindt men nog tuinbouw en boomkwekerij. Ook deze bedrijfszetels moeten de nodige kansen krijgen om zich verder te ontwikkelen en uit te breiden. De inplanting van nieuwe bedrijfszetels voor tuinbouw in het Meetjesland in het algemeen en in het Stroomgebied Poeke en Oude Kale in het bijzonder kan niet losgezien worden van een **duidelijke ruimtelijke ontwikkelingsvisie over (glas)tuinbouw**.

Het actieplan voor de glastuinbouw van de Vlaamse overheid schept de voorwaarden om de dynamiek in deze sector aan te zwengelen. De glastuinbouwsector blijft immers een deelsector met aanzienlijke toekomstkansen. De maatregelen opgenomen in het actieplan moeten de onontbeerlijke rechtszekerheid bieden die nodig is voor het opstarten, uitbreiden of vernieuwen van een glastuinbouwbedrijf. Zo wil de Vlaamse overheid een duidelijk signaal geven dat er een toekomst is voor duurzame glastuinbouw in Vlaanderen. Van de vergunningsverlenende overheden, provincies en gemeenten, wordt verwacht het toetsingskader voor vestigingen van glastuinbouwbedrijven toe te passen. Dit omvat in een eerste deel de uitsluitingsgronden (waar glastuinbouw onmogelijk is). In een tweede deel worden een aantal punten aangegeven die positief of negatief kunnen doorwegen bij de beoordeling van een aanvraag voor een stedenbouwkundige vergunning. Deze **uitsluitingsgronden** worden bij voorkeur **beperkt** gehouden binnen het Meetjesland om de dynamiek in deze sector niet in de weg te staan. De **afbakening** op provinciaal niveau van **macrogebieden waar glastuinbouw zich**, al dan niet ruimtelijk verspreid, **kan ontwikkelen** is onontbeerlijk voor een flexibele en dynamische ontwikkeling van de glastuinbouw. In de gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen kunnen de ontwikkelingsgebieden voor glastuinbouw verder gespecificeerd worden. Ruimtelijke uitvoeringsplannen moeten de nodige rechtszekerheid bieden aan de glastuinbouwbedrijven.

De Oude Veldgebieden vormen de facto een verwevingsgebieden waar de verschillende functies, wonen, werken, recreatie, natuur en landbouw elkaar overlappen. De gronden benoorden het Kanaal Gent-Brugge worden op de landbouwtyperingskaart aangeduid met een heel hoge waarde. Dit gebied kan gezien worden als een landbouwlint tussen Knesselare-Aalter en Zomergem om zo de heel hoge waardetypering te consolideren. De versnipperde structuur van het landbouwareaal en de druk vanuit andere functies kan bij ondoordachte ruimtelijke planning waardevolle landbouwgrond verloren doen gaan. Duidelijke keuzes en strakke afbakening is noodzakelijk in de ruimtelijke planning door de lokale besturen. De landbouwtyperingskaart kan als leidraad gebruikt worden om een duidelijk beeld te krijgen van het belang van de landbouw in gebieden waar keuzes gemaakt moeten worden. De aanwezige intensieve veeteelt kan het moeilijk krijgen. Er dient dan ook op korte termijn gezocht te worden naar een redelijke oplossing waarbij de huidige activiteit niet in het gedrang komt. Een aanzet tot ruimtelijke oplossing rond mestverwerking en mestafzet dringt zich op. Op vandaag ontbreekt het immers niet aan initiatieven voor mestverwerking, maar aan ruimte waar dit toegelaten is. Voor de lange termijn moet erover gewaakt worden dat intensieve veeteelt in dit verwevingsgebied niet verdrukt wordt en ook in de toekomst kansen krijgt om zich in dit gebied te vestigen. De aanwezigheid van een sterk agro-business complex voor veeteelt moet immers door de ganse streek ondersteund en gedragen worden, vandaag en in de toekomst.

Het Meetjesland wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van een **heel sterk agro-business complex voor veeteelt**. De afbakening van grote aaneengesloten landbouwgebieden waarbinnen de landbouw volle ontwikkelingskansen krijgt, biedt de garantie dat dit agro-business complex zich in de toekomst staand kan houden binnen de ontwikkelingen op de Europese markt en de wereldmarkt. Zoniet dreigt dit agro-business complex met de jaren te eroderen van onderen uit. Bij gebrek aan voldoende alternatieven kan dit een belangrijke impact hebben op de streek in zijn totaliteit, niet alleen voor de landbouw sector.

Het Europese landbouw beleid evolueert naar een twee sporenbeleid. Enerzijds wordt ruimte gelaten voor producenten die door schaalvergroting en kostenbesparing in staat moeten zijn te opereren op de wereldmarkt zonder overheidstussenkomst. Anderzijds wordt werk gemaakt van een versterkt platteland waarin land- en tuinbouwers de ruimte krijgen om te produceren voor de Europese, regionale of lokale markt en gestimuleerd worden taken van verdiepte en verbrede landbouw op te nemen.

Het is aan de individuele land- of tuinbouwer om te bepalen welke weg hij wil inslaan. Het is dus niet de **taak van de overheid** land- en tuinbouwers te overtuigen taken van verdiepte of verbrede landbouw op te nemen. De overheid heeft wel tot taak de land- en tuinbouwers te **informer**en over de bestaande mogelijkheden en **faciliterend op te treden** voor zij die bewust de stap zetten naar verdiepte of verbrede landbouw.

Op vandaag ondernemen de verschillende overheden al heel wat om land- en tuinbouwers die taken van verdiepte of verbrede landbouw willen opnemen te ondersteunen. Een bundeling van informatie en een duidelijk identificeerbaar aanspreekpunt zijn uitermate belangrijk om deze verschillende vormen van ondersteuning bij de geïnteresseerde land- of tuinbouwer te krijgen. Het uitwerken van een **één-loket functie** op provinciaal niveau **voor verdiepte of verbrede landbouw** waar alle informatie en dienstverlening wordt samengebracht is hierbij het aangewezen instrument.

In het kader van ondersteuning van taken van verdiepte of verbrede landbouw kan gedacht worden aan bijkomende investeringshulp voor de nodige infrastructuur voor hoevetoerisme, stopplaatsen langs toeristische routes, thuisverwerking, zorgboerderij,... Daarenboven is promotie van zachte recreatie met rust- en stopplaatsen op hoeves die hiervoor openstaan en hiervoor ingericht zijn en promotie van streekproducten een belangrijk gegeven. De **verweving tussen het toeristisch en cultuur-historisch potentieel van de streek en de verdiepte en verbrede landbouw-activiteiten** is van cruciaal belang om een wederzijds verrijkende kruisbestuiving op gang te trekken. De uitbreiding van de algemene toeristische infrastructuur inzake fiets-, wandel- en ruitersporen kan het platteland recreatief ontsluiten voor de zachte recreanten en hen dichterbij land- en tuinbouw brengen. De beleevingswaarde van het platteland kan versterkt worden door boeren te stimuleren tot diversiteit in teelten.

Hier kan worden ingespeeld op de tendens om opnieuw meer eigen voedergewassen te telen.

Daarnaast moet de overheid ook samenwerkingsverbanden stimuleren, al dan niet in coöperatief verband, tussen boeren en tuinders die ervoor opteren te produceren voor de lokale of regionale markt en KMO's die instaan voor verwerking. Zo wordt een **sterk agri-business-complex** gecreëerd dat kan inspelen op de troeven die dit landelijk gebied aan de rand van het stedelijk gebied Gent heeft inzake zachte recreatie en toerisme enerzijds en lokale vermarkting **via korte ketens** anderzijds.

Naast de versterking van het platteland streeft het Europees landbouw beleid ook naar een betere samenhang tussen landbouw enerzijds en natuur en milieu anderzijds. De lokale overheden hebben als taak land- en tuinbouwers te **informer en te stimuleren rond het invullen van verplichte randvoorwaarden en vrijwillige beheersovereenkomsten**. Het bestaande aanbod aan beheersovereenkomsten wil hier op inspelen. Toch is het aangewezen na te denken over **nieuwe vormen van beheersovereenkomsten** en bovenal om deze maatregelen **open te trekken naar een zo ruim mogelijke groep** van land- en tuinbouwers. Uit de bevraging van de land- en tuinbouwers binnen het Meetjesland kwam naar voor dat er openheid en bereidheid bestaat om binnen het kader van beheersovereenkomsten taken van verbrede landbouw op te nemen.

Het mag duidelijk zijn dat het Europees landbouw beleid de bakens uitzet voor de Europese landbouw van de toekomst, zelf aangestuurd door de beslissingen die rond landbouw genomen worden binnen de Wereld Handelsorganisatie. De lokale overheden, Vlaams, provinciaal en gemeentelijk stippelen hun beleid binnen deze brede klijtlijnen uit en passen het aan aan de plaatselijke mogelijkheden en beperkingen. Het is aan de land- en tuinbouwer om binnen dit kader zijn productie- en investeringsbeslissingen te nemen. Het is aan de overheid om een **duidelijk en stabiel toekomstperspectief** te bieden waarbinnen de boer- en tuinder zijn beslissingen kan nemen. Daarnaast moet de overheid ook duidelijk durven stellen dat zij in bepaalde streken geen toekomst meer ziet voor (intensieve) veeteelt door beperkingen van bos, waterwinning, natuur... Het is dan de taak van de overheid en de landbouw organisaties om **strategische keuzes** te maken in welke zin de landbouw in deze streken wel verder kan ontwikkelen en nog toekomstkansen heeft. Dit biedt een alternatief toekomstperspectief voor de land- en tuinbouwers in deze streek en garandeert het behoud van een versterkt platteland.

BIJLAGE 1 : AAN DE LANDBOUW VERWANTE BEDRIJVEN IN HET MEETJESLAND

				Toegevoegde waarde	Gemiddeld personeels- bestand	Nace BEL kode	Nace BEL omschrijving
Totaal ABC				210.973	2.799		
Toelevering en diensten				39.670	524		
ETIENNE MATTHEÛWS	HOETSEL, 25	9930	Zomergem	68		014 1	Diensten ver want aan de landbouw – landbouwwer ken
EUROPE GARDEN GROUP	OOSTERGEM, 24	9880	Aalter	87		014 1	Diensten ver want aan de landbouw
TUINCENTER ROEGIERS	STOEPE STRAAT, 28	9960	Assenede	104	1	014 1	Diensten ver want aan de landbouw – tuincentrum
DE KETELAERE A EN ZONEN	VNK TSE STRAAT, 3 POEKE	9880	Aalter	114		014 1	Diensten ver want aan de landbouw – landbouwwer ken
DELCO	VLOTWEG, 2	9980	Sint-Laureins			014 1	Diensten ver want aan de landbouw
DE SCHEPPER, MAAI-GROND-, EN WATERBOUWWERKEN	COMERCAATSWEG 5	9980	Sint-Laureins	77	2	014 1	Diensten ver want aan de landbouw
SYLMA FLUPIANTS	GROTE BAAN, 253	9920	Lovendegem	203	3	014 1	Diensten ver want aan de landbouw
GROENKREATIES MEETJESLAND	KLEEMHOEK, 1A	9900	Eeklo	126	4	014 1	Diensten ver want aan de landbouw – tuinaanleg
S. VAN HULLE – DE BAERDEMAECKER	KONING ALBERTLAAN, 26B	9990	Maldegem	287	7	014 1	Diensten ver want aan de landbouw – tuinaanleg
DEBROCK PIET	LANGBOEKEN, 13	9930	Zomergem	271	8	014 1	Diensten ver want aan de landbouw – tuinaanleg
DE SCHEPPER – BRUYNINCKX	MOER STRAAT, 145	9970	Kaprijke	134	2	014 1	Diensten ver want aan de landbouw – tuinaanleg
HAVA	MOER STRAAT, 149	9970	Kaprijke	364		014 1	Diensten ver want aan de landbouw
JOHAN PATTYN – DE WALSCHE	NEKKE, 4	9930	Zomergem	360	8	014 1	Diensten ver want aan de landbouw – tuinaanleg
DE WITTE	OUDE BURKELSLAG, 19A	9990	Maldegem	1.229	23	014 1	Diensten ver want aan de landbouw – beplantingswer ken
GROENDIENST ROEGIERS	STOEPE STRAAT, 28	9960	Assenede	301	6	014 1	Diensten ver want aan de landbouw – tuinaanleg
DE JONGHE	HOUTLAND STRAAT 19	9960	Assenede	1.164	20	014 11	Diensten ver want aan de landbouw – tuinaanleg
M. SNEBBOUT	MOLEN STRAAT, 138	9970	Kaprijke	902	11	014 12	Diensten ver want aan de landbouw – Turf en potgrond, fabricage meststoffen
LANDBOUWWERKEN DE DEYNE	ZILTEDREEF, 7A	9990	Maldegem	201	2	014 12	Diensten ver want aan de landbouw – landbouwwer ken

				Toegevoegde waarde	Gemiddeld personeels- bestand	Nace BEL kode	Nace BEL omschrijving
HOLBIGENETICS	KERE, 103	9950	Waarschoot	-7		0142	Diensten ver want aan de veeteelt
NICO WILLEMARCK	VLAMINGSTRAAT(STL), 28	9980	Sint-Laureins	14		0202	Diensten ver want aan de bosbouw en de bosexploitatie
O. VERDEGEM	KONING LEOPOLDSTRAAT 67	9920	Lovendegem	773	15	157	Vervaardiging van dier voeders
VEEVOEDERS ANDRE LAROY	TIELTSESTEEN WEG, 175	9900	Eeklo	1.863	26	157	Vervaardiging van dier voeders
VOEDERS VAN DE VELDE	HOOGTE, 58	9980	Sint-Laureins	130	5	1571	Vervaardiging van veevoeders
SPIDER SOLUTIONS	LEEST, 68	9950	Waarschoot	15		1571	Vervaardiging van veevoeders
CONSTRUCTIEWERKEN EN LANDBOUWMACHINES GEBROEDERS CLAEYS	OUDE KAST EELDREEF 1	9990	Maldegem	905	25	2931	Vervaardiging van landbouwtractoren
V.D.W. CONSTRUCTIE	HOEKJE, 5-7	9950	Waarschoot	158	2	29321	Vervaardiging van overige machines voor de landbouw en de bosbouw
ROXELL	INDUSTRIELAAN, 13	9990	Maldegem	15.983	152	29321	Vervaardiging van overige machines voor de landbouw en de bosbouw
J. VOET	STEENWEG OP DEINZE, 90 LOTENHULLE	9880	Aalter	322	2	29322	Herstelling van landbouwmachines
MEVACO- BOUWBEDRIJF	DURMELAAN-INDUSTRIEPARK	9880	Aalter	2.618	50	45213	Optrekken van gebouwen voor industr. of commerc. gebruik, voor landbouwdoeleinden, enz
ARLO	DURMSTRAAT, 46 A	9930	Zomergem	175	5	45213	Optrekken van gebouwen voor industr. of commerc. gebruik, voor landbouwdoeleinden, enz
SAMENWERKENDE VENNOTEN COCKHEYT GEBROEDERS	MANDEWEEGSKEN 54-1	9900	Eeklo	-39		45213	Optrekken van gebouwen voor industr. of commerc. G ebruik, voor landbouwdoeleinden, enz
BOUWCENTRALE MODERN	MOERSTRAAT, 37	9970	Kaprijke	3.101	66	45213	Optrekken van gebouwen voor industr. of commerc. gebruik, voor landbouwdoeleinden, enz
KDW HORSES	VAKE KERK WEG, 59	9990	Maldegem	11		5111	Handelsbem. in landbouwprod., levende dieren, textielgrondstoffen en aanverwante halffabrikaten
VEEHANDEL CLAEYS J. EN L.	RIJVERS, 66	9930	Zomergem	18		512	Groothandel in landbouwprodukten en levende dieren
VAN DEN DRIESSCHE	INDUSTRIELAAN 15	9990	Maldegem	10	1	5121	Groothandel in granen, zaden en dier voeders
MILK PRODUCTION SUPPORT	KLEINE KATSWEG, 38	9990	Maldegem	33		5121	Groothandel in granen, zaden en dier voeders

				Toegevoegde waarde	Gemiddeld personeels- bestand	Nace BEL kode	Nace BEL omschrijving
MEST EN FOURRAGE VANDEN ABEELE	NIJVERHEDSLAAN, 1	9990	Maldegem	287	2	5121	Groothandel in granen, zaden en diervoeders
VAN DEN KERCKHOVE	AALTERSEWEG, 66 A	9910	Knesselare	100	2	5121	Groothandel in granen, zaden en diervoeders
SLUYZA	ARISDONK, 79	9950	Waarschoot	167	1	5121	Groothandel in granen, zaden en diervoeders
MARTENS-MAENHOUT	BRUGSE STEENWEG, 197	9990	Maldegem	72		5121	Groothandel in granen, zaden en diervoeders
ADHEMAR BRAET – DE VOS	DORPSSTRAAT 161	9980	Sint-Laureins	266	4	5121	Groothandel in granen, zaden en diervoeders
VANDEROSTYNE	EERSTESTRAAT, 34	9980	Sint-Laureins	90	1	5121	Groothandel in granen, zaden en diervoeders
ROGER DE BAERDEMAEKER	G. GEZELLELAAN, 30	9950	Waarschoot	325	8	5121	Groothandel in granen, zaden en diervoeders
ALVA AGRI	HOETSEL, 48	9930	Zomergem	59		5121	Groothandel in granen, zaden en diervoeders
DE MEYER AUREEL	LOSTRAAT, 134	9920	Lovendegem	8		5121	Groothandel in granen, zaden en diervoeders
ANIDIS	NIJVERHEDSLAAN, 1	9880	Aalter	915	13	5121	Groothandel in granen, zaden en diervoeders
AGRI PAUWELS	STOEPE STRAAT, 7	9960	Assenede	48	1	5121	Groothandel in granen, zaden en diervoeders
IMBEL INDUSTRIES	STOEPE STRAAT, 7	9960	Assenede	149		5121	Groothandel in granen, zaden en diervoeders
LUC PAUWELS	STOEPE STRAAT, 7	9960	Assenede	754	17	5121	Groothandel in granen, zaden en diervoeders
INTERGROW SEEDS	VENECOLAAN, 7	9880	Aalter	714	6	5121	Groothandel in granen, zaden en diervoeders
VEEHANDEL VANHOUCKE	MOERSTRAAT, 69	9970	Kaprijke	17		5123	Groothandel in levende dieren
CATTLE TRADE INTERNATIONAL	BURG. LIONEL PUSSEMIERSTRAAT, 176	9900	Eeklo	11		5123	Groothandel in levende dieren
VEEHANDEL MAURITS MATTHYS JOJO	FRANCIS DE MEEUSLAAN 10 AALTERVELD, 24	9990	Maldegem	108		5123	Groothandel in levende dieren
		9880	Aalter	-9		5123	Groothandel in levende dieren
VEEHANDEL STEFAAN HUYGBAERT	BUTSWERVESTRAAT, 18	9990	Maldegem	21		5123	Groothandel in levende dieren
VEEHANDEL GIOVANNI	EENTVELDSTRAAT, 11	9910	Knesselare	16		5123	Groothandel in levende dieren
BRUMAR	HEIRSTRAAT, 92 LOTENHULLE	9880	Aalter	245	1	5123	Groothandel in levende dieren
NUKAVEE	LANGEDONKSTRAAT, 24	9910	Knesselare	21		5123	Groothandel in levende dieren
VAN LOECKE	OUDE BRUGSEWEG, 5	9910	Knesselare	126		5123	Groothandel in levende dieren
JOS DIERICKX	PATERSVELD, 6 A	9880	Aalter	46		5123	Groothandel in levende dieren
OSTRICHES TRADE COMPANY	TIELTSESTEENWEG, 107	9900	Eeklo			5123	Groothandel in levende dieren

				Toegevoegde waarde	Gemiddeld personeels- bestand	Nace BEL kode	Nace BEL omschrijving
DB FARM	VAKEBUURTSTRAAT, 243	9990	Maldegem	40		5123	Groothandel in levende dieren
KRISTOF NAESENS	STATIONSSTRAAT, 86	9880	Aalter	44		5188	Groothandel in machines, werktuigen en toebehoren voor de landbouw, met inbegrip van tractoren
BERNARD CLAEYS – STAELENS	KROMMEWEGE, 5	9990	Maldegem	31	1	5188	Groothandel in machines, werktuigen en toebehoren voor de landbouw, met inbegrip van tractoren
DE SUTTER – GOETHALS	BAETSDREEF, 12	9950	Waarschoot	862	6	5188	Groothandel in machines, werktuigen en toebehoren voor de landbouw, met inbegrip van tractoren
KOMPAN OMNIPLAY	GROENDREEF, 83	9880	Aalter	552	10	5188	Groothandel in machines, werktuigen en toebehoren voor de landbouw, met inbegrip van tractoren
PERSYN EN WITTOEK	HENDEKENSTRAAT, 8	9960	Assenede	69	1	5188	Groothandel in machines, werktuigen en toebehoren voor de landbouw, met inbegrip van tractoren
JAGRO – TECHNICS	OOSTMOLENSTRAAT, 34	9880	Aalter	2		5188	Groothandel in machines, werktuigen en toebehoren voor de landbouw, met inbegrip van tractoren
DE MUYNCK MACHINERY	STEENWEG OP DEINZE, 59	9880	Aalter	14		5188	Groothandel in machines, werktuigen en toebehoren voor de landbouw, met inbegrip van tractoren
INDUSTRIAL RENTING INTERNATIONAL EN ABREGE I.R.I.	AMBACHTENLAAN, 1	9990	Maldegem	95	1	7131	Verhuur van landbouwmachines en -werktuigen
PARAH	UNDESTRAAT, 12	9880	Aalter	1293	3	7131	Verhuur van landbouwmachines en -werktuigen
DIERENARTS PAUL CRIEL	HEINESTRAAT, 23	9970	Kaprijke	2		852	Veterinaire diensten
DE SMET ANTOINE DIERENARTS	STEENWEG OP DEINZE, 31	9880	Aalter	35		852	Veterinaire diensten

				Toegevoegde waarde	Gemiddeld personeels- bestand	Nace BEL kode	Nace BEL omschrijving
Voeding				170.529	2.261		
Voeding – andere				8.831	191		
BELKA	STEENWEG OP DEINZE, 51A	9880	Aalter	146	2	158 11	Industriële bakkerijen
RICASSO	INDUSTRIELAAN, 9	9990	Maldegem	872	34	158 11	Industriële bakkerijen
DE BRUYCKERE	STATIONSSTRAAT, 16	9990	Maldegem	363	12	158 11	Industriële bakkerijen
CAVALIER	BURG. LIONEL PUSSEMIERSTRAAT, 46	9900	Eeklo	588	10	158 4	Vervaardiging van chocolade en suikerwerk
PETIT' GRANDEUR	GENTSESTEENWEG, 21-A	9900	Eeklo	-2		158 4	Vervaardiging van chocolade en suikerwerk
CONFISERIE GELDHOF	TIELTSESTEENWEG 107	9900	Eeklo	536	9	158 4	Vervaardiging van chocolade en suikerwerk
FOOD - CHEMICALS	OUDE BRUGSEWEG 2	9910	Knesselare	37		158 7	Vervaardiging van specerijen, sausen en kruiden
LIMA, NATUURVOEDINGSBEDRIJF - LIMA, MANUFACTURE D'ALIMENTS NATURELS	INDUSTRIELAAN, 9	9990	Maldegem	886	25	158 9	Vervaardiging van overige voedingsmiddelen, n.e.g
COUNTRY CHEF BELGIUM	KNOKKEWEG, 19	9880	Aalter	778	13	158 9	Vervaardiging van overige voedingsmiddelen, n.e.g
DE HOBBIT	NIJVERHEDSLAAN, 7	9990	Maldegem	654	15	158 9	Vervaardiging van overige voedingsmiddelen, n.e.g
URSULL	EEKLOSEWEG, 135	9910	Knesselare	18		511 7	Handelsbem. in voedings- en genotmiddelen
MACTIS	GROTE BAAN, 18	9920	Lovendegem	26		511 7	Handelsbem. in voedings- en genotmiddelen
NEGOZ	NIEUWSTRAAT, 9	9920	Lovendegem	24		511 7	Handelsbem. in voedings- en genotmiddelen
INITIA	STATIONSSTRAAT 94	9900	Eeklo	37		511 7	Handelsbem. in voedings- en genotmiddelen
EUROWNE	HOGEBRANDDREEF, 17 A KLEIT	9990	Maldegem	20		513	Groothandel in voedings- en genotmiddelen
ROBERT J.	TEIRLINCKSTRAAT, 1	9900	Eeklo	19		513 32	Groothandel in spijsdiëten - vetten
HOBBY BAKERY	EIKELSTRAAT, 38	9900	Eeklo	4		513 6	Groothandel in suiker, chocolade en suikerwerk
SCALLIS	LOSTRAAT, 36	9880	Aalter	3		513 6	Groothandel in suiker, chocolade en suikerwerk
EUROMARKET	DORP, 1	9920	Lovendegem	404	12	513 84	Overige gespecialiseerde groothandel in voedingswaren
RENT AND VENDING	OUDE STAATSBAAAN, 10	9930	Zomergem	292	1	513 84	Overige gespecialiseerde groothandel in voedingswaren

				Toegevoegde waarde	Gemiddeld personeels- bestand	Nace BEL kode	Nace BEL omschrijving
JAMATO	BENELUXSTRAAT, 3	9900	Eeko	-1		51384	Overige gespecialiseerde groothandel in voedingswaren
BIO SERVICE	INDUSTRIELAAN, 11	9990	Maldegem	1.796	37	51384	Overige gespecialiseerde groothandel in voedingswaren
HAIN EUROPE	INDUSTRIELAAN, 11	9990	Maldegem	-3		51384	Overige gespecialiseerde groothandel in voedingswaren
AUSTIM	LOSTRAAT, 36	9880	Aalter	30		51384	Overige gespecialiseerde groothandel in voedingswaren
VAN DAELE A.	TIELTSESTEENWEG, 49	9880	Aalter	45		51384	Overige gespecialiseerde groothandel in voedingswaren
'T VRIESCENTER	DRIESSTRAAT, 24	9910	Knesselare	42	1	5139	Niet-gespecialiseerde groothandel in voedings- en genotmiddelen
DE NIEUWE LENTE	NOORDSTRAAT, 26	9990	Maldegem	-12		5139	Niet-gespecialiseerde groothandel in voedings- en genotmiddelen
LEIRANGER EUROPE	LOSTRAAT, 36	9880	Aalter	21		51391	Groothandel in diepvriesproducten
ARTISANALE DELICATESSEN	RINGLAAN, 20	9900	Eeko	97		51392	Overige niet-gespecialiseerde groothandel in voedings- en genotmiddelen
DIEPVRIES BADECO	KRUISKENSTRAAT(STL), 59	9980	Sint-Laureins	508	8	51392	Overige niet-gespecialiseerde groothandel in voedings- en genotmiddelen
S.A.F.	AALTERBAAN, 203	9990	Maldegem	603	12	15412	Vervaardiging van ruwe dierlijke oliën en vetten
Voeding – vlees				113.494	1.387		
STEVADE	MOLENDREEF, 59	9880	Aalter	18		1511	Productie en conservering van vlees
JEMARO	SCHOUWBURGPLAATS, 9	9990	Maldegem	5		1511	Productie en conservering van vlees
M. RYCKAERT	SLACHTHUISSTRAAT, 20	9900	Eeko	1.283	25	1511	Productie en conservering van vlees
SAF RECYCLAGE	AALTERBAAN, 203	9990	Maldegem	653	13	15111	Productie van vers vlees
HIBO	NEVELESTRAAT, 125 LOTENHULLE	9880	Aalter	10		15111	Productie van vers vlees
TOCATO'S PARTY SERVICE	WINGENESTRAAT, 62	9880	Aalter	4		15111	Productie van vers vlees
VINI	WINGENESTRAAT, 58	9880	Aalter	34	1	15131	Productie van verse vleeswaren en van vleesconserveren
VLEESWARENFABRIEK E. DE LAERE	WESTEINDESTRAAT 108	9990	Maldegem	-3		15131	Productie van verse vleeswaren en van vleesconserveren
VH	INDUSTRIELAAN, 24-A	9900	Eeko	1.830	21	15131	Productie van verse vleeswaren en van vleesconserveren

				Toegevoegde waarde	Gemiddeld personeels- bestand	Nace BEL kode	Nace BEL omschrijving
PH LIQUIDE BELGIUM	OUDE BRUGSEWEG, 2	9910	Knesselare	12		15131	Productie van verse vleeswaren en van vleesconserveren
FLORIJN CHRISTIAAN	SPARHOEKDREEF, 21	9880	Aalter	13		15131	Productie van verse vleeswaren en van vleesconserveren
KOVEMA	VENECOLAAN, 25	9880	Aalter	1.330	28	15131	Productie van verse vleeswaren en van vleesconserveren
TER BEKE	BEKE 1	9950	Waarschoot	18.687	92	15131	Productie van verse vleeswaren en van vleesconserveren
TER BEKE VLEESWARENPRODUCTIE	BEKE 1	9950	Waarschoot	7.522	182	15131	Productie van verse vleeswaren en van vleesconserveren
VLEESWAREN DE WULF	BOOMGAARDSTRAAT, 9-11	9880	Aalter	2.320	42	15131	Productie van verse vleeswaren en van vleesconserveren
STEFAN DE WEIRDT	BREDESTRAAT KOUTER, 33	9920	Lovendegem	40		15131	Productie van verse vleeswaren en van vleesconserveren
MEATSTORE	GROENDREEF, 10	9880	Aalter	1.129	2	15131	Productie van verse vleeswaren en van vleesconserveren
DUFINA	GROTE BAAN 47	9920	Lovendegem	2.191	33	15131	Productie van verse vleeswaren en van vleesconserveren
PAVERLO	GROTE BAAN, 18	9920	Lovendegem	815	13	15131	Productie van verse vleeswaren en van vleesconserveren
IMPERIAL HOLDING	GROTE BAAN, 200	9920	Lovendegem	-8		15131	Productie van verse vleeswaren en van vleesconserveren
IMPERIAL MEAT PRODUCTS	GROTE BAAN, 200	9920	Lovendegem	64.972	734	15131	Productie van verse vleeswaren en van vleesconserveren
VLEESWAREN SINT-JORIS SALAISONS	KROMMEWEGE, 35A ADEGEM	9990	Maldegem	883	13	15131	Productie van verse vleeswaren en van vleesconserveren
VAN HOORNWEDER MARCEL EN ZOON	NIJVERHEDSLAAN, 3	9990	Maldegem	862	21	15131	Productie van verse vleeswaren en van vleesconserveren
VLEESWAREN DEKEYSER	ROZESTRAAT, 25-27 URSEL	9910	Knesselare	4.581	97	15131	Productie van verse vleeswaren en van vleesconserveren
ALTRA TRADING COMPANY	VENECOLAAN, 28	9880	Aalter	829	8	15131	Productie van verse vleeswaren en van vleesconserveren
MILVISCH	WINGENESTRAAT, 58	9880	Aalter	8		15131	Productie van verse vleeswaren en van vleesconserveren
PINKI	GROTE BAAN 1B	9930	Zomergem	413	9	5132	Groothandel in vlees en vleeswaren
EXPORT-MEAT-SERVICE	SPEYESTRAAT, 49	9990	Maldegem	122	6	51321	Groothandel in vlees en vleeswaren, excl. vlees van gevogelte en van wild

				Toegevoegde waarde	Gemiddeld personeels- bestand	Nace BEL kode	Nace BEL omschrijving
MEPRO	SPEYESTRAAT, 49 G	9990	Maldegem	21		51321	Groothandel in vlees en vleeswaren, excl. vlees van gevogelte en van wild
BIMPEX	GROENDREEF, 1-2	9880	Aalter	1.462	24	51321	Groothandel in vlees en vleeswaren, excl. vlees van gevogelte en van wild
DIALEX	GROTE BAAN, 15	9920	Lovendegem	68		51321	Groothandel in vlees en vleeswaren, excl. vlees van gevogelte en van wild
BEST CONSULT	GROTE BAAN, 196	9920	Lovendegem	-4		51321	Groothandel in vlees en vleeswaren, excl. vlees van gevogelte en van wild
DELIFLANDERS	HOEKESTRAAT, 2	9910	Knesselare	62	1	51321	Groothandel in vlees en vleeswaren, excl. vlees van gevogelte en van wild
TERRA NOBLE	KONING LEOPOLD III LAAN, 3	9930	Zomergem	41		51321	Groothandel in vlees en vleeswaren, excl. vlees van gevogelte en van wild
VLEESWAREN BRAET	MEVROUWCOURTMANSLAAN, 94-A	9990	Maldegem	914	19	51321	Groothandel in vlees en vleeswaren, excl. vlees van gevogelte en van wild
VLEESGROOTHANDEL VAN VOOREN	NIJVERHEDSLAAN, 66	9990	Maldegem	195	2	51321	Groothandel in vlees en vleeswaren, excl. vlees van gevogelte en van wild
DICO	PATERSVELD, 6	9880	Aalter	75	1	51321	Groothandel in vlees en vleeswaren, excl. vlees van gevogelte en van wild
SARMINE INVEST	POLDERDREEF, 3	9880	Aalter	49		51321	Groothandel in vlees en vleeswaren, excl. vlees van gevogelte en van wild
FRAEYMAN	ZOUTER, 3	9880	Aalter	56		51321	Groothandel in vlees en vleeswaren, excl. vlees van gevogelte en van wild
Voeding – groenten en fruit				2.695	60		
T NIEUWSASKE	HOGEEVOORDE, 44	9950	Waarschoot	88	1	15311	Verwerking en conservering van aardappelen
WSL-BIO	INDUSTRIELAAN, 11	9990	Maldegem	-18	2	15331	Verwerking en conservering van groenten
COVERMO	LOMOLENSTRAAT, 56A LOTENHULLE	9880	Aalter	3		15331	Verwerking en conservering van groenten
VITAFRUIT	BOGAARDESTRAAT, 40	9990	Maldegem	267	7	15333	Verwerking en conservering van fruit
ROGER BAUTE –HIMSCHOOT EN ZOON	INDUSTRIELAAN, 14	9990	Maldegem	97	2	5131	Groothandel in groenten en fruit
DEBAERE JAKY	BUNTELARE 1/B	9880	Aalter	361	4	5131	Groothandel in groenten en fruit
MEIJER BELGIE	BURG. LIONEL FUSSEMIERSTRAAT, 176	9900	Eeklo	30		5131	Groothandel in groenten en fruit
MARTECO	BUTSWERVESTRAAT, 10	9990	Maldegem	15		5131	Groothandel in groenten en fruit

				Toegevoegde waarde	Gemiddeld personeels- bestand	Nace BEL kode	Nace BEL omschrijving
VAN DER OSTIJN E AARDAPELHANDEL	GROENENDIJKSTRAAT, 24	9960	Assenede	44		5131	Groothandel in groenten en fruit
DE FRUITKORF	MARKT, 15	9900	Eeklo	9	10	5131	Groothandel in groenten en fruit
CARLO VINCENT	RAVERSCHOOTSTRAAT, 254	9900	Eeklo	81	2	5131	Groothandel in groenten en fruit
OMNIPACK REYNIERS	STATIONSSTRAAT, 123	9950	Waarschoot	1.272	24	5131	Groothandel in groenten en fruit
AARDAPPELEN LIPPENS	ELSBURGSTRAAT, 4	9960	Assenede	353	8	51382	Groothandel in aardappelprodukten
DHAESE	JAN BREYDELSTRAAT, 42	9900	Eeklo	92		51382	Groothandel in aardappelprodukten
FIRMA BONAMI	MIDDELWEG, 74 URSEL	9910	Knesselare	1		51382	Groothandel in aardappelprodukten
Voeding – zuivel				45.509	623		
CAMPINA	VENECOLAAN, 17	9880	Aalter	40.074	573	1551	Zuivelfabrieken en kaasmakerijen
CENTRALE LAITIERE	VENECOLAAN, 17	9880	Aalter	121		1551	Zuivelfabrieken en kaasmakerijen
LACSOONS	VENECOLAAN, 17	9880	Aalter	3.622	28	1551	Zuivelfabrieken en kaasmakerijen
CAMPINA MELK-UNIE	BRUG-ZUID, 16	9880	Aalter	1.605	22	5133	Groothandel in zuivelprodukten, eieren en spijssoliën
HOOFT	KONING LEOPOLDLAAN, 2	9990	Maldegem	65		5133	Groothandel in zuivelprodukten, eieren en spijssoliën
RECOLTE ARDENNES	VENECOLAAN, 17	9880	Aalter	26		5133	Groothandel in zuivelprodukten, eieren en spijssoliën
FILIPPUS	VAKEBUURTSTRAAT, 243	9990	Maldegem	-4		51331	Groothandel in zuivelprodukten en eieren
Bloemen en planten				774	14		
BOMBERNA GARDENCENTER	AALTERBAAN, 151 B	9990	Maldegem	467	12	5122	Groothandel in bloemen en planten
NEW HUBERT VAN HULLE	AALTERBAAN, 234	9990	Maldegem	98		5122	Groothandel in bloemen en planten
SILBO	EEKSKEN, 23	9920	Lovendegem	16		5122	Groothandel in bloemen en planten
SIERPLANTEN 'T MEETJESLAND	KROMMEWEGE, 76	9990	Maldegem	52		5122	Groothandel in bloemen en planten
TREE TRUNK TOPARY	KRUISKENSTRAAT(STL), 51	9980	Sint-Laureins	20		5122	Groothandel in bloemen en planten
VAN DEN BOSSCHE TUINAANLEG	MOLENSTRAAT, 66	9970	Kaprijke	80	2	5122	Groothandel in bloemen en planten
CAMPELPLANT	POT- EN ZUIDHOUTSTRAAT, 1	9990	Maldegem	41		5122	Groothandel in bloemen en planten

Bron : BEL-FIRST

BIJLAGE 2 : VERDIEPING EN VERBREIDING IN DE LANDBOUW, VANDAAG, BEREIDHEID IN DE TOEKOMST

AALTER

Aalter : n = 54 ; 19 %	n	%
Verdieping		
Biologische landbouw	—	—
Kweek streekeigen rassen	—	—
Groenbedekking	18	33,3
Mechanische onkruidbestrijding	3	5,6
Milieuvriendelijke sierteelt	1	—
Bebossing	1	1,9
Vermarkting	5	9,3
Verbreiding		
Beheersovereenkomsten	23	42,6
Hoevetoeisme	—	—
Zorgboerderij	1	1,9
Kinderboerderij	—	—
Plattelandsklassen	—	—
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...	4	7,4

Aalter	n	Zeker niet – nee	Onbeslist	Ja – absoluut zeker
Verdieping				
Biologische landbouw	40	87,5	7,4	1,9
Kweek streekeigen rassen	38	55,3	39,5	5,3
Groenbedekking	44	15,9	18,2	65,9
Mechanische onkruidbestrijding	41	46,3	36,6	17,0
Bebossing	41	87,8	5,6	3,7
Vermarkting	113	76,1	18,6	5,3
Verbreiding				
Beheersovereenkomsten	250	57,6	27,2	15,2
Hoevetoeisme	41	75,6	14,6	9,8
Zorgboerderij	40	80,0	15,0	5,0
Kinderboerderij	39	82,1	15,4	2,6
Plattelandsklassen	39	76,9	20,5	2,6
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...	40	42,5	40,0	17,5

ASSEDE

Assenede : n = 130 ; 42 %	n	%
Verdieping		
Biologische landbouw	2	1,5
Kweek streekeigen rassen	3	2,3
Groenbedekking	53	40,8
Mechanische onkruidbestrijding	5	3,8
Milieuvriendelijke sierteelt	2	—
Bebossing	1	0,8
Vermarkting	13	10,0
Verbreiding		
Beheersovereenkomsten	47	36,2
Hoevetoerisme	1	0,8
Zorgboerderij	—	—
Kinderboerderij	—	—
Plattelandsklassen	1	0,8
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...	13	10,0

Assenede	n	Zeker niet – nee	Onbeslist	Ja – absoluut zeker
Verdieping				
Biologische landbouw	92	82,6	15,2	2,2
Kweek streekeigen rassen	91	61,5	31,9	6,6
Groenbedekking	99	22,2	16,2	61,6
Mechanische onkruidbestrijding	92	41,3	43,5	15,3
Bebossing	90	77,8	18,9	3,3
Vermarkting	269	75,1	16,0	8,9
Verbreiding				
Beheersovereenkomsten	574	56,6	34,1	9,1
Hoevetoerisme	91	75,8	17,6	6,6
Zorgboerderij	91	81,3	17,6	1,1
Kinderboerderij	91	85,7	14,3	—
Plattelandsklassen	91	75,8	22,0	2,2
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...	94	58,5	33,0	8,5

EEKLO

Eeklo : n=48 ; 47%	n	%
Verdieping		
Biologische landbouw	2	4,2
Kweek streekeigen rassen	2	4,2
Groenbedekking	16	33,3
Mechanische onkruidbestrijding	2	4,2
Milieuvriendelijke sierteelt	—	—
Bebossing	1	2,1
Vermarkting	3	6,3
Verbreding		
Beheersovereenkomsten	16	33,3
Hoevetoerisme	—	—
Zorgboerderij	—	—
Kinderboerderij	—	—
Plattelandsklassen	—	—
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...	2	4,2

Eeklo	n	Zeker niet – nee	Onbeslist	Ja – absoluut zeker
Verdieping				
Biologische landbouw	26	88,5	7,7	3,8
Kweek streekeigen rassen	24	62,5	29,2	8,3
Groenbedekking	29	27,6	24,1	48,3
Mechanische onkruidbestrijding	25	44,0	44,0	12,0
Bebossing	24	83,3	8,3	8,4
Vermarkting	74	74,3	16,2	9,5
Verbreding				
Beheersovereenkomsten	163	73,0	17,8	9,2
Hoevetoerisme	25	72,0	24,0	4,0
Zorgboerderij	24	75,0	25,0	—
Kinderboerderij	23	87,0	13,0	—
Plattelandsklassen	23	73,9	26,1	—
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...	26	53,8	34,6	11,5

KAPRIJKE

Kaprijke : n = 67 ; 42 %	n	%
Verdieping		
Biologische landbouw	—	—
Kweek streekeigen rassen	—	—
Groenbedekking	26	38,8
Mechanische onkruidbestrijding	2	3,0
Milieuvriendelijke sierteelt	1	—
Bebossing	—	—
Vermarkting	3	4,5
Verbreding		
Beheersovereenkomsten	28	41,8
Hoevetoerisme	—	—
Zorgboerderij	—	—
Kinderboerderij	—	—
Plattelandsklassen	2	3,0
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...	5	7,5

Kaprijke	n	Zeker niet – nee	Onbeslist	Ja – absoluut zeker
Verdieping				
Biologische landbouw	51	74,5	23,5	2,0
Kweek streekeigen rassen	49	61,2	34,7	4,1
Groenbedekking	53	24,5	24,5	50,9
Mechanische onkruidbestrijding	51	47,1	43,2	9,8
Bebossing	47	78,7	17,0	4,3
Vermarkting	150	74,7	23,3	0,2
Verbreding				
Beheersovereenkomsten	314	58,6	35,4	6,1
Hoevetoerisme	50	74,0	24,0	2,0
Zorgboerderij	51	76,5	21,6	2,0
Kinderboerderij	51	74,5	23,5	2,0
Plattelandsklassen	50	70,0	28,0	2,0
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...	51	58,8	35,3	5,9

KNESSELARE

Knesselare : n = 45 ; 36 %	n	%
Verdieping		
Biologische landbouw	—	—
Kweek streekeigen rassen	—	—
Groenbedekking	10	22,2
Mechanische onkruidbestrijding	1	2,2
Milieuvriendelijke sierteelt	—	—
Bebossing	—	—
Vermarkting	5	11,1
Verbreding		
Beheersovereenkomsten	6	13,3
Hoevetoeisme	—	—
Zorgboerderij	—	—
Kinderboerderij	—	—
Plattelandsklassen	2	4,4
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...	2	4,4

Knesselare	n	Zeker niet - nee	Onbeslist	Ja - absoluut zeker
Verdieping				
Biologische landbouw	32	90,6	9,4	—
Kweek streekeigen rassen	32	59,4	31,3	9,4
Groenbedekking	33	27,3	18,2	54,5
Mechanische onkruidbestrijding	31	45,2	38,7	16,1
Bebossing	30	83,3	16,7	—
Vermarkting	93	68,8	26,9	4,3
Verbreding				
Beheersovereenkomsten	186	59,7	37,6	2,7
Hoevetoeisme	32	84,4	12,5	3,1
Zorgboerderij	32	87,5	12,5	—
Kinderboerderij	32	87,5	12,5	—
Plattelandsklassen	31	67,7	29,0	3,2
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...	33	42,4	33,3	24,2

LOVENDEGEM

Lovendegem : n = 29 ; 41 %	n	%
Verdieping		
Biologische landbouw	1	3,4
Kweek streekeigen rassen	2	6,9
Groenbedekking	4	13,8
Mechanische onkruidbestrijding	1	3,4
Milieuvriendelijke sierteelt	1	—
Bebossing	2	6,9
Vermarkting	6	20,6
Verbreiding		
Beheersovereenkomsten	10	34,5
Hoevetoeisme	1	3,4
Zorgboerderij	1	3,4
Kinderboerderij	—	—
Plattelandsklassen	—	—
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...	4	13,8

Lovendegem	n	Zeker niet – nee	Onbeslist	Ja – absoluut zeker
Verdieping				
Biologische landbouw	16	93,8	6,3	—
Kweek streekeigen rassen	16	75,0	12,5	12,5
Groenbedekking	17	29,4	5,9	64,7
Mechanische onkruidbestrijding	17	52,9	29,4	17,6
Bebossing	16	87,5	6,3	6,3
Vermarkting	49	69,4	24,5	6,1
Verbreiding				
Beheersovereenkomsten	99	66,7	24,2	9,1
Hoevetoeisme	16	87,5	6,3	6,3
Zorgboerderij	16	68,8	31,3	—
Kinderboerderij	17	82,4	17,6	—
Plattelandsklassen	17	76,5	23,5	—
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...	16	37,5	50,0	12,3

MALDEGEM

Maldegem : n = 162 ; 41 %	n	%
Verdieping		
Biologische landbouw	—	—
Kweek streekeigen rassen	2	1,2
Groenbedekking	36	22,2
Mechanische onkruidbestrijding	3	1,9
Milieuvriendelijke sierteelt	1	—
Bebossing	—	—
Vemarkting	11	6,8
Verbreding		
Beheersovereenkomsten	20	12,3
Hoevetoeisme	2	1,2
Zorgboerderij	—	—
Kinderboerderij	1	0,6
Plattelandsklassen	2	1,2
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...	11	6,8

Maldegem	n	Zeker niet – nee	Onbeslist	Ja – absoluut zeker
Verdieping				
Biologische landbouw	116	92,2	6,9	0,9
Kweek streekeigen rassen	112	73,2	23,2	3,6
Groenbedekking	118	32,2	21,2	46,6
Mechanische onkruidbestrijding	117	58,1	29,1	12,9
Bebossing	117	93,5	6,5	—
Vemarkting	344	84,3	12,8	2,9
Verbreding				
Beheersovereenkomsten	681	73,1	23,6	3,2
Hoevetoeisme	118	84,7	12,7	2,5
Zorgboerderij	117	86,3	12,0	1,7
Kinderboerderij	115	86,1	12,2	1,7
Plattelandsklassen	115	79,1	20,0	0,9
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...	118	68,6	22,9	8,5

NEVELE

Nevele : n = 99 ; 39 %	n	%
Verdieping		
Biologische landbouw	1	1,0
Kweek streekeigen rassen	2	2,0
Groenbedekking	26	26,3
Mechanische onkruidbestrijding	6	6,1
Milieuvriendelijke sierteelt	5	—
Bebossing	4	4,0
Vermarkting	11	11,1
Verbreding		
Beheersovereenkomsten	35	35,4
Hoevetoerisme	2	2,0
Zorgboerderij	1	1,0
Kinderboerderij	1	1,0
Plattelandsklassen	1	1,0
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...	12	12,1

Nevele	n	Zeker niet – nee	Onbeslist	Ja – absoluut zeker
Verdieping				
Biologische landbouw	61	85,2	11,5	3,2
Kweek streekeigen rassen	62	56,5	37,1	6,5
Groenbedekking	64	31,3	15,6	53,2
Mechanische onkruidbestrijding	61	47,5	34,4	18,1
Bebossing	61	75,9	15,5	8,6
Vermarkting	58	70,8	18,5	10,7
Verbreding				
Beheersovereenkomsten	367	55,0	33,0	12,0
Hoevetoerisme	62	77,4	19,4	3,2
Zorgboerderij	61	73,8	24,6	1,6
Kinderboerderij	61	80,3	16,4	3,3
Plattelandsklassen	61	73,8	23,0	3,3
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...	63	47,6	31,7	20,7

SINT-LAUREINS

Sint-Laureins : n = 36 ; 13 %	n	%
Verdieping		
Biologische landbouw	1	2,8
Kweek streekeigen rassen	1	2,8
Groenbedekking	11	30,6
Mechanische onkruidbestrijding	3	8,3
Milieuvriendelijke sierteelt	2	—
Bebossing	1	2,8
Vermarkting	2	5,6
Verbreding		
Beheersovereenkomsten	10	27,8
Hoevetoeisme	2	5,6
Zorgboerderij	—	—
Kinderboerderij	—	—
Plattelandsklassen	1	2,8
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...	5	13,9

Sint-Laureins	n	Zeker niet – nee	Onbeslist	Ja – absoluut zeker
Verdieping				
Biologische landbouw	24	70,8	20,8	8,4
Kweek streekeigen rassen	23	47,8	47,8	4,3
Groenbedekking	25	32,0	36,0	32,0
Mechanische onkruidbestrijding	24	54,2	29,2	16,7
Bebossing	24	66,7	29,2	4,2
Vermarkting	72	69,4	27,8	2,8
Verbreding				
Beheersovereenkomsten	154	54,5	39,0	6,5
Hoevetoeisme	23	73,9	21,7	4,3
Zorgboerderij	23	73,9	26,1	—
Kinderboerderij	23	73,9	26,1	—
Plattelandsklassen	23	73,9	21,7	4,3
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...	24	45,8	37,5	16,7

WAARSCHOOT

Waarschoot : n = 43 ; 54 %	n	%
Verdieping		
Biologische landbouw	—	—
Kweek streekeigen rassen	2	4,7
Groenbedekking	21	48,8
Mechanische onkruidbestrijding	1	2,3
Milieuvriendelijke sierteelt	1	—
Bebossing	1	2,3
Vemarkting	3	7,0
Verbreding		
Beheersovereenkomsten	30	69,8
Hoevetoerisme	1	2,3
Zorgboerderij	—	—
Kinderboerderij	—	—
Plattelandsklassen	—	—
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...	6	14,0

Waarschoot	n	Zeker niet – nee	Onbeslist	Ja – absoluut zeker
Verdieping				
Biologische landbouw	30	80,0	20,0	—
Kweek streekeigen rassen	30	66,7	30,0	3,3
Groenbedekking	35	17,1	5,7	77,1
Mechanische onkruidbestrijding	31	41,9	51,6	6,5
Bebossing	29	69,0	24,1	6,9
Vemarkting	88	77,3	18,2	4,5
Verbreding				
Beheersovereenkomsten	189	51,9	32,3	15,9
Hoevetoerisme	30	66,7	30,0	3,3
Zorgboerderij	30	66,7	26,7	6,7
Kinderboerderij	30	76,7	23,3	—
Plattelandsklassen	30	70,0	30,0	—
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...	33	39,4	39,4	21,1

ZOMER GEM

Zomergem : n = 91 ; 54 %	n	%
Verdieping		
Biologische landbouw	—	—
Kweek streekeigen rassen	2	2,2
Groenbedekking	20	22,0
Mechanische onkruidbestrijding	1	1,1
Milieuvriendelijke sierteelt	1	—
Bebossing	—	—
Vemarkting	5	5,5
Verbreding		
Beheersovereenkomsten	35	38,5
Hoevetoeisme	—	—
Zorgboerderij	—	—
Kinderboerderij	—	—
Plattelandsklassen	—	—
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...	5	5,5

Zomergem	n	Zeker niet – nee	Onbeslist	Ja – absoluut zeker
Verdieping				
Biologische landbouw	57	93,0	7,0	—
Kweek streekeigen rassen	55	72,7	21,8	5,4
Groenbedekking	64	29,7	18,8	51,6
Mechanische onkruidbestrijding	57	54,4	36,8	8,8
Bebossing	54	92,6	5,6	1,9
Vemarkting	166	86,7	9,0	4,2
Verbreding				
Beheersovereenkomsten	350	67,1	22,9	10,0
Hoevetoeisme	58	91,4	8,6	—
Zorgboerderij	57	86,0	14,0	—
Kinderboerderij	58	93,1	6,9	—
Plattelandsklassen	58	87,9	12,1	—
Bedrijfsbezoeken, open bedrijvendag,...	57	68,4	21,1	10,5